

Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät
suomalaisten ja palestiinalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa

Helsingin yliopisto
Käyttäytymistieteellinen tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos
Varhaiskasvatuksen maisteriohjelma
Pro gradu –tutkielma
Kasvatustiede
Tammikuu 2015
Satu Prittinen

Ohjaaja: Liisa Karlsson

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Käyttäytymistieteellinen tiedekunta	Laitos – Institution – Department Opettajankoulutuslaitos
Tekijä – Författare – Author Prittinen Satu Marjaana	
Työn nimi – Arbetets titel – Title Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät – suomalaisten ja palestiinalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa	
Oppiaine – Läroämne – Subject Kasvatustiede	
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor Liisa Karlsson	Vuosi – År – Year 2015
<p>Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract</p> <p>Tavoitteet. Tutkielman tavoite oli tarkastella lasten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden näyttäytymistä suomalaisten ja palestiinalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa. Lasten hyvinvointitutkimus on osittain kehittynyt lapsinäkökulmaisemmaksi viimeisten kymmenen vuoden aikana. Lapset ovat pikkuhiljaa siirtymässä tutkimuksen kohteista aktiivisiksi subjekteiksi, oman hyvinvointinsa asiantuntijoiksi. Tätä asiantuntijuutta ja lasten näkemysten kunnioitusta on tavoiteltu myös tässä tutkielmassa. Tutkielmassa nostetaan esiin niin hyvinvoinnin voimavaroja kuin hyvinvointia heikentäviä tekijöitä sekä eroja ja yhtäläisyyksiä kahden maan lasten tarinoiden välillä. Lasten hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden tiedostaminen voi osaltaan auttaa suuntamaan lasten parissa työskentelevien aikuisten huomiota lapsille merkityksellisiin asioihin.</p> <p>Menetelmät. Aineisto saatiin valmiina Lapset kertovat hyvinvoinnistaan kuka kuuntelee? (projektinumero 1134911), jolla oli Suomen Akatemian myöntämä rahoitus. Tutkimuskonsortiossa tehtiin yhteistyötä Helsingin ja Oulun yliopistojen välillä. Helsingin yliopiston osalta sitä johti professori Liisa Karlsson. Suomalaiset tarinat saatiin Yhteiskuntatieteellisestä arkistosta, tarinat kerättiin vuosina 1996–2001. Palestiinalainen aineisto koottiin Libanonin palestiinalaisten pakolaisten parissa vuosina 2006–2012. Tarinoita oli yhteensä 81, suomalaisia 42 ja palestiinalaisia 39. Lapset olivat molemmissa aineistoissa 2-12-vuotiaita. Tarinoiden tarkastelussa hyödynnettiin Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksien teoriaa. Hyvinvoinnin voimavaroja ja heikentäjiä tarkasteltiin aineellisten olosuhteiden (<i>having</i>), sosiaalisten suhteiden (<i>loving</i>) ja yhteiskunnallisen tason (<i>being</i>) kautta. Analysoinnissa hyödynnettiin kvantifiointia ja sisällön erittelyä.</p> <p>Tulokset ja johtopäätökset. Hyvinvoinnin voimavaroina molempien aineistojen tarinoissa olivat koti, perustarpeiden tyydyttyminen, onnellisuus, leikki, vertaissuhteet, perhe sekä mahdollisuus vaikuttaa asioihinsa. Palestiinalaisten tarinoissa edellä mainittujen lisäksi voimavaroina näyttäytyivät turvallisuuden tunne sekä tanssin kautta koetut vaikutusmahdollisuudet. Suomalaisten tarinoissa voimavaroina ilmenivät aiemmin mainittujen lisäksi itsenäiset seikkailut yhdessä vertaisten kanssa. Hyvinvointia heikentävinä tekijöinä molempien aineistojen tarinoissa näyttäytyivät puutteet aineellisissa olosuhteissa, pelko sekä puutteelliset vaikutusmahdollisuudet. Palestiinalaisten tarinoissa hyvinvointia heikensivät vertaissuhteiden puute, leikin tai koulunkäynnin mahdottomuus, menetetyt läheiset ja puutteet perustarpeiden tyydytyksessä. Suomalaisten tarinoissa heikentäjinä toimivat leikin vaikeutuminen ja yksinäjääminen. Palestiinalaisten tarinoissa nousivat esiin sotakokemukset ja niiden seuraukset lasten näkökulmasta. Suomalaislasten tarinoissa aineelliset olosuhteet ja vaikutusmahdollisuudet vaikuttivat paremmilta kuin palestiinalaisten tarinoissa. Suomalaisten tarinoissa ilmeni haasteita vertaissuhteissa. Lasten hyvinvoinnille merkityksellisiä asioita heidän tarinoidensa perusteella olivat vertaissuhteet, leikki, perhe, mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa sekä perustarpeiden tyydyttyminen.</p>	
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Hyvinvointi, subjektiivinen koettu hyvinvointi, lapset, 2-12-vuotiaat, voimavarat, heikentäjät, sadutus, palestiinalaiset, suomalaiset lapsinäkökulmaisuus, pakolainen	
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet) ethesis.helsinki.fi	

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET – UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta – Fakultet – Faculty Faculty of Behavioral Sciences		Laitos – Institution – Department Department of Teacher Education	
Tekijä – Författare – Author Prittinen Satu Marjaana			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Factors influencing Well-Being- in the storycrafted stories of Finnish and Palestinian Children			
Oppiaine – Läroämne – Subject Educational Science			
Työn ohjaaja(t) – Arbetets handledare – Supervisor Liisa Karlsson		Vuosi – År – Year 2015	
<p>Tiivistelmä – Abstrakt – Abstract</p> <p>Aims of the Study. This Study's Aim was to find out the factors that influence Well-Being in the storycrafted stories of Finnish and Palestinian Children. In the past ten years the research of Children's Well-Being has partly developed to a more childperspective direction. Children have slowly started moving from being objects to active subjects and becoming experts of their own Well-Being. This sort of expertese and respect of Childrens own visions has been the Aim also in this Study. In the present Study the focus is on both the resources and suppressors of the Well-Being as well as the similarities and differences between the stories of the Children from two Nationalities. Awareness of the factors influencing Children's Well-Being can on it's part help the Adults working with Children to pay more attention to the things that are meaningful for Children.</p> <p>Methods. The Research Data was given as a ready collected data from the research project Children tell about their Well-Being – Who listens? (projectnumber 1134911), that was funded by Academy of Finland. The research consortium was a collaboration between the Universities of Helsinki and Oulu. In the University of Helsinki it was led by professor Liisa Karlsson. The Finnish stories were retrieved from the Finnish Social Sciences data archive. These stories were collected between the years 1996-2001. The Palestinian data was gathered in Lebanon among the Palestinian refugees between the years 2006-2012. Altogether the datas consist of 81 stories, of which 42 are from Finns and 39 are from Palestinians. Children in both datas were 2-12 years old. In the review of the stories the welfare theory by Erik Allardt(1976), a Finnish sosiologist, was used as a guideline. The resources and suppressors of Well-Being were monitored through Allardt's dimimensions of welfare; material conditions (<i>having</i>), social relationships (<i>loving</i>) and the socieltal level (<i>being</i>). In the analysingprocess quatifying and contets specification were used.</p> <p>Results and conclusions. The resources of Well-Being in the stories from both datas were home, the satisfaction of basic needs, happiness, play, peer relationships, family and the possibility to influence in their own matters. In addition to these, in the stories of the Palestinians feeling secure and the possibility to influence thorough dance were also regarded as resources. In Finnish stories also autonomous adventures with peers were labelled as resources. Suppressors for Well-Being in the stories of both datas were shortcomings of material conditions, fear and shortcomings of the possibilities to influence own matters. Suppressors in the stories of Palestinians were also the lack of peer relationships, impossibility to play or to attend school, loss of close-ones and the unsaturation of basic needs. Additional suppressors in the stories of the Finns were difficulties in play and being left alone. In the stories of Palestinian Children one can find the experiences and consequences of War from the Child's point of view. In the stories of Finnish Children material conditions and possibilities of influencing own matters were better than in the Palestinian stories. Finnish stories revealed also challenges in peer relationships. As a conclusion from the stories of the Children peer relationships, play, family, satisfaction of basic needs and the possibility to influence ones own matters appear to be meaningful for the Well-Being of Children from both countries.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Well-Being, Subjective Well-Being, Children, 2-12- years old, resources, suppressors, storycrafting, Finns, Palestinians, Childperspective, refugee			
Säilytyspaikka – Förvaringsställe – Where deposited The library of the University of Helsinki – Helda / E-thesis (opinnäytteet) ethesis.helsinki.fi			

Sisällysluettelo

Johdanto	1
1. Hyvinvointi	2
1.1. Hyvinvoinnin määritelmiä.....	2
1.2. Lasten hyvinvointitutkimuksen historiaa	4
1.3. Käytetty hyvinvointiteoria.....	6
2. Lasten hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavia tekijöitä Allardtin ulottuvuuksilla	9
2.1. Aineelliset tekijät (having).....	10
2.2. Sosiaalisten suhteiden vaikutus (loving).....	13
2.2.1. Kulttuuri ja sosialisatio.....	14
2.2.2. Perhe.....	17
2.2.3. Vertaissuhteet.....	18
3. Yhteiskunnallinen taso hyvinvoinnin taustavaikuttajana.....	22
3.1. Lapsen oikeuksien sopimus ja käytetyt artikkelit	22
3.2. Suomalaisen aineiston taustaa.....	24
3.3. Palestiinalaisen aineiston taustaa.....	30
3.4. Lapsinäkökulmaisuus ja vaikutusmahdollisuudet	37
4. Tutkimuskysymykset	40
5. Tutkimuksen toteutus	42
5.1. Aineistojen hankinta	42
5.2. Lasten tarinat tutkimusaineistona.....	44
5.2.1. Sadutus menetelmänä.....	47
5.3. Tutkimusprosessi, käsitteet ja menetelmät	51
5.3.1. Käytetyt käsitteet.....	53
5.3.2. Menetelmät.....	55
5.4. Aineiston analysointi	56
6. Tulokset.....	63
6.1. Hyvinvoinnin voimavarat	68
6.1.1. Aineelliset olosuhteet ja perustarpeiden tyydyttyminen (having).....	68
6.1.2. Sosiaaliset suhteet (loving) voimavaroina	78

6.1.3. Yhteiskunnalliset olosuhteet hyvinvoinnin voimavaroina: Vaikutusmahdollisuuksien ja valittujen lapsen oikeuksien artiklojen toteutuminen lasten tarinoissa	87
6.2. Hyvinvointia heikentävät tekijät	94
6.2.1. Aineelliset olosuhteet voimavarojen heikentäjinä	95
6.2.1. Sosiaaliset suhteet voimavarojen heikentäjinä.....	101
6.2.3 Yhteiskunnalliset olosuhteet hyvinvointia heikentävinä tekijöinä: lapsen oikeuksien artiklojen 13, 28 ja 31 toteutumattomuus (being)	108
7. Tulosten yhteenveto	112
7.1. Hyvinvoinnin voimavarat	112
7.2. Hyvinvoinnin heikentäjät.....	117
8. Luotettavuus.....	124
9. Pohdinta	129

LÄHTEET

LIITTEET

Johdanto

Lapset ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, joka elää erilaisissa sosio-ekonomisissa olosuhteissa, erilaisine tarpeineen ja huolineen (Jones & Sumner, 2009). Elämä palestiinalaisena pakolaisena Libanonissa on hyvin erilaista kuin elämä Suomessa. Pakolaisleireillä asuvien ihmisten liikkuvuutta, työssäkäynnin mahdollisuuksia on rajoitettu ja asunnon tai kiinteistön omistaminen on lakisääteisesti kielletty palestiinalaispakolaisilta (Chaaban ym., 2010). Suomessa lasten ja perheiden asema on tähän verrattuna erinomainen. Perheitä tuetaan monin tavoin, yli puolet väestöstä (59%) asuu omistusasunnossa, esiopetus ja peruskoulu ovat maksuttomia (Kansaneläkelaitos, 2014; Suomi lukuina, 2013.) Hyvinvointi on kuitenkin hyvin moniulotteinen käsite, eikä subjektiivinen hyvinvoinnin kokemus ole suoraviivaisesti johdettavissa ulkoisten olosuhteiden pohjalta (esim. Allardt, 1976). Lasten tarve ja oikeus tulla kuulluksi oman hyvinvointinsa asiantuntijoina, ei riipu elinolosuhteista, valtiollisista tai kulttuurisista rajoista.

Tässä tutkielmassa tavoitteeni on tarkastella millaisia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä suomalaisten ja palestiinalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa näyttäytyy. Tarkastelen sekä hyvinvoinnin voimavaroja että hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Aineistoja vertaamalla etsin niin yhtäläisyyksiä kuin eroja niiden välillä.

Lasten hyvinvointia tarkastellessa on tärkeää lapset nähdä oman hyvinvointinsa asiantuntijoina. Kuvaa voidaan täydentää vanhempien ja ammattikasvattajien näkemyksillä. Toisinaan asetelma on päinvastainen, jolloin lasten omat ajatukset ja näkemykset näyttäytyvät vain pienessä roolissa, ikään kuin lisukkeena varsinaiselle tutkimukselle, jonka perusta on aikuisten havainnoissa ja niiden tulkinnoissa. Tämän tutkielman tavoitteena on tuoda lasten omaa ääntä kuuluville.

1. Hyvinvointi

Lasten hyvinvointi on ajankohtainen tutkimusaihe. Sitä tarkastellaan niin kehitysmaissa kuin kehittyneissä teollisuusmaissa. Unicef laatii raportteja lasten hyvinvoinnista maailmanlaajuisesti, myös tutkijat ovat kansallisella ja kansainvälisellä tasolla kiinnittäneet huomiota lasten hyvinvointiin ja sen tarkasteluun (esim. Fattore, Mason & Watson, 2007; Jones & Sumner, 2009; Ben-Arieh, 2012; Camfield, Streuli & Woodhead, 2009; Salmi & Lipponen, 2013; Lähteenmäki, 2013; Unicef, 2013). Lasten hyvinvoinnin kartoitusta pidetään tärkeänä, koska lasten hyvinvointi ei rajoitu vain nykyhetkeen vaan heijastuu myös heidän tulevaisuuteensa (Fernandes, Mendes & Teixeira, 2012).

Lasten hyvinvointia voidaan tarkastella indikaattori-perustaisesti, osallistavasti tai pitkittäistutkimuksella. Indikaattorien pohjalta voidaan saada laajasti luotettavaa tietoa, joka on helposti muutettavissa poliittisiksi viesteiksi (Camfield ym., 2009.) Hood (2007) pitää indikaattorien haasteena niiden ajoittain heikkoa vastaavuutta arkitodellisuuden kanssa. Tämän vuoksi olisi tärkeää kuulla myös lasten omia kokemuksia hyvinvoinnistaan ja heille merkityksellisistä tekijöistä. Hood perustelee näkemystään sillä, että lasten hyvinvointitutkimuksen tavoitteena tulisi olla lasten elinolojen parantaminen. Osallistava hyvinvointitutkimus huomioi lasten omia kokemuksia. Lasten hyvinvoinnin pitkittäistutkimusten etuna taas on mahdollisuus holistiseen, kokonaisvaltaiseen kuvaan ilmiöstä, joka ylittää ajan- ja paikanrajoitteet.

1.1. Hyvinvoinnin määritelmiä

Hyvinvointi käsitteen määrittely ei ole yksiselitteistä, eikä hyvinvoinnille ole olemassa universaalia, yleisesti hyväksyttyä määritelmää (Castilla-Peón, 2014). Hyvinvoinnille voidaan laatia objektiivisia mittareita, joilla mitataan ulkoisia materiaalisia ja

taloudellisia tekijöitä. Näiden avulla ei kuitenkaan päästä käsiksi subjektiivisiin kokemuksiin hyvinvoinnista. Hyvinvointiin vaikuttavat lukuisat tekijät, eikä eri tekijöiden merkitystä yksilöllisellä tasolla voida mitata yleispätevillä mittareilla (Camfield ym., 2009.) Allardt (1976, 10) toteaaakin, että objektiivisesti mitattavissa olevat hyvinvoinnin indikaattorit, jotka perustuvat pääasiassa aineellisiin resursseihin, voivat poiketa suuresti subjektiivisista hyvinvoinnin kokemuksista. Hyvinvointikäsitteen moniulotteisuus haastaa tutkijoita myös lähestymään sitä monimenetelmäisesti (Jones & Sumner, 2009).

Seedhousea mukaillen Camfield ym. (2009) pitävät hyvinvointia käsitteenä, jolle ominaista on jatkuva kilpailu erilaisten määritelmien välillä. Määritelmän sisältö ja muoto muovautuvat usein käyttäjän ja käyttötarkoituksen mukaan. Viitaten Akin (2009) laatimaan määritelmään, Bracey, Quested ja Duda (2011) kuvaavat artikkelissaan lasten hyvinvointia dynaamisena tilana, jossa lapsen sisäiset resurssit ja kyvyt ovat vuorovaikutuksessa ulkoisten olosuhteiden kanssa. Hyvinvoinnin määritelmä voi perustua myös tarpeiden tyydyttymiseen (Allardt, 1976, 38; Salmi & Lipponen, 2013).

Hyvinvointiin läheisesti liittyviä käsitteitä ovat elämänlaatu, tyytyväisyys elämään ja onnellisuus (Castilla-Peón, 2014). Hyvinvointia voidaan tarkastella positiivisesta tai negatiivisesta näkökulmasta. Ensimmäisessä painottuvat hyvinvointia edistävät tekijät ja jälkimmäisessä sitä haittaavat (Vornanen, 2001, 21; Salmi & Lipponen, 2013.) Hyvinvointiin positiivisesti vaikuttavia asioita voidaan kuvata termillä voimavarat. Voimavaroilla viitataan lasten käytettävissä oleviin resursseihin ja vaikutusmahdollisuuksiin (Kiili, 1998, 17–18; Salmi & Lipponen, 2013.) Edellä mainittujen yhdistelmänä voitaisiin pitää Puroilan, Estolan ja Syrjälän (2012) käyttämää määritelmää tilasta, josta lapsen on mahdollista tyydyttää aineelliset ja ei-aineelliset tarpeensa.

1.2. Lasten hyvinvointitutkimuksen historiaa

Lasten hyvinvointia on alettu tarkastella varhaisimmillaan jo 1940-luvulla, jolloin on laadittu ensimmäisiä raportteja erityisesti lapsista. Unicef laati ensimmäisen *Maailman lasten tila*- raporttinsa 1979, joka yhdessä Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989) ja sen ratifiointien kanssa loivat perustan lasten hyvinvoinnin tarkastelulle systemaattisilla raporteilla. Nämä varhaiset raportit keskittyivät lapsen selviytymiseen, aikuisuuden hyvinvoinnin ennustamiseen sekä negatiivisten aspektien tarkasteluun (Ben-Arieh, 2012.)

Lapset on aiemmin nähty hyvinvointitutkimuksissa vain perheidensä osana ja vanhempiensa toiminnan ja määritelmien kohteina. Huolenpidon ja voimavarjojen lisäksi lasten hyvinvointiin vaikuttaa suuresti aikuisten halukkuus kuunnella heitä ja huomioida heidän näkemyksiään (Kiili, 1998, 12, 19.) Puroila, Estola ja Syrjälä (2012) kysyvät osuvasti mitä lasten hyvinvointi on ja kuinka aikuiset voivat tietää miten lapset hyvinvointinsa kokevat?

Lasten hyvinvointitutkimus yleistyi ja kehittyi voimakkaasti 1990-luvulla (Fernandes ym., 2012). Kuitenkin vasta viimeisen kymmen vuoden ajan lapset ovat saaneet omaa ääntään kuuluville heitä koskevissa hyvinvointitutkimuksissa. Mitä nuorempi lapsi, sitä heikommin häntä on kuultu oman hyvinvointinsa asiantuntijana (Camfield ym., 2009; Puroila, Estola & Syrjälä, 2012.) Lasten äänen kuulumiseen tulisi panostaa erilaisilla kansallisesti laadituilla menetelmillä, joiden perustan tulisi olla kansainvälisesti siinä määrin samanlainen, että se mahdollistaisi vertailun maiden välillä (Castilla-Peón, 2014).

Camfieldin, Streulin ja Woodheadin (2009) artikkelissa tuodaan esiin, että edelleen mittaristo juontaa usein juurensa aikuisille laadituista kyselyistä ja haastattelurungoista, joita on muokattu

lasten käyttöön. Tällöin on vaarana, että lapsia kohdellaan epäpätevänä aikuisina, joille vain yksinkertaistetaan aikuisten kysymyksiä. Tällainen menettely voi johtaa siihen, että lapsilta tiedustellaan jotain heille irrelevanttia asiaa ja jätetään jokin lapsille merkityksellinen tekijä huomioimatta. Monet tutkijat peräänkuuluttavat tutkimustapoja, joissa lasten oma agentuuri ja aktiivisuus hyvinvointinsa määrittelijänä ja ympäristöönsä vaikuttajana otettaisiin paremmin huomioon (esim. Camfield ym., 2009; Bracey ym., 2011; Fernandes ym., 2012; Salmi & Lipponen, 2013; Karlsson, 2014.)

Vuonna 2005 Ben-Ariehin toteuttamassa metatutkimuksessa tarkasteltiin lasten hyvinvointitutkimuksia. Hän havaitsi kolme merkittävää muutosta tutkimuksen saralla. Nämä olivat siirtyminen selviytymisnäkökulmasta laajempaan hyvinvoinnin tarkasteluun, negatiivisten aspektien vaihtuminen positiivisten tarkasteluksi ja hyvinvoinnin tulevaisuuden ennustamisen painotuksen muutos tämänhetkisen hyvinvoinnin tarkasteluksi. Ben-Arieh epäili näiden muutosten heijastelevan filosofista muutosta lapsuuden ja lasten tarkastelussa ja uskoi lasten siirtyvän tulevaisuudessa entistä enemmän tutkimuskohteista tutkimuksen aktiivisiksi osallistujiksi (Ben-Arieh, 2005.)

Tämä on sittemmin osoittanut oikeaksi epäilyksi. Kiinnostus lasten subjektiivisia kokemuksia kohtaan on ohjannut lasten hyvinvoinnin tutkimusta lisääntyvässä määrin. Lapset ovat siirtyneet tutkimuksen kohteen roolista lähemmäs aktiivisia subjekteja, oman hyvinvointinsa asiantuntijuutta. Tällainen suuntaus on havaittavissa lukuisissa viimeaikaisissa lasten hyvinvointitutkimuksissa tutkimuksissa (esim. Jones & Sumner, 2009; Hood, 2007; Puroila, Estola & Syrjälä, 2012; Salmi & Lipponen, 2013). Paljon on kuitenkin vielä tehtävää ennen kuin lapset systemaattisesti huomioitaisiin omana erityislaatuiseina ryhmänään hyvinvointia ja sen subjektiivista kokemusta tarkastellessa (Fernandes ym., 2012).

Lasten hyvinvointitutkimuksen kehittyessä ollaan siirtymässä pois mustavalkoisesta joko – tai ajattelusta, jossa ilmiötä voitaisiin lähestyä vain yhdellä menetelmällä taikka vain objektiivisesti tai subjektiivisesti. Moderni lasten hyvinvointitutkimus on osoittanut lasten hyvinvoinnin olevan hyvin dynaaminen ja moniulotteinen ilmiö (esim. Jones & Sumner, 2009; Attar-Schwartz, Ben-Arieh & Khoury-Kassabri, 2011; Salmi & Lipponen, 2013), jonka tarkastelussa voidaan onnistuneesti myös yhdistää erilaisia menetelmiä (Jones & Sumner, 2009).

Nykyinen suuntaus lasten hyvinvointia tarkastellessa on tärkeä muutos paitsi lasten itsensä myös heidän kanssaan työskentelevien kannalta. Käytännössä etenkin alle kouluikäisten lasten parissa työskentelevillä on edelleen nähtävissä ajatus siitä, ettei lapsi voi itse tietää tai määritellä omaa parastaan. On olemassa asioita, joista lapset eivät voi itse päättää, mutta myös runsaasti tilanteita ja hetkiä, joissa lapsia voitaisiin kuulla nykyistä enemmän, myös varhaiskasvatuksessa.

Ben-Arieh (2005) tarkasteli lasten tutkimuksiin mukaanoton riskejä ja etuja ja totesi etujen ylittävän mahdolliset riskit. Lapsuus tulee nähdä omana elämänvaiheenaan, eivätkä aikuiset voi vain ikäänsä vedoten laatia mittareita ja määritelmiä siitä millaista lasten hyvinvointi on tai mitä sen pitäisi olla.

1.3. Käytetty hyvinvointiteoria

Käyttämäni hyvinvointiteoria perustuu sosiologi Erik Allardtin (1976, 38) laatimiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin, elintasoon (*having*), yhteisyyssuhteisiin (*loving*) ja itsensä toteuttamiseen (*being*). Teoria edustaa tarveperustaista suuntausta. Hyvinvointia kuvataan tilana, jossa keskeiset tarpeet on tyydytetty. Fysiologisten tarpeiden kuten ravinnon, nesteen, ilman ja lämmön tyydyttyminen antavat resursseja muiden tarpeiden tyydyttämispyrkimykseen. Allardtin (1976) teoria mukailee pitkälti Maslowin (1943)

tunnettua tarvehierarkiaa, mutta Allardt huomauttaa, että on olemassa ihmisiä, jotka pyrkivät tyydyttämään rakkauden tai itsensä toteuttamisen tarpeita puutteellisista fysiologisten tarpeiden tyydytyksestä huolimatta (Allardt, 1976, 38–39, 41.)

Oulun yliopiston tutkijat Puroila, Estola ja Syrjälä (2012) ovat muokanneet näitä aikuisille kehitettyjä ulottuvuuksia paremmin lasten todellisuutta vastaaviksi. Tutkielmassani käytän heidän laatimiaan tarkennuksia Allardtin (1976) ulottuvuuksille. *Having* – ulottuvuudella viitataan aineelliseen hyvinvointiin ja perustarpeiden tyydyttämiseen, *loving* sosiaalisiin suhteisiin ja tunteisiin. *Being* kuvaa osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia.

Allardt (1976, 36) kuvaa hyvinvointia resurssien kautta. Aineellisiksi ja persoonattomiksi luokiteltuja resursseja ovat esimerkiksi raha, asunto ja tavarat. Puroila ym. (2012) taas ovat määritelleet aineelliseen hyvinvointiin kuuluviksi todelliset ja toivotut materiaaliset olosuhteet, omistajuuden ja kuluttajuuden. Tutkielmassani tarkastelen lasten tarinoissa näyttäytyviä aineellisia resursseja ja niihin liitettyjä kuvauksia.

Sosiaalisia suhteita ei voida mitata hallinnoitavina resursseina, mutta ne voivat puolestaan toimia resurssien tavoin, silloin kun ne määritellään hyviksi (Allardt, 1976, 36). Sosiaaliset suhteet ja tunteet (*loving*) peilaavat niin lasten ja aikuisten välisiä suhteita kuin vertaissuhteita ja ryhmään kuulumista ja niihin liitettyjä tunteita ja kuvauksia (Puroila ym., 2012). Tutkielmassani tarkastelen sosiaalisten suhteiden näyttäytymistä lasten sadutetuissa tarinoissa. Tarkastelen sitä miten tarinoiden toimijat toimivat suhteessa toisiinsa, Allardtin kuvausta mukaillen (Allardt, 1976, 37–38). Lisäksi kiinnitän huomiota toimijoihin liitettyihin tunteisiin ja kuvauksiin.

Being -ulottuvuutta kuvatessaan Allardt (1976, 46) käyttää termiä itsensä toteuttamisen muodot, joka ei aivan istu lasten maailmaan. Niinpä käytän Puroilan ym. (2012) vaikutusmahdollisuutta, jonka

ilmenemisen tarkastelu lasten tarinoissa tuntuu mielekkäämmältä. Tämän tarkennan omassa työssäni yhteiskunnalliseksi tasoksi, johon kuuluvat vaikutusmahdollisuudet ja valitsemani lapsen oikeuksien artiklat. Osallisuuden tarkastelun rajaan työni ulkopuolelle. Vaikutusmahdollisuuksilla tarkoitan mahdollisuutta vaikuttaa tapahtumien kulkuun, tehdä päätöksiä, toiveiden ja tavoitteiden toteutumista sekä uskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Ympäröivä yhteiskunta ja erityisesti lapsille läheiset aikuiset erilaisine mahdollisuuksineen ja rajoituksineen luovat puitteet lasten vaikutusmahdollisuuksille.

Lasten kokemukset mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin ja tehdä päätöksiä ovat olleet myönteisiä (Kiili, 2006). Tarinoiden pohjalta valitsemieni lapsen oikeuksien (1989) artiklojen (13, 28, 31) toteutuminen kuvaa yhteiskunnallisella tasolla lapsille luotuja mahdollisuuksia mielipiteensä ilmaisuun, asianmukaisen tiedonsaantiin, opetukseen ja kouluun sekä leikkiin, virkistystoimintaan ja kulttuurielämyksiin (Lapsen oikeuksien käsikirja, 139, 307, 347).

2. Lasten hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttavia tekijöitä Allardtin ulottuvuuksilla

Lasten hyvinvointiin ja sen kokemukseen vaikuttavat monet tekijät. Ympäröivät olosuhteet ja mahdollisuudet eivät ole ainoita määrittäviä tekijöitä. Palestiinalaiset pakolaislapset voivat kokea olevansa onnellisia, vaikka ulkopuolisen silmin heidän elinolosuhteet näyttäisivät huolestuttavilta ja verrattain heikoilta (Veronese, Castiglioni, Tombolani & Said, 2012). Subjekttiivinen eli koettu hyvinvointi (SWB) rakentuu vuorovaikutuksessa yksilön ja ympäristön välillä. Lasten omat hyvinvoinnin käsitteellistämiset nojaavat vahvasti tunteisiin, erityisesti positiivisiin pidettyihin onnellisuuteen, innostukseen ja rauhallisuuteen. Surun ja vihan integrointi nousevat myös esiin (Fattore ym., 2007.) Seuraavassa tarkastelen lasten hyvinvoinnin aiempia tutkimuksia peilaten niitä Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksiin.

2.1. Aineelliset tekijät (having)

Allardt (1976) toteaa, että jokainen tarvitsee omien perustarpeiden tyydytykseen tietyn määrän ravintoa, nestettä ja lämpöä. Näiden puute saa yksilön usein tavoittelemaan niitä sinnikkäästi, sen sijaan yltäkylläisyydessä eläminen voi passivoida. Unicef (2013) on kartoittanut lapsiköyhyyttä ja sen vaikutuksia teollistuneissa Euroopan maissa. Suomessa lapsiköyhyys havaittiin verrattain harvinaiseksi. Aineellisiin tekijöihin voidaan lukea kuuluvaksi paitsi perustarpeiden tyydytyksen myös terveyden sekä aineellisten olosuhteiden riittävyyden (Allardt, 1976, 36). Näitä tarkasteltaessa on muistettava, ettei hyvinvoinnin määritelmä voi perustua vain riittäviin aineellisiin olosuhteisiin ja sairaudettomuuteen (Castilla-Peón, 2014).

Unicef määrittelee aineelliset olosuhteet riittämättömiksi kun kaksi kolmesta tyypillisesti valtiossa toteutuvasta tekijästä jää toteutumatta. Suhteellisesti köyhän perheen tulot ovat alle 50 % maan keskituloista (Innocenti card 11, 2013.) Bradshaw'n, Keungin, Reesin ja Goswamin (2011) subjektiivista hyvinvointia kansainvälisesti vertailevassa tutkimuksessa havaittiin henkilökohtaiseen hyvinvoinnin kokemukseen eniten vaikuttavina tekijöinä aineelliset olosuhteet ja vertaissuhteet, jotka myös liittyivät toisiinsa. Tämä vaikuttaa loogiselta, sillä rajalliset kulutusmahdollisuudet heikentävät lasten mahdollisuuksia osallistua ohjattuihin harrastuksiin tai hankkia samoja tuotteita kuin vertaiset. Lapset ovat myös tietoisia rahan tarjoamista kulutusmahdollisuuksista ja niiden epätasaisesta jakautumisesta. Lapset saattavat myös kantaa huolta perheen riittävästä toimeentulosta (Fattore ym., 2007.)

Aineellisissa olosuhteissa korostuivat puutteen ja kehnon asumuksen merkitys. Lapsille itselleen merkityksellisiltä vaikuttaisivat koti (esim. Kiili, 1998, 36; Fattore, Mason & Watson, 2007; Lähtenmäki, 2013), lelut (mm. Kiili, 1998, 36; Fattore ym.,

2007; Puroila ym., 2012; Ridge, 2011; Salmi & Lipponen, 2013), pelit (Kiili, 1998, 36; Puroila ym., 2012; Salmi & Lipponen, 2013) ja toimintaympäristöt (Puroila ym., 2012; Salmi & Lipponen, 2013).

Koti vaikuttaa hyvinvoinnille merkitykselliseltä paikalta (Kiili, 1998, 36; Lähteenmäki, 2013; Veronese ym., 2012). Koti koetaan omaksi ja tärkeäksi paikaksi, johon kuulutaan. Menetettyä kotia ikävöidään ja siihen saatetaan liittää osin hieman romantisoitujakin kuvauksia (Lähteenmäki, 2013.) Fattore ym. (2007) toteavat, että lapset itse pitävät tärkeänä sitä, että heillä on jokin kotina pidetty paikka, jossa voidaan saada perushoivaa, olla yhdessä perheen kanssa ja pitää hauskaa. Pro gradussaan Kuokkanen (2012) havaitsi, että koti näyttäytyy lasten tarinoissa usein turvallisena paikkana, johon palataan itsenäisten seikkailujen jälkeen. Tämän lisäksi lapsilla saattaa olla vielä tarkempia omia paikkoja kuten oma huone tai salainen piilopaikka (Kiili, 1998, 36).

Lelujen merkitys perustuu moneen tekijään. Leluilla voidaan rakentaa identiteettiä, vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja itseilmaisuun. Trendikkäiden lelujen omistaminen vaikuttaa myönteisesti vertaissuhteisiin ja suosioon lapsiryhmässä (Puroila ym., 2012.) Lelut saattavat myös tuoda turvaa eronhetkellä (Salmi & Lipponen, 2013). Lelut ja pelit toimivat välineinä yhteiselle toiminnalle (Kiili, 1998, 36; Puroila ym., 2012). Lapselle merkityksellisiin esineisiin liitetyt tunteet olivat niiden rahallista arvoa oleellisempia. Tärkeät esineet saattoivat jopa toimia identiteetin osana (Fattore ym., 2007.) Näiden havaintojen valossa lelujen ja pelien saatavutta ja käyttömahdollisuuksia voidaan pitää aineellisina voimavaroina.

Negatiivinen vaikutus oli lelujen puuttumisella. Lapset ilmaisivat usein harmiaan lelujen puutteesta ja haaveilivat niiden omistamisesta (Puroila ym., 2012.) Rajoitetut mahdollisuudet lelujen ja erilaisten harrastusvälineiden hankintaan heijastuvat

etenkin kouluikäisillä lapsilla vertaissuhteisiin. Riittämättömiin aineellisiin olosuhteisiin ja köyhyyteen liittyi myös häpeän kokemuksia (Ridge, 2011.)

Tähän vaikuttaa oletettavasti sosiaalinen konteksti, jossa toimitaan. Länsimaissa kulutusmahdollisuuksien puuttuminen koskee vähemmistöä, jolloin nämä poikkeavat yleisestä. Palestiinalaisten pakolaisten keskuudessa sen sijaan hyvin kehnot materiaaliset olot saattavat vaikuttaa koko yhteisöön, jolloin puutteista huolimatta lapset saattavat ilmaista optimismia ja onnellisuutta. Lapset vaikuttavat yhtenäisemmältä ryhmältä, joille toivon ylläpito on keino vastustaa muiden ryhmien pyrkimyksiä vahingoittaa yhteisöä (Veronese ym., 2012.) Aineellisella köyhyydellä tarkoitetaan puutteita ravinnonsaannin, suojan, koulutuksen ja vaaralliselta työltä suojelemisen suhteen. Aineelliset puutteet heijastuvat kognitiivisen potentiaalin saavuttamiseen ja fyysiseen kasvuun (Trani, Biggeri & Mauro, 2013.)

Toimintaympäristöissä korostuvat niiden turvallisuus, siisteys ja mahdollisuus leikkiin (esim. Fattore ym., 2007). Samansuuntaisia havaintoja ovat tehneet Holmikari (2012) ja Eskelinen (2013) pro gradu –tutkielmissaan, joissa tarkasteltiin päiväkodin ja koulun mukaviksi ja kurjiksi koettuja paikkoja. Hyvinvoinnin voimavaroina näyttäytyivät koulussa viihtyisät, toiminnan ja leikin mahdollistamat paikat (Eskelinen, 2013) ja päiväkodissa näiden lisäksi nousi esiin mahdollisuus yhdessäoloon (Holmikari, 2012). Hyvinvointia heikentäviä olivat puolestaan rajoitukset, paikkojen epäsiisteys ja toimimattomuus (Eskelinen, 2013). Päiväkodissa hajonta oli suurempaa ja osa paikoista sai sekä myönteisiä että kielteisiä mainintoja (Holmikari, 2012). Myös Fattoren ym. (2007) tutkimuksessa lapset kokivat vaaralliset, likaiset ja meluisat paikat usein ikävinä.

Suomalaisissa päiväkodeissa fyysinen ympäristö vaikuttaa ideaalilta, toimintaan houkuttelevalta ja turvalliselta. Lapsille

tarjotaan lämmin ruoka sekä aamu- ja välipala. Tarkempi tarkastelu paljastaa kuitenkin esimerkiksi rajoituksia erilaisten tilojen käytössä, vuoron odottamista sekä jatkuvaa toivetta uusista leluista (Puroila ym., 2012.) Kokoavasti voi sanoa, että lapsille merkitykselliset paikat ovat usein melko yksinkertaisia ja arkisia. Tärkeitä voivat olla esimerkiksi siistit ja turvalliset leikkipuistot (Fattore ym., 2007).

2.2. Sosiaalisten suhteiden vaikutus (loving)

Sosiaalisten suhteiden merkitystä hyvinvoinnille ei voida sivuuttaa. Ihmiset tarvitsevat toisiaan, etenkin elämänsä alkutaipaleella. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä riippuvaisempi hän on ympäristönsä muista ihmisistä. Lasten hyvinvointi on linkittynyt hänelle läheisten aikuisten hyvinvointiin ja sen kokemukseen. Hyvinvoinnin rakennuspalikoita lapselle ovat turvallisuutta luovat arkiset pienet asiat (Vornanen, 2001, 39.) Ennustettavuus ja tutut rutiinit luovat turvallisuutta pienelle lapselle. Sosiaaliset suhteet ovat myös merkityksellisiä onnellisuudelle (Holder & Coleman, 2009).

On kuitenkin muistettava, että sosiaaliset suhteet voivat vaikuttaa hyvinvointiin ja sen kokemukseen sekä negatiivisesti että positiivisesti (Goswami, 2012). Ymmärrys sosiaalisten suhteiden vaikutuksesta lasten kokemaan hyvinvointiin auttaa kehittämään entistä toimivampia keinoja niiden tukemiseksi (Holder & Coleman, 2009). Tarkastelen sosiaalisten suhteiden vaikutusta lasten hyvinvointiin aiempien tutkimusten valossa (esim. Kiili, 1998; Fattore ym., 2007; Veronese ym., 2012; Puroila, Estola & Syrjälä, 2012; Lähteenmäki, 2013; Salmi & Lipponen, 2013).

2.2.1. Kulttuuri ja sosialisatio

Laajin sosiaalinen ulottuvuus on ympäröivä kulttuuri. Kulttuurin voidaan ajatella vaikuttavan lapseen jo ennen tämän syntymää. Sikiö kuulee ympäröivän kulttuurin ääniä ja puheen rytmin. Äidin liikkeet ja tämän nauttima ravinto ovat myös osa ympäröivää kulttuuria. Kulttuurin ja lapsen välinen vuorovaikutus, jossa myös lapsi on aktiivisena toimijana, voidaan ajatella alkavan syntymästä (Salo-Lee, Malmberg & Halinoja, 1998, 7).

Sosialisaatiolla tarkoitetaan erilaisten kulttuuristen toimintatapojen omaksumista. Sosialisaation kautta yksilöstä tulee täysivaltainen yhteisön jäsen (Corsaro 1997, 8.) Lapselle tärkeimmät sosialisation agentit ovat vanhemmat, jotka paitsi opastavat myös mallintavat soveliasta käytöstä erilaisissa tilanteissa (Gleitman, Reisberg & Gross, 2007, 409). Ympäröivän kulttuurin arvot ja yleisesti hyväksytyt ajatusmallit ovat näkyvissä myös siinä, millaisena lapsi nähdään sosialisatioprosessissa. Deterministisessä ajattelutavassa lapsi on passiivinen vastaanottaja, joka tietämättömyydellään ja kesyttömyydellään muodostaa uhkan ympäristölleen. Tällöin lasta tulee kontrolloida tarkasti, jotta hänestä saadaan yhteiskuntakelpoinen. Konstruktivistinen sosialisatiomalli taas näkee lapsen aktiivisena toimijana, joka rakentaa ja muokkaa saamaansa informaatiota (Corsaro 1997, 8-12.)

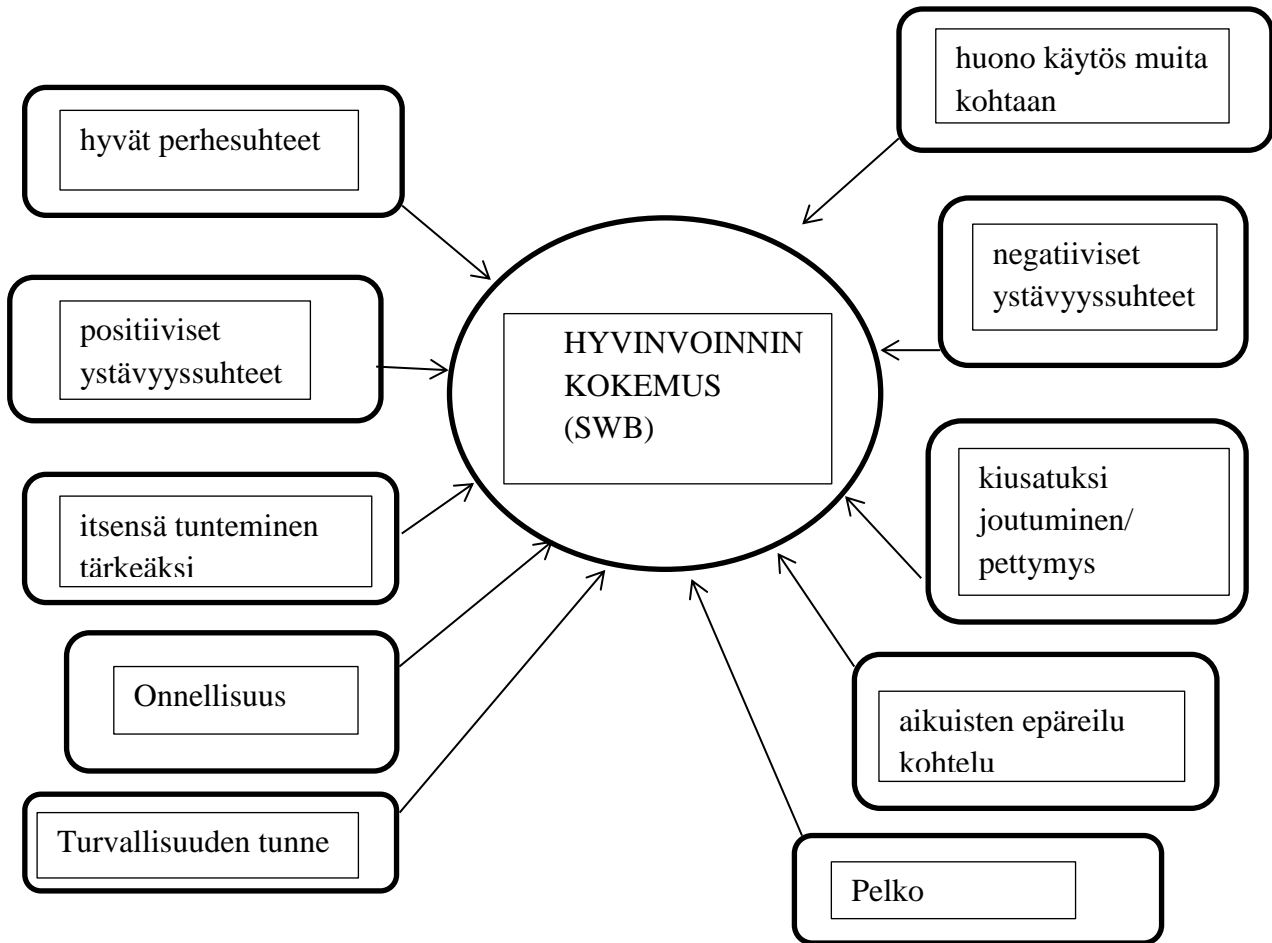
Urie Bronfenbrennerin (1981, 193) kehittämässä ekologisessa sosialisatiomallissa ovat läsnä välitön mikrotaso, välillisen ympäristön puitteiden mesotaso ja yhteiskunnallinen makrotaso. Lapsen ensimmäinen sosiaalinen konteksti on oma perhe. Corsaro (1997, 24–25) kuvaa sosiaalista maailmaa hämähäkinverkkomallilla, jossa keskiössä on lapsi ja hänen ydinperheensä. Verkon keskeltä ulospäin suuntautuvat säikeet kuvaavat erilaisia toiminnan kenttiä kuten koulutusta, perhettä, työelämää, taloutta, kulttuuria, uskontoa ja politiikkaa. Verkon

kehällä siirrytään ulommas, laajemmille kentille iän karttuessa. Bronfenbrenner (1981) jakaa tämän ajatuksen lapsen asteittain laajenevasta sosiaalisesta maailmasta.

Lapselle on merkityksellistä tulla kuulluksi ja nähdyksi aikuisten kanssa toimittaessa (Karlsson, 2000, 192; Kiili, 1998, 19; Salmi & Lipponen, 2013). Salmi ja Lipponen (2013) tiedustelivat avoimilla kysymyksillä 4-vuotiailta lapsilta heidän kokemuksiaan mukavista ja ikävistä asioista päivähoidossa. Vastauksissa ilmenee, että varhaiskasvatuskontekstissa lapsille on tärkeää, että aikuinen tuntee lapset yksilöinä, on saatavilla ja puuttuu tilanteisiin tarvittaessa. Lasten vanhemmille, neuvolantyöntekijöille ja päiväkodin henkilökunnalle merkityksellisiä ovat hyvät vuorovaikutustaidot, lapsen kyky ottaa kontaktia muihin ja luottavaisuus. Kiilin (1998, 29) viisi- ja seitsenvuotiaiden hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä kartoittaneessa tutkimuksessa ydinperheen jäsenet nousevat esiin molemmille ikäryhmille tärkeinä aikuisina.

Hyvinvointia tukevia tekijöitä

Hyvinvointia heikentäviä tekijöitä

KUVIO 1: Aiempien tutkimusten mukaan hyvinvointiin vaikuttavia sosiaalisia tekijöitä (Fattore, Mason & Watson, 2007; Holder & Coleman, 2009; Goswami, 2012; Rees, Bradshaw, Goswami & Keung, 2010; Veronese ym., 2012; Eskelinen, 2013)

Lasten omasta hyvinvoinnin kokemuksesta on alettu kiinnostua lisääntyvässä määrin (esim. Fattore ym., 2007; Rees ym., 2010; Lähteenmäki, 2013). Tutkimus painottuu kouluikäisiin lapsiin ja nuorimmat tutkimuksiin osallistujat ovat usein 8-9-vuotiaita (Veronese ym., 2012; Holder & Coleman, 2009). Suomessa ovat jo verrattain varhain myös varhaiskasvatusikäiset lapset saaneet huomiota (esim. Kiili, 1998; Karlsson, 2000). Pikkuhiljaa myös

kansainvälisellä tasolla on alettu kiinnostua alle kouluikäisten lasten subjektiivisesta hyvinvoinnista (*Subjective Well-Being*) (esim. Fattore ym., 2007; Mashford-Scott, Church & Tayler, 2012). Seuraavissa alaluvuissa käsittelen lasten subjektiivisen hyvinvoinnin tutkimuksissa esiin nousevia tekijöitä perheen ja vertaissuhteiden osalta. Päädyin käsittelemään näitä, sillä ne nousivat poikkeuksetta esiin lukemissani hyvinvoinnin tutkimuksissa.

2.2.2. Perhe

Perheen sisäiset kulttuurit voivat olla erilaisia, mutteivät kuitenkaan irrallisia ympäröivästä makrokulttuurista (Munter, 2003, 78). Perhe voidaan kuvata dynaamisena systeeminä, jonka kokoonpano voi muuttua ja, jossa osapuolet toimivat vuorovaikutuksessa toistensa ja ympäristönsä kanssa (Hurme, 2003, 141). Sosialisatiomallin mukaisesti perheen merkitys on sitä suurempi, mitä nuorempi lapsi on kyseessä (Corsaro, 1997). Goswami (2012) toteaaakin, että keskilapsuuteen siirryttäessä vertais- ja ystävyysuhteiden merkitys kasvaa. Kuten kuviossa 1 näkyy perhe vaikuttaa lasten koettuun hyvinvointiin. Goswami (2012) havaitsi, että eniten 11–15-vuotiaiden subjektiiviseen hyvinvointiin vaikuttavat perhesuhteet.

Vastoin aiempia käsityksiä perherakenteen ja kokoonpanon merkitys hyvinvoinnille on vähäinen (Holder & Coleman, 2009; Rees ym., 2010). Sen sijaan kokemus omasta tärkeydestä perheessä, (Holder & Coleman, 2009) hyviksi koetut suhteet perheenjäseniin (mm. Goswami, 2012; Rees ym., 2010; Veronese ym., 2012) ja vähäiset konfliktit perheen sisällä, (Holder & Coleman, 2009) näyttäisivät tukevan hyvinvoinnin kokemusta. Perhe on näyttäytynyt hyvinvoinnin voimavarana myös helppoutena keskustella äidin kanssa (Rees ym., 2010) sekä tulevaisuuden toivon ylläpitäjänä (Veronese ym., 2012). Koettu turvallisuuden tunne liittyy muihin ihmisiin, etenkin huolehtiviin

vanhempiin. Uskonto voi myös tukea turvallisuuden tunnetta (Fattore ym., 2007.)

Kollektiivisessa kulttuurissa, kuten esimerkiksi monissa islamistisissa maissa, perhe käsitetään ydinperhettä laajempänä yksikkönä. Toisiaan auttavien sukulaisten voidaan ajatella tukevan hyvinvointia ja sen kokemusta (Lähtenmäki, 2013, 75.) Onnellisuuden kokemus toimii myös hyvinvoinnin voimavarana ja liittyy usein voimakkaasti sosiaalisiin suhteisiin. Hyväksi koetut perhesuhteet ja säännölliset vierailut liittyvät onnellisuuteen (Holder & Coleman, 2009.)

Hyvinvointia heikentävästi perhe toimii, silloin kun perheen sisäiset suhteet ovat hankalia tai perheen sisällä on konflikteja (Holder & Coleman, 2009). Kokemus aikuisten epäreilusta kohtelusta liittyy todennäköisesti myös suurelta osin perhesuhteisiin (Goswami, 2012; Bradshaw ym., 2011). Bradshaw tutkijakollegoineen (2011) havaitsi yhteyden yksinhuoltajaperheiden lasten ja muita heikommaksi arvioidun terveyden välillä. Pelko liittyy myös lasten kokemaan hyvinvointiin. Tämä kävi ilmi Fattoren ym. (2007) tiedustellessa 8-15-vuotiailta heidän hyvinvointinsa vaikuttavia tekijöitä. Pelkoa herättävät yksinjäminen sekä huoli rikoksen uhriksi joutumisesta.

2.2.3. Vertaissuhteet

Lapset hakeutuvat mielellään toistensa seuraan (Poikkeus, 2003, 122). Corsaro (1997, 95–97) kuvaa lapsen siirtymistä perheestä osaksi laajempaa sosiaalista kontekstia, vertaissuhteita suureksi muutokseksi. Tämän muutoksen ajoitus vaihtelee kulttuureittain. Perheet toimivat taustavaikuttajina vertaissuhteille, perheissä opitut toimintatavat heijastuvat lasten keskinäisiin suhteisiin. Perheet säätelevät myös vertaisryhmään siirtymisen ajoitusta ja sen muotoa. Poikkeus (2003, 135) jakaa tämän näkemyksen artikkelissaan. Hänestä vanhempien tekemät ratkaisut, heidän aktiivisuutensa sekä

erilaiset hoitojärjestelyt vaikuttavat epäsuorasti lapsen mahdollisuuksiin olla vuorovaikutuksessa ikäistensä kanssa.

Ei-länsimaisissa kulttuureissa lapset saattavat siirtyä jo taaperoikäisinä osaksi eri-ikäisten lasten vertaisryhmää, jossa vanhemmat sisarukset huolehtivat nuoremmistaan (Corsaro, 1997, 95–97.) Leikkiminen on lapselle mieluisaa tekemistä (Salmi & Lipponen, 2013) Fattore ym. (2007) havaitsivat, ettei itse toiminta ollut ratkaisevaa vaan konteksti, jossa toiminta tapahtuu. Onnistumisen ja pystyvyyden kokemukset tukevat hyvinvointia ja näiden puutteet heikentävät sitä. Lapset toimivat mielellään autonomisesti yhdessä vertaisten kanssa. Itsenäinen toiminta mieluisassa seurassa ilman ulkoisia suorituspaineita vaikuttaa tukevan hyvinvointia lasten itsensä kokemana.

Vertaissuhteet muodostuvat usein lasten päivittäisessä kanssakäymisessä (Corsaro, 1997, 95). Lasten itsensä ystävyys-suhteille antamat määritelmät muuttuvat lapsen iän karttuessa. Nuoret lapset yli kulttuurirajojen kuvaavat ystäviä sellaisiksi, joiden kanssa vietetään paljon aikaa ja leikitään. Vanhemmiten lapset liittävät kuvauksiin myös luotettavuuden, prososiaalisuuden eli auttamiseen pyrkivän toiminnan sekä aggressiivisuuden puuttumisen (Poikkeus, 2003, 123.) Lasten voidaan ajatella iän myötä tulevan tietoisiksi siitä, mitä ystävyys-suhteilta voi odottaa, pelkkä yhteinen toiminta ei enää riitä määritelmäksi.

Vertaissuhteet ovat merkityksellisiä lapselle ja hänen kehitykselleen. Vertaissuhteet ja ystävyys-suhteet tarjoavat mahdollisuuden jaettuun leikkiin ja positiivisiin kokemuksiin sekä sosiaalisten taitojen harjoitteluun. Ne voivat toimia myös tukena stressaavissa ja epävarmoissa tilanteissa (Gleitman, Reisberg & Gross, 2007, 412–413.) Jaetun mielikuvitusleikin kautta lapset voivat käsitellä konfliktejaan ja huolenaiheitaan, jotka voivat

nousta niin lasten keskinäisestä toiminnasta kuin aikuisten maailmasta (Poikkeus, 2003, 122).

Vertaisvuorovaikutus liitetään kiinteästi lapsuuteen ja sitä arvostetaan (Kalliala, 2008, 36). Lapsuuden läheisillä ystävyys-suhteilla on todettu olevan myönteisiä vaikutuksia pitkälle aikuisuuteen. Toisaalta vertaissuhteet voivat olla myös haitallisia, sillä lapsi saattaa joutua vertaistensa torjumaksi (Gleitman ym., 2007, 413–414.) Ystävät ja mielekäs tekeminen näyttäytyvät myös hyvinvointia edistävinä tekijöinä (Salmi & Lipponen, 2013). Lapsille on myös tärkeää kokea olevansa hyväksytty omana itsenään (Fattore ym., 2007).

Heikentävästi hyvinvointiin vaikuttavat vertaissuhteiden puuttuminen, yksinäisyys (Salmi & Lipponen, 2013) ja negatiiviksi määritellyt ystävyys-suhteet (Holder & Coleman, 2009) sekä kiusatuksi joutuminen (Rees ym., 2010; Goswami, 2012; Salmi & Lipponen, 2013;). Oma huono käytös muita kohtaan heikentää onnellisuuden kokemusta. Tällöin lapsi määrittelee itse käyttäytyvänsä ilkeästi muita kohtaan ja aiheuttavansa huolta perheelleen. Negatiiviksi määritellyt ystävyys-suhteet liittyvät kokemukseen ulkopuolelle jäämisestä (Holder & Coleman, 2009). Kiusatuksi joutuminen ymmärrettävästi heikentää hyvinvoinnin kokemusta ja on havaittu varsin yleiseksi jopa alle kouluikäisten lasten keskuudessa (esim. Salmi & Lipponen, 2013; Kirves-Stoor-Grenner, 2010). Lähteenmäen (2013, 79) väitöstudkimuksessa turvapaikanhakijalapset kuvasivat usein kotimaahan jääneiden kavereiden merkityksellisyyttä ja heitä kohtaan tuntemaansa ikävää. Kavereiden puuttumiseen ei tällöin liittynyt sosiaalista eristämistä, vaan se perustui kotimaasta lähtemiseen. Vaikeuteen solmia uusia ystävyys- ja vertaissuhteita saattoi liittyä yhteisen kielen puuttumisesta johtuvia vaikeuksia.

Vertaissuhteiden merkitys lasten koetulle hyvinvoinnille vaikuttaa kiistattomalta. Hyvinvoinnin voimavaroina toimivat hyvät,

positiivisiksi määritellyt ystävyssuhteet ja niitä heikentävinä taas negatiiviset ystävyssuhteet, huono käytös muita kohtaan sekä kiusatuksi joutuminen (esim. Goswami, 2012; Holder & Coleman, 2009). Positiivisilla ystävyssuhteilla tarkoitetaan suhdetta, jonka lapset ovat itse maininneet myönteisenä tekijänä hyvinvoinnilleen (Holder & Coleman, 2009). Lapset ovat myös nimenneet ystäviään heille tärkeiksi ihmisiksi (Kiili, 1998, 29). Varhaiskasvatusikäisille lapsille leikkiminen oli mieluisinta toimintaa niin Salmen ja Lipposen (2013) kuin Puroilan, Estolan ja Syrjälän (2012) tutkimuksissa. Vertaisten ja ystävien kanssa toimiminen tuotti iloa ja nautintoa lapsille. Sen sijaan syrjään jääminen ja yksinäisyys tuottivat mielipahaa (Puroila ym., 2012). Lähteenmäki (2013, 154) huomauttaa myös, että lasten omaan ryhmään kuulumisen mahdollisti leikkimisen sekä vaikutti myönteisesti lasten arkeen.

3. Yhteiskunnallinen taso hyvinvoinnin taustavaikuttajana

Se, millaisena lapsi nähdään vaikuttaa suuresti siihen asemaan, jonka lapset saavat yhteiskunnassa. Lapsilla on maasta ja kulttuurista riippumatta rajalliset vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnallisiin asioihin. Nämä mahdollisuudet ovat pitkälti aikuisista ja heidän toiminnastaan riippuvaisia. Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksissa yhteiskunnallista tasoa edustaa *being*- ulottuvuus. Tarkastelen työssäni tätä lasten vaikutusmahdollisuuksien ja muutamien Lapsen oikeuksien artiklojen toteutumisen kautta. Yhtenä keinona yhteiskunnallisen aseman tarkasteluun lasten näkökulmasta voidaankin pitää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) laatimaa lapsen oikeuksien sopimusta (LOS). Näiden oikeuksien konkreettisena toteutusmuotona voidaan pitää kiinnostusta lasten omaan näkökulmaan ja aitoa halua kuunnella lasta (Karlsson, 2000, 14).

3.1. Lapsen oikeuksien sopimus ja käytetyt artikkelit

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksella (1989) pyritään turvaamaan kaikille lapsille yhtäläiset lähtökohdat sekä ihmisoikeuksien toteutuminen. Sopimus koostuu artikloista, joissa tarkemmin määritellään oikeuksien eri osa-alueita ja niiden tuomia velvoitteita sopimuksen ratifioineille valtioille. Sopimuksen ovat ratifioineet kaikki maailman valtiot Etelä-Sudania, Somaliaa ja Yhdysvaltoja lukuun ottamatta. Suomi ratifioi eli sitoutui muokkaamaan lainsäädäntönsä sopimusta vastaavaksi vuonna 1991. Sopimuksen toteutumista käytännössä tarkastellaan sekä valtion että YK:n taholta. YK:n lapsen oikeuksien komitea esittää tarvittaessa huomautuksia ja parannusehdotuksia havaitsemiinsa puutteisiin lapsen oikeuksien sopimukseen liittyen (Unicef, 2014.)

Lapsen oikeuksien sopimuksessa on yhteensä neljä yleistä periaatetta: *syrjimättömyys* (artikla 2), *lapsen edun huomioiminen* (artikla 3), *oikeus elämään ja kehittymiseen* (artikla 6) ja *lapsen näkemysten kunnioittaminen* (artikla 12) (Unicef, 2014). Lapsen oikeuksien sopimusta kehitetään tarpeen mukaan ja siihen on lisätty kolme valinnaista pöytäkirjaa, jotka koskevat lasten osallistumista aseellisiin konflikteihin, lapsikauppaa ja lasten seksuaalista hyväksikäyttöä sekä valitusoikeutta. Suomi on allekirjoittanut kaikki kolme lisäpöytäkirjaa ja ratifioinut kaksi ensimmäistä (Unicef, 2014.) Libanon on myös sitoutunut Lapsen oikeuksien sopimukseen, mutta palestiinalaispakolaisia ei huomioida raporteissa yhdenvertaisesti muiden pakolaislasten kanssa (Al-Yassir & Khalidi, 2005).

Suomessa lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumista valvovat lapsiasian valtuutettu ja Unicef. Lapsiasianvaltuutettu toimii yhteistyössä erilaisten viranomaistahojen, päättäjien ja lapsipolitiikan toimijoiden kanssa. Lapsen hyvinvoinnin ja elinolosuhteiden seuranta on jatkuvaa ja vuosittain havainnoista laaditaan kertomus valtioneuvostolle (Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:3.) Tutkielmassani käytän kolmea (3) artiklaa, jotka olen valinnut tarkasteltaviksi aineistoni pohjalta. Pyrin selvittämään miten kyseiset artikkelit toteutuvat lasten kertomissa tarinoissa. Kuvaan artiklojen sisällöt tiivistetysti.

Artiklan 13 sopimustekstin mukaan lapsella oikeus vapaasti ilmaista mielipiteitään sekä vastaanottaa, hakea ja levittää tietoa kaikenlaisessa muodossa. Oikeuden rajoituksina ovat toisten oikeuksien loukkaaminen sekä kansallisen turvallisuuden ja yleisen järjestyksen, väestön moraalien tai terveyden suojeleminen (Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja, 2011, 139–141.)

Artikla 28 pyrkii takaamaan kaikille lapsille oikeuden opetukseen. Sopimustekstissä eritellään valtion velvollisuus tehdä

perusopetukseen osallistumisesta pakollista ja maksutonta. Lapsilla tulee myös olla mahdollisuus kykyjensä mukaisesti jatko-opintoihin, joita myös suositellaan maksuttomiksi. Vaihtoehtoisesti valtio voi tarjota taloudellista tukea sitä tarvitseville. Tavoitteina ovat myös koulunkäynnin säännöllisyys sekä koulunkäynnin keskeytymisen ehkäisy. Lisäksi mainitaan edellytys ihmisarvoisille kurinpitotoimenpiteille koulussa. Laajana tavoitteena tämän artikkelin avulla tavoitellaan tietämättömyyden ja lukutaidottomuuden poistamista maailmasta. Opetusta tulee myös tarjota yhtäläisesti kaikille (LOS, 2011, 307–310.)

Artikla 31 käsittelee oikeutta lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, virkistystoimintaan ja kulttuurielämään sekä taiteisiin. Lepo ja vapaa-aika ovat tärkeitä kaikille, erityisesti kehittyville lapsille. Lapsilla tulee olla vapaa pääsy kulttuurin ja taiteen pariin, eikä virkistystoiminta saa olla lapselle haitallista. Leikkiä on joskus kutsuttu unohdetuksi oikeudeksi, jonka merkityksellisyys saattaa aikuisen näkökulmasta vaikuttaa vähäpätöiseltä. Leikki on kuitenkin lapsen perusoikeus ja olennainen osa kehitystä. Lasten on havaittu löytävän keinoja leikkiin jopa hyvin haastavissa olosuhteissa. Lapsen oikeuksien komitea onkin puuttunut nimenomaan leikin mahdollisuuksien takaamiseen vuoden 2006 yleiskommentissaan numero 7 (LOS, 2011, 347–349.)

3.2. Suomalaisen aineiston taustaa

Camfield tutkijakollegoineen (2009) pitää erityisen haastavana määritelmien ja mittaustapojen siirtämistä kulttuurista toiseen ja kansainvälisen aineiston vertailua keskenään. Allardt (1976, 82–83) on myös aikanaan kiinnittänyt huomiota etenkin suurten valtioiden tutkijoiden vertaileviin tutkimuksiin, joihin ovat vaikuttaneet erilaiset poliittiset motiivit ja tavoitteet esittää oma maa sille edullisessa valossa. Tämä on vaikuttanut mahdollisesti sekä vertailumaiden valintaan että saatujen tulosten tarkasteluun. Aineistojen toisistaan merkittävästi poikkeavan taustan takia

käsittelen hieman molempien aineistojen taustoja ja lasten ympärillä vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä. Esittelen seuraavissa alaluvuissa lyhyesti suomalaista yhteiskuntaa lukujen ja lapsille laissa taattujen palvelujen valossa sekä Libanonissa asuvien palestiinalaispakolaisten elämään vaikuttavia tekijöitä. Nämä yhteiskunnan reunaehdot heijastuvat lasten elämään erityisesti aineellisten olosuhteiden, perustarpeiden osalta.

Aineelliset olosuhteet Suomessa

Kansallisten hyvinvoinnin indikaattorien mukaan aineellinen elintaso on suomalaisilla lapsilla yleisesti hyvä, vaikka pienituloisuus on yleistynyt. Pienituloiseksi luokitellaan Suomessa perhe, jonka tulot ovat alle 60 % mediaanituloista. Näiden osuus on kasvanut 1990-luvulta lähtien. 1990-luvun alussa 5 % suomalaislapsista kuului pienituloiseen perheeseen, vuonna 2011 luku oli jo 11 % eli käytännössä 130 000 lasta. Mikäli mittarina käytetään OECD:n laatimaa raja-arvoa, alenee pienituloisiksi luokiteltujen lasten osuus alaikäisten keskuudessa 5 prosenttiin. Luku on matalampi vain Tanskassa. Ahtaasti asuvien osuus on pieni. Kansainvälisesti suomalaisten 15-vuotiaiden menestys PISA:n lukutaitotestissä on ollut erinomainen. Enemmistö lapsista kokee vanhempiensa kannustavan heitä koulunkäynnissä. Elämäänsä tyytyväisten lasten osuus on koko 2000-luvun ollut korkea noin 90 % (Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, 2011.)

Suomalaisten lasten aineellista hyvinvointia heikentävät pitkäaikaisesti toimeentulotuen varassa elävien perheiden lapset, joita oli vuonna 2011 yhteensä 13 000. Lapsia, joiden perheessä on hyvin vähän työssäkäyntiä, oli 83 000. Lisäksi kiusaaminen ja lastensuojelun tukitoimien voimakas tarve näyttäytyvät haasteina hyvinvoinnille (Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, 2011.)

Indikaattoritutkimuksilla ei voida saada kokonaisvaltaista kuvaa lasten hyvinvoinnista, sillä indikaattorien perusteella ei voida sanoa, kuinka paljon esimerkiksi hyvinvointia haastavat tekijät

kasautuvat samoille lapsille. Kehittämiskohtina indikaattoriperustaiselle tutkimukselle mainitaan lasten omien kokemusten ja ajatusten hyödyntäminen, joka on mahdollista vain laadullisen tutkimuksen keinoin. Erityisenä huomiona todetaan pienten lasten näyttäytyminen tutkimuksessa vain vanhempien sosio-ekonomian ja päivähoitoon osallistumisen kautta (Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, 2011.)

Alakouluikäisten ja alle kouluikäisten lasten tutkimusta pidetään menetelmällisesti haastavana, sillä he eivät kykene vastaamaan kyselytutkimuksiin, eikä kyselyä haluta pyytää vanhempien täyttämänä. Tekijät kuitenkin huomauttavat Karlssoniin ja Karimäkeen (2012) viitaten, että pienten lastenkin osallistumisen mahdollistavia menetelmiä on jo kehitetty ja käytetty (Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, 2011.) Kansainvälisessä vertailussa Suomi on pärjännyt hyvin. 29 rikkaan valtion lasten hyvinvointia verranneessa tutkimuksessa Suomi sijoittui kokonaistuloksessa neljänneksi (Unicef, Innocenti Card, 2013).

Suomalainen yhteiskunta lukuina ja palveluina

Vuoden 2012 lopussa suomalaisia oli hieman alle 5,5 miljoonaa. Naisia oli hieman miehiä enemmän. Miesten keski-ikä oli 40,3 ja naisten 43,1. Vuonna 2012 alle 15-vuotiaita oli väestöstä 16,4 %, 15–64-vuotiaita 64,8 % ja yli 65-vuotiaita 18,8 %. Perheitä, joissa asui alle 17-vuotiaita lapsia, oli 1,4 miljoonaa vuonna 2012 (Suomi lukuina, 2013.) Suomessa sotien jälkeen syntyneet suuret ikäluokat ovat siirtymässä eläkkeelle, joka luo paineita hyvinvointivaltion palvelujen ylläpitoon, yhä useamman siirtyessä pois työmarkkinoilta.

Suomessa valtio tukee lapsiperheitä maksamalla lapsilisää (0-17 vuotiaille) ja 3-9 kk ikäisen lapsen vanhemmista toinen on oikeutettu ansiosidonnaiseen vanhempainrahaan. Alle 3-vuotiasta lasta kotona hoitava vanhempi saa kotihoidon tukea. Alle 8-vuotiaan lapsen vanhemmalla on mahdollisuus lyhennettyyn

työaikaan, osittaiseen hoitovapaaseen. Valtio tukee myös yksilöitä ja perheitä erilaisten toimentulotukien ja työttömyyskorvausten muodossa (Kansaneläkelaitos, 2014.)

Työikäisten (15–64 vuotiaiden) työllisyysaste oli 69 %. Työttömyysaste puolestaan oli 7,7 % (Suomi lukuina, 2013, 25). 20–54-vuotiaista suomalaisista valtaosa on suorittanut toisen tai korkean asteen tutkinnon. Ikäryhmittäin viiden vuoden jaksoihin jaettuna, kustakin edellä mainitun ikäisten luokasta toisen tai korkean asteen tutkinto oli suoritettuna yli 80:lla % (Suomi lukuina, 2013.)

Suomalaisista yli puolet (59 %) asui omistusasunnossa vuonna 2012. Vuokralla asui 29,1 %, asumisoikeusasunnoissa 1,3 %. Loput 10,6 % asuivat muussa tai tuntemattomassa asumismuodossa. Suomessa keskimääräisesti yhtä huonetta kohti asuu 0,6 henkilöä. Ahtaasti asumiseksi on määritelty enemmän kuin 1 huonetta kohti asuvat, keittiötä ei tällöin ole huomioitu asuinhuoneeksi. Tällä määritelmällä ahtaasti asuvia vuonna 2012 oli Suomessa 17,7 % väestöstä (Suomi lukuina, 2013.)

Pienituloisuuden raja vuonna 2011 oli 13 600 e /vuosi/kulutusyksikkö. Kulutusyksikkö on laskettu antamalla perheessä yhdelle aikuiselle painoarvo 1, muille 14 vuotta täyttäneille perheenjäsenille 0,5 ja 0-13-vuotiaille 0,3. Päivää kohden tämä pienituloisuuden raja on 37,26 euroa kulutusyksikköä kohden. Pienituloisiksi luokiteltuja oli vuonna 2011 väestöstä 13,2 % (Suomi lukuina, 2013.)

Lasten lakisääteiset palvelut

Suomessa lapsille on lailla taattu monia peruspalveluita. Suomalaisilla lapsilla on käytössään maksuttomat äitiys- ja neuvolapalvelut 6 ikävuoteen asti(<http://www.hel.fi/hki/Terke>), subjektiivinen oikeus päivähoitoon sekä maksuton perusopetus (www.finlex.fi). Suuri osa suomalaisista lapsiperheistä käyttää

näitä palveluita, joten ne ovat merkityksellisiä tekijöitä lasten hyvinvoinnin tukemiselle (Salmi & Lipponen, 2013).

Suomessa on voimassa subjektiivinen päivähoito-oikeus lapsille, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä tai tarvitsevat sitä erityisistä syistä. Laki velvoittaa kunnat järjestämään ja tarjoamaan päivähoitopaikan kaikille sitä hakeneille (nettilaki.com.) Subjektiivinen päivähoito-oikeus on muuttumassa vuoden 2015 alusta vain osapäiväiseksi lapsilla, joiden toinen vanhempi on kotona hoitamassa nuorempaa sisarusta (hs.fi.)

Suomessa kouluun mennään sinä vuonna, jona lapsi täyttää 7 vuotta. Tätä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna, on lapsilla mahdollisuus osallistua maksuttomaan esiopetukseen, jonka kunta on velvollinen järjestämään. Perusopetuslaki takaa kaikille suomalaisille yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet koulunkäyntiin. Kunnan tulee tarjota esi- ja perusopetusta lapsen äidinkielellä silloin kun kyseessä ovat suomi tai ruotsi. Opetuskielinä voivat olla myös saame, romani tai viittomakieli (Laki perusopetuksesta, 1998.) Yhdeksän vuotta kestävä perusopetus on maksutonta ja sisältää kouluruokailun.

Suomalaiset lapset voivat kansainvälisesti verrattuna hyvin monella osa-alueella. Viime aikoina ovat olleet laskussa kouluviihtyvyys ja poikien lukutaito (Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, 2011; Unicef, Innocenti Card, 2013) Suomessa lapsiasianvaltuutetun ja Opetus- ja kulttuuriministeriön (OPM) aloitteesta lasten hyvinvointia on tarkasteltu kansallisten hyvinvointi-indikaattorien avulla. Hanke sai alkunsa vuonna 2006 ja 2011 valmistui OPM:n työryhmältä ensimmäinen ehdotus, jota Jyväskylän yliopiston terveystieteiden laitos testasi käytännössä. Indikaattorit sisältävät materiaalsen elintason, terveyden, koulun ja oppimisen, turvallisen kasvuympäristön, osallistumisen ja vapaa-ajan sekä yhteiskunnan tarjoaman tuen ja suojelun isoina kokonaisuuksina, joissa kussakin on useita osa-alueita. Nyt julkaistu raportti sisältää tärkeää tietoa

suomalaisten lasten hyvinvoinnista, mutta myös parannusehdotuksia nykyiselle indikaattoripatteristolle (Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, 2011.)

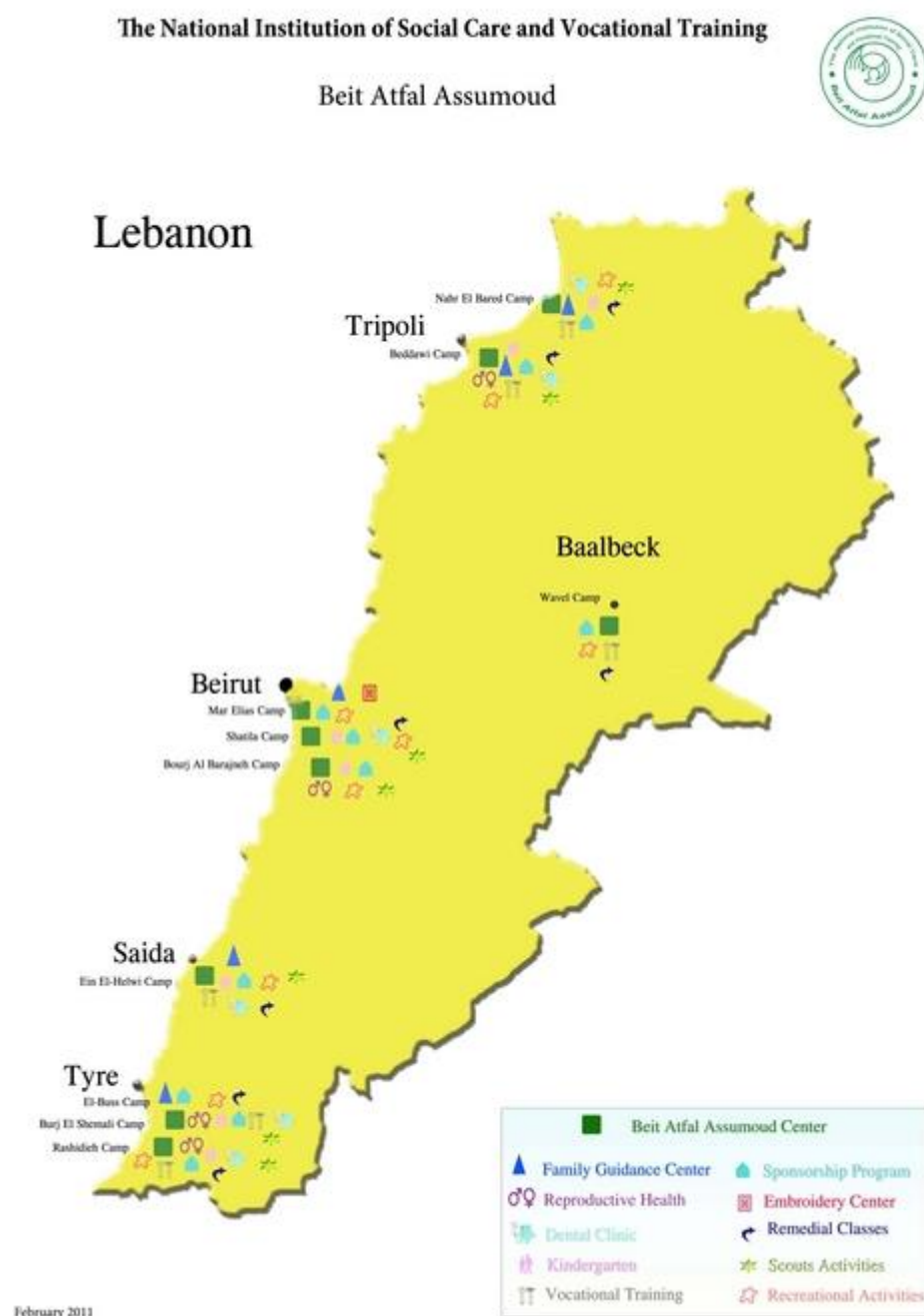
Lapsen oikeuksien sopimuksesta saadut huomautukset

Lapsen oikeuksien sopimuksen eri osa-alueiden toteutumista valvovat Suomessa lapsiasianvaltuutettu ja YK:n alla toimiva lapsiin keskittyvä järjestö Unicef. Suomi toimittaa määräajoin raportin YK:n lapsen oikeuksien komitealle. Edellinen järjestyksessään neljäs raportti toimitettiin vuonna 2008, komitea antoi siitä kommenttinsa vuonna 2011 (Lapsiasiavaltuutettu-sivusto, 2014.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen osalta tehdyt lakiuudistukset ja –muutokset nähtiin positiivisina. Huomautettavaa löytyi muutamista teknisistä tekijöistä, edellisten huomautusten toteuttamatta jättämisestä sekä yksityiskohtaisesti useita artikloja koskien. Huomautukset koskivat muun muassa etnisten vähemmistöjen, maahanmuuttajalasten, lasten laitoshoidon sekä mielipiteiden kunnioittamista. Mielipiteiden kunnioittamista koskien myönteisenä pidettiin lastensuojelulain muutoksen (2010) myötä voimaan tullutta uudistusta kuulla lasta tämän iästä riippumatta. Komitea toivoi Suomen kehittävän edelleen erilaisia keinoja lasten kuulemisen mahdollistamiseksi. Lapsiasian valtuutetun toimiston riittämättömät resurssit huolestuttivat myös komiteaa (Lapsen oikeuksien komitean kommentit sopimusvaltiolle Suomi, 2011).

3.3. Palestiinalaisen aineiston taustaa

Palestiinalaisaineistoni on kerätty Libanonissa asuvilta palestiinalaislapsilta. Tässä alaluvussa kuvaan heidän aineellisia ja yhteiskunnallisia olosuhteitaan.

KUVA 1 Libanonin kartta, johon on merkitty paikallisen avustusjärjestön Beit Atfal Assumoudin (BAS) toimipisteet ja niiden tarjoamat palvelut. (psykologiensosiaalinenvastuu.fi)

Aineistoni tarinat on kerätty kolmelta (3) leiriltä Tripolin lähellä sijaitsevilta Nahr el-Baredilta ja Beddawilta sekä Beirutin vieressä sijaitsevalta Shatilan leiriltä. Paikallisen järjestön englanninkielinen nimi on The National Institution of Social Care and Vocational Training (NISCVT) ja perheiden tukemisen lisäksi he kouluttavat henkilökuntaa esimerkiksi paikallisiin lastentarhoihin. Suomalainen yhteistyöjärjestö Psykologien Sosiaalinen vastuu ry (PSV) kuvaa neljän miljoonan asukkaan Libanonia haastavaksi kohteeksi. Aiemmat sisällissodat ja Syyrian levottomuudet ovat johtaneet siihen, että kolmannes maan väestöstä on syyrialaisia (Psykologien sosiaalinen vastuu, 2014.)

Palestiinalaispakolaisten yhteiskunnallinen asema Libanonissa

Libanonissa asuu lähes 450 000 YK:n pakolaisjärjestön UNRWA:n rekisteröimää palestiinalaispakolaista (UNRWA, 2014). Köyhyys ja äärimmäinen köyhyys ovat yleisempiä palestiinalaisväestön kuin Libanonin kantaväestön keskuudessa. Leireille on kehitetty päiväkotiverkostoa, jonka ansiosta lasten kouluvalmiudet ovat parantuneet (Howe, 2005.) Unicef tukee perustarvikkeita sisältävillä koulunpaluu-paketeilla niitä pakolaislapsia, joiden huoltajilla ei ole mahdollisuutta tarjota lapsilleen tarvittavia välineitä. Peruskoulussa käy palestiinalaisväestöstä 96 %, mutta yläkouluiässä luku romahtaa 53 prosenttiin (Unicef, 2010.) Aikuisväestön keskuudessa on havaittavissa toivottomuutta ja epäuskoa tilanteen ratkeamista kohtaan (Howe, 2005).

Chaaban ym. (2010) laatima raportti on tekijöiden tietojen mukaan ensimmäinen tämän maantieteellisen sijainnin, tällä mittakaavalla toteutettu tarkastelu viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tämä pitää paikkansa vain jos tarkastellaan raportin sisältöä. Tutkimuksia Libanonissa asuvien palestiinalaisten kokemuksista ja elämästä on tehty jonkin verran. Chaaban kollegoineen on keskittynyt tarkastelemaan erityisesti Libanonissa leireillä elävien pakolaisten elinolosuhteita lukuina. Tästä johtuen olen käyttänyt kyseistä

raporttia pääasiallisena lähteenäni palestiinalaisaineiston taustan kuvaamisessa. Raportin päätehtävänä oli laatia kartoitus köyhyydestä palestiinalaisten pakolaisten keskuudessa. Tätä tarkasteltiin viidellä ulottuvuudella: ekonominen status, asuinolot, terveys, ravinnon varmuus/turvallisuus (*security*) ja koulutus. Nämä antavat melko kattavan kuvan palestiinalaispakolaisten yhteiskunnallisesta asemasta ja elinoloista.

Kansallisesti edustavaan tutkimukseen oli haastateltu 2 627 taloutta. Käytännön toteutuksesta vastasivat Beirutin amerikkalaisen yliopiston kouluttamat aineistonkerääjät, UNRWA:n sosiaalityöntekijät, joita oli yhteensä 60. Tutkimusjoukko valittiin satunnaisotannalla kaikista leireistä ja keskittymistä (*gatherings*). Haastattelut pohjautuivat Beirutin amerikkalaisen yliopiston eettisen lautakunnan hyväksymään kyselylomakkeeseen (Chaaban ym., 2010.)

Chaaban ym. (2010) toteavat, että palestiinalaisten läsnäolo Libanonissa juontaa juurensa 1940-luvulle. Vaikka palestiinalaisia on asunut Libanonissa jo sukupolvien ajan, on heidän integroitumisensa ympäröivään yhteiskuntaan estetty tietoisesti. Palestiinalaisilla ei ole oikeutta omistaa kiinteistöjä, Libanonin armeija kontrolloi heidän liikkuvuuttaan leireihin ja niistä pois. Asunnon periminen ja korjaaminen on myös kiellettyä (Howe, 2005). Palestiinalaisilta on kielletty 30 ammatin harjoittaminen. Vastaavasti Syyriassa ja Jordaniassa palestiinalaispakolaisilla on oikeus asuntojen omistamiseen ja työntekoon (Chaaban ym., 2010.)

Chaaban ym. (2010) kuvaavat raportissaan, että leireillä UNRWA huolehtii asunnon, sähkön ja veden välittämisestä. Leirien pinta-ala ei ole kasvanut samassa tahdissa populaation kanssa, joten leirien lähialueille on muodostunut keskittymiä ja asumuksia, joihin Libanonin valtio laiminlyö velvoitteensa toimittaa sähköä ja vettä sekä jätehuollosta huolehtimisen. Leirien sisällä ihmiset asuvat ahtaasti, yksityisyys on rajallista ja terveyshaitat ilmeisiä.

Palestiinalaiset luonnollisesti vaativat itselleen heiltä puuttuvia oikeuksia asunnonomistamiseen, työntekoon ja liikkuvuuteen liittyen. Palestiinalaispakolaisten assimilaatio libanonilaiseen kulttuuriin ei ole kummankaan osapuolen toiveissa. Palestiinalaiset haluaisivat kansalaisoikeuksia, joiden kautta voisivat verorahoilla tukea Libanonin valtiota, mutta toivovat voivansa jonain päivänä muuttaa asumaan pysyvästi omaan valtioonsa (Chaaban, ym., 2010.)

Yli puolet (62 %) Libanonin palestiinalaispakolaisesta elää leireissä. Loput 38 % asuvat keskittymissä (*gatherings*), jotka tyypillisesti sijaitsevat leirien läheisyydessä. Palestiinalaisväestö on nuorta, keski-ikä on vain 30 vuotta. Puolet Libanonissa asuvista palestiinalaisista on alle 25-vuotiaita. Naisia (53 %) on hieman miehiä enemmän. Työikäisestä väestöstä vain 37 % käy töissä. Työt ovat tyypillisesti matalapalkkaisia ja kausittaisia, vain harvalla (7 %) työtä tekevistä, on työsopimus. Työnteko on voimakkaasti sukupuolittunutta, palestiinalaisista naisista Libanonissa vain 13 % käy töissä, miehistä 65 %. Palestiinalaisten työntekijöiden koulutustausta on heikko, vain 6 % on suorittanut yliopistopintoja, vastaava luku libanonilaisilla on 20 % (Chaaban ym., 2010.)

Chaaban ym. (2010) toteavat, että tehtyjen tutkimusten mukaan 8 % Libanonissa asuvista 7-15-vuotiaista palestiinalaislapsista ei ollut koulussa vuonna 2010. Ammatillinen tai yliopistollinen koulutus paransi palestiinalaispakolaisten työllistymismahdollisuuksia merkittävästi verrattuna vain peruskoulutasoisen koulutuksen käyneisiin.

Kaksi kolmasosaa palestiinalaispakolaisista Libanonissa elää köyhyysrajan alapuolella (Libanonissa 6 \$/vrk), tämä tarkoittaa käytännössä noin 160 000 ihmistä. Äärimmäisen köyhyydenrajan (2,17 \$/vrk) alittaa 6,6 % palestiinalaispakolaisista Libanonissa, noin 16 000 ihmistä. Leireissä asuu enemmän molempien

köyhyysrajojen alittajia kuin keskittymissä. Leireillä asuvista köyhyysrajan alittajia on lähes kolme neljäsosaa niiden asukkaista, keskittymissä puolestaan hieman yli puolet (Chaaban ym., 2010.)

Tämä heijastuu vahvasti Chaaban ym. (2010) raportin tarkastelemaan ravinnon saannin varmuuteen, jolla on tarkoitettu käytettävissä olevien keinojen varmuutta suhteessa tarvittavan ravinnon hankintaan. Tulokset osoittivat, että yli puolella (58 %) palestiinalaispakolaisista esiintyi epävarmuutta ravinnonhankinnan mahdollisuuksissa. Ravinnon hankkimisen hankaluudet painottuivat jälleen enemmän leireihin kuin keskittymiin ja pohjoisessa tilanne oli etelän leirejä parempi. Sairasvakuutusten ja vakituisten työsuhteiden puutteen uskottiin vaikuttavan Libanonissa palestiinalaispakolaisten keskuudessa esiintyviin kroonisiin sairauksiin ja mielenterveydellisiin ongelmiin. Kroonisia sairauksia arvellaan esiintyvän noin kolmanneksella ja itseraportoituja mielenterveyden haasteita ilmeni 21 prosentilla pakolaisista.

Asuinolot olivat puutteellisia monin tavoin, talojen katot tai seinät vuotivat vettä (40 %), perheet asuivat kehnosti rakennetuissa suojissa (8 %) ja monet kertoivat asuvansa erittäin ahtaasti, jolloin enemmän kuin kolme ihmistä majoittui samaan huoneeseen (lähes 8 %) (Chaaban ym., 2010.)

Aineistoni palestiinalaiset pakolaislapset elävät Libanonissa nimellisesti pakolaisleirillä. Tilanne ei kuitenkaan ole väliaikainen, eikä vastaa perinteistä mielikuvaa pakolaisleiristä telttoineen. Leiri on suljettu alue, mutta sen sisällä on rakennettuja taloja, kauppoja, lääkäriasemia ja lastentarhoja (Psykologien sosiaalinen vastuu, 2014). Libanonissa asuvat pakolaiset elävätkin ikään kuin irrallisena osana yhteiskunnan sisällä. Heidän olemassaolonsa havaitaan ja tiedostetaan, mutta heidän integroitumistaan ympäröivään yhteiskuntaan rajataan monin keinoin, jopa lakisääteisesti (Chaaban ym., 2010). Monet ovat asuneet ahtaissa,

riittämättömissä oloissa jo sukupolvien ajan. Lapsen kannalta merkityksellistä on varmasti vanhempien mahdollisuuksien rajaaminen, esimerkiksi työssäkäynnin suhteen.

*Lapsen oikeuksien sopimus suhteessa
yhteiskunnallisiin oloihin*

Libanonin valtion raportissa lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumisesta palestiinalaispakolaiset mainitaan erityisen suojelun osuudessa. Palestiinalaisia käsitellään erillään muiden kansallisuuksien pakolaislapsista. Tämä korostaa Libanonin hallinnon linjaa rajata oma toimintansa kokonaisvaltaisemman vastuun sijaan, vain asuinpaikkaa koskevaksi. Näin ollen palestiinalaispakolaisten oikeuksien toteutumisen tarkastelu jää riittämättömäksi Libanonin valtion tuottamassa raportissa (Al-Yassir & Khalidi, 2005.)

Niinpä seitsemän alueella toimivaa riippumatonta järjestöä, ovat yhteistyönä tuottaneet järjestyksessään kolmannen raportin palestiinalaislasten tilanteesta Libanonissa. UNRWA:n Libanonin hallitus ja riippumattomat järjestöt tekevät lisääntyvässä määrin yhteistyötä, mutta tämä ei vielä ole heijastunut käytäntöön. Alustavina havaintoina he haluavat nostaa esiin haasteen vastuunsiirtelystä palestiinalaispakolaisia koskien. Katsantokannasta riippuen vastuu Libanonissa asuvista palestiinalaisista voisi kuulua Libanonille, kansainvälisille toimijoille, erityisesti UNRWA:lle tai palestiinalaisille. Libanonille vastuu kuuluisi asuinpaikan perusteella, pakolaisstatuksen vuoksi kansainvälisille toimijoille ja kansalliseen identiteettiin perustuen palestiinalaiselle yhteisölle, käytännössä Palestiinan vapautusta ajavalle PLO:lle (Al-Yassir & Khalidi, 2005.) Paikalleen pysähtynyt, vuosikausia jatkunut pakolaisuus, on toisin sanoen tehnyt palestiinalaisväestöstä Libanonissa eräänlaisia väliinputoajia, joita yksikään edellä mainituista, ei halua tai voi ottaa kokonaan vastuulleen. Tällainen irrallisuus luultavasti heijastuu myös perheiden ja lasten arkeen.

Al-Yassirin ja Khalidin (2005) kirjoittamaa raporttia varten järjestettyihin kohderyhmän keskusteluihin otti osaa 83 palestiinalaista pakolaislasta. Raportissa havaitaan puutteita lukuisien artiklojen toteutumisessa. Nostan tässä esiin havainnot tutkielmassani tarkastelemieni artiklojen osalta.

Artikla 13, käsittelee lapsen oikeutta mielipiteen ilmaisuun ja asianmukaisen tiedonsaantiin. Tämän toteutuminen palestiinalaisten keskuudessa on pitkälti kansalaisjärjestöjen varassa. Varhaiskasvatustoiminta ja erilaiset vapaa-ajan viettotavat, joilla pyritään tukemaan lasten mahdollisuuksia ilmaisuun, ovat järjestöjen organisoimia ja tuottamia. Tiedonsaannin välineenä on tarkasteltu tietokoneen ja internetin käytön mahdollisuuksia. Tämä on jonkin verran sukupuolittunutta, pojat vaikuttaisivat käyttävän erilaisia tiedonhankinnan keinoja. Tietokoneiden heikko saatavuus kotona ja koulussa rajaavat tyttöjen käyttömahdollisuuksia. Viitaten Ein Hilwehin tutkimukseen, internetiä käytetään enemmän pelien ja keskustelun kanavana kuin tiedonhankintaan (Al-Yassir & Khalidi, 2005.) Toisaalta pelien ja muiden kanssa käytyjen keskustelujenkin kautta voi saada tietoa, etenkin kun artikla määrittelee tiedon luonteeksi itseään koskevan tiedon. Muualla asuva ystävä voi tarjota hyvinkin merkityksellistä tietoa esimerkiksi vanhasta asuinpaikasta tai muista ystävistä.

Norjalaisen järjestön vuonna 2003 toteuttamassa tutkimuksessa todettiin päiväkotien olevan palestiinalaisväestön saatavilla. Päiväkotitoimintaan osallistuu noin puolet varhaiskasvatusikäisistä lapsista. Artikla 28 käsittelee oikeutta opetukseen. Al-Yassir ja Khalidi (2005) toteavat, että perusopetusta tarjoaa pääasiassa UNRWA. Perusopetuksen alkuvuosina palestiinalaiset käyvät aktiivisesti koulussa. 7-vuotiaista 96 %, 14-vuotiaista neljä viidestä lapsesta käy koulussa. 16-vuotiaiden kohdalla luku romahtaa ja koulussa on enää vain puolet tämän ikäluokan lapsista. Koulun keskeyttämisen syy on usein taloudellinen, lapsen on jättäydyttävä pois koulusta voidakseen auttaa perhettään.

UNRWA:n koulurakennukset toimivat vuokratuissa tiloissa, eivätkä voi siirtää toimintaansa parempiin tiloihin leirien ulkopuolelle. Monista kouluista puuttuvat leikkipaikat, kirjasto ja laboratoriot. Riittämättömät resurssit vaikeuttavat musiikin, liikunnan ja *science*-oppiaineen opetusta (Al-Yassir & Khalidi, 2005.)

Leikin ja kulttuurisen toiminnan mahdollisuuksiin liittyy artikla 31. Leikin kautta oppimista pidetään varhaiskasvatuksen perustana. Kulttuuristen aktiviteettien kautta pyritään ylläpitämään kansallista identiteettiä. Koulun puolella taloudelliset haasteet ja universaalien perusopetuksen tarjoaminen, ovat siirtäneet opetussuunnitelman ulkopuoliset toiminnot alemmas prioriteeteissa. Palestiinalaiset lapset ovat kuitenkin löytäneet luovia keinoja, leikkien ja pelien toteuttamiseen leireissä ja kokoontumisissa (Al-Yassir & Khalidi, 2005.) Raportti on tiivis ja käsiteltäviä epäkohtia on paljon. Tämän artiklan käsittely on tästä huolimatta silmiinpistävän lyhyt. Tähän varmasti osaltaan vaikuttaa tilanteeseen puuttumisen hankaluus sekä mahdollisesti yleinen arvostus. Epävarmoissa ja vaikeissa oloissa elävillä ihmisillä, ei mahdollisesti riitä energiaa tai tietoa leikin merkityksellisyydestä lapsille.

3.4. Lapsinäkökulmaisuus ja vaikutusmahdollisuudet

Lasta on aiemmin pidetty kypsymättömänä, täysin aikuisten toiminnasta riippuvaisena ”tyhjänä tauluna” John Locken (1632–1704) sanoin. Tällöin aikuisen tehtävänä oli täyttää lapsi erilaisilla tiedoilla ja taidoilla. Vastakkaista historiallista näkemystä edusti taas Jean-Jacques Rousseau (1712–1778), jonka tunnetussa teoksessa *Émile*, eli, kasvoi ja kehittyi vapaudessa. Rousseau mielsi lapsen viattomuuden perikuvaksi, joka voitiin herkästi turmella aikuisen jatkuvalla puuttumisella (Kalliala, 2008, 12–14.) Lapset ovat pitkään olleet ryhmä, jonka ääntä on kuultu heikosti julkisessa keskustelussa (Ben-Arieh & Goerge, 2001). Lapset ovat paitsi fyysisesti ja psyykkisesti aikuisia haavoittuvaisempia, heiltä

puuttuu myös itsemääräämisoikeutta ja valtaa heitä koskevien päätösten teossa (Jones & Sumner, 2009). Lapset eivät voi toimia aikuisista riippumatta, mutta heitä voidaan pitää oman elämänsä asiantuntijoina (Ben-Arieh & Goerge, 2001) ja aikuisten on tärkeää kuunnella lapsia ja heidän ajatuksiaan (Karlsson, 2014, ylen uutinen).

Kalliala (2008, 19) tuo osuvasti esiin Marita Lindahlia mukaillen, että lapsen näkökulma voi avautua vain jos ollaan valmiita tulkitsemaan ja ymmärtämään sitä, kuinka lapsi maailmaansa hahmottaa ja mitä hän ajattelee toimiessaan jossakin tilanteessa tietyllä tavalla. Amerikkalainen lastenpsykiatri Daniel Stern (1992, 19–20) näkee paitsi lapset, myös pienet vauvat aktiivisina ympäristönsä havainnoijina. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa lapset tuottavat tietoa, jota pyritään analysoimaan mahdollisimman pitkälti lasten omaa perspektiiviä kunnioittaen. Toisin sanoen ollaan kiinnostuneita niistä asioista ja aiheista, jotka lapset itse tuovat esiin (Karlsson, 2012, 23–24.)

Lapsinäkökulmaisuuutta on alettu arvostaa myös lapsia ja heidän hyvinvointiaan tutkittaessa. Lapsi on siirtynyt tutkimuksen kohteesta aktiiviseksi osallistujaksi, jonka näkemyksistä ollaan aidosti kiinnostuneita (esim. Fattore, Mason & Watson, 2007; Attar-Schwartz ym., 2011; Salmi & Lipponen, 2013; Lähteenmäki, 2013). Lapselle tulee tarjota mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihinsa hänen ikä- ja kehitystasonsa huomioon ottaen. Kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa omiin asioihinsa, tukee lasten hyvinvoinnin kokemusta (Fattore ym., 2007).

Salmi ja Lipponen (2013) havaitsivat, että 4-vuotiaat kokevat voivansa päiväkodissa vaikuttaa eniten leikkiensä ja leikkiseuransa valintaan. Puutteelliset vaikutusmahdollisuudet heillä on aikatauluihin ja siirtymätilanteisiin. Eskelisen (2013) pro graduissa nousee myös esiin alakouluikäisten lasten toive mahdollisuudesta vaikuttaa fyysiseen ympäristöönsä. Fattore ym. (2007) toteavat, että

lapset nauttivat autonomisesta toiminnasta esimerkiksi yhdessä vertaisten kanssa. Onnistumisen kokemukset lisäävät pystyvyyden tunnetta. Lapset kuvaavat usein myönteisesti tilanteita, joissa onnistumista ei mitata aikuisten standardien mukaan. Lapsille mieluisilta vaikuttavat tilanteet, joissa he saavat itse vaikuttaa tilanteisiin ja toimia sellaisten ihmisten seurassa, joiden parissa viihtyvät.

4. Tutkimuskysymykset

Tavoitteeni on tuoda esiin lasten omaa ääntä, selvittää millaiset tekijät näyttäytyvät hyvinvoinnin voimavaroina tai niiden heikentäjinä heidän tarinoissaan. Lasten kanssa toimivat aikuiset voivat näin saada tietoa siitä millaiset asiat saattavat toimia hyvinvoinnin voimavaroina ja mitkä niitä heikentävinä. Aineistoni on koottu kahden taustoiltaan hyvin erilaisten ryhmien edustajilta. Oletettavaa on, että ryhmien väliltä löytyy jonkin verran eroja, ainakin ilmaisutavoissa. Pysin kuitenkin lähestymään aineistojani avoimin mielin ja kokoamaan niistä erilaisia ryhmittelyjä tarinoiden sisällön pohjalta, en aineistojen keräyspaikkaan liittyen. Toisin sanoen en etsi vain eroavaisuuksia vaan myös mahdollisia yhtäläisyyksiä aineistojen välillä.

Pohjaa oletukselleni eroista aineistojen välillä antaa se, että esimerkiksi tunteiden ilmaisun on todettu olevan kulttuurisidonnaista. Yhteisöllisyyttä ja toisista riippuvuutta korostavissa kulttuureissa sanallistetaan tunteita konkreettisemmilla termeillä kuin yksilöllisyyttä korostavissa kulttuureissa. Individualistisissa kulttuureissa tunteita kuvaillaan abstraktimmissa muodoissa, usein adjektiiveina tai substantiiveina. Tällöin myös objekti mainitaan harvemmin (Semin, Görts, Nandram & Semin-Goossens 2002, 11.) On mielenkiintoista tarkastella tämän mahdollista linkittymistä hyvinvoinnin ulottuvuuksiin lasten tarinoissa.

1. Millaiset tekijät aineellisten olosuhteiden (*having*), sosiaalisten suhteiden (*loving*) ja yhteiskunnallisen tason (*being*) osalta näyttäytyvät suomalaisten ja palestiinalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa hyvinvoinnin voimavaroina?

2. Millaiset tekijät aineellisten olosuhteiden (*having*), sosiaalisten suhteiden (*loving*) ja yhteiskunnallisen tason (*being*) osalta näyttäytyvät suomalaisten ja palestiinalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa hyvinvoinnin voimavaroja heikentävinä?

3. Millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja löytyy suomalaisten ja palestiinalaisten lasten tarinoissa hyvinvoinnin eri ulottuvuuksilta?

5. Tutkimuksen toteutus

Kuvaan tässä aineistonkeruun menetelmää, omia kokemuksiani sen käytöstä, tutkielmassani käyttämiäni käsitteitä sekä analysoinnin keinoja. Käytössäni on kaksi aineistoa suomalainen ja palestiinalainen, molemmissa on 2-12-vuotiaiden lasten sadutettuja tarinoita. Käytetty sadutusmenetelmä on perussadutusta, jonka ajatuksena on, että lapsilla on mahdollisuus kertoa omin sanoin, haluamansa tarina, aikuisen rajaamatta esimerkiksi tarinan aihetta (Karlsson, 2014, 21).

5.1. Aineistojen hankinta

Olen saanut aineistot käyttööni valmiina. Tutkielmani on osa monitieteellistä *Lapset kertovat hyvinvoinnistaan kuka kuuntelee? Lasten äänet kuuluviin!* (TelLis) – tutkimushanketta (projektinnumero 1134911), jolla oli Suomen Akatemian myöntämä rahoitus. Tutkimushanke toteutettiin vuosina 2010–2013 Helsingin ja Oulun yliopistojen yhteistyönä. Tutkimusprojektin johtajana toimi Liisa Karlsson (*Lapset kertovat ja toimivat*, 2014.) Aineistot koostuvat lasten sadutetuista tarinoista.

Tarinoita on yhteensä kahdeksankymmentäyksi (81), joista palestiinalaisten tarinoita on kolmekymmentäyhdeksän (39) ja suomalaisten neljäkymmentäkaksi (42). Molemmissa aineistoissa lapset ovat 2-12-vuotiaita. Aineistoissa on eri määrä tarinoita inhimillisen erehdyksen johdosta. Olin epähuomiossa poiminut mukaan kolme (3) palestiinalaistarinaa, joissa oli kaksi kertojaa yhden sijasta. Poistin kyseiset tarinat aineistosta, mutten vastaavaa määrää suomalaisten tarinoista, sillä olin jo tuolloin luopunut alkuperäisestä suunnitelmastani vertailla aineistoja kvantitatiivisin menetelmin.

Käyttämäni suomalainen aineisto on kerätty vuosina 1996–2001. Hankkeeseen kuuluvan suomalaisen aineiston sain käyttööni Tampereen yhteiskuntatieteellisestä arkistosta. Suomalainen aineisto on kerätty erilaisissa päivähoitojen muodoissa, kouluissa ja tapahtumissa. Erilaisissa instituutioissa ja perhepäivähoidossa sadun kirjaaja on ollut lapselle ennestään tuttu aikuinen. Pari kouluikäistä on kirjannut itse tarinansa (2/42). Osa tarinoista on kerätty Kiasmassa (16/42) ja kirjamesseilla, näihin on usein osallistunut lapsen koko koululuokka, joten lapset eivät ole valikoituneet näihin tapahtumiin oman tai vanhempiansa aktiivisuuden perusteella.

Palestiinalainen aineisto yhtä tarinaa lukuun ottamatta on peräisin *Utters of Shutters*- teoksesta. Tarinat on kerätty Libanonissa vuosina 2006–2012, suurin osa 2006–2008. Psykologien sosiaalinen vastuu yhdistyksen Sirkku Kivistö ja Kirsti Palonen ovat koonneet teoksen tarinat ja kirjoittaneet muutamiin omia kommenttejaan. He ovat vieneet suomalaista sadutusmenetelmää Libanoniin palestiinalaisten pakolaisten pariin. Menetelmä on esitelty paikallisille sosiaalityöntekijöille, jotka ovat toimineet saduttajina. Tarkoituksena oli tarjota lapsille kanava omien ajatusten ilmaisemiseen tilanteessa, jossa vanhempiin kohdistuvat haasteet ja epävarmuustekijät, olisivat todennäköisesti jättäneet lasten ajatukset taka-alalle (Psykologien sosiaalinen vastuu, 2014).

Yksi teoksen ulkopuolinen tarina (P19) on saatu sähköpostitse suoraan psykologi Sirkku Kivistöltä, joka oli ollut vierailmassa palestiinalaispakolaisten leirissä syksyllä 2012. Tarinan kertojalta oli pyydetty lupa sen käyttämiseen tutkimusaineiston osana. Tämän tarinan sain käyttööni valmiiksi suomennettuna. Suomennoksen on tehnyt Kirsti Palonen. Tämä tarina lähetettiin minulle, sillä pyrin kokoamaan mahdollisimman laajan aineiston molemmista maista, jotta voisin tarkastella niitä kvantitatiivisilla menetelmillä. Kuten edellä mainitsin, luovuin tästä ajatuksesta.

Utters of Shutters – teoksessa tarinat on kaikki käännetty arabiasta englanniksi. En kääntänyt tarinoita suomeksi analysointia varten, koska käännettäessä menetetään aina jotain alkuperäisestä. Tarinat olivat jo kerran käännettyjä, joten päädyin itse suomentamaan tarinoita vasta tulosten esittelyvaiheessa. Alkuperäiset englanninkieliset versiot tulososassa esimerkkeinä käyttämistäni tarinoista löytyvät liiteosiosta ennen suomenkielisiä versioita. (LIITE1)

Palestiinalaisten lasten tarinoista valitsin *Utters of Shutters*-teoksesta kaikki yksin kerrotut kyseisen ikäryhmän tarinat. Suomalaiseen aineistoon poimin vastaavan määrän kunkin ikäisiä lapsia, vertailun mielekkyyden vuoksi. Suomalaiset tarinat valikoituivat aineistoon sattumanvaraisesti, enkä lukenut tarinoita ennen valintaa. Poimin kyseiset tarinat käyttöön saamastani, laajasta usean sadan tarinan sähköisestä arkistosta ottamalla mukaan ensimmäisen oikean ikäisen lapsen tarinan kunkin iän kohdalla.

Palestiinalaisten aineiston tarinoiden tavanomainen pituus on 3-15 riviä. Palestiinalaisilla lyhimmat tarinat ovat yhden rivin ja pisimmät hieman yli 20 rivin pituisia. Suomalaisten tarinat ovat tyypillisesti noin 5-12 rivin pituisia. Suomalaisten tarinoiden pituudet vaihtelevat yhdestä rivistä, lähes 40 riviin tarinoihin.

5.2. Lasten tarinat tutkimusaineistona

Lapsen kasvuympäristö sisältää runsaasti puhuttua kieltä jo syntymästä lähtien. Pikkuhiljaa lapsi oppii käyttämään itse kieltä erilaisiin tarkoituksiin. Hän ilmaisee itsen ja toisiin liittyviä asioita, omaa tahtoaan sekä myöhemmin myös erilaisia tunnetiloja ja tarpeita kielen avulla. Kahden vuoden ikää lähestyttäessä lapsen oma kerronta erilaisista tilanteista ja kokemuksista saattaa olla jo runsasta (Munter, 2003, 82.)

Sternin mukaan lapsi kokee suuren muutoksen neljännellä ikävuodellaan siirtyessään niin kutsuttuun kertomusten maailmaan. Hänen mukaansa lapset alkavat tyypillisesti 2,5-4-vuoden iässä sekä ymmärtää että kehitellä itse kertomuksia (Stern, 1992, 132.) Tällainen oletus lapsen kyvystä kertoa tarinoita on osoittautunut virheelliseksi sadutuksen ja sen tutkimusten myötä. Epäilyistä huolimatta, myös alle 4-vuotiaat lapset osaavat kertoa tarinoita. Tämän tueksi lapset eivät tarvitse aikuisten kysymyksiä tai imitoitavaa tarinaa (Karlsson, 2000, 121.) Sternin käsitys kyvystä kertoa tarinoita on todennäköisesti liittynyt ajatukseen siitä, että tarinoiden tulee edetä aikuisen mielestä loogisesti tai muistuttaa aikuisilla olevaa mallia tarinasta. Sadutuksessa lapsille annetaan valta määrittää kertomansa sadun tai tarinan sisältö, muoto ja pituus (Karlsson, 2014, 167).

Lähiaikoina lasten hyvinvointia on tutkittu myös erilaisin narratiivisin keinoin (esim. Fivush ym., 2007; Puroila, Estola & Syrjälä, 2012; Salmi & Lipponen, 2013.) Fivush ym. (2007) käyttivät ohjattua emotionaalista kerrontaa tutkiessaan kouluikäisten lasten hyvinvointia. He olivat vakuuttuneita siitä, että lapsi vasta lähempänä kymmenettä ikävuottaan kykenee tarinan kerrontaan. Tällöin mittarina pidetään luultavasti aikuisten luomien tarinan kriteerien täyttämistä. Tutkijat eivät pohdi mahdollisuutta omien tutkimusmenetelmiensä kehittämiseen.

Puroila ym. (2012) ovat sen sijaan muokanneet oman tutkimusmenetelmänsä sensitiiviseksi jopa sellaiseksi, että se ottaa huomioon alle kouluikäiselle lapselle tyypillisen toimintatavan, spontaanien tarinoiden kertomisen arkipäivän tilanteiden lomassa. Tutkijat viettivät aikaa lasten päiväkodissa ja keräsivät lasten tarinoita ja tilanteiden kuvauksia sitä mukaan kun niitä ilmaantui. Salmi ja Lipponen (2013) ovat myös antaneet äänen tutkimuksensa alle kouluikäisille lapsille avovastausten muodossa, jotka heidän vanhempansa ovat kirjoittaneet. Kysymyksillä tiedusteltiin lapsilta,

mikä on parasta tekemistä päivähoitoryhmässäsi ja onko jokin päivähoitoryhmässä kurjaa.

Lapsen kertovat hyvinvoinnistaan – kuka kuuntelee? Lasten äänet kuuluviin! - tutkimusprojektissa (projektinnumero 1134911), johon tutkielmani liittyy, on lasten ääntä pyritty kuulemaan sadutuksen, tarinasävellyksen ja päiväkirjan pitämisen keinoin. Lapset ovat saaneet toimia kanssatutkijoina, valokuvaten ja kirjoittaen ympäristöstään ja ajatuksistaan, ilman tiukasti asetettuja rajoitteita. Sadutusta on käytetty runsaasti tutkimusprojektiin liittyvissä tutkimuksissa. Kerronta paitsi tuottaa arvokasta tietoa lasten kanssa toimiville aikuisille, myös auttaa lasta itseään jäsentämään erilaisia kokemuksiaan (Lapset kertovat ja toimivat, yliopisto, 2014)/

Tarinat eivät synny tyhjiössä, niihin vaikuttavat koetut tapahtumat. ”*Kuvitteellisetkin tapahtumat ovat jossain määrin todellisia, sillä ne perustuvat menneisiin kokemuksiin*” (Stern, 1992, 134). Lapsen miellelyhtymät voivat vaivattomasti ylittää ajan, paikan ja perinteisen logiikan rajat (Stern, 1992, 134–135). Munter (2003, 82) toteaa kerronnan olevan sosiaalinen tapahtuma, jossa etenkin pienelle alle 3-vuotiaalle lapselle kuulijan tuttuus on hyvin merkityksellistä. Pienen lapsen kerronta liittyy usein yhteisiin kokemuksiin, eikä se täten usein avaudu vieraalle kuulijalle. Lasten tarinoissa ilmenee motiiveja toiminnalle, erilaisia toiveita ja muistoja (Munter, 2003, 82.)

Tutulle aikuiselle kerrotaan todennäköisesti hieman erilaisia tarinoita kuin vieraalle. Välttämätöntä kuulijan tuttuus ei kuitenkaan ole. Tämä on havaittu erilaisissa tapahtumissa, joissa lapset ovat saaneet kertoa sadun tai tarinan tuntemattomalle aikuiselle (esim. Karlsson, 2000, 121; Lapset kertovat ja toimivat, 2014) Puroila, Estola ja Syrjälä (2012) huomauttavat, että etenkin pienet lapset ilmaisevat itseään kielellisen viestinnän lisäksi monin eri tavoin. Karlsson (2003) yhtyy tähän ajatukseen ja toteaa, että

lapsilla on paljon kerrottavaa, jos heitä vain pysähdytään aidosti kuuntelemaan.

Kaikkiin aineistoon sisällytetyistä tarinoista on pyydetty lupa niiden julkaisuun ja tutkimukselliseen käyttöön lapsilta itseltään. Lasten vanhemmat ovat myös voineet halutessaan estää tai rajata lastensa tarinoiden sisällyttämistä tutkimusaineistoon. Usein laadullisessa tutkimuksessa voi olla haasteena suostumuksen kysyminen ja kuinka kattavasti kerralla voidaan pyytää lupa esimerkiksi havainnointiin tai haastatteluihin (Houghton, Shaw & Murphy 2010, 16–18). Tätä en koe ongelmaksi käyttämäni aineiston osalta, sillä kyseessä on yhden tai useamman tarinan käytöstä tutkimukselliseen tarkoitukseen, joten koen kertaluontoisen suostumuksen riittäväksi.

5.2.1. Sadutus menetelmänä

Sadutusmenetelmän on kehittänyt 1980-luvulla koulupsykologina työskennellyt, valtiotieteen tohtori Monika Riihelä. Taustalla oli havainto siitä, että erilaisilla lapsia auttavilla tahoilla oli hyvin vähän dokumentoituna lasten omia ilmaisuja tai ajatuksia tilanteestaan. Sen sijaan kaikilta lasten kanssa työskenteleviltä löytyi runsaasti aikuisten omia havaintoja ja tulkintoja lasten haastavista elämäntilanteista. (Karlsson 2003, 100–103.) Vuonna 1995 käynnistettiin Riihelän aloitteesta Stakesin (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen) *Satukeikka*-hanke. Hankkeen johdosta huolehtivat Monika Riihelä ja tutkija Liisa Karlsson. Hankkeen aikana menetelmän nimeksi vakiintui sadutus. Tätä kautta menetelmän käyttö ja sovellus laajeni valtakunnalliselle tasolle. Menetelmän kehittämissä pyrittiin tasavertaistamaan lapsen ja aikuisen välistä suhdetta sekä tietoisesti vähentämään aikuisen puheenvuoroja ja lisäämään lasten. Oleellista oli aito kuuntelu ja keskittyminen lapseen ja tämän kertomukseen (Karlsson, 2014, 25.) Karlsson (2003, 100–108) kuvaa kuinka sadutusta on tutkittu muun muassa pienryhmätoiminnan (Karlsson & Riihelä 1991), aikuisten

ja lasten välisen kommunikaation (Riihelä 1996) näkökulmista. Näiden tutkimusten avulla on saatu lisää tietoa siitä, kuinka lapset oppivat ja ajattelevat sekä kuinka aikuiset voivat kehittää omaa ilmaisuaan entistä paremmin lasten näkemyksiä esiin houkuttelevaksi.

Sadutusta on myös viety Suomen rajojen ulkopuolelle ja esimerkiksi syksyllä 2000 käynnistettiin yhteistyöprojekti Kotkan ja Beirutin välillä. *Satusilta – Storybridge - Qissah wa tawassul* – hankkeessa kotkalaiset lapset kävivät sähköistä kirjeenvaihtoa palestiinalaisten pakolaislapsien kanssa. Pohjoismaiden yhteisen *Satukeikka* – hankkeen pohjalta on julkaistu *Pohjolan lasten satusiltoja* - teos vuonna 2003 (Karlsson 2003, 108–109). Sadutus on saanut tunnustusta ja palkintoja. Se on esimerkiksi ainoana suomalaisena menetelmänä päässyt EU-maiden lasten mielenterveyttä edistävien mallitoimintojen joukkoon (Mental Health Europe 2000.) (Karlsson 2003, 109.)

Sadutus käytännössä

Sadutus on menetelmänä helposti siirreltävissä erilaisiin ympäristöihin. Sitä voidaan käyttää kaikenikäisten parissa. Sadutus ei vaadi muita tarvikkeita kuin kynän ja paperia, kertojan eli *sadutettavan* ja kirjaajan eli *saduttajan*. Usein kirjaajana toimii aikuinen, mutta lapsi voi myös itse kirjoittaa tarinansa tai kirjaamisesta voi huolehtia joku kirjoitustaitoinen lapsi tai nuori (Karlsson, 2003,116.) Sadutusmenetelmässä pyydetään lasta kertomaan satu tai tarina, juuri sellainen kuin hän itse haluaa. Tarinan valmistuttua se luetaan lapselle ääneen ja hän saa halutessaan muokata tarinaansa (Karlsson, 2014, 24.)

Sadutus aloitetaan ohjeella: ”*Kerro minulle satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen ylös juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat*” (Karlsson 2003, 10). Sadutuksen kautta lapsen kerronta kehittyy, mutta tarkoituksena ei ole opettaa lasta. Pääasia on keskittyminen

lapsen kuunteluun, ajatusten vakavasti ottamiseen sekä yhteisesti jaettuun hetkeen (Karlsson, 2003, 11.)

Liisa Karlssonin väitöstutkimuksessa (2000) selvitettiin työssään systemaattisesti sadutusta käyttävien aikuisten kokemuksia oman työnsä muuttumisesta (Karlsson 2003, 108). Lasten parissa työskentelevät aikuiset havaitsivat muutoksia omassa työssään muun muassa suhteessa lasten kuunteluun, keskinäiseen yhteistyöhönsä sekä konkreettiseen taitojen kehittymiseen. Interventioprojektina toteutettu tutkimus vaikutti myönteisesti myös lasten asemaan ja heidän huomioimiseen yksilöinä (Karlsson, 2000, 144–145.) Sadutus on aikaansaanut muutoksia aikuisten ajattelussa, toiminnassa ja suhtautumisessa lapsiin yli kulttuurirajojen (Karlsson, 2014, 123).

Pro gradu – tutkielmia sadutuksen pohjalta on tehty useita. Näissä on tutkittu muun muassa Satukeikka- projektiin osallistuneiden lasten tarinoita (Terkki, 1997), sekä lasten ja aikuisten vuorovaikutusta sadutustilanteissa (Tornivaara, 2004). Hyvinvoinnin ja onnellisuuden näyttäytyminen tarinoissa on myös ollut tarkastelun kohteena (Kuokkanen, 2012).

Omat kokemukset sadutuksesta

Olen itse käyttänyt sadutusta työskennellessäni lastentarhanopettajana. Perehdyttyäni aiheeseen tarkemmin, olen havahtunut moniin kehittämiskohtiin omassa toiminnassani. Käytin melko harvoin vapaata sadutusta, jossa lapset olisivat saaneet kertoa juuri siitä aiheesta, josta itse haluavat. Sen sijaan sadutin usein jokin kuvan tai esineen pohjalta. Näissä tilanteissa annoin lapsen itse valita haluamansa kuvan tai esineen. Kuvat olivat erilaisia valokuvia tai postikortteja tai lasten omia piirustuksia. Esineet taas olivat lasten omia tärkeitä esineitä tai heidän metsästä löytämiään aarteita.

Lapset näyttivät nauttivan näistä tilanteista, joissa saivat aikuisen jakamattoman huomion ja kritiikittömän kuuntelun. Tunnistan kuitenkin kysyneeni toisinaan vieläkö tarina jatkuu tai auttamistarkoituksessa kyselleeni ja jopa ehdotelleeni lapselle aiheita hänen tarinalleen. Ymmärrän nyt, että toimimalla näin loin lapsille paineita tuottaa tarinaa nopeasti sekä myös tahattomasti vihjanneeni siihen, että tarinan olisi syytä jo päättyä. Olen myös varmasti viestinyt sanattomasti omia ajatuksiani tarinan laadusta tai pituudesta. Sen sijaan, että olisin antanut lapselle miettimisrauhan ja ymmärtänyt sen mielestäni tärkeimmän tekijän sadutuksessa, aidon ja kiireettömän läsnäolon. Näin voidaan luoda tilanne, jossa lapsella on valta omaan tarinaansa sen luomisprosessista lähtien. En myöskään ajattelemattomuuttani kysynyt lapsilta erikseen lupaa tarinoiden esille laittamiseen. Karlsson (2003, 61) toteaaakin, että mikäli aikuinen alkaa erilaisin keinoin viestittää lapselle omia toiveitaan ja ajatuksiaan tarinan suhteen, vesittyy helposti koko sadutuksen ajatus. Lapsen omat näkökulmat ja ajatukset jäävät taka-alalle ja hän saattaa keskittää huomionsa aikuisen reaktioiden tarkasteluun ja tätä kautta ”oikeanlaisen” tarinan tuottamiseen.

Kehuin kuitenkin aina lasta tarinan pituudesta riippumatta. Tarinoiden sisältöön en puuttunut, vaikka tapahtumat tai käytetyt ilmaisut olisivatkin olleet epäsovinnaisia. Sadutuksen yksinkertaisuus on kaksiteräinen miekka. Se mahdollistaa siirrettävyyden ja tarinan äärelle pysähtymisen ajasta ja paikasta riippumatta. Menetelmän yksinkertaisuus voi kuitenkin luoda illuusion, ettei siihen ole syytä ohjeistusta enempää perehtyä. Tämä taas voi johtaa edellä kuvatun kaltaiseen toimintaan, jossa aikuisen puutteellinen perehtyneisyys toimii lasten kunnioittamisen ja aidon kuuntelun vastaisesti.

Aiheeseen perehtymisen myötä, olen kehittynyt saduttajana. Olen saduttanut omaa lastani ja myös kirjoittanut ylös hänen spontaanisti kertomiaan tarinoita ja pohdintojaan. Olen malttanut antaa tilaa lapsen omalle kerronnalle, kiirehtimättä ja kysymyksiä esittämättä.

Tuloksena on ollut mieleenpainuvia hetkiä, joissa lapsi pääsee loistamaan ja kokee arvostusta omana itsenään. Olen myös saanut tietooni paljon pienen poikani mieltä askarruttaneita asioita sekä hänen hyvinvointiinsa mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Erityisesti olen huomannut kuinka pienet, aikuisesta lähes merkityksettömiltä tuntuvat tapahtumat, tilanteet tai kommentit voivat jäädä lapsen mieleen pitkäksi aikaa. Näitä on käsitelty niin tarinoiden, leikkien kuin kysymysten kautta.

5.3. Tutkimusprosessi, käsitteet ja menetelmät

Käyttämäni käsitteet pohjautuvat Allardtin (1976) laatimiin ja Puroilan ym. (2012) muokkaamiin alaluokkiin. Lisäksi olen kehittänyt ja käyttänyt toiminnan kuvauksen tarkastelua varten muutaman käsitteen. Kehittämäni käsitteet ovat aineellinen, fyysinen ja välillinen auttaminen tai vahingoittaminen. Esittelen ensin tutkielmani muutosprosessia. Tämän jälkeen kuvaan tarkemmin käyttämäni käsitteet ja menetelmät, lopuksi käyn läpi aineiston analysointiani.

Tutkimussuunnitelma ja sen muutosprosessi

Prosessini aineistojen parissa alkoi jo vuoden 2012 syksyllä, mutta katkesi elämäntilanteistani johtuen lähes vuodeksi. Tuona syksynä tarkoitukseni oli tarkastella tarinoissa esiintyviä positiivisia ja negatiivisia tunteita. Käsittelin alustavasti aikomaani monimenetelmäiseen tutkimusmenetelmään liittyen aineistoa kvantitatiivisesti. Aioin ensin laskea erilaisten tekijöiden yleisyyttä molemmissa aineistoissa ja sitten tarkastella lähemmin laskennan avulla esiin nousevia erilaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Ensimmäinen ajatukseni oli verrata tunteiden esiintymistä suomalaisten ja palestiinalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa.

Laadin työskentelyni tueksi koodiston, johon sisältyivät toiminta, sen kohteet ja motiivit sekä toimijoiden määrittely. Tarkastelin myös sitä oliko tarinan näkökulma toimijalla vai ulkopuolinen.

Koodaus sujui melko helposti ja kokosin jo alustavia havaintoja vuoden 2012 lopussa. Palatessani vuotta myöhemmin työni pariin havaitsin, että pelkkä tunteiden ja adjektiivien tarkastelu luultavasti vääristäisi mahdollisia tuloksiani erityisesti kvantitatiivisessa osuudessa, jossa saamani prosenttiluvut tuntuivat melko vakuuttavilta, mutta aineistoni oli kuitenkin siihen nähden hyvin suppea, enkä varsinaisesti pyrkinyt tulosten yleistämiseen tai väkinäiseen yhteen niputtamiseen. Lasten tarinat olivat niin monipuolisia, ettei pelkkä yksittäisten sanojen tarkastelu olisi tehnyt niille oikeutta.

Lisäksi jaottelu positiiviseen ja negatiiviseen oli hyvin tulkinnanvaraista. Saatoinko olla varma, että lapsi itse koki asian positiivisena tai negatiivisena ja missä meni näiden välinen raja? Palestiinalaisaineiston kohdalla jako onnistui melko luotettavasti runsaiden tunteita kuvaavien sanojen ja autenttisilta vaikuttavien kuvausten ansiosta. Sen sijaan suomalaislapset käyttivät tarinoissaan huomattavasti vähemmän adjektiiveja tai tunteita yksiselitteisesti kuvaavia sanoja. Tarinat olivat myös merkittävästi enemmän fiktiivisiltä vaikuttavia, mikä vaikeutti jaottelua. Suden pureskeleman pupun voisi ajatella olevan negatiivisen toiminnan kohteena, mutta lopulta pupu itse vahingoittaa sutta ja pelastuu sitä kautta pinteestä. Mikä on negatiivista milloinkin ja kenen kannalta?

Sen sijaan halusin tarkastella lasten tarinoita niitä kunnioittavasti ja niiden erilaisuutta arvostaen. Seuraava korjausliikkeeni koski prosenttilaskujen hylkäämistä, sillä aineiston suppeuden takia sen tarjoama kuva oli vääristynyt. Pohdin ja kokeilin pitkään erilaisia vaihtoehtoja, ainoana pysyvänä tekijänä oli sekä positiivisten että negatiivisten tekijöiden mukana kuljettaminen. Lopulta totesin hyvinvointi – käsitteen minulle sopivimmaksi. Löydettyäni Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteorian, olin vihdoin varma suunnastani. Hyvinvointi on käsitteenä vaikeasti määriteltävä. Tämä loi sekä haasteen että mahdollisuuden. Hyvinvoinnin

näyttäytymisen tarkastelulla saisin esitettyä aineistoistani kattavamman kuvan kuin alkuperäisillä lähestymisyrittäyksilläni.

Lievää turhautumista aiheutti se melkoinen työmäärä, jonka jouduin nyt hylkäämään, mutta olin vakuuttunut, että tämä suunta oli oikea. Luin tarinoita, muokkasin tutkimuskysymyksiä ja hahmottelin teoriaosuutta. Etenkin teoriaosuuden saattaminen lopulliseen muotoon on kulkenut monen vaiheen kautta. Itsekritiikin ja havaitun irrallisuuden vuoksi, tekstiä on poistettu ja korvattu runsaasti. Lopulta aloin hahmottaa sitä kuinka teoria ja empiirinen osuuteeni saataisiin linkittymään toisiinsa. Viimeisenä ajatukset oli koottava kirjalliseen ja loogisesti etenevään muotoon.

Olin alun perin aikeissa jakaa hyvinvointiin vaikuttavat tekijät sitä edistäviin ja estäviin. Päädyin kuitenkin käyttämään käsitteitä voimavarat ja niiden heikentäjät, sillä kuten yllä on todettu, en voi tietää onko jokin asia todella vaikuttanut lapsen hyvinvoinnin subjektiiviseen kokemukseen sitä edistävästi tai estävästi. Tästä syystä koin perustellummaksi käsitellä lasten myönteisinä esittämiä tekijöitä ja toisten auttamista ja tukemista voimavaroina, joiden voidaan olettaa ylläpitävän tai lisäävän hyvinvointia. Negatiiviset kuvaukset, tunteet ja toisten vahingoittamiseen pyrkivän toiminnan sijoitin hyvinvoinnin voimavaroja heikentäviin tekijöihin.

Aluksi tarkoitukseni oli hyvinvoinnin lisäksi tutkia lasten sukupuolen ja iän mahdollisia vaikutuksia tarinoiden sisältöön. Työn edetessä havaitsin kuinka laajan kokonaisuuden jo pelkästään hyvinvoinnin tarkastelu kolmella eri ulottuvuudella tuotti. Päätin rajata tarkasteluni kohteeksi vain hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ja lasten kotimaat. Epäilin luettavuuden ja selvyyden kärsivän, mikäli sisällyttäisin mukaan sukupuolen ja iän perusteella tehdyt tarkastelut.

5.3.1. Käytetyt käsitteet

Tutkielmassani pyrin vertaamaan Libanonin palestiinalaisilla pakolaisleireillä elävien lasten tarinoita suomalaislasten tarinoihin. Lasten hyvinvoinnin teemaa lähestyn Erik Allardtin (1976) kehittämien hyvinvoinnin ulottuvuuksien (*having, loving, being*) kautta. Millaisina erilaiset hyvinvoinnin ulottuvuudet lasten tarinoissa näyttäytyvät?

Käytän Kiilin väitöskirjassaan (2006) käyttämää termiä voimavara. Tarkasteluni kohteena ei kuitenkaan ole lasten osallisuus, kuten Kiilin (2006) tutkimuksessa, vaan viittaa voimavaroilla laajemmin lasten hyvinvoinnin perustaan. Näin ollen, vaikka voimavarat olisivat heikot tai niitä heikentäviä tekijöitä esiintyisi paljon lapsen tarinassa, on mahdollista, että hän silti kokee voivansa hyvin ja myös päinvastoin, vaikka aineelliset, sosiaaliset ja yhteiskunnalliset voimavarat näyttäytyisivät hyvinä, saattaa lapsi silti voida huonosti. Lasten tarinat kuvaavat voimakkaasti heidän sen hetkisiä ajatuksiaan ja tunteuksiaan, heille sillä hetkellä merkityksellisiä asioita, joiden pysyvyydestä tarinan lukijalla tai kuulijalla ei ole tietoa (Karlsson, 2003, 64).

Sadutettuihin teksteihin viittaa tarinoina, yleisemmin käytetyn sadun sijaan. Päätin toimia näin, sillä palestiinalaisaineistossa kyse ei mielestäni ole saduista vaan pikemminkin kertomuksista heidän kokemuksistaan, ajatuksistaan ja tunteistaan. Koen tarina -sanat sopivan molempiin aineistoihini. Suomalaisten tarinat mukailevat enemmän kulttuurillemme ominaisen sadun rakennetta, mutta kertovat oletettavasti myös jotain lasten kokemuksista, ajatuksista ja tunteista. Kuitenkin vain yksi (1/42) suomalaisaineiston tarina on kerrottu minä – muodossa.

Tähän eroon liittyen halusin käsitellä myös tarinoiden pääasiallisia toimijoita. Tällainen on kussakin tarinassa useimmin subjektina esiintynyt hahmo. Tarkasteluni ei liity toimijuuteen, vaan tarinassa esiintyvien toimijoiden toimintaan suhteessa toisiinsa. Tästä syystä pidin mielekkäänä tuoda esiin tarinoiden pääasialliset toimijat ja

niiden hajonnan aineistojen sisällä. Tarkastelen tarinoiden toimijoita ainoastaan taustana varsinaiselle huomionkohteelleni hyvinvoinnille.

5.3.2. Menetelmät

Tutkielmani sisältää fenomenograafisia piirteitä, sillä tarkastelen hyvinvointi- ilmiön näyttäytymistä lasten sadutetuissa tarinoissa. Käytän apunani hieman kvantifiointia, mutta pääasiassa kyseessä on laadullinen tutkimus. Tutkimusmenetelmäni on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Päättelyni on luonteeltaan induktiivista, yksittäisestä yleiseen etenevää (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 95–97). Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä lähtökohta ei ole puhtaasti teoreettinen eikä aineistolähtöinen. Teoriaa ja aikaisempaa tutkimustietoa kuljetetaan rinnakkain itse aineiston kanssa. Teoriaa voidaan hyödyntää analyysiä tehdessä. Pyrkimyksenä on yhdistellä eri tavoin teoriaa ja aineistoa toisiinsa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 98- 99.)

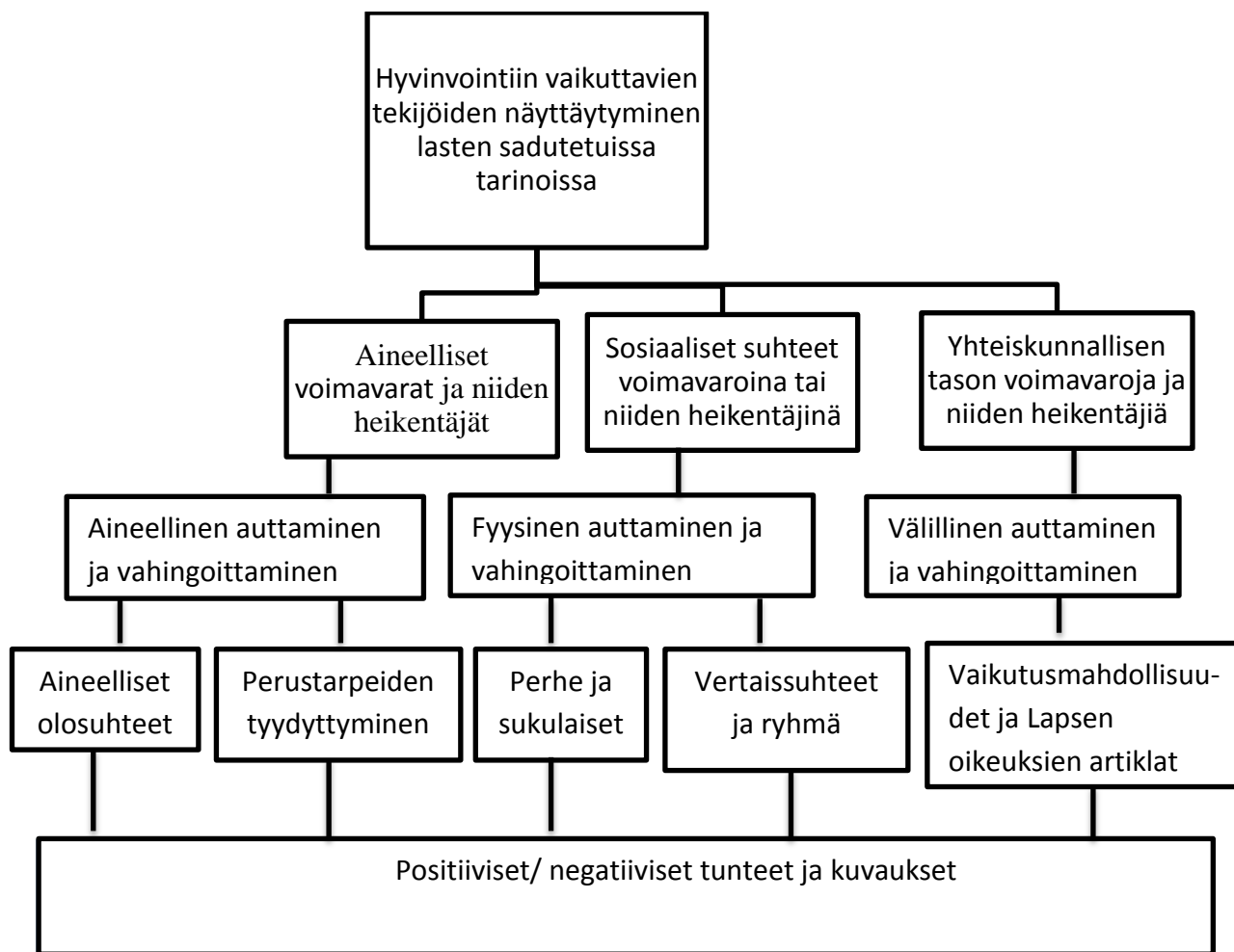
Aineiston analysoinnissa, tuloksia tarkastellessa ja johtopäätöksiä tehdessäni hyödynnän kvantifiointia. Laskemalla voidaan varmistaa, etteivät johtopäätökset perustu pelkkään tuntumaan (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Tarkastellessani mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä lasten kotimaahan liittyen, on mielekästä varmistua näistä laskemisen kautta. Laskentani tulokset ilmoitan lukumäärinä, jotta lukija voi itse päättää onko hän päätelmäni samaa mieltä vai ei. Päädyin tähän siksi, että koen näin tavoittavani laajemman ja kokonaisemman kuvan tarinoiden sisällöistä. Kahden hyvin erilaisen aineiston tarkastelun kannalta pidän kvantifioimista hyvänä keinona välttää havaittujen erojen ylikorostumiselta. Näin toimimalla saan varmuuden jonkin asian toistuvuudesta tai puuttumisesta aineistossa. Aineistojen kokonaismäärän mukana kuljetus tarjoaa tietoa aineistojen suppeudesta. Yleistystä ei ole syytä tehdä lainkaan.

Tutkielmani kvantifiointiosuutta voidaan nimittää sisällön erittelyksi. Sisällön erittely on analysointitapa, jossa kvantifoidaan tekstin sisältöä, esimerkiksi jotain ilmaisuja tai sanoja laskemalla (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107). Tutkielmassani kvantifioinnin yksikköinä ovat pääsääntöisesti kokonaiset lauseet ja niiden liittyminen erilaisiin alaluokkiin hyvinvoinnin ulottuvuuksilla. Poikkeuksen tekevät lauseet, joissa on selvästi eri luokkiin kuuluvia osia, jolloin jaan analyysiyksikön tavallista pienemmäksi. Yksittäisistä sanoista tarkastelen laskennallisesti erilaisten tunteita kuvaavien sanojen esiintymistä.

5.4. Aineiston analysointi

Rothin (2005, 236) mukaan laadullisen aineiston analyysi, jossa pyritään etsimään erilaisia systemaattisia samankaltaisuuksia tai erilaisuuksia, on kuin uuteen kaupunkiin tutustumista. Ensin kaikki vaikuttaa samanlaiselta ja sekavalta, kunnes pikkuhiljaa sitkeän tutustumisen tuloksena kaupunki alkaa vaikuttaa selkeältä ja ymmärrettävältä. Tällöin voidaan myös havaita erilaisia samana toistuvia asioita ja yhtäläisyyksiä eri osien välillä. Tutkijan (tai tutkielman tekijän) rooli korostuu erityisesti laadullisen tutkimuksen analysointivaiheessa. Tutkijan on tärkeää huomioida, että aineiston prosessointi on aikaa vievää ja hänen tulee kuvata toimintansa etenemistä mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja tarkasti (Szyjka 2012, 111.)

Aineiston analysointimenetelmäni on teoriaohjaava sisällönanalyysi, jonka pohjana käytän Erik Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksia, joita myös tutkimuskysymykseni mukailevat. Olen koonnut kuvioon 2 käyttämäni ylä- ja alaluokat.

KUVIO 2 Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Aineiston luokittelussa käytetyt ylä- ja alaluokat

Aloitin aineiston analysoinnin manuaalisesti merkitsemällä eri väreillä tarinoista lauseita ja yksittäisiä sanoja erilaisiin alaluokkiin. Lopuksi liitin nämä joko hyvinvoinnin voimavaroihin tai niiden heikentäjiin. Neutraaleiksi luokiteltavat rajasin tarkasteluni ulkopuolelle. Hyvinvoinnin voimavaroihin kuuluvat aineellinen, fyysinen ja välillinen auttaminen sekä positiiviset tunteet ja kuvaukset. Hyvinvoinnin heikentäjiin taas liittyivät aineellinen, fyysinen ja välillinen vahingoittaminen sekä negatiiviset tunteet ja kuvaukset. Kuvaukset kustakin luokasta on esitetty taulukoissa 1 ja 2.

TAULUKKO 1 Toiminnan tarkasteluun käytetyt käsitteet
hyvinvoinnin voimavaroista eri ulottuvuuksilla

Hyvinvoinnin voimavarat

Aineelliset olosuhteet	Aineellinen auttaminen/tukeminen.	Asuinpaikan tarjoaminen, aineellinen lahjoitus, aineellisen hyvinvoinnin ylläpito (sis. perustarpeet), omaisuudesta huolehtiminen.
Sosiaaliset suhteet	Fyysinen auttaminen/tukeminen.	Vahingoittuneen hoitaminen, fyysinen suojelu, turvaan hakeutuminen. Myös pyrkimys auttamiseen, avun tarjoaminen ja lohduttaminen.
Yhteiskunnallinen taso	Välillinen auttaminen/tukeminen.	Toteutuneet lapsen oikeuksien artiklat, vaikutusmahdollisuudet tarinan toimijalla, toive oman toiminnan positiivisesta vaikutuksesta muihin, ei aineellinen tai fyysinen.
Voi liittyä mihin tahansa yllä mainituista ulottuvuuksista.	Positiivinen tunne/kuvaus.	Positiiviseksi luokiteltu tunne tai kuvaus.

TAULUKKO 2 Toiminnan tarkasteluun käydyt käsitteet
hyvinvoinnin heikentäjistä eri ulottuvuuksilla

Hyvinvoinnin heikentäjät

Aineelliset olosuhteet	Aineellinen vahingoittaminen.	Aineellisen omaisuuden tuhoaminen, vahingoittaminen tai varastaminen.
Sosiaaliset suhteet	Fyysinen vahingoittaminen.	Toisen toimijan fyysinen vahingoittaminen.
Yhteiskunnallinen taso	Välillinen vahingoittaminen.	Toteutumattomat lapsen oikeuksien artiklat, puutteelliset tai ulottumattomissa olevat vaikutusmahdollisuudet. Fyysisen tai aineellisen vahingon jälkiseuraukset.
Voi liittyä mihin tahansa yllä mainituista ulottuvuuksista.	Negatiivinen tunne/kuvaus	Negatiiviseksi luokiteltu tunne tai kuvaus

Liitteessä 2 on luettelo positiivisiksi ja negatiivisiksi luokitelluista tunteista ja kuvauksista.

Jokaiseen tarinaan liitin tunnistekoodin, josta käy ilmi tarinan kertojan kotimaa, sukupuoli, ikä ja tarinan järjestysnumero aineistossani. Merkattuani alaluokkien esiintymiset värien avulla tarinoihin koodaan nämä tunnistekoodien perään. Koodauksessa käytän erilaisia kirjainlyhenteitä ja niihin liitettyjä numeroita eri luokkien erottamiseksi. Laadin koodeilleni myös koodiavaimen, johon saatoin tarvittaessa palata tarkistamaan lyhenteiden merkityksen. Tämän koodauksen avulla löysin etsimäni tarinat nopeasti järjestysnumeroiden perusteella sekä kykenin tarkastelemaan sitä kuinka monessa tarinassa jokin alaluokka esiintyy ja millaisena.

Hyvinvoinnin voimavarojen ja niiden heikentäjien pääteemoihin jaottelulla pyrin abstrahoimaan aineistoani ja rajaamaan pois tutkimustehtäväni kannalta epäolennaisia tietoja. Tässä kohdassa

teoriasidonnainen analyysi eroaa aineistolähtöisestä analyysistä, sillä nyt teoreettisten käsitteiden laatimisen sijaan, linkitetään aineistoa etukäteen määriteltyihin teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116).

Atlas.ti – ohjelman käyttö

Luotettavuuden lisäämiseksi hyödynsin tässä vaiheessa myös Atlas.ti – ohjelmaa. Tämän avulla sain tietooni kunkin luokan yleisyyden aineistoissani ja saatoin verrata toisiinsa manuaalisesti tekemääni analyysia ja Atlas.ti:llä tekemääni.

Atlas.ti – ohjelmassa käytin analyysiyksikkönä yhtä lausetta, sillä ohjelman avulla on mahdollista liittää samaan yksikköön useampia koodeja. Koodasin kuhunkin ulottuvuuteen liittyvää toimintaa alaluokkieni kautta. Tämän lisäksi koodasin toimijoihin ja tapahtumiin liitettyjä kuvauksia positiivisina tai negatiivisina, mikäli se oli mahdollista.

Atlas.ti – ohjelman kautta sain selville, millainen toiminta tai kuvaus oli yleisintä kussakin aineistossa. Tämä oli mielenkiintoista, mutta käytyäni läpi molemmat aineistot päätin, että lopullisten tulosten esittämisen kannalta mielekkäämpää on tarkastella erilaisten luokkien esiintymistä tarinoittain, eikä erilaisiin alaluokkiin kuuluvien viittausten lukumäärän mukaan.

Atlas.ti – ohjelman käytön jälkeen aloin epäillä koodaukseni luotettavuutta. Olinko muistanut yhtä aktiivisesti koodata jokaisen pienenkin viitteen kuhunkin alaluokkaan liittyen molemmissa aineistoissa? Tehtyjen koodausten tarkastelu oli myös huomattavasti hitaampaa ja vaivalloisempaa kuin manuaalisen ja Word-tiedostossa olevien versioiden tarkastelu. Niinpä palasin manuaalisesti tekemäni analyysin pariin ja kävin sen uudelleen läpi huolellisesti. Käyttökelpoisimmaksi minulle osoittautuivat Wordiin syöttämäni koodit, joihin oli helppo palata ja myös tarkistaa niiden paikkansapitävyys ja yleisyys hakutoiminnon avulla. Tämän lisäksi

kokosin kvantifiointini Excel – taulukoihin, joiden pohjalta muodostin muutaman kuvion tulosteni havainnollistamiseksi.

Yhteiskunnallisen tason analysointi

Yhteiskunnallisen tason tarkastelu osoittautui muita tasoja haastavammaksi. Word – ohjelman *etsi*-toiminnon avulla tarkastelin erityisesti valittujen lapsen oikeuksien artiklojen näyttäytymistä aineistoissani. Käytetyt hakusanat on esitetty alla olevassa taulukossa. (Taulukko 3)

TAULUKKO 3 Artiklojen toteutumisen tarkastelussa käytetyt hakusanat

Artikla 13: oikeus mielipiteen ilmaisuun ja tiedonsaantiin itseään koskevissa asioissa.	kysy*, vasta*, kerto*, ask*, answer*, tell*/told
Artikla 28: oikeus koulunkäyntiin ja koulunkäynnin katkeamisen ehkäisyyn.	koulu*, läks*, opet* /school*, homework*, teach*
Artikla 31: oikeus lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin ja virkistystoimintaan, taide- ja kulttuurielämään	leikki, leiki* / play*

Artiklan 13 kohdalla kaikki hakusanojen avulla löytämäni tarinoiden osat, eivät liittyneet kyseisen oikeuden toteutumiseen. Artiklan 28 ja 31 kohdalla sen sijaan sanojen kautta löytyivät juuri etsimäni viittaukset kyseisten oikeuksien toteutumiseen.

Vaikutusmahdollisuuksien tarkastelua varten kehitin koodiston, jonka jakoperusteet näkyvät taulukossa 4. Vaikutusmahdollisuuksien tarkastelu liittyi yhteiskunnalliseen tasoon, sillä sitä kautta selvitin kuka tai ketkä voivat tarinassa vaikuttaa tapahtumiin ja saavuttavatko toimijat tavoitteitaan tai toteutuvatko heidän toiveensa.

TAULUKKO 4 Vaikutusmahdollisuuksien luokittelujen perusteet

<i>vaikutusmahdollisuus 0</i>	<i>vaikutusmahdollisuus ei näyttäydy/määrittelemätön taho.</i>
<i>vaikutusmahdollisuus 1</i>	<i>pääasiallinen toimija tai toimijat</i>
<i>vaikutusmahdollisuus 2</i>	<i>me-ryhmä tai ydinperheenjäsen</i>
<i>vaikutusmahdollisuus 3</i>	<i>kolmannen persoonan toimija/toimijat. EI pääasiallinen toimija</i>
<i>vaikutusmahdollisuus 4</i>	<i>monikon 3. persoona, nimetty ryhmä. EI pääasiallinen toimija</i>
<i>vaikutusmahdollisuus 5</i>	<i>vaikutusmahdollisuus jumalalla</i>
<i>vaikutusmahdollisuus 6</i>	<i>epäusko omiin vaikutusmahdollisuuksiin</i>

6. Tulokset

Esittelen seuraavassa tutkielmani tuloksia hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden näyttäytymisestä lasten tarinoissa. Tutkimuskysymysteni mukaisesti käsittelen ensin hyvinvoinnin voimavaroja ja sitten hyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Aineistojen välisten eroja ja yhtäläisyyksiä käsittelen läpi koko tulososion. Hyvinvointiin vaikuttavat tekijät olen luokitellut Allardtin (1976) hyvinvoinnin ulottuvuuksien mukaan (a) aineellisiin olosuhteisiin ja perustarpeiden tyydytykseen (*having*), (b) sosiaalisiin suhteisiin ja tunteisiin (*loving*) sekä (c) yhteiskunnalliseen tasoon (*being*), joka sisältää vaikutusmahdollisuudet sekä lapsen oikeuksien artiklojen 13, 28 ja 31 toteutumisen.

Tavoitteenani on tulososassa tuoda mahdollisimman runsaasti lasten omaa ääntä kuuluville, joten olen liittänyt tulosteni yhteyteen molemmista aineistoista esimerkkiotteen. Olen jakanut tarinoita otteisiin, jotta voisin sisällyttää mahdollisimman monipuolisesti lasten omia ilmaisuja, tekemättä tekstistä liian raskaslukuista. Toinen syy otteisiin jakamiseen on lasten tarinoiden monipuolisuus. Tarinoissa käsitellään harvoin vain yhtä hyvinvoinnin ulottuvuutta. Niinpä otteita käyttämällä saan tulokset esiteltyä eri ulottuvuuksien mukaan.

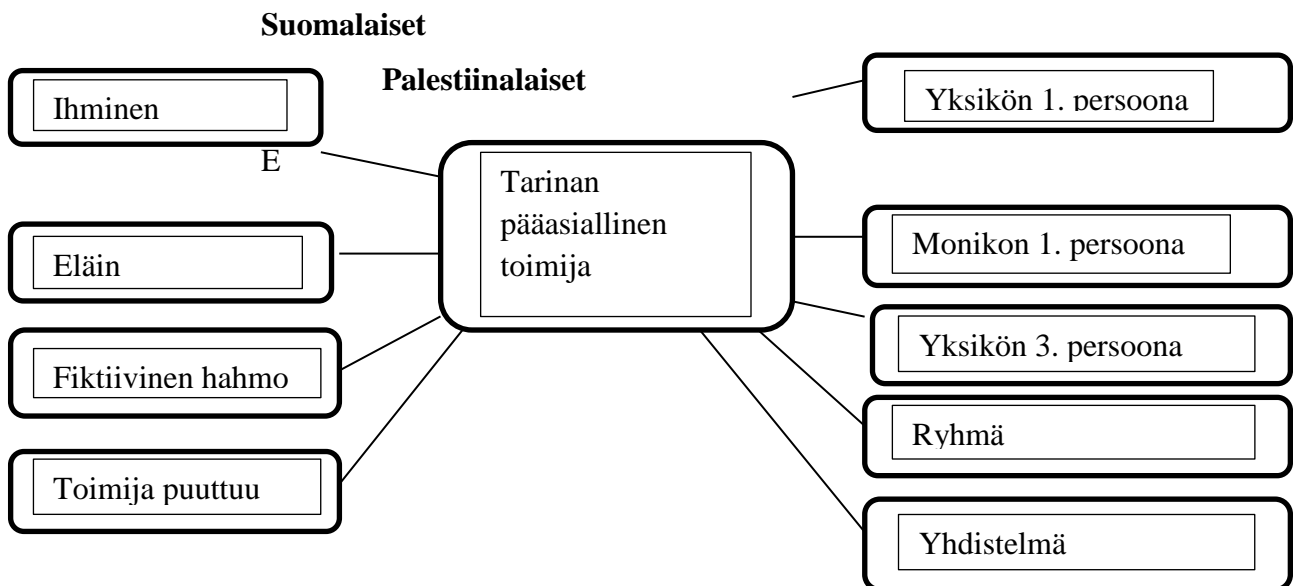
Kahden aineiston käyttö

Omat kokemukseni vapaaehtoistyöstä ulkomailla herättivät kiinnostukseni kansainvälisyyden tarkasteluun tutkielmassani. Lisäksi olen sitä mieltä, että ihmiset ja lapset ovat perustavalla tavalla samanlaisia hyvin erilaisista kasvuympäristöistä ja aineellisista resursseista huolimatta. Halusin tarkastella erilaisissa olosuhteissa elävien lasten sadutettuja tarinoita sekä olettavien erojen että mahdollisten yhtäläisyyksien kannalta. Millaisena

näyttäytyvät hyvinvointi ja siihen mahdollisesti vaikuttavat tekijät näiden lasten tarinoissa?

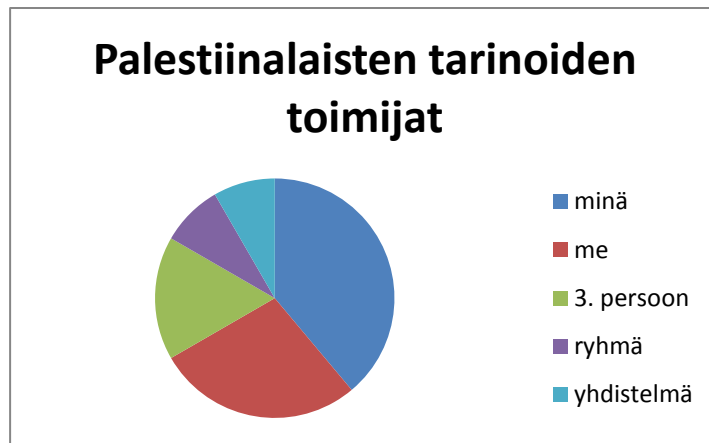
Aineistojen eroavaisuuksista huolimatta, olen käsitellyt niitä samoilla menetelmillä, jotta vertailu olisi mielekästä. Palestiinalaisten lasten tarinat ovat hyvin realistisen tuntuisia kuvauksia, joissa kaikki toimijat ovat ihmisiä, usein lähisukulaisia tai ystäviä. Suomalaisten tarinoissa toimijoissa on selvästi enemmän vaihtelua ja tarinoiden tapahtumat muistuttavat enemmän fiktiivistä satua kuin arkitodellisuutta. Toimijoita variaatio on sadutetuissa tarinoissa melko tyypillistä (Karlsson, 2000, 115). Tämän johdosta päätin aloittaa tulososani yhteenvedolla tarinoiden toimijoista sekä yhdellä esimerkkitarinalla molemmista aineistoista.

Tarinoiden toimijat

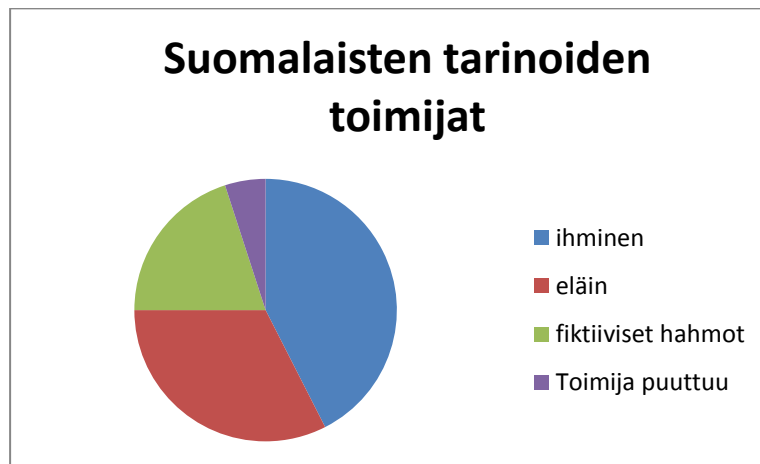
KUVIO 2 Tarinoiden pääasialliset toimijat aineistoissa

Kuvion 2 mukaisesti suomalaisten tarinoiden toimijat ovat ihmisiä, eläimiä tai fiktiivisiä hahmoja. Palestiinalaisten tarinoissa kaikki toimijat ovat ihmisiä, joten luokat on jaettu käytetyn persoonapronominimuodon mukaan. Näiden jakautuminen on esitetty alla olevassa kuviossa. (kuvio 3).

KUVIO 3 Tarinoiden pääasiallisten toimijoiden jakautuminen palestiinalaisten tarinoissa

Palestiinalaisten tarinoissa (39) tyypillisin pääasiallinen toimija/subjekti on minä (17/39) tai me (10/39), jolla useimmiten viitattiin perheeseen. Muita pääasiallisia eli eniten mainittuja subjekteja ovat kolmas persoona (6/39), erilaiset ryhmät (3/39), sekä ryhmän ja yksittäisen toimijan (yksikön 1. tai 3. persoona) yhdistelmät (3/39). (Kuvio 3)

KUVIO 4 Tarinoiden pääasiallisten toimijoiden jakautuminen suomalaisten tarinoissa

Suomalaisten tarinoiden tyypillisin pääasiallinen subjekti/toimija on ihminen (17/42), joka esiintyy kolmannessa persoonassa seitsemässä (7/42) tarinassa. Myös he -muodossa toiminut ryhmä löytyy muutamista tarinoista (5/42). Yhdessä tarinassa toimijoina

ovat fiktiiviset ihmishahmot, merirosvot. Mielenkiintoista on, että kolmessa (3/42) tarinassa he – ryhmä viittaa kahteen tyttöön. Kaikki näiden tarinoiden kertojista ovat itse tyttöjä. Kolmessa (3/42) tarinassa pääasiallinen toimija on fiktiivinen ihmishahmo, kahdessa prinsessa ja yhdessä supermies. Epätyypillisimmät ihmishahmojen kerrontatavat ovat minä- ja me-muoto kumpaakin yksi (2/42).

Toiseksi yleisimmät toimijat suomalaisten tarinoissa ovat eläimet (13/42). Näistä tyypillisimmät ovat koira (3/42) ja lintu (3/42). Kahdessa (2/42) tarinassa eläimet muodostavat ryhmän, johon viitataan joko ne- tai he – muodoilla. Toisessa tarinassa eläimet ovat dinosauruksia ja toisessa leijona ja harakka. Pingviini, karhu, kala, hevonen ja jänis (5/42) toimivat kukin omassa tarinassaan pääasiallisena toimijana.

Kolmanneksi yleisin toimijoiden ryhmä ovat fiktiiviset hahmot (8/42). Tyypillisin tässä luokassa on kukka (2/42). Kaikki muut esiintyvät kukin vain yhdessä tarinassa pääasiallisen toimijan roolissa. Kerran esiintyneitä ovat lelunalle, peikko, tyyppi, lumihiihtäjä, hedelmät sekä samassa tarinassa yhtä usein mainitut joulupukki ja Petteri Punakuono. Toimija puuttuu kahdesta (2/42) tarinasta kokonaan. (Kuvio 4) Lasten sadutettujen tarinoiden toimijoiden joukon, on havaittu olevan hyvin monipuolinen. Toimijat ovat suomalaisissa tarinoissa olleet tyypillisesti eläimiä, ihmisiä tai fiktiivisiä hahmoja (Karlsson, 2000, 115.) Tulokseni toimijoista suomalaisten lasten tarinoissa tukevat tätä havaintoa.

Kaikki esimerkkitarinat löytyvät kokonaisina liiteosasta (LIITE 1). Kunkin tarinan yhteyteen on liitetty sen tunnistekoodi. Koodin kirjain kertoo tarinan kertojan kotimaan P= Palestiina ja S= Suomi. Tätä seuraava numero on tarinan järjestysnumero aineistossani. Näin lukija voi itse halutessaan lukea koko tarinan ja tehdä siitä vaihtoehtoisia tulkintoja. Palestiinalaisten tarinat ovat liiteosassa

sekä tekeminäni suomennoksina (pl. tarina P19) että englanninkielisinä versioina.

Esimerkkitarinat palestiinalaisesta ja suomalaisesta aineistosta

Olimme nukkumassa kolmelta yöllä, kun ammunta alkoi 500 –nimisillä aseilla. Halusimme paeta suojaan, muttemme voineet, koska ammunta oli kotimme lähellä. Aamulla ammunta lakkasi, vaikutti siltä, että ampujat halusivat hieman levätä. Niinpä onnistuimme juokosemaan suojaan. Meistä tuntui kuin olisimme tukehtuneet suojassa, koska siellä ei ollut ikkunoita. Siellä oli hiiriä ja rottia siellä. Me viivyimme siellä viisi päivää; söimme luncheon lihaa ilman riisiä tai labnehia. Näin ystäväni menevän sairaalaan. Halusin mennä heidän mukaansa, mutta lääkäri ei päästänyt minua, sillä sairaala oli kaukana. Kun sain kuulla ystäväni menehtyneen itkin ja luin Koraania. Olin isäni kanssa, en ollut peloissani. Itkin veljeni ja nuorten miesten vuoksi, sillä palestiinalaiset ovat muslimeja. Yöllä pakenimme Beddawiin. Siellä Punainen Risti jakoi herkuja meille syötäviksi. Sitten menimme Shatilaan. Olin onnellinen, koska tapasin äitini ja veljeni ja näin isovanhempani. Pyysin heitä hakemaan meidät. Shatilassa katsoin joka päivä uutisia ja sanoin: “Jumala ole palestiinalaisten ja muslimien kanssa.” Haluan todella kovasti palata kotiini, koska tunsin oloni turvallisiksi siellä. Viimeinen asia, jonka haluan sanoa on “kiitti jumala.” P26/ poika 11 v.

Olipa kerran kaksi tyttöä, jotka asuivat hullunmyllyssä. Heillä oli kaksi eläintä, gekko ja lehmä. Tyttöjen nimet olivat mia ja pia. He asuivat yksin hullunmyllyssä. Illalla kun niillä ei ollut mitään tekemistä, ne kertoivat toisilleen tarinoita. Joskus tarina oli jopa kestänyt monta päivää. Mutta nukahtivat joskus kesken tarinan, ja heräsivät aamulla pirteinä ja iloisina. Mutta joskus aika meni niin hitaasti, että heillä ei ollut mitään tekemistä. Mutta yksi aamu kun he heräsivät, koputti joku heidän oveensa. Sisään tuli pieni vaaleatukkainen poika, joka oli ihan vihreä kasvoiltaan. Häntä paleli ja hän oli vilustunut. Tytöt laittoivat takan päälle ja antoivat pojalle monta peittoa. Hän esitteli itsensä. Tytöt saivat selville että hänen nimensä on erkki ja että hän on yhdeksän vuotias.

Erkillä ei ollut mitään kotia, joten hän päätti jäädä asumaan hullunmyllyyn. Ja siellä he asuvat vieläkin varmaan kaikki kolme. S12/ tyttö 11 v.

Palestiinalaisten tarinat noudattavat paljon selvemmin yhtenäistä linjaa ja aihealuetta, kuten pääasiallisten toimijoiden kohdalla on nähtävissä. Tarinat kuvaavat usein joko vaarallisia tilanteita kuten yllä oleva tarina tai niiden jälkiseuraamuksia lasten näkökulmasta. Suomalaisten tarinoista oli huomattavasti vaikeampaa valita yhtä tyypillistä tarinaa, joka edustaisi koko aineistoa. Päädyin tarinaan **S12**, koska siinä yhdistyivät mielikuvituksellisuus, lasten itsenäinen toiminta ja toiminnan neutraali kuvaus, jotka kaikki yhdistävät suurinta osaa suomalaisaineiston tarinoista, vaikka vaihtelu tarkkojen tapahtumien ja toimijoiden välillä on melko suurta.

6.1. Hyvinvoinnin voimavarat

Voimavaroiksi olen määritellyt tekijöitä, jotka vaikuttavat tarinoissa tukevan tai jopa edistävän hyvinvointia. Esittelen kunkin alaluokan tulokset yleisemmästä harvinaisempaan. Luettavuuden ja selvyyden vuoksi etenen systemaattisesti palestiinalaisaineiston tuloksista suomalaisaineiston tuloksiin. Keskeiset tulokset on koottu yhteen ja pyritty esittämään tiivistetyssä muodossa luvussa 7.

6.1.1. Aineelliset olosuhteet ja perustarpeiden tyydyttäminen (having)

Aineellisia voimavaroja (Kiili, 1998, 17) voidaan pitää hyvinvoinnin perustana, sillä perustarpeiden tyydyttäminen ja käytettävissä olevat aineelliset resurssit luovat puitteet hyvinvoinnille tai sen haasteille (Allardt, 1976, 37). Aineelliset voimavarat koostuvat materiaalisista olosuhteista ja perustarpeista. Perustarpeiden osalta tarkastelin ravinnon, nesteen ja levon tarpeiden tyydyttymistä lasten tarinoissa. Kiinnitin myös huomiota aineelliseen auttamiseen/tukemiseen, terveyteen liittyviin

kuvauksiin sekä kulkuneuvojen merkityksiin tarinoissa. Käsittelen seuraavassa hyvinvoinnin voimavaroina näyttäytyviä aineellisia olosuhteita sekä perustarpeiden tyydyttymistä.

Molemmissa aineistoissa yleisin aineellinen voimavara on koti. Tätä seuraa palestiinalaisilla aineellinen auttaminen ja suomalaisilla perustarpeiden tyydyttyminen. Merkittävimpinä perustarpeina molemmissa aineistoissa näyttäytyvät lepo ja ravinto.

Koti ja asuminen

Yleisimmät aineelliset voimavarat ovat koti tai asuinpaikka. Palestiinalaisten tarinoissa aineellinen auttaminen/tukeminen ilmenee usein asunnon tai yösijan tarjoamisena. Palestiinalaisten tarinoissa yleisin viittaus kotiin on maininta tai viittaus tuhattuun tai menetettyyn kotiin tai taloon (27/39). Kodin menetyksen myötä arvostetaan kotia kuten alla olevassa otteessa tarinasta **P07**. Kotiin myös palataan, kuten tarinassa **P32**. Koti vaikuttaa tärkeältä ja merkitykselliseltä paikalta, jossa on voitu hyvin, usein paremmin kuin nykyisessä asuinpaikassa. Koteihin on liitetty tunteita ja tarkkojakin kuvauksia.

Koti mainitaan tai siihen viitataan neljässätoista (14/42) suomalaisten tarinassa. Suomalaisten tarinoissa tyypillisimmin kotiin viitataan sinne palattaessa, kuten tarinoissa S17 ja S22. Kotiinlähtö tai kotiinpaluu löytyy yhteensä yhdeksästä (9/42) tarinasta suomalaisaineistossa. Muutamassa tarinassa (5/42) kuvataan kodin fyysisiä tekijöitä. Nämä kuvaukset ovat neutraaleja.

Palestiinalaisaineistossa kodin menetys ja muutto toiseen leiriin ovat hyvin yleisiä. Koti näyttäytyy kuitenkin hyvinvoinnin voimavarana jopa silloin kun se on tuhoutunut. Kotiin kaivataan ja sinne paluusta iloitaan. Havainto kodin merkityksellisyydestä tukee aiempia lasten hyvinvointitutkimuksia (esim. Kiili, 1998; Fattore ym., 2007; Lähteenmäki, 2013). Koti näyttäytyy suomalaisten tarinoissa eniten paikkana, johon palataan,

turvallisena ja itsestäänselvänä. Saman havainnon on tehnyt Kuokkanen (2012) omassa onnellisuutta suomalaisten lasten tarinoissa tarkastelleessa pro gradussaan.

Kodittomuus mainitaan kahdessa suomalaisten tarinassa (S07; S12), joista toisessa kyseessä on vanhan omistajansa hukkaama lelunalle ja toisessa poika, jolla ei ole kotia. Molemmissa tarinoissa uusi koti löytyy tarinan lopussa. Tutkimuksissa suomalaisten lasten sadutetuissa tarinoissa on havaittu runsaasti substantiiveja. Näiden variaatio oli suuri, mutta koti- sana on havaittu esiintyvän muita substantiiveja yleisemmin (Karlsson, 2000, 113.)

(...)Kun jouduimme pommitusten ja sala-ampujien keskelle, ymmärsimme kodin arvon. (...)P07/tyttö 9v.

Kun äitini kertoi, että menemme takaisin Nahr el-Bared leiriin taputin käsiäni ja olin hyvin onnellinen, sillä kaipasin taloamme. (...) P24/poika 10 v.

(...)Ja niin he leikkivät neljästään, kunnes jokaisen oli mentävä omaan kotiinsa nukkumaan. S17/ tyttö 10 v.

Ravinto, neste ja lepo

Perustarpeiden tyydytys näyttäytyy aineistossa osittain toteavana tai kuvaavana. Perustarpeiden tyydyttyminen eli toteutuminen ilmenee kahdessakymmenessäyhdeksässä (21/39) palestiinalaisessa ja kolmessatoista (13/42) suomalaisessa tarinassa. Palestiinalaisilla perustarpeita on käsitelty selvästi useammin kuin suomalaisilla. Palestiinalaisten tarinoissa usein samassa tarinassa kuvataan sekä perustarpeen tyydyttymistä että sen puutetta. Ilmeinen epävarmuus tarpeiden tyydyttymisestä tekee niistä yleisiä palestiinalaisten tarinoissa.

Tarinassa P07 ruoka saadaan ulkopuoliselta persoonattomalta taholta, leiriltä. P07 tarinassa ruoan saannista ja tarpeiden tyydytyksestä ollaan kiitollisia, mahdollisesti, koska on juuri saavuttu kyseiseen leiriin. Edellisestä leiristä on pitänyt poistua pommitusten takia, joten ravinnon saanti on ollut luultavasti vähintäänkin rajallista ja epäsäännöllistä. Ravinnon tarjoaminen voi olla myös välittämistä osoittava ele, kuten tarinassa P15, jossa isän nukkuminen vankilassa todetaan neutraaliin sävyyn. Isä vaikuttaisi osoittavan kiitollisuuttaan äidille kehumalla tämän tuomaa ruokaa.

Suomalaisten tarinoissa ruoka, lepo ja juoma vaikuttavat helposti tyydytettäviltä. Usein tarpeen tyydyttyminen kuvaataan neutraaliin toteavaan sävyyn. Se vaikuttaisi myös rytmittävän tarinan tapahtumia, ensin tehdään jotain, sitten syödään ja melko usein ruokailua seuraa lepo, kuten tarinassa S34. Mahdolliset haasteet perustarpeiden tyydytyksessä selvitetään näppärästi kuten tarinassa **S19**, jossa seikkaillaan ilman aikuisia.

(...)Kun lähdimme Nah el-Baredista menimme Beddawi leiriin. Me kiitämme tätä leiriä, koska he ruokkivat meitä ja tyydyttivät tarpeemme.(...)P07/tyttö 9v.

Isäni nukkuu vankilassa. Vierailen hänen luonaan äitini ja siskoni Nourin kanssa. Äiti kantoi hänelle ruokaa- hän kertoi äidille, että se maistuu hyvältä.(...)P15/ poika 5 v.

(...)Teimme tutkimusretken saarella. Mutta saari oli autio. Sitten päätimme yrittää tehdä ruokaa. Klaus oli ollut sattumalta kokki Pariisissa, joten hän osasi laittaa ruokaa. Joimme kookosmaitoa ja söimme hedelmiä. Kun olimme syöneet, teimme majan saarelle.(...) S19/poika 10v.

Lintu(...)Sitten hän laittoi ruokaa. Sitten hän meni nukkumaan. (...). Sitten hän meni kauppaan. Hän osti sieltä mustikkapiirakkaa. Sitten hän meni kotiin. Hän rupesi syömään. Sitten hän meni katsomaan telkkaria. Loppu. S34/tyttö 5v.

Aineellinen auttaminen

Hyvinvointiin myönteisesti vaikuttavana voidaan pitää aineellista auttamista, jolla tarkoitan aineellisia lahjoituksia, jonkin rakentamista tai korjaamista. Palestiinalaisaineistossa aineellinen auttaminen tai tukeminen mainitaan kahdessakymmenessäkolmessa (23/39) tarinassa. Tähän eivät kuulu perustarpeet, jotka on esitelty edempänä. Tyypillisin aineellisen auttamisen muoto on palestiinalaisilla asunnon tarjoaminen (10/39), tyypillisesti näissä asunnon omistaa isoäiti (7/39). Seuraavaksi yleisimmät auttamisen muodot ovat siivous (5/39) ja auto- tai bussikyydin tarjoaminen(4/39). Korjaamista ja rahan antamista esiintyy kumpaakin kahdessa tarinassa (4/39). Lisäksi löytyy yksittäisiä vaatteiden, tavaroiden ja lääkkeen antamisia.

Palestiinalaisten tarinoissa on runsaasti aineellista auttamista ja tukea saadaan niin tutuilta kuin tuntemattomilta. Viidessä (5) tarinassa mainittu siivoaminen liittyy vaurioituneen asunnon siivoukseen ja korjaukseen. Tämä kuvataan usein haastavaksi.

Howen (2005) mukaan Libanonissa palestiinalaisilta on kielletty asunnon korjaaminen, joten mahdollisesti tämän johdosta koko perhe työskentelee intensiivisesti asuinpaikan kunnostuksen parissa. Toinen merkittävä tekijä lähes tuhoutuneeseen kotiin palaamiseen liittyy varmasti siihen, ettei palestiinalaisilla ole oikeutta omistaa kiinteistöä Libanonissa (Chaaban ym., 2010). Näin ollen uutta asuinpaikkaa ei voida hankkia, joten vaihtoehtoina ovat vanhan kunnostus tai sukulaisten ja tuttavien luona asuminen.

Aineellinen auttaminen liittyy kahdeksaan (8/42) suomalaiseen tarinaan, pois lukien perustarpeiden tyydyttymisen. Yleisin aineellisen auttamisen tai tukemisen muoto on raha (3/42), lähes yhtä yleisinä ovat rakentaminen (2/42) ja lahjan antaminen (2/42). Toista toimijaa autetaan aineellisesti yhdessä (1/42) suomalaistarinaa.

Aineellinen auttaminen ja tukeminen näyttäytyvät tavaroiden lahjoittamisena, jokin korjaamisena, siivoamisena tai rakentamisena. Palestiinalaisaineiston esimerkeissä näkyy toisten aineellinen auttaminen, P20 tarinassa kaupan omistava nainen lahjoittaa autotallissa asuvalle perheelle laatikoita, tavaroidensa säilytykseen. Osittain tuhoutuneita koteja siivotaan koko perheen voimin kuten tarinassa P29. Perhe käsitetään usein esimerkiksi islamilaisessa kulttuurissa laajemmaksi kuin länsimainen ydinperhe (Lähteenmäki, 2013, 75). Näin ollen isovanhempien ja muiden lähisukulaisten tarjoama apu on enemmän sääntö kuin poikkeus

Suomalaisaineistossa aineellista apua tarjotaan muun muassa lahjan antamisen muodossa, kuten tarinassa S31. Suomalaisaineistossa kahdessa (2/42) mainitaan rakentaminen tai rakennuttaminen. Korjaamista ja siivoamista ei esiinny suomalaisaineiston tarinoissa. Jokin aineellisen antaminen mainitaan kolmessa (3/42) tarinassa, kahdessa näistä kyseessä on lahja. Yhdessä annetaan peitto palelevalle. Suomalaisten tarinoissa perustarpeisiin liittymättömän aineellisen auttamisen vähäisyys kuvaa ehkä yleistä elintaso-

pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa (Innocenti card, 2013). Aineellista apua tarvitaan paljon vähemmän. Tämä on pitänyt paikkansa etenkin aineistoni tarinoiden kirjaamisen aikaan 1990–2000-luvun taitteessa. Aineellinen auttaminen on myös pitkälti yhteiskunnan, ei yksilöiden vastuulla (Kansaneläkelaitos, 2014; Suomi lukuina, 2013.)

Vuokrasimme autotallin (...) Olemme yhä täällä ja kaikki tavaramme ovat lattialla. Kaupan omistava nainen antoi meille laatikoita, laitoimme tavaramme niihin.(...)P20/tyttö 5v.

(...)Työskentelen kotimme siivoamiseksi.(...)P29/poika 12 v.

(...)Helsingissä hän rakennutti talon(...)S01/tyttö 12v.

Kulkuneuvot aineistoissa

Kulkuneuvot esiintyvät molemmissa aineistossa liikkumisen mahdollistajina, joiden avulla pyritään saavuttamaan tavoitteita. Yhteensä kulkuneuvot ja työkoneet mainitaan palestiinalaisilla kymmenessä (10/39) ja suomalaisilla seitsemässä (7/42) tarinassa.

Palestiinalaisten tarinoissa autojen ja bussien avulla taitetaan matkoja eri leirien välillä. Siirrytään pakon edessä turvaan vaarallisesta ympäristöstä. Kulkuneuvoja etsitään ja niiden ilmeisestä riittämättömyydestä tai heikosta saatavuudesta johtuen niissä matkustetaan toisinaan toinen toistensa päällä, kuten tarinassa P22. Tarinassa P32 kuvataan selvästi auton merkitystä palestiinalaisille tilanteessa, jossa syystä tai toisesta pyritään poistumaan nykyisestä leiristä. Vieraat, joilla on auto voivat poistua välittömästi. Muut kävelevät, juoksevat ja etsivät autoja, joilla voisivat taittaa matkan. Palestiinalaiset liikkuvat erilaisilla kulkuneuvoilla vain yhdessä jonkun perheenjäsenensä kanssa. Palestiinalaisilla tyypillisimmin kuljetaan autoilla ja busseilla.

Lisäksi mainitaan pakettiauto, ambulanssi ja työkoneista puskutraktori.

Suomalaisaineistossa kulkuneuvoja käytetään eniten itsenäisissä seikkailuissa, kuten tarinassa S07. Suomalaisten tarinoissa kulkuneuvoja kuvataan neutraalisti eikä niitä tarvitse etsiä. Suomalaisten tarinoista löytyvät auto, bussi, raketti, laiva sekä maatyökoneet traktori ja puimuri.

(...)Saavuimme tarkastusasemalle. Sieltä menimme vihreällä pakettiautolla, täynnä ihmisiä toistensa päällä. Saavuimme Beddawiin.(...)P22/ tyttö 11v.

(...)Yöllä vieraamme lähtivät takaisin Beirutiin, koska heillä oli auto. Jotkut ihmiset kävelivät etsimässä autoa. Seuraavana päivänä puoliltapäivin lähdimme leiristä jalan. Monet ihmiset juoksivat. He pelkäsivät kranaattitulitusta. Me kävelimme kunnes olimme leirin ulkopuolella. Saavuimme armeijan tarkastuspisteelle, jossa meiltä kysyttiin henkilöllisyyskorttimme. Kävelimme kunnes löysimme auton. Auto toi meidät Beddawin leiriin. (...) P32/ tyttö 11v.

(...)Sitten se (nalle) kuuli kirjamessuista, jossa oli paljon lapsia, mutta oli niin pieni ettei jaksanut kävellä sinne. Onneksi se löysi bussilipun. Se hyppäsi erään naisen käteen, näytti bussilippunsa ja istahti penkille. Koko matkan se pelkäsi, että joku istuisi sen päälle. No, viimein mentiin päätepysäkille. (...)S07/tyttö 12v.

Terveys

Palestiinalaisaineistossa fyysiseen terveyteen viitataan yhteensä neljässä (4/39) tarinassa. **P21** tarina kuvaa veljen fyysistä huonoa oloa viitaten selvästi diabetekseen. Äidin ripeä toiminta ja vastaaviin tilanteisiin varautuminen tulevat ilmi. Tilanne laukeaa äidin ilmeisen tottuneen toiminnan avulla. Tarinan kertoja osoittaa

myös asiantuntijuutensa veljen sairautta koskien, mainitsemalla ihanteelliset glukoosiarvot. Palestiinalaisleireillä on tarjolla lääkäripalveluja (Unicef, 2010), joita ilmeisesti tämä perhe on käyttänyt.

Tilanteen kuvauksen päätteeksi kertoja kiittää vielä jumalaa veljeään uhanneen fyysisen tilan laukeamisesta. Vaikka kuvauksessa äiti toimii konkreettisena auttajana, tarjoten makeaa syötävää, myös jumalalle ollaan kiitollisia. Tämä heijastelee oletettavasti uskonnon näyttäytymistä arjessa tai ainakin uhkaavissa tilanteissa ja niistä selviämisessä. Fattore ym. (2007) toteavatkin uskonnon luovan turvaa ja vaikuttavan siten myönteisesti hyvinvoinnin kokemukseen.

Suomalaisaineistossa fyysiseen terveyteen viitataan vain yhdessä (1/42) tarinassa. Tarinassa **S12** mainitaan vilustuminen ja palestiinalaistarinan tavoin, muut toimijat auttavat huonovointista parhaansa mukaan. Suomalaisessa tarinassa auttajina ovat kaksi *hullunmyllyssä* kahdestaan asuvaa tyttöä, ei aikuinen. Kuten edellä mainitsin, Suomessa tarve aineellisen avun antamiseen on varsin vähäistä ja usein apu tarjotaan yhteiskunnan taholta. Suomessa on myös voimakas omillaan pärjäämisen kulttuuri, johon ainakin tuntemattomien auttaminen kuuluu heikosti.

*(...)Veljeni Mazen tärisi, koska hänen verensokerinsa oli alhainen. Äitini juoksi kiireesti hakemaan hänelle keksejä, sillä hänen on syötävä jotain makeaa, kun hän on tuollaisessa tilassa. Äitini pitää aina käsilaukussaan keksejä hänelle. Kun hän söi keksin, hänen verensokerinsa oli ok. Glukoosilukeman tulisi olla 70:n ja 120:n välillä; mikäli se tulee korkeaksi hänet pitää viedä sairaalaan. Kiitti jumala, että hän on nyt ok. (...)*P21/poika 8v.

(...)Sisään tuli pieni vaaleatukkainen poika, joka oli ihan vihreä kasvoiltaan. Häntä paleli ja hän oli vilustunut.

Tytöt laittoivat takan päälle ja antoivat pojalle monta peittoa. (...) S12 /tyttö 11v.

Raha

Rahaa ei mainita kovin monissa tarinoissa, molemmissa aineistoissa vain kahdessa (2/42, 2/39) mainitaan raha. Yhteensä aineistoissa raha mainitaan tai sitä käsitellään seitsemässä (7/81) tarinassa. Palestiinalaisilla rahaan liittyviä tarinoita on neljä (4/39) ja suomalaisilla kolme (3/42). Eräässä palestiinalaistarinassa mainitaan rahasumma, toisessa äidin kertojalle antama summa ja kolmannessa isän menetetyn auton hankintahinta. Suomalaisessa aineistossa yksi (S04) tarina käsittelee myös rahaa ja sen luomia mahdollisuuksia, vaikkei *raha*-sanaa siinä käytetäkään.

Palestiinalaisten tarinoissa raha mainitaan jonkin arvona tai tarkkana summana, jonka joku antaa toiselle. Alla olevissa tarinoissa raha toimii kaikissa välineenä jonkin saavuttamiseen. Tarinassa **P13** raha kuvataan neutraalisti työstä saatavana vastineena, jota voidaan käyttää hankintoihin. Tarinassa kuvataan myös kuinka raha siirtyy ensin isälle, sitten äidille ja lopulta tarinan kertojalle, jolle se mahdollistaa ostosten tekemisen. Kertoja ei tarkenna millaisia ostoksia hän saamallaan rahalla tekee. Tarina viittaa kuitenkin autonomiseen toimintamahdollisuuteen, jossa kertoja voi itse valita mihin rahan käyttää. Tarinasta saa myös käsityksen, että rahan lapselle antaminen on äidin ja toimijan välistä toimintaa, josta varsinainen työntekijä isä saattaa olla tietämätön.

Suomalaisten tarinoissa raha näyttäytyy epärealistisemmin lottovoittona tai miljoonatarjouksena. Raha toimii myös vallankäytön välineenä eräässä suomalaisessa tarinassa. Raha on suomalaisaineistossa kolmanneksi yleisin aineellisen hyvinvoinnin voimavara, yhteensä neljässä tarinassa (4/42). Vaikka rahaan liittyviä tarinoita on määrällisesti vähän, on mielenkiintoista millaisia kuvauksia ja tunteita siihen on liitetty suomalaisten

tarinoissa. Raha näyttäytyy jonkinlaisena nopeana ratkaisuna moniin tilanteisiin. Rahan avulla voidaan saavuttaa tavoitteita, nostaa statusta. Rahaa tavoitellaan ja sitä voitetaan. Rahaan liitetään myös ajatus onnellisuuden ja tyytyväisyyden tuomisesta. Maksuttomat tuotteet mainitaan kahdessa (2/42) tarinassa, joista toisessa niihin viitataan viihtymisen motiivina. Messuilla on hauskaa, koska siellä saa paljon kaikenlaista ilmaiseksi. Kulutuskulttuuri ja -mahdollisuudet ovat olleet hyvin erilaisia Suomessa jo tarinoiden kokoamisen aikaan 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa kuin vielä lähivuosina palestiinalaispakolaisten keskuudessa.

Tarinassa **S05** raha esiintyy toiminnan mahdollistajana, sisäänpääsyyn oikeuttavana. Rahalle ei kerrota tarkempaa alkuperää, sitä vain noudetaan lisää kotoa. Näin mahdollistuu paluu sisälle ja hauskanpitäminen. Raha näyttäytyy itsestään selvänä hyödykkeenä, jota voidaan käydä hakemassa lisää tarpeen mukaan.

(...)Kun, isäni nousee ylös, hän menee töihin. Hän maalaa taloja ja antaa rahaa äidilleni. Äitini antaa minulle rahaa tavaroiden ostamiseen. P13/Poika 3 v.

Olipa kerran kaksi tyttöä, jotka olivat kirjamessuilla(...) mutta sitten he huomasivat, että heillä ei ollut enää rahaa, että pääsisi sisälle. Ja sitten he lähtivät kotiin ja hakivat lisää rahaa ja tulivat takaisin ja pitivät todella hauskaa. S05/ tyttö 12v.

6.1.2. Sosiaaliset suhteet (loving) voimavaroina

Sosiaalisia suhteita tarkastellaan hyvinvointia oletettavasti tukevien voimavarojen kautta ja toimijoiden toiminnan vaikutuksena muihin. Tärkeä osa on liitetyillä kuvauksilla ja tunteilla, joiden kautta saadaan selville lasten omia ajatuksia sosiaalisiin suhteisiin liittyen. Tarkastelussa käytettävät alaluokat ovat nousseet aineistosta ja sisältävät perheen ja sukulaiset, vertaissuhteet,

ryhmän ja yksilön sekä ryhmien välisen toiminnan. Voimavarana käsitellään myös fyysistä auttamista, johon kuuluvat vahingoittuneen auttaminen, turvaan vieminen ja fyysinen suojeleminen.

Perhe ja sukulaiset

Hyvinvoinnin voimavaroina voidaan pitää hyviä perhesuhteita (Holder & Coleman, 2009) itsensä tärkeäksi kokemista perheessä (mm. Goswami, 2012; Rees ym., 2010) helppoutta äidin kanssa keskusteluun (Bradshaw ym., 2011) sekä tulevaisuuden toivon ylläpitoa (Veronese ym., 2012). Perheen merkityksellisyys lasten hyvinvoinnille saa tukea tuloksistani molemmissa aineistoissa. Palestiinalaisten tarinoissa perhe ja sukulaiset ovat selvästi suuremmassa roolissa ja heidät mainitaan lähes jokaisessa (35/39) tarinassa. Useimmin mainitaan äiti (18/39), isä (14/39) ja veli (10/39). Isoäiti ja setä mainitaan molemmat seitsemässä tarinassa (7/39). Sisko ja täti molemmat kuudessa (6/39). Lisäksi mainitaan muutamissa tarinoissa serkku, vanhemmat ja isoisä. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta sukulaiset ja perheenjäsenet toimivat hyvinvoinnin voimavaroina. Laajennettu perhekäsitys vastaa Lähteenmäen (2013) väitöstutkimuksen havaintoja.

Palestiinalaisille vanhemmat ovat merkityksellisimpiä henkilöitä, eikä ero äidin ja isän mainintojen välillä ole suuri. Toiminta sen sijaan poikkeaa selvästi. Äiti toimii usein huolehtijana, joka tyydyttää perustarpeita, lohduttaa ja rauhoittelee. Äidit pysyvät hyvin tiivisti läsnä samoissa paikoissa kuin lapset. Isät sen sijaan tekevät päätöksiä, tarjoavat turvaa ja ohjaavat suojaan. Muutamassa tarinassa jopa sanallistetaan se, kuinka isän lähellä olo tai kädestä kiinni pitäminen vie pelon pois, toisin sanoen tuo turvaa. Tämä tukee Fattoren ym. (2007) tutkimuksen tuloksia erityisesti vanhempien merkityksestä turvallisuuden kokemukselle. Vanhempien välistä roolijakoa voi osaltaan selittää myös palestiinalaisväestön sukupuolittunut työssäkäynti. Libanonissa

työikäisistä palestiinalaismiehistä töitä teki 65 prosenttia, kun naisista vain 13 prosenttia (Chaaban ym., 2010).

Suomalaiset mainitsevat perheenjäseniä kahdeksassatoista (18/42) tarinassa. Yleisimmin mainitaan äiti (5/42) tai isoäiti (4/42). Isä mainitaan kolmessa (3/42) ja isoisä kahdessa (2/42) tarinassa. Yhden maininnan saavat vanhemmat, sukulaiset, äitipuoli ja siskot. Lähes poikkeuksetta perheenjäsenet toimivat hyvinvoinnin voimavaroina, vain kahdessa tarinassa heihin liitetään negatiivinen kuvaus.

(...)Olin isäni kanssa, en ollut peloissani. (...)Olin onnellinen, koska tapasin äitini ja veljeni ja näin isovanhempani. (...)P26/ poika 11v.

(...)Samassa hän muisti kaiken ja riensi halaamaan isäänsä.(...)S06/tyttö 12 v.

(...) Äiti oli laittanu kaikki valmiiks. Ne oli tehny sille yllätyksen.(...)S31/tyttö 7 v.

Positiiviset tunteet

Positiivisia tunteita on kahdeksassatoista (18/39) palestiinalaisten ja kahdeksassa (8/42) suomalaisten tarinassa. Molemmissa aineistoissa yleisin positiivinen tunne on onnellisuus, joka mainitaan palestiinalaisilla seitsemäntoista (17/39) ja suomalaisilla neljä (4/42) kertaa. Palestiinalaisilla kymmenessä (10/18) näistä käytetään ilmausta hyvin onnellinen. Suomalaisilla yhdessä (1/42) tarinassa käytetään onnellisuudesta termiä ikionnellinen. Palestiinalaisilla seuraavaksi yleisimmät ovat rakastaa (10/39), pitää (5/39), onnellisuuden/ilon antaminen (2/39) ja iloinen (1/39). Suomalaisilla onnellisuuden lisäksi mainitaan iloinen (2/42), pitää (2/42), rakastaa (1/42) ja antaa iloa (1/42).

Palestiinalaisilla onnellisuutta tuottavat läheisten ihmisten, kuten isoäidin, ydinperheenjäsenten ja ystävien tapaaminen. Näiden lisäksi tanssiesitys, perinnevaatteen käyttäminen, toive

tuhoutumattomassa leirissä asumisesta, leirin asuinolojen unohtaminen ja vanhaan leiriin palaaminen liittyvät onnellisuuteen. Rakkauden kohteita ovat ystävät, isovanhemmat, koulu, tanssi, puhuminen, sade ja leiri. Pitäminen liittyy tanssiin, asuinpaikkaan, kotimaahan, ystävien kanssa leikkimiseen ja leikkiin.

Onnellisuutta ja iloa pyritään antamaan tanssin kautta tai toiveella maratonin uudelleenjärjestämisestä. Iloisuus kumpuaa omasta juoksusuorituksesta. Kuten Veronese ym. (2012) ovat havainneet ankeilta vaikuttavista, jopa puutteellisista elinoloista huolimatta lapset voivat kokea onnellisuutta ja tyytyväisyyttä. Kuten edellä käy ilmi positiiviset tunteet liittyvät usein läheisiin ihmisiin tai toimintaan, myös muutama paikka mainitaan. Monille palestiinalaisille pakolaislapsille leiri on koti, paikka, johon kuulutaan. Leiriä voidaan jopa rakastaa, kuten eräässä aineistoni tarinassa.

Suomalaisilla onnellisuus liittyy perhesuhteisiin, tehtyyn päätökseen ja tavoitteen saavuttamiseen sekä rahaan. Iloa tuottavat ystävyystyminen ja hyvät televisio-ohjelmat. Ainoa aineiston rakkauden tunne liittyy taiteeseen. Ilon antajana toimivat kirkkaat värit.

Yleisyysjärjestyksessä sekä mainintojen määrässä on selvä ero aineistojen välillä. Mielenkiintoista on, että molemmissa aineistoissa nousevat esiin samat tunteet. Suomalaisaineistossa erikoisena yksityiskohta on, että rakkaus ja ilon antaminen liitetään vain elottomiin asioihin. Toisaalta suomalaiset käyttävät näitä ilmaisuja säästeliäästi, joten perhesuhteisiin liitetty onnellisuus tuskin on vähäisempää kuin palestiinalaisten niihin liittämät rakkaudentunnustukset. Tämä tukee Semin ym. (2002, 11) kuvausta yksilöllisten ja yhteisöllisten kulttuurien eroista. Palestiinalaisten tarinoiden pohjalta, yhteisöllisyys vaikuttaisi selvältä, joten näin myöskään runsaampi tunnesanojen käyttö ei ole yllättävää.

Fyysinen auttaminen

Fyysistä auttamista esiintyy molemmissa aineistoissa. Tähän kuuluvat niin muiden kuin itsensä fyysinen auttaminen tai suojeleminen. Palestiinalaisten tarinoissa fyysistä auttamista löytyy kahdessatoista (12/39), useampi maininta samassa tarinassa on kolmessa (3/39). Palestiinalaisten tarinoissa autetaan tyypillisemmin itseään (8/39) kuin muita (3/39). Huomionarvoista on, että jokainen itsensä auttaminen tapahtuu ryhmässä, pariskuntana, ihmisjoukkona tai me-toimijoina. Näistä jokaisessa on kyseessä pako, turvaan tai suojaan pyrkiminen. Muihin kohdistunut auttaminen on äidin ja lasten välistä, loukkaantuneen hoitamista tai hoitoon kuljetusta.

Suomalaisten tarinoissa kolmessatoista (13/42) on fyysistä auttamista, näistä useampi maininta samassa tarinassa löytyy neljästä tarinasta (4/42). Suomalaisten tarinoissa autetetaan toisia (6/42) lähes yhtä usein kuin itseään (7/42). Tarinassa **S07** pieni ja neuvokas nalle pyrkii tavoitteeseensa kulkemalla muiden kyydissä näiden siitä tietämättä. Tämän liitin itsensä auttamiseen, vaikka auttajat ovat muita toimijoita, he ovat täysin tietämättömiä auttamisestaan. Muissa tarinoissa itsensä auttaminen on pukeutumista avaruuspukuun, pelastautumista tukalasta tilanteesta (2/42), muodonmuutosta ennalleen tai pakoa koteihin. Pienemmän auttamista ilmenee kahdessa suomalaisten tarinassa (2/42) iso tai emo auttaa pienempää. Lisäksi autetetaan synnytyksessä ja vasan hoidossa, kuljettamisessa sekä yksinäisen luokse menemisessä.

Erona aineistojen välillä ovat haasteet ja ongelmat, jotka suomalaisten tarinoissa ovat usein hallittavissa ja ratkaistavissa. Palestiinalaisten tarinoista sen sijaan välittyy voimattomuutta muutosten ja menetysten edessä, mutta toisaalta myös yhdessä toimimista ja tuntemattomien auttamista. Palestiinalaisilla monien tarinoiden tapahtumat liittyvät turvaan hakeutumiseen ja pakenemiseen. Tällainen poikkeuksellinen tilanne varmasti

vaikuttaa ihmisten käyttäytymisen ja alttiuteen auttaa tuntemattomiakin. Suomalaisten osalta yksilöllisyyttä korostava kulttuurin olisi voinut olettaa näyttäytyvän tarinoissa enimmäkseen itsensä auttamisena. Sen sijaan toisia autettiin lähes yhtä usein suomalaisten tarinoissa.

(...)Eräs Shaker perheenjäsen kantoi minut pois. Näin paljon tankkeja. Joku otti minut autoonsa ja ajoi nopeasti sairaalaan, ensiapuun.(...)P25/poika 12v.

Se oli silleen, että Pikku pingviini käveli jäällä ja se oli sellasta erikoisjäättä, että siin piti kävellä koko ajan, ettei uppois. Sit tuli vastaan lokki ja sano, että "no moi". Sitse Pikku pingviini sano, että "moi" ja pysähty samalla ja uppos samantien. Sit tuli iso pingviini, joka nosti sen ylös. Se sano, että muistää kävellä koko ajan, ettei uppoo.(...)S08/poika 11v.

Vertaissuhteet

Vertaissuhteet näyttäytyvät molemmissa aineistoissa merkityksellisinä tekijöinä ja hyvinvoinnin voimavaroina. Palestiinalaisilla vertaissuhteet näyttäytyvät voimavaroina kuudessa tarinassa (6/39). Palestiinalaisten tarinoissa ystävät ilahduttavat jo pelkällä läsnäolollaan, sillä usein ystävät ovat olosuhteiden pakosta ajautuneet asumaan kauas toisistaan. Tarinassa P38 ilmaistaan asia selvästi, muita vanhoja ystäviä ei ole lähellä, joten tutun leikkiseuran löytyminen tekee onnelliseksi, mahdollistaa leikkimisen ja myös luottamukselliselta vaikuttavan keskustelun.

Myös suomalaisten tarinoissa ystävät ovat tärkeitä hyvinvoinnin voimavaroja. Suomalaisilla vertaissuhteet näyttäytyvät hyvinvoinnin voimavaroina kahdessatoista (12/42) tarinassa. Suomalaisten tarinoissa ystävyys- ja vertaissuhteet näyttäytyvät kuitenkin palestiinalaisten tarinoita monimutkaisempina. Leikistä saattaa esimerkiksi jäädä ulkopuoliseksi, eivätkä toiset heti kuule

toivetta mukaanpääsystä. Tarinassa S16 tilanteen pelastaa toinen pelien ulkopuolelle jäänyt olento, joka ryhtyy vuorenpaikon ystäväksi ja muuttaa näin ilkeän peikon kiltiksi ja ystävälliseksi. Tarina osoittaa kuinka suuri vaikutus jo yhdellä ystävällä voi olla yksinäiselle tai syrjäänvetäytyneelle lapselle.

Ryhmän mielipiteen vaikutus erilaiseen ja uuteen tulokkaaseen sekä ennakkoluuloisuus heijastuu selvästi tarinassa S21, jossa muut tarkkailevat erilaista kalaa saadakseen selvää millainen tämä on. Tässä tarinassa näyttäytyy sekä voimavara että mahdollisuus sen heikentämiseen. Tällaisia molempia vertaissuhteiden puolia sisältäneitä tarinoita on yhteensä viisi (5/42). Yhtä tarinaa lukuun ottamatta lopputuloksessa vertaissuhteet toimivat voimavaroina. Tarinassa S21 havainto hyvyydestä voittaa muut erilaisen kalan kavereiksi. Ryhmän yleisen hyväksynnän vaikutus yksilölle on suuri. Suomalaisten tarinoissa esiintyy myös lasten keskinäistä toimintaa yksin asumisen muodossa sekä retken tekemisenä lähiympäristöön. Tämä tukee Fattoren ym. (2007) havaintoa vertaisten välisen autonomisen toiminnan myönteistä vaikutuksesta.

Tyypillisesti lopputulos on suomalaisten tarinoissa onnellinen ja yksinäinen pääsee mukaan tai väärinkäsitys ratkeaa, mutta suomalaisten tarinoissa on nähtävissä mahdollisuus tietoiseen ulkopuolelle jättämiseen syystä tai toisesta. Vertaissuhteiden merkitys ja yhteys hyvinvointiin on noussut esiin myös esimerkiksi Salmen ja Lipposen (2013) sekä Holderin ja Colemanin tutkimuksissa (2009). Ystävät saattavat myös toimia tukena ja apuna stressaavissa ja epävarmoissa olosuhteissa (Gleitman ym., 2007). Tämä on selvästi nähtävissä tarinassa P38.

(...)Koululla tapasin ystäväni Haliman. Tämä teki minut hyvin onnelliseksi, sillä minulla ei ole muita vanhoja ystäviä lähistöllä. Me leikimme kuurupiiloa. Kun istumme

ja puhumme sanomme, ettemme koskaan olisi uskoneet tämän tapahtuvan meille. P38/ tyttö 10v.

(...)Rakastan poikia ja tyttöjä ja rakastan ystäviäni.(...)P39/ tyttö 4v.

Kiltti vuoren peikko. Asui kerran kauan sitten suuressa vuoressa ilkeä peikko. Peikon nimi oli Vallu. Vallu Vuorenpeikon koti oli pelkkää kiveä. Vallu inhosi aurinkoa, kukkia, puita, eläimiä, ystäviä, pilviä, paitsi tietenkin Vallu piti sadepilvistä. Vallu ei ollut paljon ulkona, koska päivällä paistoi aurinko ja yöllä Vallu nukkui kovaa kuorsaten. Eräänä päivänä Vallu katsoi ikkunasta, mitä ulkona oikein tapahtui. Vallu näki hyvin aidan toiselle puolelle, jossa muu metsän kansa pelasivat ja tekivät kaikkea muuta kivaa. Sitten se tapahtui, se suuri ihme. Vallulta tipahti suuri kyynel poskelle. Minäkin haluan mennä ulos pelaamaan, parahti Vallu. Mutta, vaikka Vallu parahti kovaa, niin ei melkein kukaan sitä kuullut, paitsi pieni kananpoika, joka ei päässyt peleihin mukaan, koska oli loukannut toisen takatassunsa. Kaninpojan nimi oli Kössi. Kössi hyppäsi aidan toiselle puolelle ja hyppi kovaa Vallun ovelle. Kop, kop, kop. Kuului hiljainen ääni, kun kaninpoika koputti pienellä tassullaan suureen oveen. Vallu avasi oven Kössille ja tuli hirveän iloiseksi. Oletko sinä minun ystäväni? Kysyi Vallu hämmästyneenä. Olen, vastasi Kössi. Siitä päivästä asti Vallu Vuorenpeikko on ollut kiltti ja hänellä on ollut ystäviä ja hän on oppinut pitämään auringosta, kukista, puista, eläimistä, ystäivistä, pilvistä ja kaikesta muusta kauniista ja ystävällisistä. S16/tyttö 10v.

Kala joka oli erilainen - Toi kala on tulee jostain muusta maasta ja sen ihan erilainen. Noi muut on tulleet katsomaan sitä. Noi tulee katsomaan, minkälainen tyyppi se

on, onko se hyvä vai paha. Sitten ne huomaa, et se onkin ihan hyvä. Sit ne ottaa sen kaveriks. S21/poika 10v.

Ryhmän ja yksilön välinen toiminta

Palestiinalaisten tarinoissa ulkopuolisella ryhmällä on valtaa, joka vaikuttaa heidän arkeensa, etenkin liikkumiseen leirille ja sieltä pois. Tarinoissa tämä valta vaikuttaa itsestään selvältä, jopa luonnolliselta, eikä sitä kyseenalaisteta. Palestiinalaislapsille tämä on luultavasti hyvin arkista, eivätkä he ehkä ole kokeneet elämää, jossa ulkopuolinen ryhmä ei rajoittaisi heidän liikkumistaan.

Suomalaisten tarinoissa asetelma on päinvastainen, valta on yhdellä toimijalla ja mikäli näin ei ole sitä toivotaan, sillä ilman johtajaa puuttuu järjestys kuten tarinassa S15. Järjestys löytyy lopulta kahden eri ryhmän edustajan ystävystymisen kautta. Tarinassa S13 johtajuus ei näyttäydy vain myönteisenä järjestyksen ylläpitämisenä, vaan iloitsemisen kieltona, jota uhmataan kuninkaan selän takana. Kiinnijääminen ei johdakaan rangaistukseen vaan jälleen ilmenee toive olla mukana ryhmän toiminnassa, tällä kertaa kuninkaan esittämänä. Juhlat jatkuvat ja lopuksi kuningas kumoaa iloitsemisen kiellon. Tarina päättyy suomalaisaineistolle tyypillisesti niin, että ongelma ratkeaa ja kaikki vaikuttavat tyytyväisiltä.

(...)Armeija oli hyvin ankara päästäessään ihmisiä leirin sisään ja leiriltä pois.(...)P09/poika 9 v.

Olipa kerran taikamaailma ja jossa asui hedelmiä ja vihanneksia. Hedelmät ja vihannekset olivat riidoissa keskenään, mutta vihanneksilla kuningas, Porkkana. Mutta hedelmillä ei ollut. Hedelmät olivat toivoneet itselleen kuningasta. Mutta he eivät päässeet sopuun siitä, kenestä tulisi kuningas. Vihanneksilla oli järjestys, mutta hedelmillä ei ollut. Kerran edes tomaatti tutustui erääseen omena ja he sopivat että heistä voisi tulla ystäviä. Niin

he sitten sanoivat, että muutkin voisivat olla ystäviä. Siitä lähtien, porkkana oli kuningas ja Kiivi kuningatar. Loppu. S15/tyttö 10v.

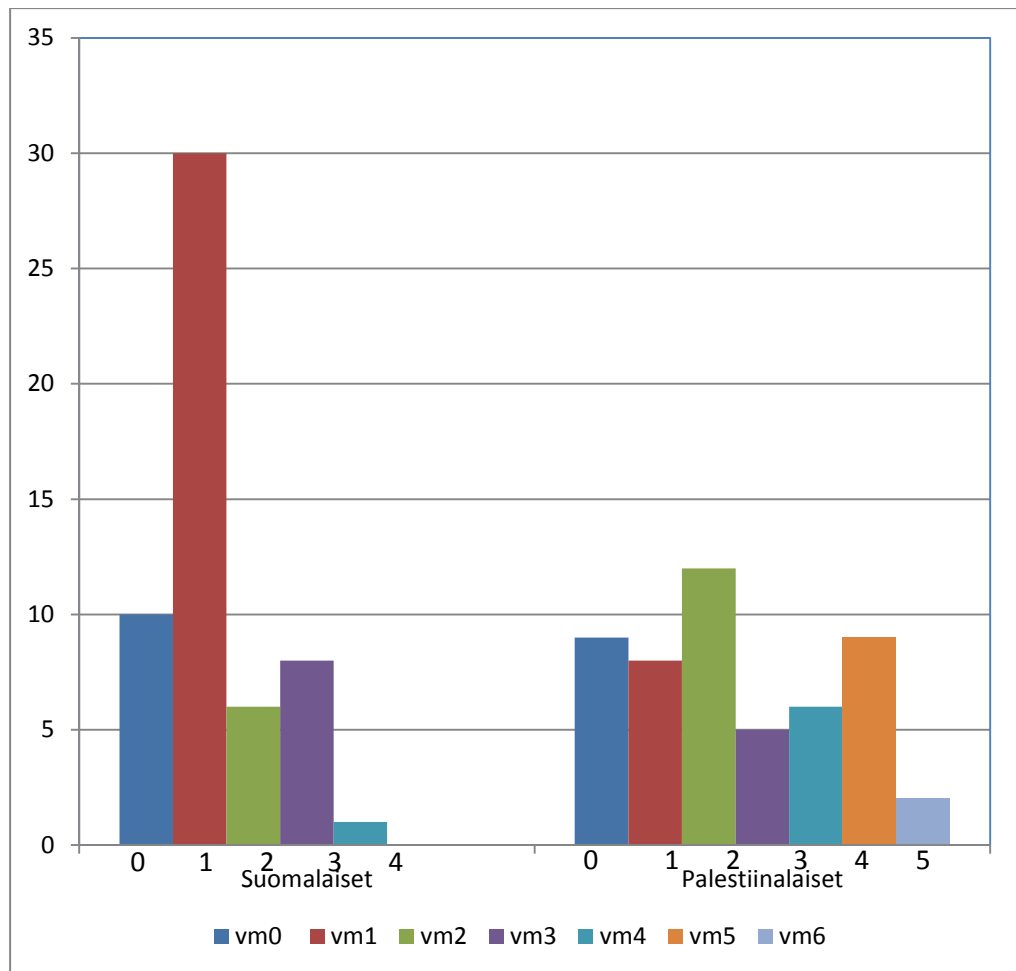
6.1.3. Yhteiskunnalliset olosuhteet hyvinvoinnin voimavaroina: Vaikutusmahdollisuuksien ja valittujen lapsen oikeuksien artiklojen toteutuminen lasten tarinoissa

Tapahtumiin vaikuttamisella tarkoitetaan tarinassa ilmaistujen toiveiden tai tavoitteiden toteutumista sekä sitä voivatko toimija tai toimijat vaikuttaa tarinan tapahtumien kulkuun. Vaikutusmahdollisuuksien näyttäytymisen tarkastelulla saadaan tietoa siitä millaisena lapsi kokee asemansa perheessä tai yhteiskunnassa. Voiko tapahtumiin vaikuttaa ja jos voi niin kuka ja miten? Käsittelen vaikutusmahdollisuuksien näyttäytymistä tässä kokonaisuutena, enkä jaettuna hyvinvoinnin voimavaroihin ja heikentäjiin, sillä tämä voisi hankaloittaa osa-alueen hahmottumista.

Luokittelin vaikutusmahdollisuuksien näyttäytymisen kuuteen (6) eri luokkaan, jotka erotin toisistaan numeroilla. Ensimmäinen luokka on vaikutusmahdollisuus 0, tässä luokassa ovat tarinat, joista puuttuu toimija, kukaan toimijoista ei vaikuta tapahtumien kulkuun tai tapahtumiin vaikuttaa määrittelemätön taho. Toisen luokan numero on 1, siinä vaikutusmahdollisuus on tarinan pääasiallisella toimijalla tai toimijoilla. Kolmannessa luokassa numerona on 2, toimintaan vaikuttaa me-ryhmä tai joku ydinperheenjäsen, vanhempi tai sisarus.

Luokassa 3 on yksi tai useampi kolmannessa persoonassa esitetty toimija, joka vaikuttaa tapahtumiin. Tähän luokkaan kuuluva toimija ei ollut koskaan tarinan pääasiallinen toimija. Viimeiset luokat ovat 4, 5 ja 6. Luokassa 4 ovat mukana sellaiset monikon kolmannen persoonan toimijat, jotka eivät ole pääasiallisia toimijoita. Luokkaan kuuluvat myös nimetyt ryhmät. Luokka 5 viittaa jumalan vaikutusmahdollisuuksiin ja luokka 6 edustaa

pääasiallisen tai minä- toimijan epäuskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. (Kuvio 5)

KUVIO 5 Vaikutusmahdollisuuksien eri luokkien näyttäytyminen aineistoissa

Vaikutusmahdollisuuksien luokat

Vaikutusmahdollisuudet (taulukko 4) näyttäytyvät aineistoissa hyvin erilaisina. Vaikutusmahdollisuus luokassa 1, tarinan pääasiallisella toimijalla on mahdollisuus vaikuttaa tarinan tapahtumiin. Palestiinalaisten tarinoissa vaikutusmahdollisuudet ovat varsin harvoin pääasiallisella toimijalla (8/39). Suomalaisilla sen sijaan vaikutusmahdollisuudet ovat hyvin usein pääasiallisella toimijalla, kolmessakymmenessä tarinassa (30/42).

Vaikutusmahdollisuudet ovat suomalaisilla kymmenessä tarinassa (10/42) määrittelemättömät tai eivät selkeästi yhdelläkään toimijoista, palestiinalaisilla vastaavasti näitä on yhdeksän (9/39). Nämä kuuluvat vaikutusmahdollisuus 0 –luokkaan.

Palestiinalaisilla luokassa 2, yleisin toimija on äiti (6/39). Äiti vaikuttaa fyysisen suojelun, perustarpeiden tyydyttämisen, rauhoittelun, neuvojen ja rahan antamisen keinoin. Toiseksi yleisin tämän luokan toimija on me – ryhmä (4/39), jotka näyttäytyvät päätöksen tekijöinä ja toimeenpanijoina. Isän vaikutusvalta näyttäytyy (2/39) lupauksen antamisena ja leiristä poistumispäätöksen tekemisenä.

Tässä luokassa yleisin toimija suomalaisilla on perheenjäsen, äiti (3/42), vanhemmat (1/42) tai siskot (1/42). Luokkaan kuuluu myös iso pingviini (1/42), joka toimii pienen pingviinin auttajana ja neuvojana, joten mahdollisesti myös vanhemman roolissa. Äidin ja vanhempien vaikutusmahdollisuudet näyttäytyvät luvan antamisen muodossa. Siskot toimivat aineellisen vahingoittamisen parissa.

Vaikutusmahdollisuus 3 – luokasta löytyy palestiinalaisilta täti, setä, isoäiti, lääkäri ja opettaja, yksi kutakin, yhteensä (5/39). Setä ja isoäiti vaikuttavat ristiriitaisesti ensin tarjoten aineellista tukea ja sitten eväten sen. Täti tukee voimavaroja, huolehtimalla ja ruokkimalla, lääkäri antamalla lääkettä parantumiseen. Opettaja taas toimii ohjeen antajana.

Suomalaisilla vaikutusmahdollisuus 3 – luokassa on kolme (3/42) eläintoimijaa, kaksi (2/42) nimettyä ihmistä, yksi fiktiivinen (1/42), kaksi yhdessä toimintaan vaikuttanutta elotonta asiaa (1/42) ja yksi määrittelemätön ”joku”(1/42) toimija. Näistä voimavaroja tukevasti toimintaan vaikuttavat yhteensä kuusi (6) toimijaa ja niitä heikentävästi kaksi (2).

Luokassa vaikutusmahdollisuus 5 ei ole yhtään kriteerit täyttävää tarinaa suomalaisessa aineistossa. Sen sijaan palestiinalaisilla usko jumalan vaikutusmahdollisuuksiin tulee esiin yhdeksässä (9/39) tarinassa. Suurin luokka (4/39) pitää jumalaa säätelijänä, jonka tahdon mukaan ihmisten elämä määräytyy. Kolmessa (3/39) tarinassa jumalan toivotaan rankaisevan niitä, jotka ovat vahingoittaneet ihmisiä tai omaisuutta. Kahdessa (2/39) tarinassa jumala nähdään suojelijana ja hänelle ollaan kiitollisia.

Luokka vaikutusmahdollisuus 6 ei vastaa yhdenkään suomalaisaineiston lapsen tarinaa. Sen sijaan kaksi (2/39) palestiinalaista lasta sanallistaa tarinoissaan epäuskoaan omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ympäröivän sekasorron keskellä. He ilmaisevat asian näin.

(...)Olen väsynyt puhumiseen. Kuka kuuntelee?(...)
P10/poika 10 v.

(...) Minä haluan palata takaisin kotiini Syyriaan. Syyriasta tykkään tosi paljon, mutta mitä minä mahdan. Se tapahtui mikä tapahtui. Mitä Allah säätää, se tapahtuu meille.(...)
P19/ poika 9 v.

Toiveet

Palestiinalaisilla toive mainitaan yhdeksässä tarinassa (9/39). Toiveet liittyvät sodan/taistelun päättymiseen, lasten pelon poistumiseen, mahdollisuuteen palata vanhoihin taloihin leirillä,

lelujen mukaanottoon, leirin siisteyteen tai jälleenrakentamiseen. Ystävän mukaantuloon uuteen leiriin, kotimaahanpaluun juhlassa esiintymisestä sekä maratonin juoksusta ja voittamisesta. Yksikään näistä toiveista ei toteudu tarinoissa. Monet ovat hankalia toteuttaa, osa tuntuu jopa hieman epärealistiselta.

Suomalaisilla toivomuksia mainitaan vain kolmessa (3/42) tarinassa, kahdessa toivotaan jälkikasvua, yhdessä kuningasta hallitsijaksi ja järjestyksen pitäjäksi. Kaikki toiveet toteutuvat. Toiveet ovat hyvin konkreettisia ja niiden toteutuminen on havaittavissa yksiselitteisesti. Uneksinta mainitaan yhdessä (1/42) tarinassa, myös tässä haave toteutuu.

Toiveiden ja tavoitteiden saavuttaminen liittyvät pystyvyyden tunteeseen ja onnistumisen kokemukseen, jotka lasten omia ajatuksia hyvinvoinnista koonnut tutkijaryhmä on nostanut myös esiin (Fattore ym., 2007).

Artikla 13: oikeus mielipiteen ilmaiseamiseen, silloin kun se ei loukkaa muita oikeuksia ja oikeus asianmukaisen tiedon saantiin

Selvästi halu, jopa tarve omien ajatusten julkituomiseen näkyy tarinan **P12** otteessa. Tapahtumista on suorastaan pakko kertoa. Muut artiklan 13 toteutumista edustavat tarinat kuvaavat välillistä auttamista, tiedon tarjoamista tai saamista. Kysyjille vastataan, lupaa pyytävälle myönnetään lupa.

Minun täytyy kertoa teille Nahr el-Bared leiristä.(...)P12/poika 10v.

(...)Juoksimme ulos talosta ja meille kerrottiin, että ampujat ovat Fatah al-Islam ja Libanonin armeija.(...) P22/tyttö 11v.

(...)Missään ei ollut tapahtunut mitään sitten Fatman meni kulta kaivokselle siellä olleet miehet kertoivat Fatmanille että he käyttivät dynamiittua kaivaustöissä. S11/poika 11v.

(...) *He kysyivät luvan vanhemmiltaan ja saivatkin sen.*(...)S17/tyttö 10v.

Artikla 28: oikeus koulunkäyntiin ja koulunkäynnin keskeytymisen ehkäisyyn

Koulu mainitaan seitsemässä (7/39) tarinassa. Näistä kahdessa (2/39) koulu toimii väliaikaisena asuin- tai turvapaikkana. Kerran koulu mainitaan sinne hankitun vaatteiden muistelun yhteydessä. Palestiinalaisaineistossa koulunkäynti ei aina ole mahdollista, joten koulunkäynti vaikuttaa mieluisalta toiminnalta. Koulun mennään, vaikka äiti pyytäisi jäämään kotiin, kuten tarinassa **P27**. Koulussa voi tavata ystäviä, viedä lahjan opettajalle tai käyttäytyä odotusten mukaisesti, kuten tarinoissa **P15**, **P28** ja **P39**. Palestiinalaispakolaisten keskuudessa koulussa käy valtaosa koulussa vielä alakouluiässä, keskeyttäminen yleistyy yläkouluun siirryttäessä ja sen jälkeen. Tyypillisesti koulu keskeytetään taloudellisista syistä ja lapsi ryhtyy auttamaan perhettään koulunkäynnin sijaan (Chaaban ym., 2010).

Suomalaisessa aineistossa koulunkäyntiin viitataan lyhyesti kahdessa tarinassa (2/42). Molemmissa tarinoissa **S28** ja **S31** kouluun liitetään velvollisuuksia. Kotiläksyt on tehtävä ennen metsään menoa ja nukkumaan on mentävä ajoissa, jotta jaksaa aamulla lähteä kouluun. Näissä tarinoissa artikla 28 toteutuu. Suomessa peruskoulu on maksutonta ja koulun keskeyttäminen alakouluiässä on hyvin harvinaista.

Molemmissa aineistoissa koulunkäyntiin liitetään myös mahdollisuus vertaisten tapaamiseen kuten tarinoissa **P28** ja **S31**. Ystävien merkityksellisyys ikävien kokemusten jälkeen on nähtävissä **P28** –tarinassa, jopa leirin ikävä todellisuus unohtuu kun tapaa ystäviä. Ystävien positiiviseen vaikutukseen stressaavissa tilanteissa ovat kiinnittäneet huomiota myös Gleitman ym. (2007, 412-413).

(...)Äitini pyysi etten menisi kouluun pommien takia. Kerroin hänelle, että aion mennä, koska olen fiksu koulussa.(...) P27/ tyttö 7v.

En tuota hankaluuksia opettajalle.(...) Kun opettaja pyytää minua katsomaan taululle, teen niin P39. /tyttö 4v.

(...)Tapasin joitain ystäviä koulussa Tripolissa. Olin niin onnellinen, että unohdin kokonaan elämäni leireissä.(...) P28/poika 12v.

(...)Sitten menet nukkumaan, sinun pitää mennä huomen aamulla kouluun. Sitte oli jo aamu ja se tyttö lähti kouluun. Sen paras kaveri tuli sit vastaa. Ne lähti samaa matkaa kouluu.(...)S31/ tyttö 7v.

Artikla 31:oikeus lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin ja taide- ja kulttuurielämään

Leikki nousee molemmissa aineistoissa esiin mieluisana toimintana. Palestiinalaisten tarinoissa ilmenee jonkin verran puutteita tämän artiklan toteutumisessa. Suomalaisten tarinoissa artikla toteutuu lähes aina. Lepo ja vapaa-aika vaikuttavat itsestäänselviltä, jotka vain todetaan. Taide- ja kulttuurielämä ilmenevät muutamassa Kiasmaan ja kirjamessuihin liittyvässä tarinassa.

Palestiinalaisilla taide- ja kulttuurielämä näyttäytyy perinteisen Dabke-tanssin muodossa. Tanssiminen mahdollistaa monia hyvinvoinnin voimavaroja, uusia ystäviä, matkustusta uusiin paikkoihin ja ujouden voittamista. Kaiken kaikkiaan tanssia käsittelevistä tarinoista nousee esiin sen voimaannuttava vaikutus. Vaikutusmahdollisuudet vaikuttavat palestiinalaisten tarinoissa yleisesti paljon suomalaisia heikommilta, mutta tanssin avulla uskotaan omiin vaikutusmahdollisuuksiin, jopa globaalilla tasolla. Tanssin avulla myös ylläpidetään omaa kulttuuri-identiteettiä ja toivoa paremmasta huomisesta. Tanssin kautta voidaan myös

toteuttaa itseään sekä mahdollisesti saada ajatuksiaan julki, ainakin välillisesti. Vaikutusmahdollisuuksien (Kiili, 2006) ja leikin merkityksellisyys hyvinvoinnille on tullut esiin myös aiemmissa tutkimuksissa (esim. Puroila ym., 2012; Salmi & Lipponen, 2013; Lähteenmäki, 2013).

(...)Aloin ajatella, että tämä Dabke voisi tuoda hieman onnellisuutta äideille ja lapsille. Viestilläni pyrin kertomaan lapsensa menettäneille äideille, että “olen lapsesi, ole hyvä ja jaa tämä onnellisuus kanssani. “ P31/ 10 v.

(...)Meistä tulee voimakkaampia. Tanssini avulla kerron maailmalle, että jatkan kulttuuriperintöni ilmentämistä ja kamppailuani elämäni viimeiseen päivään saakka. P33/ tyttö 11 v.

(...)Hän rakasti taidetta, mutta kun Savossa ihmiset eivät ymmärtäneet taiteesta mitään niinpä hän päätti muuttaa Helsinkiin. Helsingissä hän rakennutti talon, jossa ei ollut mitään muuta kuin taidetta. Ja niinpä Kiasma sai alkunsa. S01/ tyttö 12 v.

(...)Mennään hakemaan Eeva ja Sami, niin voidaan leikkiä, sanoi Mirja. Sehän olisi kivaa, sanoi Kalle. Ja niin he leikkivät neljästään, kunnes jokaisen oli mentävä omaan kotiinsa nukkumaan. S17/tyttö 10v.

6.2. Hyvinvointia heikentävät tekijät

Hyvinvointia heikentäviä tekijöitä edustavat puutteet aineellisissa olosuhteissa tai perustarpeiden tyydytyksessä. Sosiaalisissa suhteissa heikentäjinä ovat toimijat, jotka fyysisesti vahingoittavat toista toimijaa tai joihin on liitetty negatiivisia tunteita tai kuvauksia. Yhteiskunnallisella tasolla heikentäviksi tekijöiksi luokitelen vaikutusmahdollisuuksien puuttumisen sekä valittujen

lapsen oikeuksien artiklojen toteutumattomuuden. Tässä alaluvussa käsitellään näistä vain lapsen oikeuksia, sillä vaikutusmahdollisuudet käsiteltiin jo aiemmin.

6.2.1. Aineelliset olosuhteet voimavarojen heikentäjinä

Aineellisten voimavarojen heikentäjillä tarkoitan aineellista vahingoittamista, aineellisten olosuhteiden riittämättömyyttä ja perustarpeiden tyydytyksen puutteellisuutta. Etenen yleisimmästä harvinaisempaan seuraavassa järjestyksessä: aineellisen omaisuuden menetys, perustarpeiden tyydyttymättömyys, terveydelliset haasteet ja rahan riittämättömyys.

Aineellisen omaisuuden menetys

Aineellinen vahingoittaminen omaisuuden tuhoamisena tai rikkomisena ilmaistaan useissa (15/39) palestiinalaisten tarinoissa. Kyseessä ovat poikkeuksetta sotatoimista johtuneet aineelliset vahingot, jotka heijastuvat lasten voimakkaasti lasten arkeen. Vuonna 2007 Nahr el-Bared nimistä leiriä oli pommitettu rajusti Libanonin armeijan ja Fatah al islamin välisessä yhteenotossa (Palonen, 2013). Monet lapset perheineen olivat paenneet toiseen leiriin, mutta tilanteen rauhoituttua palanneet katsomaan kotiensa kuntoa. Suomalaisilla aineellista omaisuutta menetetään seitsemässä tarinassa (7/42), näistä varastamiseen liittyy kolme (3/42) tarinaa.

Useita tuhoutuneita taloja nähtyään tarinan P09 kertoja osaa suhteuttaa oman talonsa kunnon muita paremmaksi, vain puoliksi palaneena. Tuhoutuneen leirin näky myös järkyttää lapsia, kuten tarinassa P10, menetetty omaisuus ja koti myös surettavat ja mennyttä ikävöidään. Useammassa tarinassa toivotaan paluuta entiseen kotiin ja talojen uudelleen rakentamista, kuten tarinassa P29. Tarinan kertoja mainitsee toiveensa perään lupauksen paremmin käyttäytyvistä ihmisistä. Tämä herättää kysymyksen siitä, onko hänellä jostain syystä sellainen käsitys, että tuho olisi

johtunut leirillä asuneiden ihmisten käyttäytymisestä. Ajatus tuo mieleen tilanteen, jossa lapsi on tehnyt jotain pahaan tai kiellettyä ja lupaa ensi kerralla käyttäytyä paremmin.

Kotiinpaluusta haaveillaan kuten tarinassa P26, jossa annetaan perusteluksi olon tunteminen turvalliseksi siellä. Oletettavasti nykyisessä asuinpaikassa, olo ei ole yhtä turvallinen. Kodin ikävöinti ja menetetyn kodin kuvaukset nousivat esiin myös Lähteenmäen (2013) väitöstudkimuksessa, jossa sadutettiin Suomessa asuvia turvapaikanhakijalapsia.

P27 tarinassa lapsi tarkastelee tilanteen seuraamuksia äidin työtaakan lisääntymisenä. Menetetyistä kodinkoneista johtuen äidin on tehtävä entistä enemmän työtä ja näin ollen pysyttävä kotona. Myös riittämätön sähkön- ja vedenjakelu mainitaan tarinassa.

Palestiinalaiset ikävöivät menetettyjä tai tuhottuja kotejaan ja omaisuuttaan viidessä tarinassa (5/39). Kotinsa menettäneet palestiinalaiset liittävät usein asuinpaikan kuvaukseen mukaan kyseisen asunnon omistajan, joka on usein joku sukulainen.

Suomalaisten tarinoissa kolmessa (3/42) käsitellään varastamista. Tarinoissa S23 ja S26 tavoitellaan toisen omaisuuden ottamista luvatta ja kummassakin tarinassa tavoite saavutetaan. Tarinoiden lopputulokset ovat kuitenkin erilaiset. Tarinassa S26 toimitaan ryhmässä ja auktoriteetin, kapteenin, määräyksestä. Ryhmä tekee yhteistyötä, saavuttaa tavoitteensa ja palaa lähtöpaikkaansa. Varastamisella ei ole negatiivisia seurauksia. Tarinassa S23 pääasiallinen toimija varis, toimii yksin ja puhelee itsekseen suunnitellessaan toimintaansa. Tarinan lopussa variksen ahneus, liian suuren pallon puhaltaminen kuitenkin kostahtuu ja varis lentää kauas ulkoavaruuteen. Ahneus ilmenee myös variksen yksinpuhelussa ensimmäisen varastetun liemen loputtua. Varis harmistuu ja päättää varastaa uudestaan samalta henkilöltä.

Tarinassa S23 on moraalinen kannanotto varastamiseen, sitä seuranneen negatiivisen lopputuloksen muodossa. Ainoa palestiinalaisen aineiston(1/39) tarina, jossa viitataan varastamiseen tai toisen omaisuuden luvattomaan ottamiseen on tarina P05, jossa kertoja viittaa tekemäänsä piirustukseen, jossa israelilaiset haluavat ottaa palestiinalaisten kodit. Tässä, toisin kuin suomalaisissa tarinoissa ne, joiden aineellista omaisuutta ollaan viemässä, ovat asiasta tietoisia. Pelätessään henkensä puolesta, palestiinalaiset nostavat kätensä ilmaan antautumisen merkiksi. Oletettavasti tarinan kertojalla on jonkinlainen kokemus vastaavasta tilanteesta, joko omakohtainen tai kerronnan kautta hankittu.

(...)Monet talot olivat tuhoutuneet, monet autot vaurioituneet.(...)Matkallani leiristä pois, näin monia maan tasalle tuhottuja taloja.(...) P06 /tyttö 10v.

(...)Meidän talomme oli muita paremmassa kunnossa, vain puolet siitä oli palanut.(...) P09/ poika 9 v.

(...)Haluan todella kovasti palata kotiini, koska tunsin oloni turvalliseksi siellä.(...)P26/ poika 11v.

(...)Äitini pysyy kotona ja työskentelee koko ajan, hän tiskaa käsin, koska tiskikone poltettiin, myös jääkaappi poltettiin. Kylmää vettä ei ole ja sähköä on saatavilla vain öisin.(...) P27/ tyttö 7v.

(...)Toivon, että leiri rakennettaisiin juuri sellaiseksi kuin se oli ennen. Ihmiset käyttäytyisivät paremmin.(...) P29/poika 12v.

(...)Hän kumartui juomaan ja samassa hänen kruununsa tipahti veteen.(...) S06/tyttö 12v.

(...)Hän varasti toisen Kultakutrin saippualiemen. Sitten varis puhalteli palloja vähän aikaa, kunnes puhalsi liian suuren pallon. Varis joutui pallon sisälle ja lensi kauas ulkoavaruuteen. S23/Tyttö 9v.

Perustarpeiden tyydyttämättömyys

Haasteet perustarpeiden tyydyttämisessä näyttäytyvät ravinnon ja nesteen niukkuutena tai heikkona saatavuutena. Palestiinalaisten tarinoissa puute on hyvin konkreettista ja sitä ilmenee kymmenessä (10/39) tarinassa. Chaaban ym. (2010) kuvaavat perustarpeiden tyydyttämisen vaikeutta palestiinalaisilla epävarmuutena ravinnonsaannissa.

Suomalaisilla ravinnon tai nesteen puutetta ilmenee vain kolmessa (3/42) tarinassa ja se on ohimenevää kuten tarinassa S06. Levon keskeytyminen ammunnan tai pommituksen äänistä johtuen tulee esiin viidessä (5/39) palestiinalaistarinassa. Suomalaisaineistosta nukahtamisen vaikeuksia tai odottamatonta katkeamista ei löydy.

(...)Äitini meni hakemaan leipää, sillä ensimmäisestä taistelupäivästä lähtien meillä ei ole ollut leipää leirissä.(...)Äitini oli keittämässä riisiä, kun kranaattitulitus alkoi. Olimme paniikissa ja juoksimme, jättäen ruoan. Myöhemmin lopetimme syömisen, kovan metelin takia.(...)Meillä oli vesi loppumaisillaan, joten äitini kehoitti kaikkia ottamaan vain pieniä huikkia vettä suun kostuttamiseksi. Serkkuni kuuli, että jollain oli vettä, joten hän haki sitä. Äitini pesi meidän kasvomme ja antoi meille juotavaa.(...)P22/tyttö 11v

Kun ampuminen alkoi, olin nukkumassa. Heräsin, mutta ampuminen jatkui.(...)P21/poika 8v.

(...) Joka päivä hän meni kalaan mutta aina vain sai pienen sintin, joka oli vain pieni makupala.(...)S09/poika 11v.

Aineellisten olosuhteiden riittämättömyys

Palestiinalaisten tarinoissa kuvataan aineellisten olosuhteiden riittämättömyyttä ja sen näyttäytymistä lapsen perspektiivistä.

Aineellisten olosuhteiden riittämättömyyttä kuvataan kahdeksassa tarinassa (8/39). Tämä ei ole yllättävää palestiinalaisaineiston taustaa vasten, sillä Libanonissa palestiinalaisväestön mahdollisuutta työntekoon ja asunnon omistukseen on rajattu lakisääteisesti (mm. Chaaban ym., 2010.) Lasten kuvaukset luovat hyvin konkreettisen kuvan siitä millaista on vailla kunnollista tai riittävää asuinpaikkaa. Erityisesti kuvauksissa nousevat esiin pelko ja turvattomuus. Suomalaisten tarinoissa yhdessä (1/42) kuvataan toimijaa rutiköyhäksi.

(...)Minua pelottaa öisin, sähköttömyydestä johtuen ja öisin rotat vierailevat meillä. P09/poika 9v.

(...)Yöllä nukuimme lattialla ilman tyynyjä, patjoja tai peittoja. P12/poika 10 v.

(...)Tähän asti asumme ilman ovia ja ikkunoita. Talvi pelottaa meitä ja mitä meille tapahtuu. Minä muistelen aiempaa taloamme. Minä itkin ja itkin, koska kaikki on muuttunut- ei ole kauppoja, ei leikkipuistoja, meidän talomme on avoin naapureille. Minua pelottaa öisin, koska naapurit tulevat sisään aamulla ja lähtevät illalla. Me olemme ainoat jäljellä naapurustossa. Rakastan tätä leiriä ja rakastan täällä asumista, vaikka kodit ovat tuhoutuneet. En voisi tottua Beddawin leiriin.(...) P23/poika 12v.

(...) Isäni on köyhä, hänellä ei ole rahaa. Hän kerää metallia rintaman läheltä. (...) P27/ tyttö 7 v.

Olipa kerran rutiköyhä ukko, jollei ollu mitään muuta kuin vanha, risanen mökki ja onkivapa.(...) S09/poika 11v.

Lelujen ja leikkivälineiden ikävöinti tulee esiin kuudessa (6/39) palestiinalaisten tarinassa. Useimmiten lelut ovat tuhoutuneet kodin tuhoutumisen yhteydessä, mutta toisinaan ne on pitänyt jättää

vanhaan kotiin kiireellisen pakenemisen vuoksi, kuten tarinassa P38. Lelujen merkitys linkittyy leikin merkityksellisyyteen, jota käsittelen being-ulottuvuuden yhteydessä lapsen oikeuksien artiklan 31 toteutumista tarkasteltaessa. Tarinassa P11 mainitaan menetetty omaisuus ja todetaan, ”*siinä kaikki*”. Mahdollisesti tarkoitetaan, ettei ole muuta kerrottavaa tai sitten siinä olivat kaikki kertojat henkilökohtaiset ja luultavasti tärkeät tavarat, joiden menetyksestä kertominen on tilanteessa päällimmäisenä mielessä. Toisinaan menetetyt lelut tulevat mieleen, kun on päästy turvaan pommituksen kohteena olleelta leiriltä, kuten tarinassa P21. Tämä on hyvin loogista, kun ollaan hengenvaarassa, tuskin ajatellaan leluja. Fattore ym. (2007) tutkimuksessa nousivat esiin lapsille merkitykselliset, rahalliselta arvoltaan varsin vähäiset tärkeät esineet. Suomalaisessa aineistossa aineellisen omaisuuden ikävöintiä ei esiinny, mutta yhdessä (1/42) tarinassa ollaan kateellisia naapurin pinssistä.

(...) Kun lähdimme leiriltä jotkut ihmiset etsivät asuinpaikkaa.(...) P07/tyttö 9v.

(...)Kello 11.30 yöllä menimme Beddawiin ja seuraavana päivänä Beirutin. Matkalla näin busseja. Muistin lelubussini ja toivoin, että olisin ottanut sen mukaani. (...)P21/ poika 8v.

Oli semmonen tyyppi. Se oli kateellinn kun sen naapurilla oli kultainen pääkallopinssi. (...) S30/poika 8v.

Terveydelliset haasteet

Fyysisen terveyden puutteeseen sairautena viitataan neljässä (4/39) palestiinalaistarinassa ja yhdessä suomalaistarinassa (1/42). Palestiinalaistarinoista P21 on edellä aineellisten voimavarojen osiossa, sillä niissä kuvaan riskiä terveydelle, joka vältetään. Tyypillisesti fyysiset vammat palestiinalaisaineistossa liittyvät fyysiseen vahingoittumiseen sotatilanteessa. Nämä tarinat on

sijoitettu sosiaalisten suhteiden fyysisen vahingoittamisen osioon, sillä niissä toinen toimija vahingoittaa toista.

Tarinassa P16 kuvataan isän sairautta lapsen näkökulmasta. Miksi isä juo lääkettä ja maistuuko se kirpeältä? Vanhemman fyysinen sairaus voi olla lapselle hämmäntävää ja pelottavaa. Mahdollisesti tarinan kertoja yrittää saamallaan tiedoilla tehdä tilannetta ymmärrettäväksi.

Isäni on sairas. Hän käy lääkärillä ja juo punaista lääkettä. Lääke ei ole kirpeää. Hän ottaa lääkettä parantuakseen. Minä olen myös sairas. Äitini kuoli nukkuessaan. Ali on myös sairas. P16/ tyttö 3v.

(...)Sisään tuli pieni vaaleatukkainen poika, joka oli ihan vihreä kasvoiltaan. Häntä paleli ja hän oli vilustunut.(...)S12/tyttö 11v.

6.2.1. Sosiaaliset suhteet voimavarojen heikentäjinä

Sosiaaliset suhteet näyttäytyvät myös hyvinvoinnin voimavarojen heikentäjinä. Suomalaisilla tämä liittyy vertaissuhteisiin, palestiinalaisilla menetettyihin läheisiin, mielensä muuttaviin sukulaisiin ja ystävien ikävöintiin. Sosiaalisten suhteiden voimavarojen heikentäjissä käsittelen myös fyysisen vahingoittamisen esiintymistä aineistoissa.

Fyysinen vahingoittaminen

Fyysinen vahingoittaminen tarkoittaa paitsi toisen aktuaalista fyysistä vahingoittamista, myös siihen pyrkimistä tai sen uhkaa. Halusin sisällyttää myös pyrkimyksen tähän, sillä muuten erityisesti palestiinalaisaineiston osalta olisi monia viittauksia aiheeseen jäänyt tarkasteluni ulkopuolelle. Esimerkiksi ampuminen kuuluu tähän luokkaan vain kun sen kohteena on joku toimijoista. Ampumisen kuuleminen kuuluu välilliseen vahingoittamiseen ja

levon katkeaminen ammunnan seurauksena perustarpeiden tyydyttymiseen.

Palestiinalaisilla fyysinen vahingoittaminen ilmenee kahdeksassatoista (18/39) tarinassa, useampi maininta löytyi kuudesta tarinasta (6/39). Yhteensä mainintoja palestiinalaisilla on kaksikymmentäkuusi (26/39). Palestiinalaisilla kuolema mainitaan kymmenen (10/39) kertaa, näistä kaikki yhtä (1/39) lukuun ottamatta ovat fyysiseen vahingoittamisen seurauksia. Ainoassa poikkeuksessa äiti on kuollut unissaan, tarkempaa syytä ei kerrota. Tyypillisin fyysisen vahingoittamisen muoto palestiinalaisten tarinoissa on ampuminen (7/39), jota seuraa vahingoittuminen (3/39), johon jokaiseen liittyy myös ase. Lisäksi mainitaan tappaminen, kivien heitto, käsien sitominen, tukehtumisen tunne ja toive jumalan kostona toisten polttamisesta. Vihan ja surun ilmauksena eräässä tarinassa (P08) lapsi heittää kiviä tankkia päin, kostoksi vanhempiensa kuolemasta ja epätietoisuudestaan.

Fyysistä vahingoittamista esiintyy suomalaisten tarinoissa seitsemässä tarinassa (7/42), viidessä tarinassa mainittiin se useampaan otteeseen (5/42). Kokonaisuudessaan fyysiseen vahingoittamiseen viittaavia ilmaisuja kertyy suomalaisten tarinoissa kuusitoista (16/42). Suomalaisilla erilaisia aseita ja työkaluja käytetään vahingoittamistarkoituksessa erityisesti yhdessä (1/42) tarinassa (S30), jossa toimintasarjan alulle panee kateus naapurin pinssistä. Tämän varastaminen johtaa sarjaan erilaisia väkivallan tekoja ”tyypin” ja naapurin välillä, päättyen tyypin kuolemaan. Kuolema mainitaan suomalaisten tarinoissa kahdesti (2/42), tyypin lisäksi menehtyy pikkupupun kimppuun hyökännyt susi. Suomalaisten tarinoissa hajonta on suurta fyysisen vahingoittamisen suhteen, tarinoissa esiintyy esimerkiksi uppoamista, toisen puremista, kompastumista, toisen pois heittämistä ja syömisyritys.

Piirsin tankin ampumassa taloa. Ihmiset juoksivat pakoon. Nainen ja hänen aviomiehensä kuolivat. Naisella oli kaksi lasta- toinen heistä heitti kiviä tankkia päin, koska se tappoi hänen äitinsä. Hänen pikkuveljensä itki, koska vanhemmat olivat kuolleet, eikä hän tiennyt minne mennä. P08/ tyttö 11v.

(...)Minua ammuttiin selkään. Isäni repi vaatteeni ja löysi selästäni suuren haavan. Äitini näki mitä minulle oli tapahtunut, meni ulos bussista ja huusi jotakuta auttamaan minua. Sala-ampuja ampui häntä päähän, hän loukkaantui vakavasti. Minä näin mitä hänelle tapahtui, mutten voinut tehdä mitään, koska olin loukkaantunut. P25/poika 12v.

(...)kateellinen kun sen naapurilla oli kultainen pääkallopinssi. Sit se varasti sen kerran. Ja sit se naapuri alko jahdata sitä. Sit se sai veitsen päähän ja laastarin ja haavan poskeen. Sit se heitti käsikranaatin taakse. Sit se kääntyi taakse ja sit se naapuri ampu sitä singolla mahaan ja sit se kuoli. S30/poika 8v.

Negatiiviset tunteet ja kuvaukset

Negatiivisia tunteita tai niihin liittyviä verbejä mainitaan palestiinalaisilla yhdeksässätoista (19/39) tarinassa ja suomalaisilla viidessä (5/42). Mainintoja on palestiinalaisilla kolmekymmentäviisi (35) ja suomalaisilla yhdeksän (9). Negatiivisista tunteista molemmissa aineistoissa yleisin on pelko, palestiinalaisilla mainintoja on viisitoista (15/39) ja suomalaisilla kolme (3/42). Palestiinalaisten tarinoissa esiintyy myös kuolemanpelko kahdessa (2/39) tarinassa.

Palestiinalaisilla surullisuus (7/39) ja itku (5/39) ovat usein mainittuja. Lisäksi palestiinalaisilla mainitaan ei-pitäminen (2/39) ja ei onnellisuus (2/39). Viha ja paniikki mainitaan molemmat vain

kerran. Suomalaisilla sen sijaan pelon jälkeen yleisin negatiivinen tunne, on ei-pitäminen (2/42). Suomalaisten tarinoissa viha, inho, surullisuus ja kyynel mainitaan kukin kerran.

Palestiinalaisten tarinat kuvaavat hyvin usein pako- tai sotatilannetta tai sen seuraamuksia. Niinpä kuoleman ja pelon yleisyys eivät ole yllättäviä. Sen sijaan, vihan ja paniikin, joiden molempien voisi kuvitella liittyvän lasten kuvaamiin tilanteisiin maininnan vähäisyys, on hieman yllättävää. Palestiinalaisten tarinoissa väkivallan teot ja sen seuraukset liittyvät heidän oletettavasti heidän kokemuksiinsa. Monet tarinoista on kirjattu vuonna 2007, jolloin Nahr el-Bared –nimiseen leiriin pohjois-Libanonissa oli hyökätty. Hyökkäyksen seurauksena monet talot tuhoutuivat asuinkelvottomiksi ja monet siviilit menettivät henkensä. (Palonen, 2013.)

Suomalaisten tarinoissa pelko liittyy tummiin väreihin, uuteen toimintaan uskaltautumiseen ja toisen alle jäämiseen. Surullisuus liittyy väreihin. Muut suomalaisten tarinoissaan mainitsevat negatiiviset tunteet liittyvät vertaissuhteisiin tai niiden kaltaisiin kuvauksiin.

Toimijaan tai muuhun liitetty negatiivinen kuvaus (9/42) on suomalaisaineistossa negatiivisten tunteiden nimeämistä tyypillisempää. Mainintoja on yhteensä kymmenen (10). Palestiinalaisten tarinoissa tämä on varsin epätyypillistä (3/39). Palestiinalaisten tarinoiden negatiiviset kuvaukset liittyvät usein aineellisiin olosuhteisiin, joten sen ulkopuolelle jääviä negatiivisia kuvauksia on vähän. Ainoat ovat outo tunne, halu itkeä ja ei-haluaminen. Suomalaisten tarinoissa kuvataan jotakin pahaksi, huonoksi, ilkeäksi, liian pieneksi tai liian suureksi. Toimintana karjutaan, ollaan huolissaan, riidoissa, halveksitaan jotakuta tai harmitellaan ajan kulumisen hitautta. Jokainen edellä mainituista mainitaan kerran.

Perhe ja sukulaiset

Palestiinalaisten tarinoissa sosiaalisten suhteiden kannalta hyvinvointia selvästi heikentävä tekijä on läheisten ihmisten menetys, erityispiirteenä läheisten menehtymisen todistaminen. Tarinoissa mainitaan väkivaltaisesti menehtyneinä äitejä ja vertaisia. Muutamassa tarinassa todetaan menehtyneen äidin olleen raskaana. Palestiinalaisilla löytyy myös muutama maininta sukulaisista, jotka ensin tarjoavat asuinpaikan ja sitten ajavat sieltä pois. Varsinaisia konflikteja perhe- ja sukulaissuhteissa ei ilmene. Enemmän näyttäytyvät toisten auttaminen ja yhdessä toimiminen, jota on tarkemmin eritelty hyvinvoinnin voimavarojen yhteydessä.

Suomalaisilla perhesuhteisiin liittyvä negatiivinen kuvaus löytyy vain kahdesta (2/42) suomalaistarina. Toisessa ylpistynyt tytär halveksii vanhempiaan ja toisessa sisaret turmelevat toisen toimijan asun. Lisäksi yhdessä tarinassa mainitaan lapsettomuus ja yhdessä ollaan eri mielisiä äidin kanssa. Nämä molemmat päättyvät onnellisesti.

(...) Me asuimme isoäitimme Farehan luona, mutta hän ei jaksanut meitä. Ensin hän sanoi: ”Tämä on teidän kotinne, voitte asua kanssamme.” Muutaman päivän jälkeen hän pyysi meitä lähtemään kodistaan ja nyt me asumme täällä (huone UNRWA:n toimistossa, saduttajan huomautus).(...) P19/ poika 9v.

(...)Mutta koska Adalmiina ei löytänyt ketään niin viisasta, kaunista tai rikasta, hän ylpistyi. Sen takia Adalmiina halveksi muita, jopa omaa isäänsä ja äitiänsä.(...) S06/ tyttö 12 v.

Lapsettomuus ja raskaus

Suomalaisten tarinoissa ilmenee kaksi viittausta lapsettomuuteen tai ymmärrykseen siitä, ettei kaikkien lasta tai poikasta toivovien toive toteudu. Palestiinalaisaineistossa sen sijaan ollaan

huolestuneita raskaana olevasta äidistä tai surraan syntymättömänä menehtynyttä veljeä kuten saman perheen siskosten tarinassa. Myös heidän veljensä kertoo tarinan äidin menehtymisestä, mutta hän jättää syntymättömän veljen mainitsematta. Mielenkiintoinen yhdistävä tekijä näillä raskauteen ja lapsettomuuteen liittyvillä tarinoilla on se, että kertoja on kaikissa tyttö. Suomalaisten lapsettomuus on hetkellistä ja toive lapsesta toteutuu, kuten yleensä tavoitteet ja toiveet suomalaisten tarinoissa.

(...)Äitini oli toisella kuulla raskaana ja meitä huoletti hänen turvallisuutensa.(...) P22/ tyttö 11v.

Myöhemmin meidät vietiin Palestiinan Punaisen Ristin sairaalaan äitiä katsomaan. Hän oli kuollut. Hän oli kuudennella kuulla raskaana kuollessaan.(...)Emme olleet vielä antaneet nimeä syntymättömälle veljelleni, joka kuoli äitini kanssa. En ole onnellinen, koska äitini ja syntymätön veljeni menehtyivät. P28/tyttö 10v.

Äiti, isä, Janin, Yousef ja siskoni. Polkupyörä ja auto ovat veljelleni Hamodille, joka kuoli äitini masussa kun hänet ammuttiin. P17/ tyttö 2,5 v.

Olipa kerran hevonen, joka toivoi varsaa mutta eräänä aurinkoisena aamuna hän huomasi, että hän oli saanut poikasen. Hevosta nauratti, koska hän oli yöllä nukkunut huonosti.(...) S32/ tyttö 7v.

Lapset ja aikuiset

Palestiinalaisten aineistossa ero aikuisten ja lasten välillä on selvä. Aikuiset tekivät päätökset ja pitivät huolen niiden toteutumisesta. Muutamassa tarinassa näkyy kuitenkin myös roolien vaihtuminen kuten tarinassa (P24), jossa lapsi lohduttaa itkevää isoäitiä tai päättää äidin toiveesta huolimatta mennä kouluun, koska on fiksu. Aikuiset ja lapset tekevät myös yhteistyötä esimerkiksi kotia

kunnostaessaan. Muutamissa tarinoissa ilmaistaan myös auttamishalukkuutta tai huolta aikuisten suuren työmäärän suhteen.

Suomalaisten tarinoissa aikuiset toimivat usein sivuosassa, lähinnä muodollisina luvan antajina ennen kuin lapset lähtivät itsenäisille seikkailuilleen. Yhdessä tarinassa (S05) aikuinen toimii auktoriteettina, jota totellaan mukisematta.

(...)Isoäiti itki ja pyysi jumalaa rankaisemaan niitä, jotka aiheuttivat tämän tuhon. Itkin hänen kanssaan. Halasin häntä ja sanoin hänelle: "Polttakkoon jumala heidät, jotka polttivat meidän talomme." P24/ poika 10 v.

(...)Yht'äkkiä tuli aika vanha ukko, joka sanoi tytöille, että ei saa pitää koiraa sisällä. Sitten tytöt veivät koiran ulkopuolelle(...)S05/tyttö 12v.

Vertaissuhteet

Vertaissuhteet hyvinvointia heikentävinä ovat palestiinalaisten tarinoissa vertaisten puuttumista, pitkiä välimatkoja ystävien välillä tai jopa ystävien menehtymistä, kuten tarinassa P26. Suomalaisten tarinoissa sen sijaan kuvataan myös haasteita olemassa olevissa ystävyys- ja vertaissuhteissa. Tarinassa S20 kuvataan synkkää salaisuutta siitä, ettei todellisuudessa pidäkään ystävästään. Tarina päättyy tunnustukseen todellisista tunteista. Tarina tuo oivasti esiin sen, kuinka näennäisesti toimivalta näyttävä vertaissuhde voi kätkeä jotain aivan muuta. Lasten kanssa työskenteleville tämä on tärkeä huomio ja korostaa sitä, kuinka merkityksellistä on olla aidosti läsnä ja havainnoida lasten keskinäistä toimintaa. Ystävyyyteen liittyvä teema on sadutetuissa tarinoissa yleinen. Esiin ovat aiemminkin nousseet ystävien merkityksellisyys ja yksinjäämisen surullisuus (Karlsson, 2000, 115.) Negatiiviseksi määritelty ystävyysuhde viittaa usein ulkopuolelle jäämisen kokemukseen, joka on todettu hyvinvoinnin kokemusta heikentäväksi useissa tutkimuksissa (mm. Puroila ym., 2012; Holder & Coleman, 2009; Salmi & Lipponen, 2013).

(...)Näin ystäväni menevän sairaalaan. Halusin mennä heidän mukaansa, mutta lääkäri ei päästänyt minua, sillä sairaala oli kaukana. Kun sain kuulla ystäväni menehtyneen itkin ja luin Koraania.(...)P26/ poika11v.

(...)Olli Lyytikäinen ja kahvikuppi olivat hyvätystävät. Olli Lyytikäinen ei juonut mistään muusta kupista kuin siitä. Kahvikupilla oli sellainen salaisuus, että se ei oikeasti pitänytkaanOllista. Olli piti kahvikupista erittäin paljon. (...) Olli lähti kahvikupin luota pois. Hän lähti maalaamaan. Hän päätti maalata kahvikupin, jolla oli kasvot. Noin kahdenkymmenen vuoden päästä kahvikuppi pääsi Kiasman näyttelyyn. Kahvikuppi kertoi Ollille, ettähän oikeasti vihasi Ollia. Loppu. S20/tyttö 10v.

6.2.3 Yhteiskunnalliset olosuhteet hyvinvointia heikentävinä tekijöinä: lapsen oikeuksien artiklojen 13, 28 ja 31 toteutumattomuus (being)

Tässä osassa esittelen lapsen oikeuksien toteutumattomuutta ja välillistä vahingoittamista aineistojeni sadutetuissa tarinoissa. Välillisellä vahingoittamisella tarkoitan epätietoisuutta, tiedon jakamattomuutta, fyysisen tai aineellisen vahingon tekemisen jälkiseuraamuksia, jotka eivät ole tapahtuneet välittömästi toiminnan yhteydessä. Tähän kuuluvat myös puutteelliset vaikutusmahdollisuudet.

Artikla 13: oikeus mielipiteen ilmaisemiseen, silloin kun se ei loukkaa muita oikeuksia ja oikeus asianmukaisen tiedon saantiin

Mielipiteiden ilmaisua ei rajoiteta kummankaan aineiston tarinoissa. Epätietoisuutta ilmaistaan viidessä (5/39) palestiinalaistarinassa. Näistä kahdessa on kyse aikuisen tai koko perheen tiedon puutteesta. Suomalaisaineistossa yhdessä (1/42) tarinassa iloitseminen on kielletty. Välillistä vahingoittamista edustavat tiedon evääminen tai lasten näkemysten huomiotta

jättäminen. Toisin sanoen artikla 13 jää toteutumatta. Molemmissa alla olevissa palestiinalaisten esimerkkiotteissa tarinoiden minätoimijat pyytävät tietoa, mutta kysymyksiin ei vastata tai sanotaan ettei tiedetä. Toisinaan vaikeneminen kertoo kuitenkin paljon ja molemmissa tarinoissa lapset osaavat päätellä mitä tai miksi aikuiset eivät heille kerro. P25 tarinan poika, päättelee äitinsä kuolleen, kun setä ei vastaa hänen kysymyksiinsä. Tarinassa P32, lapsi osaa aavistaa aikuisten toiminnan motiivina olleen suojelunhalun. Toisinaan lasten suojelu heille mahdollisesti haitalliselta tiedolta on ymmärrettävää, mutta kuten yllä olevat otteet osoittavat, olisi lapsille syytä tarjota heidän ikä- ja kehitystasolleen sopivaa tietoa heitä itseään koskevissa asioissa.

Suomalaisessa aineistossa puutteet asianmukaisen tiedonsaannissa näyttäytyvät väärinkäsitysten muodossa, yhteensä viidessä tarinassa (5/42). Alla olevassa tarinassa S07 väärinkäsitys selviää toimijalle ilman muiden apua. Kolmessa (3/42) tarinassa väärinkäsityksen oikaisee joku toinen toimija.

(...)He antoivat minulle nukutusruiskeen ja minä nukahdin. Minut leikattiin. Kun heräsin vieressäni seisoi armeijan mies. Kysyin häneltä: "Kuka ampui meitä?" hän vastasi, ettei tiedä.(...)Siellä tapasin setäni. Hän oli paennut Nahr el-Baredista ja kävellyt Beddawiin viime yönä. Kysyin "Missä Montaha on?"Setä ei vastannut. Tiesin, että hän (äiti) oli menehtynyt. Hänet vietiin sairaalasta arkussa ja haudattiin.(...) P25/poika 12v.

Heräsin ja näin koko perheeni hereillä. Kysyin "mitä tapahtui?"Kukaan ei vastannut. Sen sijaan he kehoittivat minua menemään takaisin nukkumaan, he eivät halunneet pelotella minua. En pystynyt nukkumaan, sillä äänet pitivät minut hereillä.(...)P32/tyttö 11v.

*(...)Huomasi herkullisen leivoksen. Se avasi suunsa
ammolleen ja puraisi leivosta, mutta se olikin
suolataikinaa.(...)S07/tyttö 12v.*

*Artikla 28: oikeus koulunkäyntiin ja koulunkäynnin
keskeytymisen ehkäisyyn*

Palestiinlaisten tarinoissa koulunkäyntiin liitetään tunteita. Koulussa käyntiä rakastetaan tarinassa P10 ja tarinassa P30 ollaan surullisia koulurakennuksen vaurioitumisesta ja luultavasti myös menetetyistä opiskelumahdollisuuksista.

Koulunkäynti mainitaan tai siihen viitataan yhteensä yhdessätoista (11/81) tarinassa, näistä palestiinalaiseen aineistoon kuuluu yhdeksän (9/39) ja suomalaiseseen kaksi (2/42). Suomalaisaineistossa kummassakaan tarinassa kyseinen artikla ei jää toteutumatta.

*(...)Rakastan koulunkäyntiä, mutta koulua ei ole
saatavilla.(...) P10/poika 10v.*

*(...)Opiskelen Betier koulussa. Olen surullinen, koska
raketti osui kouluun. He opettivat meille erästä laulua
koulussa- ”Me tulimme haaveilemaan
vapaudesta.(...)P30/ tyttö 7v.*

*Artikla 31:oikeus lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin ja
taide- ja kulttuurielämään*

Perustarpeiden tyydyttymisen yhteydessä on käsitelty puutteita levossa, joita ilmenee aineistoissa. Levon katkeaminen näyttäytyy vain palestiinlaisten tarinoissa. Vaikeuksia leikissä käsitellään kahdeksassa (8/39) tarinassa. Näistä kahdessa muistellaan menetetyillä leluilla leikkimistä. Leikin mahdollistumista vaikeuttaa palestiinlaisten tarinoissa paitsi vertaisten vähäisyys myös turvaton ja likainen ympäristö, jossa on vaikeaa tai jopa mahdotonta leikkiä. Lelujen menetykset luovat myös haasteita tämän artiklan toteutumiselle palestiinlaisilla. Taide- ja

kulttuurielämä palestiinalaisilla toteutuvat edellä käsitellyn perinnetanssin muodossa.

Suomalaisten tarinoissa tämän artiklan toteutumattomuus liittyy vain leikkiin. Syyt tähän ovat haasteet vertaissuhteissa, toisin sanoen yksin tai ulkopuolelle jääminen.

(...) En voi leikkiä ystäväieni kanssa, koska asumme hyvin kaukana toisistamme. Olen unohtanut miten leikitään. Leluni ovat poissa. Itken joka päivä, olen kyllästynyt, toivon, että voisimme palata takaisin ja elää jälleen perheenä. P10/poika 10v.

(...)Minä itkin ja itkin, koska kaikki on muuttunut- ei ole kauppoja, ei leikkipuistoja, meidän talomme on avoin naapureille.(...)P23/ poika 12 v.

(...)Kun leikin ulkona, toivon, ettei leiri olisi likainen ja mätä. En halua olla ulkona, koska vaatteeni likaantuvat. Leikin mielelläni joka päivä.(...)P27/ tyttö 7 v.

(...)Yht'äkkiä kuului rapsahdus pensaasta. Kaikki lapset pelästyivät niin, että juoksivat täysillä kukin oman kotiinsa. Hetken päästä Mirjan ovelle tuli Kalle, Mirjan yksi kaveri. Kalle kysyi miksi Mirja, Eeva ja Sami olivat juosseet häntä pakoon. Oi anteeksi, luulimme sen olevan jokin peto, sanoi Mirja.Ei se haittaa, sanoi KalleMennään hakemaan Eeva ja Sami, niin voidaan leikkiä, sanoi Mirja.(...) S 17/tyttö 10 v.

7. Tulosten yhteenveto

Tässä luvussa esittelen tutkielmani tulokset tiivistetyssä muodossa. Ensin käsittelen hyvinvoinnin voimavaroja ja sitten niiden heikentäjiä. Havaittuja eroja ja yhtäläisyyksiä aineistojen välillä käsittelen läpi koko kappaleen. Yhteenvedon päätteeksi esitetään kootusti molempien aineistojen voimavarat ja heikentäjät kuvioissa 6 ja 7. Lopuksi kuvaan tulosten merkitystä lasten kanssa työskentelevien kannalta.

Tarinoiden toimijat

Tarinoiden toimijoissa oli nähtävissä selvä ero aineistojen välillä. Palestiinalaisilla kaikki toimijat ovat olemassaolevia, usein nimettyjä ihmisiä. Palestiinalaisilla on runsaasti minä- ja me-muodossa kerrottuja tarinoita. Suomalaisten tarinoissa minä-toimija pääasiallisena toimijana löytyy vain yhdestä. Tarinoiden toimijat ovat suomalaisilla monipuolinen joukko. Yleisimmästä harvinaisempaan suomalaisten tarinoissa on ihmisiä, eläimiä ja fiktiivisiä hahmoja. Muutamassa suomalaistarinassa ei ole lainkaan toimijaa. Yhtäläistä aineistoissa oli kuitenkin se, että yleisin toimija oli ihminen. Suomalaisten tarinoissa myös monet eläimet tai fiktiiviset hahmot toimivat inhimillisesti.

7.1. Hyvinvoinnin voimavarat

Kuten edellä on määritelty hyvinvoinnin voimavaroina voidaan pitää hyvinvointiin myönteisesti tai tukevasti vaikuttavia tekijöitä.

Aineelliset olosuhteet

Aineellisten olosuhteiden osalta ovat koti ja asuinpaikka yleisimmät molemmissa aineistoissa. Niin lapset kuin tutkijat ovat havainneet kodin merkitykselliseksi paikaksi hyvinvoinnin kannalta (esim. Kiili, 1998, 36; Fattore ym., 2007; Veronese ym., 2012;

Lähteenmäki, 2013). Tämä saa vahvistusta molemmista aineistoistani. Koti ja asuinpaikka mainitaan palestiinalaisilla useammin (27 /39) kuin suomalaisilla (14/42). Palestiinalaiset useimmin kuvaavat menetettyä kotiaan ja tyypillistä toimintaa siellä tai iloitsevat paluusta kotiin. Tuhottunakin koti näyttäytyy tärkeänä ja arvostettuna paikkana. Suomalaiset kuvaavat tyypillisimmin kodin sinne paluun yhteydessä (9/42), myös kodin fyysisiä ominaisuuksia kuvaillaan (5/42).

Koti nousi palestiinalaisten tarinoissa merkityksellisemmäksi paikaksi kuin suomalaisilla. Palestiinalaiset liittivät kodin kuvauksiin tunteita ja muistoja. Suomalaisilla koti taas oli itsestään selvä eräänlainen tukikohta, josta usein lähdettiin tai johon usein palattiin erilaisilta seikkailuilta. Vaikkeivät suomalaiset liittäneet kodin kuvauksiin tunteita, on sen yleisyys kiistatta merkki kodin merkityksellisyydestä. Palestiinalaisilla nousivat esiin myös lapsille merkitykselliset lelut, jotka oli menetetty joko kodin tuhoutumisen yhteydessä tai kiireellisen lähdön vuoksi jouduttu jättämään taakse.

Perustarpeiden tyydyttäminen nousee esiin palestiinalaisten (21/39) ja suomalaisten (13/42) tarinoissa. Palestiinalaisilla tyydyttäminen saattaa vaatia ponnisteluja, suomalaisilla sen sijaan perustarpeita käsitellään toteavaan, itsestäänselvään sävyyn, joka vaikuttaa heijastelevan päivittäisiä rutiineja. Tästä poikkeuksena muutama seikkailutarina, jossa ravinnon saanti ei ole täysin mutkatonta. Tulokset heijastelevat taustatietoja lasten kotimaista. (Chaaban ym., 2010; Suomi lukuina, 2013). Vastaavia tuloksia on saatu myös eri tavoin toteutetuissa lasten hyvinvoinnin tutkimuksissa (esim. Veronese ym., 2012; Salmi & Lipponen, 2013).

Aineellinen auttaminen on palestiinalaisilla useimmin asunnon tarjoamista (10/39), asunnon tarjoaa tyypillisimmin isoäiti (7/39). Palestiinalaiset myös siivoavat yhdessä (5/39) ja tarjoavat auto- tai bussikyytejä niitä tarvitseville (4/39). Tyypillisesti liikutaan perheen, jopa useiden sukulaisten seurassa ja tavoite on päästä

toiseen leiriin tai sukulaisten luokse turvaan vaaralliseksi muuttuneesta ympäristöstä. Suomalaisilla aineellista auttamista löytyy vain kolmesta (3/42) tarinasta. Kahdessa kyseessä on lahjan antaminen, yhdessä peiton antaminen palelevalle.

Palestiinalaisilla rahaan liittyviä tarinoita on neljä (4/39) ja suomalaisilla kolme (3/42). Palestiinalaiset kuvaavat rahaa konkreettisesti tarvittavana ja kulutuksen mahdollistavana. Suomalaisten tarinoissa raha vaikuttaa itsestäänselvältä yhdessä (1/42) tarinassa. Kahdessa muussa rahasummat ovat selvästi epärealistisempia ja niillä on yhteys vallankäyttöön ja onnellisuuteen. Terveys tai parantuminen voimavarana löytyy molemmista aineistoista, tosin harvoin. Yleisyysjärjestys kaikkien aineellisten voimavarojen osalta oli sama molemmissa aineistoissa.

Sosiaaliset suhteet

Palestiinalaisille merkityksellisinä näyttäytyvät hyvät perhesuhteet, saatavilla olevat vertaiset ja turvallisuus. Palestiinalaisten tarinoissa perheenjäsenet esiintyvät lähes joka tarinassa (35/39). Suomalaiset mainitsevat perheenjäseniä kahdeksassatoista (18/42) tarinassa. Molemmissa aineistoissa äiti on yleisimmin mainittu perheenjäsen. Palestiinalaisilla isä mainitaan lähes yhtä usein. Suomalaisilla isoäiti on toiseksi yleisimmin mainittu perheenjäsen.

Palestiinalaisten tarinoissa äiti pitää huolta, tyydyttää perustarpeita, rauhoittelee ja suojelee. Palestiinalaisten isä taas tekee päätöksiä ja antaa turvaa. Suomalaisten tarinoissa perheenjäsenet ovat harvoin suuressa roolissa. Liitetyt kuvaukset ovat lähes poikkeuksetta neutraaleja tai positiivisia. Perhesuhteiden merkitystä korostavat myös mm. Goswamin (2012) ja Holderin ja Colemanin (2009) tutkimustulokset. Palestiinalaisilla vastuu lasten- ja kodinhoidosta vaikuttaisi olevan naisilla, miehet tekevät päätöksiä ja liikkuvat myös yksin. Tämä ilmenee myös poikien keskuudessa, jotka toisin kuin tytöt saavat käydä yksin hoitamassa asioita tai hankkimassa tietoa. Saman havainnon sukupuolten välisistä eroista on tehnyt

myös Lähtenmäki (2013) väitöstudkimuksessaan turvapaikanhakijalapsista Suomessa.

Vertaissuhteet ovat tärkeitä hyvinvoinnin voimavaroja kotimaasta riippumatta. Palestiinalaisilla vertaissuhteet näyttäytyvät voimavaroina kuudessa tarinassa (6/39). Suomalaisilla vertaissuhteet näyttäytyvät hyvinvoinnin voimavaroina kahdeksatoista (12/42) tarinassa. Palestiinalaiset liittävät vertaisiin monia positiivisia tunteita ja kuvauksia. Suomalaiset käyttävät enemmän kuvauksia kuin tunnetermejä. Suomalaiset tekevät mielellään itsenäisiä seikkailuja vertaisten kanssa, tämä tosin on välillä luvanvaraista toimintaa. Lupa kysytään äidiltä tai vanhemmilta. Palestiinalaiset tyypillisesti leikkivät ystäviensä kanssa, suomalaiset tekevät retkiä tai seikkailevat muuten ilman aikuisia. Palestiinalaisille oleellista on mahdollisuus ystävien tapaamiseen. Suomalaisille merkityksellisenä toimii leikkiin mukaanpääsy ja hyväksytyksi tuleminen.

Positiivisia tunteita mainitaan kahdeksassatoista (18/39) palestiinalaisten ja kahdeksassa (8/42) suomalaisten tarinassa. Onnellisuus on yleisin positiivinen tunne molemmissa aineistoissa. Palestiinalaisten tarinoissa myös rakastetaan ja pidetään sekä muutaman kerran halutaan jakaa iloa tai onnellisuutta, kerran ollaan iloisia. Suomalaisilla onnellisuutta seuraavat positiiviset tunteet ovat iloinen, pitäminen ja rakastaminen, joka mainitaan vain kerran.

Palestiinalaisilla positiivisia tunteita liitetään perheenjäseniin, ystäviin ja mieluisaan toimintaan. Ilon ja onnellisuuden jakaminen liittyy perinnetanssiesitykseen. Suomalaisilla onnellisuutta tunnetaan perhesuhteista, tehdyistä päätöksistä, tavoitteen saavuttamisesta ja rahasta. Iloa liittyy ystäväystymiseen ja hyviin televisio-ohjelmiin. Ainoa aineiston rakastaminen liittyy taiteeseen. Iloa antavat kirkkaat värit.

Palestiinalaisten tarinoissa fyysistä auttamista löytyy kahdessatoista (12/39) tarinasta. Palestiinalaisten tarinoissa autetaan tyypillisemmin itseään (8/39) kuin muita (3/39). Näistä jokainen itsensä auttaminen tapahtuu kuitenkin ryhmässä, pariskuntana, ihmisjoukkona tai me-toimijoina. Suomalaisten tarinoissa kolmessatoista (13/42) on fyysistä auttamista. Suomalaisten tarinoissa autetaan toisia (6/42) lähes yhtä usein kuin itseään (7/42).

Yhteiskunnallinen taso

Yhteiskunnalliseen tason osalta käsitellyt lapsen oikeuksien artikkelit toteutuvat suomalaisten tarinoissa selvästi palestiinalaisia useammin. Mielipiteiden ilmaisu toteutuu molemmissa aineistoissa ainakin kerrotun tarinan muodossa. Palestiinalaiset liittävät koulunkäyntiin myönteisiä tunteita. Suomalaiset viittaavat koulunkäyntiin neutraalisti. Asia mainitaan vain muutamassa tarinassa, yleisimmin koulunkäynti mainitaan siihen liittyvien velvollisuuksien kautta.

Leikki on mieluisaa toimintaa molemmissa aineistoissa. Palestiinalaiset iloitsevat tavatessaan yhdenkin vertaisen, jonka kanssa voi leikkiä. Suomalaiset leikkivät ja seikkailevat yhdessä vertaisten kanssa. Haasteita muodostuu muutamissa tarinoissa leikkiin mukaanpääsyssä sekä hyväksytyksi tulemisessa. Tyypillisesti nämä tilanteet ratkeavat niin, että kaikki pääsevät mukaan leikkiin ja ovat tyytyväisiä.

Aineistojen välillä ainoa yhtäläinen voimavara tällä tasolla oli mahdollisuus vaikuttaa asioihin. Suomalaisten tarinoissa tämä nousi tärkeimmäksi, palestiinalaisilla sen sijaan se oli tämän tason harvinaisin tekijä.

Merkityksellisimpiä palestiinalaisilla olivat mahdollisuudet leikkiin ja koulunkäyntiin. Leikkiin mukaanpääsyä käsiteltiin myös suomalaisten tarinoissa, mutta koulunkäyntiin viitattiin vain muutamassa tarinassa ja niissäkin velvollisuuksien kautta.

Palestiinalaisten tarinoissa sen sijaan saatettiin jopa rakastaa koulua ja olla surullisia koulurakennuksen tuhoutumisesta. Suomalaisten tarinoissa tärkeältä vaikuttivat saavutetut tavoitteet ja mahdollisuus tehdä itsenäisiä päätöksiä. Palestiinalaisten tarinoissa esitettiin toiveita, muttei uskottu omiin vaikutusmahdollisuuksiin kuin tanssin kautta. Palestiinalaisten tarinoissa ilmeni myös tarvetta ja toivetta asianmukaisen tiedonsaantiin.

7.2. Hyvinvoinnin heikentäjät

Hyvinvoinnin heikentäjien on ajateltu vaikuttavan hyvinvointiin sitä heikentävästi.

Aineelliset olosuhteet

Aineelliset olosuhteet hyvinvoinnin heikentäjinä kuvataan useimmin palestiinalaisaineistossa aineellisen omaisuuden menetyksenä (15/39). Tyypillisesti palestiinalaiset menettävät tarinoissa kotinsa sotatoimien seurauksena. Suomalaisten tarinoissa kolmessa (3/42) kuvataan toisen aineellisen omaisuuden varastamista. Seuraukset näistä vaihtelevat. Puutteita perustarpeissa ilmenee palestiinalaisilla (10/39) ja suomalaisilla (3/42). Puolet palestiinalaisten osuudesta muodostuu levon katkeamisesta ammunnan tai pommituksen seurauksena. Toinen puolisko sisältää puutteita ravinnon ja nesteen saannissa. Suomalaisilla puute mainitaan usein seikkailumaisen tarinan yhteydessä.

Palestiinalaisilla ilmenee myös aineellisten olosuhteiden riittämättömyyttä (8/39). Tähän liittyy usein pelkoa ja turvattomuutta. Suomalaisaineistossa yhdessä (1/42) toimija kuvataan rutiköyhäksi.

Hyvinvoinnin heikentäjien osalta oli nähtävissä selviä eroja aineistojen välillä. Palestiinalaisten tarinoissa yleisin oli kodin menetys, jota seurasivat puutteet perustarpeiden tyydyttämisessä. Ravinnon saanti ja levon katkeaminen olivat tyypillisimmät

puutteet. Suomalaisten tarinoissa puutteet perustarpeiden tyydytyksessä olivat harvinaisia ja usein ratkesivat onnellisesti. Palestiinalaisten tarinoissa riittämättömät aineelliset olosuhteet olivat harvinaisempina luokkana. Tämä voi johtua siitä, että palestiinalaisilla oli suomalaisia selvemmin eroteltu minkä menetyksestä tai ikävöinnistä oli kyse. Kodittomuus mainittiin vain kahdessa suomalaistarinassa, ei lainkaan palestiinalaisilla. Riittämättömiin aineellisiin olosuhteisiin liittyi palestiinalaisilla myös turvattomuuden kokemuksia.

Sosiaaliset suhteet

Sosiaalisissa suhteissa voimakkain heikentäjä on fyysinen vahingoittaminen palestiinalaisilla (18/39), suomalaisilla tätä ilmenee selvästi harvemmin (7/42). Palestiinalaisilla kymmenessä (10/39) mainitaan kuolema. Suomalaisten tarinoissa mainitaan kuolema kolmessa (3/42) tarinassa. Suomalaisilla kaikki kuolemat johtuvat toisen toimijan tarkoituksellisesta toiminnasta. Yhteen näistä tarinoista liittyy kateutta, toisessa omaisuutta kohtaan. Yhdessä kuollaan nauruun ja yhdessä kostetaan pupu kostaa sen syöneelle sudelle. Palestiinalaisten tarinoissa fyysinen vahingoittuminen liittyy aina aikuisten toteuttamiin sotatoimiin, useimmin ampumiseen ja sitä kautta tapahtuviin loukkaantumisiin tai menehtymisiin. Suomalaisilla variaatio vahingonteon toteutuksen suhteen on suurempi.

Negatiivista tunteista molemmissa aineistoissa yleisin on pelko (15/39, 3/42). Yhteensä negatiivisia tunteita käsitellään palestiinalaisilla (19/39) ja suomalaisilla (5/42) tarinoissa. Palestiinalaiset pelkäävät lisäksi kuolemaa, ovat surullisia ja itkevät. Toisinaan palestiinalaiset eivät pidä jostakin tai ole onnellisia. Viha ja paniikki mainitaan vain kerran palestiinalaisilla. Pelon jälkeen yleisintä suomalaisten tarinoissa on ei- pitäminen. Viha, inho, surullisuus ja kyynel mainitaan kukin vain kerran.

Negatiivisia kuvauksia on suomalaisilla (10/42) enemmän kuin tunnesanoja runsaammin käyttäneillä palestiinalaisilla (3/39). Perhesuhteissa palestiinalaisilla on muutama ristiriitainen sukulainen ja suomalaisillakin vain kahdessa (2/42) tarinassa kuvataan perheenjäsen negatiiviseen sävyyn. Vertaissuhteiden osalta palestiinalaisten vaikeutena ovat vertaissuhteiden vähäisyys ja pitkät välimatkat. Suomalaisilla sen sijaan haastetta tuottavat suhteiden mahdollinen monimutkaisuus.

Haasteet vertaissuhteissa liittyivät suomalaisilla mukaanpääsyyn ja palestiinalaisilla vertaisten saatavuuteen. Suomalaisten tarinoissa oli myös vertaisiin liitettyjä negatiivisia kuvauksia, jopa tunteita. Palestiinalaisilla kenen tahansa ikätoverin seura ilahdutti ja myös mahdollisti leikin. Suomalaisilla epämieluisan asian tekeminen tai toimiminen vastoin omaa tahtoa oli kuvattu negatiivisesti. Palestiinalaisilla sen sijaan harvinaisin hyvinvoinnin sosiaalinen heikentäjä olivat ristiriitaisesti käyttäytyvät sukulaiset, jotka ensin tarjosivat apuaan ja sitten eväsivät sen.

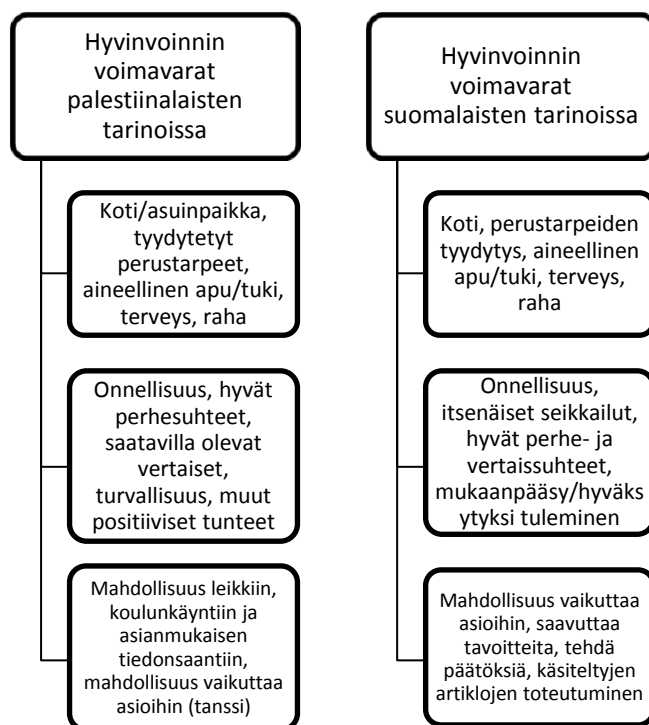
Yhteiskunnallinen taso

Yhteiskunnallisella tasolla asianmukaisen tiedonsaanti toteutuu palestiinalaisilla heikommin. Palestiinalaisten tarinoissa kuvataan yleistä epätietoisuutta tulevasta ja omista mahdollisuuksista. Suomalaisilla väärinkäsitykset oikaistaan ja kysyvälle vastataan. Palestiinalaisten tarinoissa ilmenee lasten suojelua ikäviltä tosiasioilta muutamassa tarinassa. Näissä tarinoissa lapsen kysymykseen ei vastata tai väitetään, ettei tiedetä. Molemmissa tapauksissa lapset itse päättelevät mistä on kyse.

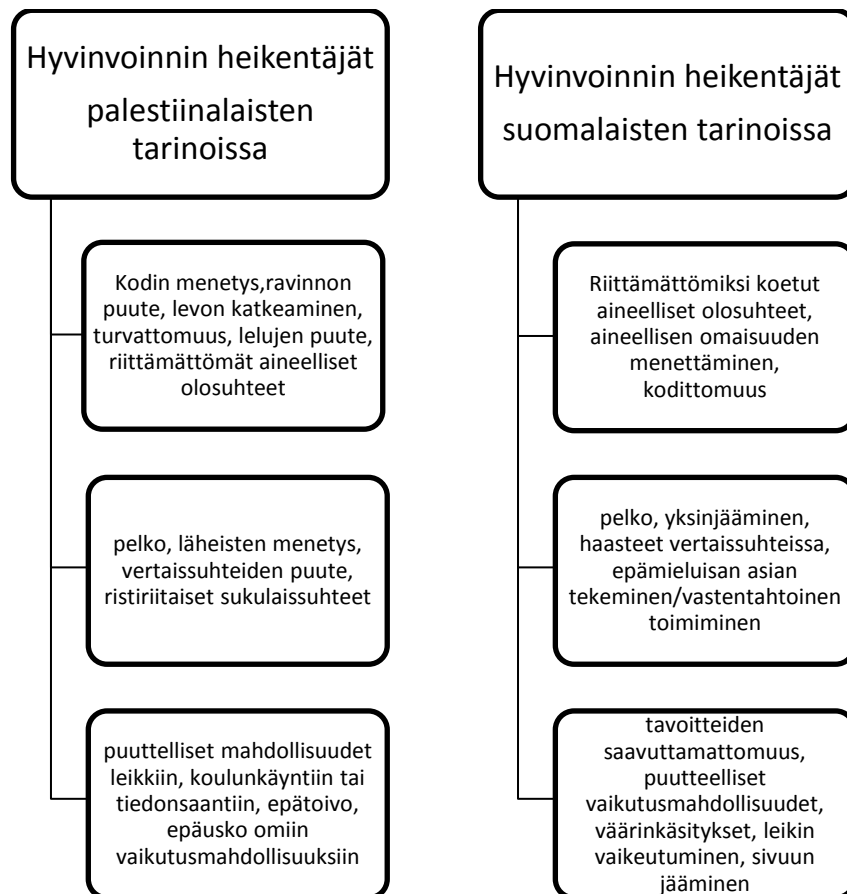
Palestiinalaiset lapset surevat mikäli eivät päässe koulun. Palestiinalaisilla haasteita tuottavat leikkiseuran ja lelujen puute sekä likainen tai vaarallinen ympäristö. Leikkiä kaivataan ja elämä ilman leikkiä koetaan tylsäksi. Opiskelumahdollisuuksien koulun puute myös kavensi entisestään mahdollisuuksia vertaisten seuraan. Suomalaisten tarinoissa näiden artiklojen toteutumattomuutta ei

ilmene. Puutteelliset vaikutusmahdollisuudet sekä haasteet leikin mahdollistumisessa näkyivät molemmissa aineistoissa. Palestiinalaisilla ilmeni epäuskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiin, jopa epätoivoa oli havaittavissa tarinoissa. Suomalaisille haasteita tuottivat tavoitteiden saavuttamattomuus, leikistä sivuun jääminen sekä väärinkäsitykset.

Molempien aineistojen hyvinvoinnin voimavarat ja heikentäjät on esitetty kootusti kuvioissa 6 ja 7. Jokaisen osa-alueen sisältö on lueteltu yleisimmästä harvinaisempaan.

KUVIO 6 Hyvinvoinnin voimavarat aineistoissa.

KUVIO 7 Hyvinvointia heikentävät tekijät aineistoissa.

Tulosten merkitys lasten kanssa työskentelevien kannalta

Palestiinalaisten lasten tarinoissa esiin tulevat sotakokemukset ja niihin liitetyt pelon, turvattomuuden ja epävarmuuden tunteet. Tällaisilta kokemuksilta tulisi suojella lapsia kaikin keinoin.

Saamieni tulosten pohjalta lasten parissa toimivien aikuisten tulisi arvostaa leikkiä, tarjota ja tukea positiivisia suhteita muiden, etenkin vertaisten kanssa sekä pyrkiä turvaamaan lapselle riittävä aineellinen elintaso, jossa hänen perustarpeensa tulevat tyydytetyiksi.

Suomalaisten lasten tarinoissa, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, ei esiinny puutteita aineellisissa olosuhteissa tai perustarpeiden tyydyttämisessä. Palestiinlaisten kohdalla tilanne on toinen, useat ovat menettäneet kotinsa ja lelunsa tai muita tärkeitä

henkilökohtaisia tavaroitaan, kuten esimerkiksi suosikkilelunsa. Palestiinalaisten tarinat ovat poikkeuksetta realistisia kuvauksia. Etenkin ystävien puute ja leikin mahdottomuus, kuten palestiinalaisten lasten tarinoissa, olisi syytä ottaa huomioon. Korjaavaan ja traumaattisista tilanteista toipumiseen tarvitaan monenlaista tukea, ystävät ja mieluisa toiminta tuottavat lapselle mielihyvää ja tukevat hyvinvointia.

Niinpä lasten läheisten aikuisten ja ammattilaisten tulisi panostaa leikin ja ystävyysuhteiden mahdollistamiseen, myös poikkeuksellisissa olosuhteissa. Lasten on havaittu leikkivän myös olosuhteissa, joissa sen voisi ajatella olevan mahdotonta. Lapset kehittävät luovia tapoja erilaisten peli- tai leikkivälineiden suhteen (Al-Yassir & Khalidi, 2005) ja muiden lasten läheisyys on merkityksellisintä.

Hyvinvointia heikentävien tekijöiden osalta olisi syytä ottaa huomioon sosiaalisten suhteiden mahdollinen negatiivinen vaikutus. Suomalaisten tarinoissa haasteet sosiaalisissa suhteissa, kuten negatiiviset tunteet ja yksinäisyys, myös aineellisen omaisuuden menetys tai sen kokeminen riittämättömäksi näyttäytyvät hyvinvointia heikentävinä. Ennakoitavuus ja turvallisuus vaikuttaisivat myös merkityksellisiltä hyvinvoinnin kannalta, niiden puuttuminen näyttäytyy palestiinalaisten tarinoissa hyvinvointia heikentävänä tekijänä.

Lapsen oikeudet toteutuvat tarinoiden valossa suomalaisten keskuudessa palestiinalaisia paremmin. Vaikutusmahdollisuudet, tavoitteiden saavuttaminen ovat myös suomalaisille tarinoille hyvin tyypillisiä. Sen sijaan palestiinalaisten tarinoissa lapsilla vaikuttaa olevan varsin vähän vaikutusmahdollisuuksia tilanteisiin ja ympäröiviin olosuhteisiin. Tarinoissa esitetään monia toiveita, mutta ne jäävät toteutumatta. Muutama palestiinalaislapsi ilmaisee jopa epäuskoa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Jumalan uskotaan voivan vaikuttaa asioihin ja säättävän ihmisten elämää

maan päällä. Poikkeuksina tähän palestiinalaisten tarinoissa näyttäytyvät tarinat Dabke-tanssista, jonka avulla lapset uskovat voivansa tuottaa onnellisuutta ja iloa sekä myös vaikuttaa asioihin tai ihmisiin laajemmin, jopa globaalisti.

8. Luotettavuus

Laadulliseen tutkimukseen kuuluu erilaisia tutkimusperinteitä, joten myös käsitykset laadullisen tutkimuksen luotettavuustarkasteluista ovat varsin moninaisia. Perinteisesti metodikirjallisuudessa käsitellään tutkimusmenetelmien luotettavuutta validiteetin ja reliabiliteetin näkökulmista. Validiteetilla tarkastellaan sitä, onko tutkimuksessa tutkittu sitä, mitä on ollut tarkoitus ja reliabiliteetilla taas sitä, ovatko tutkimustulokset toistettavissa. Nämä istuvat selvästi paremmin määrällisin tutkimusmenetelmin toteutettuihin tutkimuksiin ja ovatkin syntyneet niiden pohjalta. Lincolnin & Guban [1985] kritiikkiin viitaten Tuomi ja Sarajärvi tuovat esiin tämän luotettavuustarkastelun suurimman ongelman. Taustaoletuksena reliabiliteetti- ja validiteettitarkasteluissa on, että on olemassa vain yksi todellisuus, jota voidaan objektiivisesti tutkia. Heidän mukaansa sosiaalinen maailma on kuitenkin täynnä erilaisia konstruktioita todellisuudesta. Laadullista tutkimusta tulisi arvioida kokonaisuutena ja sen keskiöön olisi nostettava sen sisäinen johdonmukaisuus eli koherenssi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 131–135.)

Olen tarkastellut omaa tutkielmaani kriittisesti ja pyrkinyt linkittämään kaikki osiot toisiinsa. Tutkielmassani luotettavuutta helpottavat selkeät analyysiluokat sekä kvantifioinnin ja koodauksen käyttö, joka usein auttaa tutkimustulosten toistettavuutta antaen mahdollisuuden niiden tarkistukseen. Vaikka analyysiluokkani pyrkivät selkeyteen ja yksiselitteisyyteen, tein kuitenkin omista lähtökohdistani tulkinnat ja päätökset siitä mikä termi kuului mihinkin luokkaan. Tämän selkiyttämiseksi rajasin näiden hyvinvoinnin voimavarojen ja niiden heikentäjien ulkopuolelle sellaiset ilmaukset, joita en voinut selvästi sijoittaa kumpaankaan luokkaan.

Väistämätön kysymys lasten tarinoita tarkasteltaessa on, olenko tehnyt niille oikeutta vai jollain tavalla vääristänyt niiden tapahtumia ja toimijoita joksikin muuksi, kuin mihin niiden kertoja oli tarkoittanut? Kertovatko lasten sadutetut tarinat hyvinvoinnista niitä asioita, joita olen niissä havainnut vai olenko vain pakottanut tarinoiden sisällön sopimaan omaan tarkastelukulmaani?

Aineellisen hyvinvoinnin, perustarpeiden tyydytyksen ja artiklojen toteutumisen osalta havainnot ovat luotettavia, sillä nämä voidaan jakaa olemassa olevaan, toteutuneeseen tai puuttuvaan hyvin yksiselitteisellä tavalla. Sen sijaan sosiaalisten suhteiden ja vaikutusmahdollisuuksien tarkasteluun liittyy runsaasti tulkinnallisuutta. Tunteiden ja kuvausten jaottelu negatiivisiin ja positiivisiin sekä suomalaisaineiston vähäinen adjektiivien ja tunnesanojen määrä haastoivat pelkkien sanojen analysoinnin sijaan tarkastelemaan tarinoita kokonaisuuksina, tapahtumina, niiden seurauksina ja vaikutuksina tarinan toimijoihin.

Osittain ensimmäiset aineistonlähestymisyritykseni ovat turhauttaneet, toisaalta suunnanmuutos on aina tuntunut perustellulta ja oikealta ratkaisulta. Lopullisen hyvinvointi-ilmiön tarkastelun olen toteuttanut systemaattisesti, pyrkien kirjaamaan ylös jokaisen työvaiheen.

Haastavaa oli asianmukaisen, omaan työhöni liittyvän tiedon poimiminen lukemistani teoksista ja artikkeleista. Löysin linkityksiä liikaa ja lähes kaikenlainen hyvinvointiin jollain tavalla liittyvä tieto vaikutti kirjaamisen arvoiselta. Kirjoitin muistiin suuren määrän tietoja ja havaintoja, jotka tarkemmin tarkasteltuna työni hiontavaiheessa, kuuluivat vain hyvin löyhästi tai eivät lainkaan omaan tutkielmaani saati saamiini tuloksiin. Pitkään teoriaosa ja tulososa tuntuivat erillisiltä. Lopulta asetin tavoitteeksi yksinkertaistamisen ja tiivistämisen. Pyrin löytämään teoriaosasta vain sinne todella kuuluvat osat. Tulososasta poistin liiat esimerkit aineistosta, järjestin sinne jäävät järjestykseen niiden yleisyyden

mukaan ja liitin niiden yhteyteen aiempien tutkimusten tuloksia. Toimin myös systemaattisesti kahden aineistoni esittelyn kanssa, niin, että esittelin tulokset ja esimerkit aina samassa järjestyksessä.

Luotettavuuden parantamiseksi olen tarkastellut omaa työtäni kriittisesti ja muokannut sitä työni edetessä. Olen myös kirjannut mahdollisimman selvästi erilaisten luokkien kriteerejä sekä niiden sisältöä. Valittuani Erik Allardtin (1976) hyvinvointiteorian tutkimuskysymysteni ja tarkasteluni rungoksi, kehitin hänen laatimiinsa hyvinvoinnin ulottuvuuksiin sopivia alaluokkia sekä laadin koodiston, jonka avulla merkitsin kustakin tarinasta löytyviä hyvinvointiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Yritin myös hyödyntää Atlas.ti –ohjelmaa, mutta lopulta totesin manuaalisen värikynillä alleviivauksen ja koodistoni käyttämisen hyödyllisimmäksi. Eniten käytin kirjoitusohjelmaa ja Excel-taulukkoja. Näiden avulla tein useita tarkistuksia kvantifioinneilleni ja luokittelukriteereilleni ennen lopullisen tulososan valmistumista.

Kompastuin molempiin Daviesin (2007, 196) nimeämiin aloittelijan haasteisiin, laskemiseen ja liian laajaan aineiston lainaukseen. Laskemista pidän edelleen perusteltuna toimintatapana, sillä pyrin vertaamaan kahta aineistoa toisiinsa. Voitoin olla, että kvantifioiminen oli enemmän minulle mielenkiintoinen ja toimiva työväline kuin lopputuloksen kannalta merkityksellinen. Aineiston suppeus ei mahdollista yleistyksiä tai johtopäätöksiä lukujen pohjalta.

Hyvinvointi on käsitteenä laaja ja hankalasti määriteltävissä. Käsite tarjosi minulle mahdollisuuden liittää todella monenlaisia asioita lasten tarinoista hyvinvointiin liittyviksi. Toisaalta se tuotti monipuolisuutta, mutta myös hajanaisuutta. Tämä vaikeutti keskeisten tulosten esiin nostamista. Löysin monia mielenkiintoisia asioita ja yritin kertoa niistä kaikista. Lopulta opin kertomaan lyhyesti ja ytimekkäästi mitä olin löytänyt aiempien pitkien ja

sekävien monologiin sijaan. Tämä toivottavasti siirtyi myös työhöni.

Suomalaisten tarinoissa on huomioitava, että kokemattomuuttani en tarinoita laajasta aineistopankista poimiessani kiinnittänyt huomiota kuin kertojan ikään ja sukupuoleen, jotta saisin aineistoista vertailukelpoisia. Suomalaisten tarinoista osa on kerrottu jo 1990-luvulla ja loput 2000-luvun alussa. Palestiinalaisten tarinat sen sijaan on kaikki kerrottu vuoden 2007 jälkeen. Suurin osa vuosina 2007-2009. Ympäristöt ovat toki erilaisia ajasta riippumatta, mutta suomalainen yhteiskunta on muuttunut suuresti viimeisen viidentoista vuoden aikana. Näin voisi ajatella viime vuosina kerrottujen tarinoiden hieman poikkeavan aineistoni tarinoista. Tämä toki on vain omaa spekulatiotani ja saatan olla väärässä.

Palestiinalaisten tarinat ovat hyvin toistensa kaltaisia. Palestiinalaisten tarinoista suurin määrä samana päivänä kerrottuja tarinoita on kuusi (6), tällaisia usean tarinan päivämääriä löytyi aineistostani kaksi. Toisessa kaikki tarinat oli kerrottu samalla leirillä, samalle saduttajalle ja kaikki kertojat olivat alle 6-vuotiaita. Nämä on siis luultavasti kerrottu samassa paikassa, mahdollisesti päiväkodissa. Minulla ei ole tietoa siitä ovatko lapset kuulleet toistensa tarinoita vai kertoneet ne vain saduttajan kuullen.

Toinen suosittu päivämäärä sisälsi tarinoita kahdelta leiriltä ja kolmelta eri saduttajalta, joten kertojat eivät ole voineet kaikki kuulla toisten tarinoita. Lisäksi löytyi kahden (2) ja kolmen (3) tarinan päivämääriä, jotka oli usein kerrottu samassa leirissä ja lapset olivat hyvin samanikäisiä. Näissä voisi olettaa, että lapset ovat tulleet yhdessä kertomaan tarinansa, kukin omansa. Toisten tarinoiden kuuleminen ja mahdollinen teeman kopioiminen ei selitä sitä, miksi aihealueet ovat läpi koko aineistoni samoja. Ainoat tietynä päivämääränä kerrotut tarinat kuvaavat myös realistisesti sotatilannetta, pakoa ja/tai jälkiseuraamuksia.

Lapsia ei tietojeni mukaan ole ohjattu tai pyydetty kertomaan tästä aiheesta. Mahdollista on, että lapset ovat keskenään puhuneet tarinoistaan ja niiden sisällöstä ja ymmärtävät tarinan kertomisen tarkoittavan tämän tyyllisiä kuvauksia. On myös mahdollista, että pakolaisten keskuudessa kerrotaan toisille omista kokemuksista ehkä niitä vertaillen ja tämä on osaltaan vaikuttanut siihen millaisia tarinoita lapset ovat kertoneet. Todennäköisempää on, että lapset kokevat tarvetta puhua kokemuksistaan ja niiden herättämistä ajatuksista ja tunteista kuuntelemaan keskittyvälle aikuiselle, sillä yhdistävänä tekijänä näillä lapsilla ovat rankat kokemukset ja usein kodin tai läheisten menetys.

9. Pohdinta

Subjekttiivinen hyvinvointi tarkastelee sitä miten yksilö itse kokee hyvinvointinsa ja siihen vaikuttavat tekijät. Tutkielmani aineisto on lähellä subjektiivista hyvinvoinnin kokemusta. Kyseessä ovat kuitenkin vapaalla sadutuksella kerätyt aineistot, jolloin lapsilta ei ole millään tavoin tiedusteltu heidän hyvinvointiinsa liittyviä tekijöitä. Tämän tarkastelukulman olen valinnut itse. Niinpä mielestäni aiheen käsittely subjektiivisen hyvinvoinnin näkökulmasta olisi liian pitkälle vietyä tulkintaa. Lasten tarinat voivat vaihdella suuresti jopa saman päivän sisällä (Karlsson, 2000,120). Sadut tai tarinat kertovat usein lapselle juuri sillä kyseisellä hetkellä mielessä olleista asioista ja ajatuksista. Hyvinvointi ja sen kokemus eivät kuitenkaan vaihtelee näin suuresti. Lasten mielikuvituksellisilla tarinoillakin on kuitenkin yhteys heidän kokemusmaailmaansa, eivätkä tarinat synny tyhjiössä (Karlsson, 2012).

Tutkielmani pohjautuu lasten subjektiiviseen ja autenttisesti tuotettuun aineistoon, mutta antaa vain pilkahduksen siitä, millaisena lapset oman hyvinvointinsa kokevat. Enemmänkin kyse on siitä millaisena lasten hyvinvointi tarinoiden pohjalta näyttäytyy. Palestiinalaisten tarinat luultavasti kertovat kattavasti heidän hyvinvoinnistaan, sillä kuvaukset ovat hyvin arkisia ja realistisia. Tarinoiden sisällöt ja todellisten tapahtumien kuvaus läpäisee koko aineiston poikkeuksetta, joten luultavasti heidän tarinoidensa sisällöt eivät varioi sadutushetken tai lapsen iän mukaan.

Suomalaisten tarinat muistuttavat usein enemmän satuja ja sisältävät erilaisia fiktiivisiä ja mielikuvituksellisia elementtejä. Niissä tapahtuva toisten satuttaminen tai loukkaaminen ei suoranaisesti kerro hyvinvoinnin puutteesta, vaan ehkä enemmänkin mahdollisuudesta ylittää arkitodellisuudet rajat ja

soveliaisuussäännöt. Saduissa tai tarinoissa voi tehdä ja tapahtua sellaisia asioita, joita todellisuudessa ei tapahtuisi. Täysin fiktiivisinä en suomalaistenkaan tarinoita pidä. Kuten Stern (1992, 134) toteaa, lasten tarinat eivät synny tyhjiöissä, vaan niillä on jonkinlainen todellisuuspohja, vaikka ne olisivatkin verhoutuneet fiktiivisiin hahmoihin ja tapahtumiin. Suomalaisilla pohjaa jännittäville ja pelottaville tapahtumille saattaa löytyä paitsi kokemuksesta ja mielikuvituksesta myös saduista, televisio-ohjelmista tai peleistä.

Palestiinalaisilla aineellinen hyvinvointi toteutuu suomalaisia heikommin. Puutteita ilmenee perustarpeiden tyydytyksessä ja kunnollisessa asuinpaikassa. Tämä tulos ei ole yllättävä, sillä tarinat kuvaavat hyvin realistisesti elämää ja siihen vaikuttavia tekijöitä pakolaisleirillä. Pakolaisleirit Libanonissa ovat erillisiä alueita maan sisällä, alueen asukkaiden liikkumista rajoitetaan. Näin ollen myös ravinnon ja nesteen saanti on riippuvaista siitä, kuinka hyvin tuotteita voidaan kuljettaa leireille.

Suomalaisten osalta tulokset kuvasivat aineellista hyvinvointia, jossa edes hetkelliset puutteet perustarpeissa olivat poikkeuksia. Rahaa, varastamista ja kateutta käsiteltiin vain muutamassa tarinassa. Mielenkiintoista näissä oli rahan liittäminen valtaan ja onnellisuuteen. Rahasummat eivät olleet realistisia vaan valtavia summia. Eräässä suomalaistarinoista voimakkaimmin fyysistä vahingoittumista kuvaavassa tarinassa tilanne käynnistyy kateudesta toisen omistamaa esinettä kohtaan.

Palestiinalaisilla sosiaaliset suhteet, erityisesti perhesuhteet ovat tärkeitä hyvinvoinnin voimavaroja. Perhe turvaa toisiinsa, suojaa haetaan sen luota, jonka asuinpaikkaa pidetään turvallisimpana. Vanhempien roolit vaikuttavat selvästi jaotelluilta. Lapsista ja kotitöistä vastaa äiti ja useimmiten päätöksen tekijänä tai neuvonantajana toimii isä tai miespuolinen sukulainen. Pojille itsenäinen liikkuminen on tyypillisempää kuin tytöille. Tytöt liikkuvat aina

jonkun seurassa, mutta veli tai poikapuolinen serkku voidaan lähettää tarkistamaan tai noutamaan jotain yksinkin. Isoäiti on läheinen ja merkityksellinen henkilö, jota rakastetaan ja, josta huolehditaan. Isoäiti myös muita sukulaisia useammin tarjoaa asuinpaikan kodistaan paenneelle perheelle.

Suomalaisilla sosiaalisissa suhteissa haasteina näyttäytyivät yksin jääminen, hyväksytyksi tuleminen ja mukaanpääsy. Määrällisesti tällaisia kuvauksia ei ole runsaasti, mutta suomalaisaineistossa hajonta on suurta, joten jo muutama tarina saattaa nousta merkittävään osaan. Suomalaisten lasten ja nuorten parissa kiusaaminen tai ulkopuolelle jääminen ei ole tavatonta. Eräässä tarinassa käsiteltiin jopa salattua inhoa ja vihaa, jota tunnettiin toista kohtaan. Vastaavia kuvauksia ei löytynyt palestiinalaisten tarinoista.

Yhteiskunnalliset tekijät näyttäisivät toteutuvan suomalaisten tarinoissa erinomaisesti, kaikki artikkelit toteutuivat lähes poikkeuksetta. Suomalaisten tarinoissa pääasiallinen toimija saavutti tavoitteitaan ja toiveitaan sekä kykeni vaikuttamaan tapahtumien kulkuun. Tämä luultavasti heijastelee pystyvyyden ja hallinnan tunnetta yleisemminkin. Nämä puolestaan toimivat hyvinvoinnin voimavaroina. Palestiinalaisilla sen sijaan, kuten taustatietojen ja tarinoiden yleiskatsauksen pohjalta saattoi aavistaa, artikkelit toteutuivat huonommin, eikä vaikutusmahdollisuuksia juuri ollut. Toiveet olivat toisinaan suuria ja ehkä epärealistisia kuten paluu kotimaahan tai pahoin tuhoutuneen leirin jälleenrakennus ennalleen ja tätä kautta asioiden palauttaminen vanhalle tolalle.

Palestiinalaisilta on Libanonissa kiellettyä omistaa asuntoa tai kiinteistöä (Howe, 2005; Chaaban ym., 2010). Tämä tekee ihmisryhmästä hyvin haavoittuvasen, eväten siltä sen perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia. Kuinka kannattavalta näyttää jatkokoulutukseen hakeutuminen lapselle, jolta on lakisääteisesti

kielletty yli 40 ammatin harjoittaminen, mahdollisesta pätevydestä riippumatta? Paitsi tämä myös lapsen oikeuksien sopimuksen kautta taattavan perusopetuksen toteutuminen vaikuttaisi ontuvan Libanonin palestiinalaisväestön keskuudessa. Aineistossani koulu oli kuitenkin lapsille mieluisa paikka, jonne he halusivat mennä mahdollisista ulkoisista uhkatekijöistä huolimatta. Oppiminen ja opettaja näyttäytyvät palestiinalaisten tarinoissa hyvinvoinnin voimavaroina. Koulu luultavasti myös tarjoaa mahdollisuuden vertaisten tapaamiseen, joka ei ollut itsestään selvää palestiinalaisten vaihtelevissa tilanteissa.

Hyvinvointia selvästi heikentävänä tekijänä on pelko sekä suomalaisilla että palestiinalaisilla. Erityisesti pelko tai huoli henkiinjäämiseen ja selviytymiseen liittyen nousee palestiinalaisten tarinoista sellaisissakin, joissa ei erikseen nimetä pelkoa. Suomalaisilla hyvinvointia heikentävänä tekijänä voidaan pitää mahdollisia haasteita vertaissuhteissa tai muissa sosiaalisissa suhteissa. Muihin toimijoihin liitetty negatiiviset kuvaukset olivat suomalaisaineiston eroja palestiinalaiseen nähden. Uskon tämän johtuvan ainakin osittain siitä, että Suomessa materiaaliset ja yhteiskunnalliset asiat ovat verrattain hyvin (Unicef Innocenti card, 2013; Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, 2011). Allardtin (1976) viittaaman Maslowin tarvehierarkian mukaisesti voisi ajatella, että suomalaisilla lapsilla on materiaalisten voimavarojensa kautta mahdollisuus kiinnittää tarkempaa huomiota sosiaalisiin suhteisiinsa ja niiden mahdollisiin ongelmiin.

Palestiinalaisilla sen sijaan huoli omasta ja läheisten henkiinjäämisestä vaikuttaa varmasti sosiaalisten suhteiden näyttäytymiseen positiivisemmassa valossa. Osittain vaikutusta saattaa myös olla yksilöllisyyttä ja yhteisöllisyyttä painottavilla kulttuureilla, joissa lapset elävät. Yhteisöllisyys ja me-toimijuuden korostuminen palestiinalaisilla liittyy oletettavasti myös ympäröivään epävarmuuteen, materiaaliin ja yhteiskunnallisiin haasteisiin. Muiden tekijöiden epävarmuus mahdollisesti ajaa

ihmisiä keskittymään läheisiin ihmissuhteisiin, sillä niihin voidaan ainakin jossain määrin vaikuttaa.

Mielenkiintoinen selkeä ero oman aineistoni tarinoiden sisältöön ja Lähteenmäen (2013, 81-82) esiin nostamiin yleisiin havaintoihin ja omiin aineistoihinsa pohjautuen on se, että lapset eivät juuri kertoneet tai puhuneet sotakokemuksistaan. Muistamattomuuden sijaan tämän arveltiin johtuvan muistojen luonteesta, rankkoihin kokemuksiin ei haluttu enää palata. Pohdittiin myös mahdollisuutta lasten rajattuihin keinoihin sanallistaa kokemuksiaan.

Esittäisin yhtenä vaihtoehtona sille, miksi oma aineistoni poikkeaa edellä mainituista sitä, että palestiinalaislapset, eivät olleet paenneet kovin kauas menetetystä kodista, usein vain toiseen leiriin kohtuullisen matkan päässä. Osa myös palasi kunnostamaan osittain tuhoutuneita kotejaan. Lasten tarinoiden on havaittu vaihtelevan ajan ja paikan mukaan ja liittyvän monesti tässä-ja-nyt-kontekstiin. Ehkä palestiinalaislapsilla kokemus oli vielä hyvin tuoreessa muistissa, eikä tilanne ollut muuttunut yhtä selvästi kuin lapsilla, jotka olivat kokonaan paenneet kotimaastaan toiseen. Palestiinalaislapsilla olosuhteet voivat siis edelleen olla sotatilanteen kaltaiset.

Mahdollisesti turvapaikanhakijalapset käsittelivät tarinoissaan enemmän esimerkiksi perhesuhteitaan, koska nämä olivat edelleen ainakin osittain läsnä heidän nykyhetkessään. Käyttämässäni aineistossa sotaa muistuttavien tilanteiden kuvaukset linkittyivät läheisiin ihmisiin, perheenjäseniin ja ystäviin tai kodin ja lelujen menetykseen. Lapset toivat tällä tavoin esiin inhimillisen puolen hyökkäyksille tarkastelemalla niin sen välittömiä kuin kauaskantoisempia seuraamuksia. Vaikuttaisi, että lapset kiinnittivät huomiota erityisesti erilaisiin seurauksiin. Millaisia tunteita heräsi, ruoan tai juoman vähyyteen, ystävän tai perheenjäsenen menetykseen tai loukkaantumiseen ja sen heijastumiseen heidän arkitodellisuuteensa.

Palestiinalaisaineistossa tarinat kuvaavat lähes poikkeuksetta tilanteita, jossa on jouduttu pakenemaan, on menetetty jotain tai joku. Todennäköisimmin kuitenkin palestiinalaisten lasten tarinoissa toistuvat menetyksen, pelon ja huolen teemat liittyvät heidän elinolosuhteisiinsa, jotka ovat olleet hyvin samankaltaisia paikasta ja ajasta riippumatta. Kuvaavasti eräs tarina alkaa toteamuksella ”tänä vuonna sota sijoittui Nahr el Baredin leiriin. (P05, tyttö 11v.), ikään kuin sota olisi jotain arkipäivästä ja toistuvaa, kuin hieman poikkeuksellinen sääilmiö.

Palestiinalaistarinoiden homogeenisyys saattaa liittyä myös leikin näyttäytymiseen aineistossa. Palestiinalaiset ikävöivät leikkiä ja leikkiseuraa, suomalaiset leikkivät luontevammin. Suomalaisten haasteena oli mukaanpääsy, ei leikin toteutuminen. Herää ajatus siitä voisiko näillä kahdella havainnolla olla yhteys toisiinsa. Voiko leikin ja vertaisten vähäisyys vaikuttaa siihen, että tarinat käsittelevät kuvauksia pakotilanteista, läheisten ja omaisuuden menetyksestä? Jos lapsilla on vain rajallinen mahdollisuus toimia keskenään, kiinnittykö heidän huomionsa pitkälti aikuisten maailmaan, jolta suojaaminen vaikuttaa mahdottomalta kuvauksien perusteella. Kodin tuhoutumista, jonkun loukkaantumista tai läheisen kuolemaa ei voi sivuuttaa, vaikka sen käsittelyä yritettäisiinkin välttää lasten kanssa.

Muutamissa palestiinalaisten tarinoissa viitataan tähän vastaamattomuuteen tai faktatietojen jakamattomuuteen. Lapset kuitenkin tekevät omat, usein oikeansuuntaiset päätelmänsä näistä sanomatta jättämisistä. Vaikuttaisi luontevammalta mahdollistaa keskustelu ja kysymysten esittäminen aiheesta kuin ohittaa asia. Motiivi, jonka myös lapset ovat osanneet päätellä, on luultavasti suojelunhalu. Tämä kääntyy kuitenkin itseään vastaan, jos lapsi tietää tai arvaa vastauksen ja jää sitten yksin pohtimaan vaikeaa asiaa, kuten läheisen menetystä.

Mielenkiintoisesti palestiinalaisten tarinoissa, leikistä ei koskaan kerrota tarinoiden alussa, vaan melko usein vasta tarinan lopussa. Ensin käsiteltiin tapahtumia, jotka olivat todennäköisesti järkyttäneet lapsia suuresti, kuten kodin menetys tai jättäminen ja sotatilanteiden kokemukset. Leikki oli molemmissa aineistoissa mieluisaa tekemistä, jota palestiinalaisaineistossa kaivattiin. Perhe- ja vertaissuhteiden ohella tämä oli lapsille hyvinvoinnin voimavaroja tyypillisimmin edesauttavaa toimintaa.

Eräs merkittävä ero aineistojen välillä oli itsenäisessä toimimisessa. Suomalaisten tarinoissa oli tyypillistä seikkailla yksin tai vertaisten kanssa ilman aikuisia. Palestiinalaisten tarinoissa toimittiin paljon me-ryhmässä, joka useimmiten viittasi ydinperheeseen, mutta toisinaan myös laajempaan joukkoon setiä, tätejä, serkkuja ja isovanhempia. Tämä ero on hyvin looginen, sillä palestiinalaisten tarinoissa kuvataan sota- ja pakotilanteita ja niiden jälkiseuraamuksia. Tällaisissa olosuhteissa varmasti kulttuurista riippumatta itsenäiset seikkailut jäisivät taka-alalle ja aikuisten ja vanhempien rooli päätöksen tekijöinä ja toimeenpanijoina korostuisi.

Palestiinalaisten tarinoita tapahtumia lukiessa ei voi välttyä eettisyyden pohdinnalta. Tarinoiden lukeminen on yllättänyt monella tavalla. Niistä on löytynyt paljon iloa, onnellisuutta ja toiveikkuutta, hyvinvoinnin voimavaroja. Toisaalta tarinoissa näyttäytyy karu arkirealismi lasten kokemista asioista, joita ei kenenkään, etenkin lapsen soisi kokevan. Näiden tapahtumien kuvausten edessä olen tuntenut suurta mitättömyyttä ja voimattomuutta. Mikä voi ajaa ihmiseen toimimaan tuolla tavoin toisia ihmisiä, etenkin puolustuskyvyttömiä lapsia kohtaan?

Toivon, että työni voisi osaltaan tuoda nostaa esiin sitä millaiselta jatkuva epävarmuus ja sotatoimet lasten silmin näyttävät. Toisaalta palestiinalaisten tarinoista voi myös löytää niitä tekijöitä, jotka auttavat heitä ja näyttäytyvät hyvinvoinnin voimavaroina. Näitä

ovat erityisesti perhesuhteet, ystävät, leikkiminen ja tanssiminen. Erityisesti tanssin kautta lapset saivat onnistumisen kokemuksia, kokivat yhteyttä omaan kulttuuriinsa sekä pääsivät toimimaan yhdessä vertaisten kanssa. Vertaisten ohella tanssi vaikuttaisi parhaalta vastapainolta rankoille kokemuksille.

Jumalan ja uskonnon merkitys palestiinalaisilla on ymmärrettävää. Elinolosuhteissa, joita voi kuvata monilta osin epävarmoina, uskonto edustaa pysyvyyttä, jotain joka on olemassa, vaikka kaikki muu ympärillä katoaisi. Tämä liittyy mielestäni myös voimakkaasti vaikutusmahdollisuuksien puutteeseen. Kuten Chaaban ym. (2010) toteavat raportissaan, Libanonissa palestiinalaispakolaiset ovat eriarvoisessa asemassa kantaväestöön nähden. Heillä ei ole samoja oikeuksia ja mahdollisuuksia. Vaikuttaa ymmärrettävältä ja luonnolliselta uskoa korkeampaan voimaan ja parempaan tulevaisuuteen tai itseään kaltoin kohdelleita kohtaavaan koston, kun itse on lähes voimaton vallitsevien olosuhteiden edessä.

Uskonto ja uskominen saattavat olla keinoja välttää epätoivoa lähes toivottomalta vaikuttavassa tilanteessa. Mielestäni viittaukset uskontoon lasten tarinoissa edustavat usein toivoa, uskoa parempaan. He ovat mahdollisesti kuulleet vastaavaa puhetta aikuisilta, kuten jossain tarinoissa käy ilmi. Lapset luovat ja muokkaavat omia ajatuksiaan ja toiveitaan suhteessa uskontoon ja jumalaan. Kuten Corsaro (1997) toteaa, lapset eivät vain toista havaitsemiaan toimintamalleja vaan luovat myös jotain aivan uutta erilaisten havaintojensa ja ajatustensa pohjalta.

Toivoisin väkivaltaa kohdanneille palestiinalaispakolaisille, jolla ei ole omaa valtiota tai kotia yhtäläisiä mahdollisuuksia ja oikeuksia muiden Libanonissa asuvien kanssa. Tämä edellyttäisi mahdollisuutta havaita ja jopa korostaa yhtäläisyyksiä eri ihmisryhmien välillä, eroavaisuuksien korostamisen sijaan. Nämä kaksi toivetta liittyvät voimakkaasti toisiinsa. Vasta silloin, kun yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet toteutuvat, voidaan alkaa

peräänkuuluttaa yhtäläisyyksien painottamista. Toisaalta myös havaittujen yhtäläisyyksien kautta voitaisiin edetä samoihin oikeuksiin ja mahdollisuuksiin.

Lapsille on tarjottu mahdollisuus kertoa ajatuksiaan avoimesti ja keskittyneesti kuunnellen, tämä on varmasti ollut merkityksellistä ja tärkeää heille kotimaasta riippumatta. Palestiinalaisten tarinoiden kautta piirtyvä kuva pienten lasten todellisuudesta, epävarmuudesta, peloista, lelujen ja ystävien ikävöinnistä, on lohdutonta luettavaa. Toivoisin, että tarinoiden avulla voitaisiin tuoda esiin lasten kokemuksia ja ajatuksia sotatilanteista, ja tätä kautta nostaa tietoisuutta ja lisätä keskustelua tästä tärkeästä aiheesta. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsille tulisi turvata oikeus lapsuuteen. Lasten ei pitäisi joutua todistamaan ja kokemaan läheistensä tai muiden ihmisten väkivaltaista menehtymistä silmiensä edessä.

Koti on myös merkityksellinen paikka niin lapsille kuin aikuisille. Sen menettäminen ei ole vain materiaalisen omaisuuden menettämistä vaan heijastuu väistämättä myös turvallisuuden ja kuuluvuuden tunteisiin. Ilman kotia, ei oikein kuulu mihinkään. Etenkin jo valmiiksi yhteiskunnassa marginalisoituneena elävät palestiinalaispakolaiset kokevat varmasti kodin menetyksen muita raskaammin. Heillä ei ole oikeutta tai taloudellista mahdollisuutta ostaa uutta asuntoa (Chaaban ym., 2010). Luultavasti tästä johtuen aineistoni tarinoissa kuvataan kodin raivaamista ja siivoamista, jolla pyritään saattamaan se jälleen asuttavaan kuntoon. Tähän liittyy paitsi sinnikkyyttä, myös vaihtoehdottomuutta. Muuta paikkaa ei ole, työtä ja rahaa hyvin rajallisesti. Vaikutusmahdollisuuksia asuinpaikan suhteen on sitäkin vähemmän.

Kasvattajana ajattelen, että vuorovaikutuksessa voidaan pyrkiä kohti väkivallattomia ratkaisukeinoja. Niinpä itselleni suurin epäonnistumisen kokemus olisi, jos joku vastuullani oleva lapsi

kokisi väkivallan olevan ainoa keino asian selvittämiseen tai ratkaisemiseen.

Hyvinvointiin näyttäisivät vaikuttavan enemmän ulkopuoliset, lapsen ulottumattomissa olevat tekijät kuin lapset itse. Jopa lasten vanhempien mahdollisuudet vaikuttaa elinolosuhteisiin, näyttävät hyvin rajalliselta. Lapsille omat vanhemmat ovat usein melko pitkään lähes kaikkivoipia, jotka pystyvät mihin vain. Tämä herättää kysymyksen siitä, miten vanhempien voimattomuus tapahtumien ja menetysten edessä vaikuttaa lapsiin ja heidän ajatuksiinsa omista mahdollisuuksistaan ja tulevaisuudestaan? Aineistoni pohjalta lapset vaikuttavat hämmästyttävässä määrin uskovan tulevaisuuteen ja tilanteen ratkeamiseen. Erityisesti palestiinalaisen perinteisen tanssin esittäminen toimi lapsille keinona vaikuttaa muihin ihmisiin, tuottaa heille iloa ja välittää omaa kulttuuria ja sanomaa myös maailmanlaajuisesti.

Suomalaisten tarinoissa arkipäiväisten kuvausten sijaan tyypillisiä ovat sadunomaiset aloitukset, onnellisesti tai ainakin jonkinlaiseen ratkaisuun päätyvät loput. Tarinoissa esiintyy paljon inhimillisesti toimivia eläimiä ja fiktiivisiä hahmoja, jotka toimivat inhimillisesti. Tarinoiden rakenteet eivät kuitenkaan orjallisesti mukaile perinteistä sadun rakennetta ja tapahtumat ovat hyvin vaihtelevia. Hyvinvoinnista näiden tarinoiden pohjalta piirtyy voittopuolisesti positiivinen kuva. Erityisesti aineellisen hyvinvoinnin, perustarpeiden ja yhteiskunnalliseen tasoon liittämäni tekijät vaikuttavat toteutuvan ihanteellisesti, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Suomalaisilla haasteet painottuivat sosiaalisiin suhteisiin. Useimmiten haasteet kuitenkin ratkeavat kuten edellä mainitsin. Haasteet ja mahdolliset ongelmat tuodaan esiin ja sitten ne ratkaistaan. Vain muutamissa tarinoissa toimijoiden välille ei synny sopua.

Sadutusmenetelmänä on oletettavasti ollut tutumpi suomalaisille kuin palestiinalaisille. Tämä on voinut osaltaan vaikuttaa tarinoiden

sisältöön. Lasten sadutetut tarinat saattavat olla aluksi hieman kokeilevia. Lapset saattavat testata sitä voiko mitä tahansa kertoa. Tarinat voivat myös olla hyvin erilaisia samaltakin lapselta riippuen siitä, onko kuulolla tarinaa muistiinkirjoittavan aikuisen lisäksi muita lapsia.

Vaikka aineisto on lasten omaa ääntä aidoimmillaan, sitä ei ole ohjattu kysymyksin tai aiheiden rajauksin, voidaan silti esittää kysymys kuinka lähelle lasten subjektiivista kokemusta hyvinvoinnista voidaan päästä? Lapsilla on taito elää hetkessä ja sadutetut tarinat tarjoavat ikkunoita lasten sen hetkisiin ajatuksiin ja tunnelmiin. Taustalla vaikuttavista tekijöistä voin esittää perusteltuja epäilyjä. Toivon kuitenkin tutkielmani omalta osaltaan auttavan lasten oman äänen esiin tuomisessa ja erilaisten tapahtumien tarkastelussa lapsen näkökulmasta käsin.

Palestiinalaisaineistossa olisi potentiaalia monenlaiseen tutkimukseen esimerkiksi väkivallan kokemusten tarkastelusta tai ihmisoikeuksien toteutumisesta. Molempien aineistojen osalta voisi tarkastella perhekäsitettä ja perheenjäseniin liitettyjä kuvauksia. Sukupuolen tai iän vaikutusta kerrottuihin tarinoihin tai sen näyttäytymistä tarinoiden tapahtumissa olisi myös mielenkiintoista tutkia. Ulkonäköön liittyviä kuvauksia voisi myös tarkastella lähemmin.

Saamieni tulosten perusteella lasten kanssa työskentelevien tulisi kiinnittää erityistä huomiota lasten vertaissuhteisiin, leikkiin sekä arvostaa lapsille itselleen merkityksillisiä esineitä ja paikkoja kuten kotia ja turvallisia leikkipaikkoja.

Lähteet

Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. Juva: WSOY.

Al-Yassir, Samar & Khalidi, Aziza. (2005). *Rights of palestinian child in lebanon* No. 3rd supplementary NGO Report).

Lebanon: The Coordination Forum of NGOs Working Among The Palestinian Community in Lebanon.

Attar-Schwartz, S., Ben-Arieh, A., & Khoury-Kassabri, M. (2011).

The geography of children's welfare in Israel: The role of nationality, religion, socio-economic factors and social worker availability. *British Journal of Social Work*, 41(6), 1122-1139. doi:10.1093/bjsw/bcq134

Ben-Arieh, A., & Goerge, R. (2001). Beyond the numbers: How do

we monitor the state of our children? *Children & Youth Services Review*, 23(8), 603-631. Retrieved from <http://search.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=SN011954&site=ehost-live&scope=site>

Ben-Arieh, A. (2005). Where are the children? Children's role in measuring and monitoring their well-being. *Social Indicators Research*, 74(3), 573-596. doi:10.1007/s11205-004-4645-6

Ben-Arieh, A. (2012). How do we measure and monitor the "state of our children"? Revisiting the topic in honor of sheila B.

kamerman. *Children & Youth Services Review*, 34(3), 569-575. doi:10.1016/j.chldyouth.2011.10.008

Bracey, S. J., Quested, E., & Duda, J. L. (2011). Children's conceptualisations of well- and ill-being: Summary of a qualitative inquiry and initial development of a multi-dimensional measure of children's well- and ill-being. *Sport & Exercise Psychology Review*, 7(2), 18-22. Retrieved from <http://search.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=65469920&site=ehost-live&scope=site>

Bradshaw, J., Keung, A., Rees, G., & Goswami, H. (2011). Children's subjective well-being: International comparative perspectives. *Children & Youth Services Review*, 33(4), 548-556. doi:10.1016/j.chldyouth.2010.05.010

Bronfenbrenner, U. (1981). *Sosialisaatiotutkimuksia*. Lüscher, K. (toim.) (P., Ikonen suom.) Espoo: Weilin + Göös, 193.

Camfield, L., Streuli, N., & Woodhead, M. (2009). What's the use of 'well-being' in contexts of child poverty? approaches to research, monitoring and children's participation. *International Journal of Children's Rights*, 17(1), 65-109. doi:10.1163/157181808X357330

- Castilla-Peón, M. F. (2014). *Bienestar infantil: ¿es posible medirlo? (spanish)* Departamento de Ediciones Medicas del Hospital Infantil de Mexico Federico Gomez. Retrieved from <http://search.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=95787145&site=ehost-live&scope=site>
- Chaaban, J., Ghattas, H., Habib, R., Hanafi, S., Sahyoun, N., Salti, N., Seyfert, K., Naamani, N. (2010), “*Socio-Economic Survey of Palestinian Refugees in Lebanon*”, Report published by the American University of Beirut (AUB) and the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA).
- Corsaro, W. A. (1997). *The sociology of childhood*. California, USA: Pine Forge Press.
- Davies, M. B. (2007). *Doing a successful research project. using qualitative or quantitative methods*. New York: Palgrave Macmillan.
- Eskelinen, R. (2013). *Leikkiä, turvaa ja kavereita lasten näkökulma koulupiikan hyvinvointiin*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

- Fattore, T., Mason, J., & Watson, E. (2007). Children's conceptualisation(s) of their well-being. *Social Indicators Research*, 80(1), 5-29. doi:10.1007/s11205-006-9019-9
- Fernandes, L., Mendes, A., & Teixeira, A. (2012). A review essay on the measurement of child well-being. *Social Indicators Research*, 106(2), 239-257. doi:10.1007/s11205-011-9814-9
- Fivush, R., Marin, K., Crawford, M., Reynolds, M., & Brewin, C. R. (2007). Children's narratives and well-being. *Cognition & Emotion*, 21(7), 1414-1434. doi:10.1080/02699930601109531
- Gleitman, H., Reisberg, D., & Gross, J. (2007). In Durbin J. (Ed.), *Psychology* (7th ed.). New York: W.W. Norton, 409, 412-414.
- Goswami, H. (2012). Social relationships and children's subjective well-being. *Social Indicators Research*, 107(3), 575-588. doi:10.1007/s11205-011-9864-z
- Holder, M., & Coleman, B. (2009). The contribution of social relationships to Children's happiness. *Journal of Happiness Studies*, 10(3), 329-349. doi:10.1007/s10902-007-9083-0

- Holmikäri, J. (2012). *Valokuvat ja tarinat kertovat - päiväkotiympäristö lasten näkökulmasta*. Pro gradu – tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Hood, S. (2007). Reporting on Children's well-being: The state of London's children reports. *Social Indicators Research*, 80(1), 249-264. doi:10.1007/s11205-006-9027-9
- Howe, M. (2005). Palestinians in Lebanon. *Middle East Policy*, 12(4), 145-155. doi:10.1111/j.1475-4967.2005.00231.x
- Hurme, H. (2003). Perhe kehityksen kontekstina. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas, H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY, 141.
- Jones, N., & Sumner, A. (2009). Does mixed methods research matter to understanding childhood well-being? *Social Indicators Research*, 90(1), 33-50. doi:10.1007/s11205-008-9311-y
- Kalliala, M. (2008). *Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa?* Helsinki: Gaudeamus, 12-14, 19, 36.
- Karlsson, L. (2000). *Lapsille puheenvuoro. ammattikäytännön perinteet murroksessa*. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Karlsson, L. (2003). *Sadutus. avain osallistavaan toimintakulttuuriin*. Juva: WS Bookwell Oy.

- Karlsson, L., & Karimäki, R. (Eds.). (2012). *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan*. (second ed.). Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Karlsson, L. (2014). *Sadutus. avain osallisuuden toimintakulttuuriin*. Juva: PS-kustannus.
- Kiili, J. (1998). *Lapset ja nuoret hyvinvointinsa asiantuntijoina. raportti hyvinvointi-indikaattoreiden kehittämisestä*. No. 105). Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kiili, J. (2006). *Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistumisesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kirves, L., & Stoor-Grenner, M. (2010). *Kiusaavatko pienetkin lapset?* Mannerheimin lastensuojeluliitto; Folkhälsan, 5.
- Kuokkanen, P. (2012-06-08). *Onnellisena loppuun asti : Lapset kertovat hyvinvoinnista sadutetuissa saduissaan*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. (2011). Hetemäki, I. (toim.) Helsinki: Edita Prima Oy, 139-142, 307-309, 347-349.
- Lähteenmäki, M. (2013). *Lapsi turvapaikanhakijana: Etnografisia näkökulmia vastaanottokeskuksen ja koulun arjesta*.

Helsinki: Käyttäytymistieteellinen tiedekunta.
Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 247. Helsingin yliopisto.

Mashford-Scott, A., Church, A., & Tayler, C. (2012). Seeking children's perspectives on their wellbeing in early childhood settings. *International Journal of Early Childhood*, 44(3), 231-247. doi:10.1007/s13158-012-0069-7

Munter, H. (2003). Minä muiden kanssa: minuuden sosiaalinen synty. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas, H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY, 78, 82.

Palonen, K. (2013). Sadutusta Libanonin pakolaisleireissä. *Kirjallisuusterapia* 1/2013.

[http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Palonen_2013_KV-Sadutus Kirjallisuusterapia_1_2013.pdf](http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Palonen_2013_KV-Sadutus_Kirjallisuusterapia_1_2013.pdf) Luettu 5.1.2015

Poikkeus, A.-M. (2003). Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa P. Lyytinen, M. Korkiakangas, H. Lyytinen (toim.) *Näkökulmia kehityopsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY, 122-123.

Puroila, A., Estola, E., & Syrjälä, L. (2012). Having, loving, and being: Children's narrated well-being in finnish day care

centres. *Early Child Development & Care*, 182(3), 345-362. doi:10.1080/03004430.2011.646726

Rees, G., Bradshaw, J., Goswami, H., & Keung, A. (2010). The children's society. *Journal of Poverty & Social Justice*, 18(2), 197-199. Retrieved from <http://search.ebscohost.com.libproxy.helsinki.fi/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=51706769&site=ehost-live&scope=site>

Ridge, T. (2011). The everyday costs of poverty in childhood: A review of qualitative research exploring the lives and experiences of low-income children in the UK. *Children & Society*, 25(1), 73-84. doi:10.1111/j.1099-0860.2010.00345.x

Roth, W.-M. 2005. *Doing qualitative research: Praxis of methods*. Rotterdam & Taipei: Sense Publishers.

Salmi, S., & Lipponen, L. (2013). *Lapsen voimavarat hyvinvoinnin edistäjinä : Alle kouluikäisten lasten hyvinvoinnin tukeminen vanhempien, päivähoidon ja neuvolan yhteistyöllä*. Helsinki: Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan oppimiskeskus.

Salo-Lee, L., Malmberg, X., Halinoja, R., (1998). *Me ja muut. Kulttuurien välinen viestintä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 7.

Semin, R.G., Görts, C.A., Nandram, S., Semin-Goossens, A. (2002). Cultural perspectives on the linguistic representation of emotion and emotion events. Teoksessa: A.S.R. Manstead & A.H. Fischer (ed.) *Culture and emotion*. Southampton: Psychology Press Ltd, 11.

Stern, D. (1992). *Maailma lapsen silmin* [Diary of a Baby] (E. Jaakkola suom.). Juva: WSOY.

Suomi lukuina 2013.
http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/tyti_sul_201300_2013_10151_net.pdf Luettu 2.5.2014.

Terkki, M. (1997). "*Mä kerron sen että ystävän saa jos haluaa*"
Eräiden Satukeikkaprojektiin osallistuvien kuusivuotiaiden päiväkotilasten tarinoiden analyysi. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

Tornivaara, S.-M. (2004). "*Sit mä haluisin et sä kertoisit mulle sadun. Lasten ja aikuisten vuorovaikutus päiväkodin sadutustilanteissa*". Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

Trani, J., Biggeri, M., & Mauro, V. (2013). The multidimensionality of child poverty: Evidence from afghanistan. *Social Indicators Research*, 112(2), 391-416.
doi:10.1007/s11205-013-0253-7

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

UNICEF Annual Report. Lebanon. (2010).
http://www.unicef.org/about/annualreport/files/Lebanon_COAR_2010.pdf

UNICEF Office of Research (2013). '*Child Well-being in Rich Countries: A comparative overview*', Innocenti Report Card 11, UNICEF Office of Research, Florence.
<http://www.unicef-irc.org/Report-Card-11/>

Veronese, G., Castiglioni, M., Tombolani, M., & Said, M. (2012). My happiness is the refugee camp, my future Palestine': optimism, life satisfaction and perceived happiness in a group of Palestinian children. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*. 2012; 26; 467–473. doi: 10.1111/j.1471-6712.2011.00951.x.

Vornanen, R. (2001). Lasten hyvinvointi. Teoksessa M., Törrönen (toim.) *Lapsuuden hyvinvointi*. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino, 21, 39.

Painamattomat lähteet:

Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut. (2014).

<http://www.hel.fi/hki/Terke/fi/Terveystieteiden palvelut/Neuvolapalvelut/>(Viitattu 3.5.2014.)

Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut. (2014).

<http://www.hel.fi/hki/Terke/fi/Terveystieteiden palvelut/Neuvolapalvelut/Lastenneuvolapalvelut/> (Viitattu 3.5.2014)

Helsingin Sanomat. (2014).

http://www.hs.fi/kotimaa/a1397439395689_julkaistu_14.4.2014, (Viitattu 4.11.2014.)

Hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä. (2011:3).

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKMtr3.pdf?lang=fi> (Viitattu 2.5.2014.)

Kansaneläkelaitos <http://www.kela.fi/lapsiperheet> (Viitattu 4.5.2014.)

Kansaneläkelaitos http://www.kela.fi/tyottomat_luettu_4.5.2014. (Viitattu 4.5.2014.)

Lapsiasiavaltuutettu

http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet/raportointi (Viitattu 3.5.2014.)

Laki lasten päivähoidosta. (1973).

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

(Viitattu 4.5.2014.)

Laki perusopetuksesta. (1998).

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

(Viitattu 4.5.2014.)

Laki subjektiivisesta päivähoidosta. (2014).

<http://www.nettilaki.com/a/p%C3%A4iv%C3%A4hoito-kuntalaisen-subjektiivisena-oikeutena> (Viitattu 4.5.2014.)

Lapset kertovat ja toimivat. (2014).

<http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/> (Viitattu

30.4.2014.)

Lapset kertovat ja toimivat. Yliopiston sivut. (2014).

<http://blogs.helsinki.fi/kasvatuspsykologia/tutkimusarkisto/lapset-kertovat-hyvinvoinnistaan-kuka-kuuntelee-tellis/>

(Viitattu 30.4.2014.)

Psykologien sosiaalinen vastuu ry. (2014).

<http://www.psykologiensosiaalinvastuu.fi/main/index.php?pp=77&pr=2> (Viitattu 2.5.2014.)

Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). KvaliMOTV -

Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu].

Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja

tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>.

(Viitattu 29.04.2014.)

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_3.html

UNICEF. (2014). <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

UNRWA. Where we work. Lebanon. (2014).

<http://www.unrwa.org/where-we-work/lebanon> (Viitattu

2.1.2015.)

Yle Etelä-Savo (2014).

[http://yle.fi/uutiset/professori liisa karlsson kuuntelemm](http://yle.fi/uutiset/professori_liisa_karlsson_kuuntelemm)

[eko todella toisiamme kuuntelemmeko lapsia ja nuoria](#)

[/7184020](#) (Viitattu 30.9.2014.)

LIITE 1

Palestiinalaiset

This year the war took place in Nahr el-Bared camp. During this war many people passed away- among them men, women and plenty of children. People's hearts were scarred from the painful news. Many houses were destroyed, many cars damaged. Quran verses were constantly coming out of all people's mouths, they were afraid; children and women crying all the time because of fear. On my way out of the camp I saw many blocks of houses that had been destroyed, levelled. People were crying and I was one of them. Today in Beddawi, at my aunt's place I feel happy and sad at the same time. People who stayed in the camps are suffering, like I did. My happiness will not be complete unless this problem is solved and we can go back to our houses where we were born, free from a prison that is imprisoning our hearts. I wish that all children would not be afraid. **P06**

Tänä vuonna sota sijoittui Nahr el-Baredin leiriin. Tämän sodan aikana monia ihmisiä menehtyi-heidän joukossaan miehiä, naisia ja paljon lapsia. Ihmisten sydämet arpeutuivat kipeistä uutisista. Monet talot olivat tuhoutuneet, monet autot vaurioituneet. Koraanin pätkiä tuli jatkuvasti ulos ihmisten suista, heitä pelotti; lapset ja naiset itkivät koko ajan pelon takia. Matkallani leiristä pois, näin monia maan tasalle tuhottuja taloja. Ihmiset itkivät ja minä olin yksi heistä. Tänään Beddawissa, tätini luona tunnen itseni yhtä aikaa onnelliseksi ja surulliseksi. Ihmiset, jotka jäivät leireihin kärsivät, kuten minäkin aiemmin. Onnellisuuteni ei tule täydelliseksi ellei tätä ongelmaa ratkaista ja voimme palata koteihimme, joissa olemme syntyneet, vapaana vankilasta, joka vangitsee sydämemme. Toivon, että kaikki lapset eivät olisi peloissaan. **P06/ tyttö 10 v.**

There was so much bombing in Nahr el- Bared some people were afraid they would die, others were afraid they would be injured. Days passed until the day came when we left the camp. We were scared and lost. At that time we did not know how we got out of the camp but it is an unforgettable day in our memories.

When we left Nahr el-Bared we went to Beddawi camp. We thank this camp because they fed us and met our needs. When we were exposed to bombing and snipers we understood the value of having a home. We realized that nagging gets nowhere. When we left the

camp some people were looking for a place to live in. The nearby Arab countries were watching. They did not believe what was happening until they saw us on TV. I wish there will be no fighting. I wish they would allow us to go back to our houses in the camp.

P07

Allahin nimeen, hyvántahtoisimman ja armollisimman. Siellä oli niin paljon pommitusta Nahr el-Baredissa, jotkut ihmiset pelkäsivät kuolevansa, toiset pelkäsivät haavoittuvansa. Päivät kuluivat kunnes tuli päivä, jona lähdimme leiristä. Me olimme peloissamme ja hukassa. Silloin emme tienneet miten pääsimme leiristä ulos, mutta se on unohtumaton päivä muistoissamme. Kun lähdimme Nah el-Baredista menimme Beddawin leiriin .Me kiitämme tätä leiriä, koska he ruokkivat meitä ja tyydyttivät tarpeemme. Kun jouduimme pommitusten ja sala-ampujien keskelle, ymmärsimme kodin arvon. Ymmärsimme, ettei nalkutus johda mihinkään. Kun lähdimme leiriltä jotkut ihmiset etsivät asuinpaikkaa. Läheiset arabivaltiot katselivat. He eivät uskoneet mitä oli tapahtumassa ennen kuin näkivät meidät tv:ssä. Toivon, ettei olisi taistelujia. Toivon, että he sallisivat meidän mennä takaisin taloihimme leirillä. **P07/ tyttö 9 v.**

I drew a tank shelling a house. People ran away. A woman and her husband died. She had two children- one of them was throwing stones at the tank because it killed his mother. His little brother was crying because of the death of his parents and did know where to go. **P08**

Minä piirsin taloa ampuvan tankin. Ihmiset juoksivat pois. Nainen ja hänen aviomiehensä kuolivat. Hänellä (nainen) oli kaksi lasta- toinen heistä heitteli kiviä tankkia päin, koska se tappoi hänen äitinsä. Hänen pikkuveljensä itki vanhempien kuoleman takia, eikä tiennyt mine mennä. **P08/ tyttö 11 v.**

We came back to the camp on the first day of Eid El Adha. I wanted to come even though I was not enjoying the Eid. I missed my house. In the camp I found destroyed homes. The army was very

strict about allowing people in and out of the camp. Our entire neighbourhood was destroyed. I was sad because all of our neighbors' houses were also destroyed. Our house was in better shape than others, only half of it was burnt. I worked hard with my parents to find things in my house. I became tired. I wanted to find my favourite things but all my toys were gone; my mother's jewels, my sister's wedding items were gone. I especially missed my

winter jacket that my mother had bought for me to wear in school. I get scared at night because of no electricity and at night rats visit us. **P09**

Me palasimme leirille Eid El Adhan(suom.huom. uskonnollinen juhla) ensimmäisenä päivänä.Halusin tulla, vaikken nauttinutkaan Eidistä. Ikävöin taloani. Leirillä löysin tuhottuja koteja. Armeija oli hyvin ankara päästäessään ihmisiä leirin sisään ja leiriltä pois. Meidän koko naapurustomme oli tuhottu. Olin surullinen, koska kaikkien naapuriemme talot oli myös tuhottu. Meidän talomme oli muita paremmassa kunnossa, vain puolet siitä oli palanut. Työskentelin kovasti vanhempieni kanssa löytääkseni tavaroita talostani. Minä tulin väsyneeksi. Halusin löytää lempitavarani, mutta kaikki leluni olivat poissa; äitini korut, siskoni häätavarat olivat poissa. Kaipasin erityisesti talvitakkiani, jonka äitini oli ostanut minulle käytettäväksi koulussa. Minä pelkään öisin, koska ei sähköä ja rotat vierailevat luonamme. **P09/ poika 9 v.**

I felt like my heart stopped beating when I saw the camp. I could not recognize my house. In all directions streets are filled with broken concrete from the destroyed homes. Our house is burned- there is nothing left inside. Our house was so beautiful. It was by the sea, I used to swim everyday. I am very sad for the camp. The state should beware of God. I got tired of speaking- who is listening? Everyday I came to the camp with my family to clean our house it is still very difficult to live in. I love to go to school but there is no school available. I swear by God I am tired. I cannot play with my friends because we live very far from each other. I forgot how to play. My toys have gone. I cry everyday, I am fed up, I wish we can go back and live as a family again. **P10**

Minusta tuntui kuin sydämeni olisi lakannut lyömästä, kun näin leirin. En tunnistanut taloani. Kaikissa suunnissa kadut ovat täynnä betoninpalasia tuhotuista kodeista. Meidän talomme on palanut- sisällä ei ole mitään jäljellä.Meidän talomme oli niin kaunis. Se oli meren rannalla, minulla oli tapana uida joka päivä. Olen hyvin surullinen leirin vuoksi. Valtion tulisi varoa Jumalaa. Minä olen väsynyt puhumiseen- kuka kuuntelee? Joka päivä tulin leirille perheeni kanssa siivoamaan taloamme, siinä on edelleen hyvin vaikea asua. Minä rakastan kouluunmenoa, mutta koulua ei ole saatavilla. Vannon Jumalan kautta, että olen väsynyt. En voi leikkiä ystäväni kanssa, koska asumme hyvin kaukana toisistamme. Olen unohtanut miten leikitään.Minun leluni ovat poissa. Itken joka päivä, olen kyllästynyt, toivon, että voisimme mennä takaisin ja elää jälleen perheenä.. **P10/ poika 10 v.**

I have to tell you about Nahr el-Bared camp. The army was fighting with Fatah al-Islam and shelling Nahr el-Bared camp, many people were killed. People started leaving the camp to go to Beddawi camp. They were going by cars and buses. On the way we saw the Lebanese army bombing the camp. When we arrived at Beddawi camp we went out of our cars and greeted our relatives. At night we slept on the floor without pillows, mattresses or blankets. **P12**

Minun täytyy kertoa teille Nahr el-Baredin leiristä. Armeija taisteli Fatah al-Islamin kanssa ja tulitti kranaateilla Nahr el-Baredin leiriä, monia ihmisiä tapettiin. Ihmiset alkoivat lähteä leiristä mennäkseen Beddawin leiriin. He kulkivat autoilla ja busseilla. Matkalla näimme Libanonin armeijan pommittavan leiriä. Kun saavuimme Beddawin leiriin menimme ulos autoista ja tervehdimme sukulaisiamme. Yöllä nukuimme lattialla ilman tyynyjä, patjoja tai peittoja. **P12/poika 10 v.**

We were living near the kindergarten. I sleep when it is dark. When my father gets up he goes to work. He paints houses and gives money to my mother. My mother gives me money to buy things. **P13**

Me asuimme päiväkodin lähellä. Nukun kun on pimeää. Kun isäni nousee ylös hän menee töihin. Hän maalaa taloja ja antaa rahaa äidilleni. Äitini antaa minulle rahaa tavaroiden ostamiseen. **P13/poika 3 v.**

My father sleeps at the jail. I visit him with my mother and my sister Nour. Mother carried food for him- he told her it tastes good. He threw a potato chips packet to me from the jail window. I told father that I want to bring a pencil for the teacher and I brought one. **P15**

Isäni nukkuu vankilassa. Vierailen hänen luonaan äitini ja siskoni Nourin kanssa. Äiti kantoi hänelle ruokaa- hän kertoi äidille, että se maistuu hyvältä. Hän heitti perunalastupussin minulle vankilan ikkunasta. Kerroin isälle, että haluan viedä kynän opettajalle ja vein yhden. **P15/ poika 5 v.**

My father is ill. He goes to the doctor and drinks red medicine. The medicine is not sour. He takes the medicine in order to recover. I am ill as well. My mother died in her sleep. Ali is also ill. **P16**

Isäni on sairas. Hän menee lääkäriin ja juo punaista lääkettä. Lääke ei ole kirpeää. Hän ottaa lääkettä parantuakseen. Minä olen myös sairas. Äitini kuoli nukkuessaan. Ali on myös sairas. **P16/ tyttö 3 v.**

Mama, Papa, Janin, Yousef and my sister. The bicycle and the car are for my brother Hamodi who died in my mother's tummy when she was shot. **P17**

Äiti, isä, Janin, Yousef ja minun siskoni. Polkupyörä ja auto ovat veljelleni Hamodille, joka kuoli äitini masussa kun hänet ammuttiin. **P17/tyttö 2,5 v.**

Minun nimeni on **Mohammed Diaá Awad**. Olen yhdeksänvuotias ja olen toisella luokalla. Ensin meillä oli rauhallista ja sitten yhtäkkiä kaikki muuttui. Me lähdimme pakoon ja oli hyvin vaikeaa päästä Libanoniin pommitusten ja aseellisten taistelujen vuoksi. Nyt olemme sitten Libanonissa. Me asuimme isoäitimme Farehan luona, mutta hän ei jaksanut meitä. Ensin hän sanoi: "Tämä on teidän kotinne, voitte asua kanssamme." Muutaman päivän jälkeen hän pyysi meitä lähtemään kodistaan ja nyt me asumme täällä (huone UNRWA:n toimistossa, saduttajan huomautus). Minä haluan palata takaisin kotiini Syyriaan. Syyriasta tykkään tosi paljon, mutta mitä minä mahdan. Se tapahtui mikä tapahtui. Mitä Allah säätää, se tapahtuu meille. Me asumme Daaboulin kadulla lähellä Salemin asemaa. Minulla on kolme sisarusta. Minun sisareni nimi on Nancy ja hän on 16-vuotias. Minun veljeni on Abed el-Rahman. Hän on viisi. Pikkusisareni on kuusi kuukautta. Minä tykkään asua kotonani, siellä minulla on mukava olla. En halua asua Libanonissa, vaan Syyriassa. **P19/ poika 9 v.** (Suomentanut Kirsti Palonen, saatu suomenkielisenä)

We were staying with uncle Faris until he threw us out of his house. We rented a garage from Abou Samir Risha, near my uncle Mahmoud. We are still there and all our things are on the floor. A woman who owns a shop gave us boxes, we put our things in them. Then we bought a cupboard and arranged our things in it. **P20**

Me asuimme Faris setäni luona kunnes hän heitti meidät ulos talostaan. Vuokrasimme autotallin Abou Samir Rishalta, Mahmoud setäni läheltä. Olemme yhä täällä ja kaikki tavaramme ovat lattialla. Kaupan omistava nainen antoi meille laatikoita, laitoimme tavaramme niihin. Sitten ostimme kaapin ja järjestimme tavaramme sen sisään. **P20/ tyttö 5 v.**

When the shooting started, I was sleeping. I woke up but the shooting continued. I found my father, mother, my uncle's wife and

her children. They came to our house for shelter. They were very frightened, especially my cousin Inass. Whenever a bomb hit she put her hands on her ears and out her head down; I laughed at her. In the morning the shooting was more severe. My brother Mazen was trembling because his blood sugar was low. My mother ran and quickly gave him biscuits because he must eat something sweet when he is in this condition. My mother always keeps biscuits for him in her handbag. When he ate the biscuit his blood sugar level was ok. The glucose reading should be between 70 and 120; if it becomes high he should be hospitalized. Thanks God he is ok now. We went to grandma's and stayed with her for three days. At 11:30 at night we went to Beddawi, the next day to Beirut. On our way I saw buses. I remembered my toy bus and wished I had brought it with me. We arrived to Beirut to my grandfather's place in Sabra area. My grandpa's place was so narrow and already had eight people in it so we went to the National Education School. We stayed in a small room- six people slept in it. It is true that we are relaxed from the shooting but we are not relaxed staying in the school room. But we say "thanks God, and by his will we shall go back to our house in Nahr el- Bared". **P21**

Kun ampuminen alkoi, olin nukkumassa. Heräsin, mutta ampuminen jatkui. Löysin isäni, äitini, setäni vaimon ja hänen lapsensa. He tulivat meidän taloomme suojaan. He olivat peloissaan, etenkin serkkuni Inass. Aina kun pommi osui, hän laittoi kätensä korvilleen ja päänsä alas; minä nauroin hänelle. Aamulla ampuminen oli vakavampaa. Veljeni Mazen tärisi, koska hänen verensokerinsa oli alhainen. Äitini juoksi kiireesti hakemaan hänelle keksejä, sillä hänen on syötävä jotain makeaa, kun hän on tuollaisessa tilassa. Äitini pitää aina käsilaukussaan keksejä hänelle. Kun hän söi keksin, hänen verensokerinsa oli ok. Glukoosilukeman tulisi olla 70:n ja 120:n välillä; mikäli se tulee korkeaksi hänet pitää viedä sairaalaan. Kiitti jumala, että hän on nyt ok. Menimme isoäidin luo ja asuimme hänen luonaan kolme päivää. Kello 11.30 yöllä menimme Beddawiin ja seuraavana päivänä Beirutiin. Matkalla näin busseja. Muistin lelubussini ja toivoin, että olisin ottanut sen mukaani. Me saavuimme Beirutiin isoisäni asuntoon Sabran alueella. Isoisäni asunto oli niin kapea ja siellä asui jo kahdeksan ihmistä, joten me menimme National Education – koululle. Asuimme pienessä huoneessa- kuusi ihmistä nukkui siinä. On totta, että olemme rentoutuneet ammunnan suhteen, mutta emme ole rentoutuneet asuessamme koulun huoneessa. Mutta me sanomme "kiitti jumala ja hänen tahdostaan palaamme takaisin taloomme Nahr el-Baredissa." **P21/poika 8 v.**

My brothers and I were sleeping but woke up in the early morning scared. My mother said: "do not be afraid, it is Israel bombing." We ran out of the house where we were told that it was Fatah al-Islam and the Lebanese army that were shelling. My mother went to get bread because since the first day of fighting we had no bread in the camp. We ate toast and drank tea. My mother was cooking rice when the shelling started. We were in a panic and ran, leaving the food. Later, we stopped eating because the noise was so loud. On the second day it got even louder and scarier. This was because they were targeting El Jalil mosque which was in our neighborhood. Our neighbor's house was targeted and destroyed. We stayed together with my aunts, nieces and nephews. We were very nervous when we heard the rockets whistling. As the rockets approached us we prayed and read Quran verses. My mother and grandmother said Allah words (that we say before death). We were running out of water so my mother told everyone to only take a sip of water to wet our mouth. My cousin heard that someone had water so he went and got some. My mother washed our faces and gave us a drink. At night we were scared to go to sleep. My mother told us that we better catch some sleep before they start shelling again. I went to sleep but I woke up scared because of the bombing. My uncle said that the shelling was in our neighborhood. We wanted to go to Beddawi with my aunt but my grandmother was afraid from the snipers. We were screaming and running in the streets. At 9 a.m. they let people leave. We all left. My brothers, aunts and uncles were very afraid and asked God to please let us not be shot. My mother was two months pregnant, we worried for her safety. We arrived at the check point. From there we went into a green van full of people on top of each other. We reached Beddawi. When I am writing this I want to cry because I remember everything. **P22**

Veljeni ja minä olimme nukkumassa , mutta heräsimme aamulla aikaisin peloissamme. Äitini sanoi: "Älkää pelätkö, se on Israel, joka pommittaa." Juoksimme ulos talosta ja meille kerrottiin, että ampujat ovat Fatah al-Islam ja Libanonin armeija. Äitini meni hakemaan leipää, sillä ensimmäisestä taistelupäivästä lähtien meillä ei ole ollut leipää leirissä. (...)Me söimme paahtoleipää ja joimme teetä. Äitini oli keittämässä riisiä, kun kranaattitulitus alkoi. Olimme paniikissa ja juoksimme, jättäen ruoan. Myöhemmin lopetimme syömisen, kovan metelin takia. Toisena päivänä se muuttui vielä kovemmaksi ja pelottavammaksi. Tämä johtui siitä, että heillä oli kohteenaan El Jalilin moskeija, joka oli naapurustossamme. Naapuriemme taloon tähdättiin ja se tuhottiin.

Me pysyimme yhdessä tätieni, veljentyttöjeni ja veljenpoikieni kanssa. Olimme hyvin hermostuneita kun kuulimme rakettien viheltävän. Rakettien lähestyessä meitä, rukoilimme ja luimme Koraanin säkeitä. Äitini ja isoäitini sanoivat Allah sanoja (joita sanomme ennen kuolemaa). Meillä oli vesi loppumaisillaan, joten äitini kehoitti kaikkia ottamaan vain pieniä huikkia vettä suun kostuttamiseksi. Serkkuni kuuli, että jollain oli vettä, joten hän haki sitä. Äitini pesi meidän kasvomme ja antoi meille juotavaa. Yöllä meitä pelotti mennä nukkumaan. Äitini sanoi meille, että meidän on paras nukkua vähän ennen kuin ampuminen alkaa taas. Menin nukkumaan, mutta heräsin peloissani pommituksen takia. Setäni sanoi, että kraattitulitus oli meidän naapurustossamme. Me halusimme mennä Beddawiin, mutta isoäiti pelkäsi sala-ampujia. Me kiljuimme ja juoksimme kaduilla. Aamulla yhdeksältä he antoivat ihmisten lähteä. Me kaikki lähdimme. Veljeni, tätini ja setäni olivat hyvin peloissaan ja pyysivät jumalalta, ettemme tulisi ammutuiksi. Äitini oli toisella kuulla raskaana ja meitä huoletti hänen turvallisuutensa. Saavuimme tarkastusasemalle. Sieltä menimme vihreällä pakettiautolla, täynnä ihmisiä toistensa päällä. Saavuimme Beddawiin. Kun kirjoitan tätä haluan itkeä, koska muistan kaiken. **P22/ tyttö 11 v.**

When we came to the camp I was afraid even though I was so eager to come. Women were sad and shouting, the small children were screaming. The minute we entered our house we started cleaning. When we finished cleaning we mopped the floor and stayed there. The house has two rooms, which were still in good shape, but the four other rooms were destroyed. We cleaned little by little until we finished. We are living with our uncles because originally we had lived in the same block. An institution visits us and records our names. Till now we live without doors and windows. We are afraid of the winter and what will happen to us. I am remembering our house from before. I cried and cried because everything has changed – there are no shops, no playgrounds, our house is open to the neighbors. I get scared at night because the neighbors come in the morning and leave at night. We are the only ones left in the neighborhood. I love this camp and love living in it even though the homes are destroyed. I could not get used to Beddawi camp. These days I am playing the game of Fatah al-Islam and the army. We still have some sand bags left from the army near our houses. They are saying that the original camp people can go back in ten months. I am waiting because my grandfather's house is there and I love staying with him. **P23**

Kun tulimme leiriin minua pelotti, vaikka olin innoissani tänne tulemisesta. Naiset olivat surullisia, ja huusivat, pienet lapset kiljuivat. Sillä minuutilla, kun saavuimme taloomme, aloimme siivota. Kun lopetimme siivoamisen, moppasimme lattian, ja jäimme sinne. Talossa on kaksi huonetta, jotka ovat vielä hyvässä kunnossa, mutta neljä muuta huonetta tuhoutuivat. Me siivosimme pikkuhiljaa, kunnes saimme sen päätökseen. Asumme setiemme kanssa, koska alun perin asuimme samassa korttelissa. Eräs järjestö vierailee luonamme ja kirjoittaa nimemme muistiin. Tähän asti asumme ilman ovia ja ikkunoita. Talvi pelottaa meitä ja mitä meille tapahtuu. Minä muistelen aiempaa taloamme. Minä itkin ja itkin, koska kaikki on muuttunut- ei ole kauppoja, ei leikkipuistoja, meidän talomme on avoin naapureille. Minua pelottaa öisin, koska naapurit tulevat sisään aamulla ja lähtevät illalla. Me olemme ainoat jäljellä naapurustossa. Rakastan tätä leiriä ja rakastan täällä asumista, vaikka kodit ovat tuhoutuneet. En voisi tottua Beddawin leiriin. Näinä päivinä leikin Fatah al-Islamia ja armeijaa. Meidän talojemme lähellä on vielä joitain hiekkasäkkejä jäljellä armeijalta. He sanovat, että alkuperäiset leiri- ihmiset voivat palata kymmenen kuukauden kuluttua. Minä odotan, koska isoisäni talo on siellä ja rakastan hänen luonaan asumista. **P23/ poika 12 v.**

When my mother told us we are going back to Nahr el-Bared camp I was clapping and very happy because I missed our house. I saw many destroyed houses and there was a very bad smell that causes health problems. When the bulldozer cleaned the street we could enter our house – stones from destroyed houses were blocking the road. Our house was burned but I went to grandmother's house because it was better than ours. I became very happy because I love my grandma and want to sleep near her. I told my father we will sleep at grandma's until we fix our house. Grandmother was crying and asking God to punish those who caused this destruction. I cried with her. I hugged her and told her: "May God burn those who burnt our houses." **P24**

Kun äitini kertoi, että menemme takaisin Nahr el-Bared leiriin taputin käsiäni ja olin hyvin onnellinen, sillä kaipaasin taloamme. Näin monia tuhottuja taloja ja siellä oli paha haju, joka aiheuttaa terveysongelmia. Kun puskutraktori siivosi kadun pääsimme sisään taloomme- tuhotuista taloista irronneet kivet tukkivat tien. Meidän talomme oli palanut, mutta menin isoäidin talolle, koska se oli paremmassa kunnossa kuin meidän. Tulin hyvin onnelliseksi, koska rakastan isoäitiäni ja haluan nukkua hänen lähellään. Kerroin isälle, että me nukumme isoäidin luona, kunnes olemme korjanneet

talomme. Isoäiti itki ja pyysi jumalaa rankaisemaan niitä, jotka aiheuttivat tämän tuhon. Itkin hänen kanssaan. Halasin häntä ja sanoin hänelle: "Polttakkoon jumala heidät, jotka polttivat meidän talomme." **P24 / poika 10 v.**

We were in the shelter. My father went out to the streets and found El Hajj Naïf. He said that anybody who wants to leave the camp can go. My father and El Hajj Naïf decided to leave together in his bus. When we reached the main street many families were waiting. They all rushed onto the bus, one on top of each other. El Hajj Naïf was shouting: "I cannot take you all, I cannot drive like that." His gas pedal broke three times. He shouted for people to get out of the bus so he could fix the pedal, then we got back on. I was sitting by a window on the bus. I recognized a car that passed us, it went through Badet Al Set but we went through another road by El Falah hill. Forty meters before the Shaker house I saw shooting coming from the fields. The bus driver got hurt and the bus started moving from side to side then turned over on the left side. I was shot in my back. My father tore my clothes off and found a big wound on my back. My mother saw what had happened to me, got off the bus, and screamed for somebody to help me. A sniper shot her in the head, she was badly hurt. I saw her but could not do anything because I was hurt. One of the Shaker family carried me away. I saw plenty of tanks. Someone took me in their car and quickly drove me to the hospital, to the Emergency Room. They gave me oxygen. I was lying on my right side, when I tried to turn on my left side I vomited. I saw a lady nurse looking at my mother's head. I saw my mother but could not speak with her because I was unable to speak. They gave me anesthetic injection and I slept. I was operated on. When I woke up there was an army man standing by me. I asked him: "Who shot at us?" he answered that he "does not know". I was there till the morning then they transferred me to the Palestine Red Crescent Society's hospital because I was in Al Keir hospital. There I found my uncle. He had run out of Nahr el Bared and walked to Beddawi last night. I asked "Where is Montaha?" He did not answer. I knew that she had passed away. She was taken out of the hospital in a coffin and buried. They took her and Hajj Naïf and buried them next to each other under a tree. When I was in the car I saw the tree that my mother and Hajj Naïf are buried under- my father showed it to me. Here in the hospital I get bored because there is nobody to play with and I have nothing to play with. My aunt's husband promised to get me a play station when I got out but he did not get it yet. **P25**

Me olimme suojassa. Isäni meni ulos kadulle ja löysi El Hajj Naïfin. Hän sanoi, että kuka tahansa, joka haluaa lähteä leiriltä, voi lähteä. Isäni ja El Hajj Naïf päättivät lähteä yhdessä hänen (Hajj) bussillaan. Kun saavuimme pääkadulle, siellä oli monia perheitä odottamassa. He kaikki ryntäsivät bussiin toistensa päälle. El Hajj Naïf huusi: “En voi ottaa teitä kaikkia, en voi ajaa niin.” Hänen kaasupolkimensa hajosi kolmesti. Hän huusi ihmisiä poistumaan bussista, jotta voisi korjata polkimen, sitten menimme takaisin kyytiin. Minä istuin ikkunan vieressä bussissa. Tunnistin meidät ohittaneen auton, se meni Badet Al Setin kautta, mutta me menimme toista tietä El Falah kukkulan ohi. Neljäkymmentä metriä ennen Shaker taloa, näin pelloilta tulevan ammuskelun. Bussinkuljettaja loukkaantui ja bussi alkoi liikkua puolelta toiselle ja kaatui vasen puoli alaspäin. Minua ammuttiin selkään. Isäni repi vaatteeni ja löysi selästäni suuren haavan. Äitini näki mitä minulle oli tapahtunut, meni ulos bussista ja huusi jotakuta auttamaan minua. Sala-ampuja ampui häntä päähän, hän loukkaantui vakavasti. Minä näin mitä hänelle tapahtui, mutten voinut tehdä mitään, koska olin loukkaantunut. Eräs Shaker perheenjäsen kantoi minut pois. Näin paljon tankkeja. Joku otti minut autonsa kyytiin ja ajoi minut nopeasti sairaalan ensiapuun. He antoivat minulle happea. Makasin oikealla kyljelläni, kun yritin kääntyä vasemmalle kyljelle, oksensin. Näin naissairaanhoitajan katsovan äitini päätä. Näin äitini, mutten voinut puhua hänen kanssaan, koska en kyennyt puhumaan. He antoivat minulle nukutusruiskeen ja mina nukuin. Minut leikattiin. Kun heräsin seiso vieressäni armeijan mies. Kysyin häneltä “kuka ampui meitä?” ja hän vastasi “ettei tiedä”. Olin siellä aamuun asti, sitten he siirsivät minut Palestiinan Punaisen ristin sairaalaan, sillä olin Al Keir – sairaalassa. Sieltä löysin setäni. Hän oli paennut Nah El Baredista (kirj. huom. leiri) ja kävellyt Beddawiin (kirj.huom. toinen leiri) viime yönä. Minä kysyin “Missä on Montaha? Hän ei vastannut. Tiesin, että hän oli menehtynyt. Hänet vietiin sairaalasta arkussa ja haudattiin. He vievät hänet ja Hajj Naïfin ja hautasivat heidät vierekkäin puun alle. Ollessani autossa näin puun, jonka alle äitini ja El Hajj Naïf oli haudattu- isäni näytti sen minulle. Täällä sairaalassa tylsistyn, koska täällä ei ole ketään, jonka kanssa leikkiä, eikä minulla ole mitään millä leikkiä. Tätini mies lupasi hankkia minulle play stationin kun pääsen pois, muttei ole hankkinut sitä vielä. **P25/ poika 12 v.**

We were asleep at 3 a.m. when the shooting started with guns called 500. We wanted to escape to the shelter but we could not because the shooting was near our home. In the morning the

shooting stopped, it seems the shooters wanted to take some rest. So we managed to run to the shelter. We felt like we were suffocating in the shelter because there were no windows. There were mice and rats in there. We stayed there for five days; we ate luncheon meat without bread or labneh. I saw my friends go to the hospital. I wanted to go with them in the ambulance but the doctor did not let me because the hospital was far away. When I learned that my friends passed away I cried and read to Quran. I was with my father and I was not afraid. I cried for my brother and our young men because the Palestinian people are Muslims. At night we escaped to Beddawi. There, the Red Cross was distributing goodies for us to eat. Then we went to Shatila. I was happy because I met my mother and my brothers and saw my grandparents. I was asking them to come and get us. In Shatila, every day I watched the news and would say "God be with the Palestinians and Muslims." I want so much to go back to my home because I felt secure there. The last thing I want to say is "thanks God." **P26**

Olimme nukkumassa kolmelta yöllä, kun ammunta alkoi 500 – nimisillä aseilla. Halusimme paeta suojaan, muttemme voineet, koska ammunta oli kotimme lähellä. Aamulla ammunta lakkasi, vaikutti siltä, että ampujat halusivat hieman levätä. Niinpä onnistuimme juoksemaan suojaan. Meistä tuntui kuin olisimme tukehtuneet suojassa, koska siellä ei ollut ikkunoita. Siellä oli hiiriä ja rottia siellä. Me viivymme siellä viisi päivää; söimme luncheon lihaa ilman riisiä tai labnehia. Näin ystäväni menevän sairaalaan. Halusin mennä heidän mukaansa, mutta lääkäri ei päästänyt minua, sillä sairaala oli kaukana. Kun sain kuulla ystäväni menehtyneen itkin ja luin Koraania. Olin isäni kanssa, en ollut peloissani. Itkin veljeni ja nuorten miesten vuoksi, sillä palestiinalaiset ovat muslimeja. Yöllä pakenimme Beddawiin. Siellä Punainen Risti jakoi herkkuja meille syötäväksi. Sitten menimme Shatilaan. Olin onnellinen, koska tapasin äitini ja veljeni ja näin isovanhempani. Pyysin heitä hakemaan meidät. Shatilassa katsoin joka päivä uutisia ja sanoin: "Jumala ole palestiinalaisten ja muslimien kanssa." Haluan todella kovasti palata kotiini, koska tunsin oloni turvallisiksi siellä. Viimeinen asia, jonka haluan sanoa on "kiitti jumala." **P26/ poika 11 v.**

I would love to stay in a place that is not destroyed. I don't like our house to be on the ground. Our house is burnt; my parent's room is burnt. My sister wants to leave for Abu Dhabi. Two suitcases were burned, she was so cross. She was looking for her jewelry but found nothing. My father's truck was burned and thrown to the

mountains; he bought it for \$ 100. I am not happy here because they destroyed the camp. I have a friend here, I stay with her. I want to stay in Beddawi because this camp is destroyed. I have two names (Layal and Domoz)- Domoz means tears I like them to call me Domoz, it is much nicer. My mother asked me not to go to school because of bombs. I told her I will go because I am clever at school. In Beddawi I play, but here I cannot. I walk with my cousin but there is plenty of mud and dirt. Fatah and Hamas bring food from Hariri, it is not good. From Fatah it is good. My sister left to Abu Dhabi. I do not like to play here because of the soil and soot. My mother stays at home and works all the time, she washes by hand because the washing machine was burned, the refrigerator was also burned. There is no cold water and electricity is available only at night. I like to play with my friend Aya (Loukate). Sometimes I stumble on metal. My father is

poor, he has no money. He gathers metals from near the front. When friends are around I play with them. I like to play hide and seek with my friend. When I play outside I wish that the camp was not dirty and rotten. I don't want to stay outside because my clothes become dirty. I like to play every day. My mother gives me 1000 L.L each day. I like to dance and also like to help my mother in cleaning the house. Sometimes she doesn't let me, sometimes I wash. **P27**

Rakastaisin asua paikassa, joka ole tuhoutunut. En pidä siitä, että talomme on maan tasalla. Talomme on palanut; vanhempieni huone on palanut. Siskoni haluaa lähteä Abu Dhabiin. Kaksi matkalaukkua poltettiin, hän oli niin vihainen. Hän etsi korujaan, muttei löytänyt mitään. Isäni kuorma-auto poltettiin ja heitettiin vuorille; hän osti sen sadalla dollarilla. En ole onnellinen täällä, koska he tuhosivat leirin. Minulla on ystävä täällä, asun hänen kanssaan. Haluan asua Beddawissa, koska tämä leiri on tuhattu. Minulla on kaksi nimeä (Layal ja Domoz)- Domoz tarkoittaa kyyneleitä, haluan heidän kutsuvan minua Domoziksi, se on paljon kivempi. Äitini pyysi etten menisi kouluun pommien takia. Kerroin hänelle, että aion mennä, koska olen fiksu koulussa. Beddawissa leikin, mutta täällä en voi. Kävelen serkkuni kanssa, mutta täällä on paljon mutaa ja likaa. Fatah ja Hamas tuovat ruokaa Harirista, se ei ole hyvää. Fatahilta se on hyvää. Siskoni lähti Abu Dhabiin. En pidä täällä leikkimisestä maaperän ja noen takia. Äitini pysyy kotona ja työskentelee koko ajan, hän tiskaa käsin, koska tiskikone poltettiin, myös jääkaappi poltettiin. Kylmää vettä ei ole ja sähköä on saatavilla vain öisin. Leikin mielelläni ystäväni Ayan (Loukate)

kanssa. Joskus kompastun metalliin. Isäni on köyhä, hänellä ei ole rahaa. Hän kerää metallia rintaman läheltä. Kun ystäviä on lähellä leikin heidän kanssaan. Leikin mielelläni kuurupiiloo ystäväni kanssa. Kun leikin ulkona, toivon, ettei leiri olisi likainen ja mätä. En halua olla ulkona, koska vaatteeni likaantuvat. Leikin mielelläni joka päivä. Äitini antaa minulle 1000 Libanonin liiraa joka päivä. Pidän tanssista ja myös äitini auttamisesta talon siivoamisessa. Joskus hän ei anna minun, joskus pesen. **P27/ tyttö 7 v.**

As we were leaving by bus we went in the wrong direction. The driver was speeding, we were being shot at; the driver was shot first, then others. Two men on the bus raised their white T-shirts in the air. A man from the Shaker family used his phone to call for help. An ambulance arrived. My mother had bullet in her head. Zahra, my aunt, had an injury to her hand and my father and my brother were also injured. The ambulance took all of them to the hospital. We were taken off the bus by two army men- one called Amer and the other called Salah. They put us at the Shaker house with a woman and her children. I cried all night thinking about what had happened to my mother, father and aunt. Later we were taken to see my mother at the Palestine Red Crescent Hospital. She was dead. She was six months pregnant when she died. My brother was also injured and till now he is at El Rahmeh hospital. He started to talk with us. The first day I do not remember where I slept, the second day we slept at Khalil's place. Now we sleep every night at my grandmother's place. My unborn brother who died with my mother had not yet been given a name by us. I am not happy because my mother and little unborn brother passed away.

P28

Lähtiessämme bussilla, menimme väärään suuntaan. Kuljettaja ajoi ylinopeutta, meitä ammuttiin; kuljettaja ammuttiin ensin, sitten muita. Kaksi bussissa ollutta miestä nostivat valkoiset t-paidat ilmaan. Mies Shaker perheestä käytti puhelintaan soittaakseen apua. Ambulanssi saapui. Äidillääni oli luoti päässään. Zahra, tätini, loukkasi kätensä, isäni ja veljeni loukkaantuivat myös. Ambulanssi vei heidät kaikki sairaalaan. Kaksi armeijan miestä otti meidät pois bussista, toisen miehen nimi oli Amer ja toisen Salah. He vievät meidät Shaker talon erään naisen ja hänen lastensa kanssa. Itkin koko yön ajatellessani mitä äidilleni, isälleni ja tädilleni oli tapahtunut. Myöhemmin meidät vietiin katsomaan äitiäni Palestiinan Punaisen ristin sairaalaan. Hän oli kuollut. Hän oli kuollessaan kuudennella kuulla raskaana. Veljeni loukkaantui myös ja on ollut tähän asti El Rahameh sairaalassa. Hän alkoi puhua

kanssamme. Ensimmäistä päivää, en muista missä nukuin, toisena päivänä nukuimme Khalilin kotona. Nyt nukumme joka yö isoäidin kodissa. Emme olleet vielä antaneet nimeä syntymättömälle veljelleni, joka kuoli äitini kanssa. En ole onnellinen, koska äitini ja syntymätön veljeni menehtyivät. **P28/ tyttö 10 v.**

What can we say about the destruction? The people were destroyed. They are not comfortable here because there is nothing here. I have a very strange feeling concerning this destruction. We used to live better. People cannot accept each other because of the destruction and because of those who died. I am working on cleaning our house. It was so nice before. We had furniture, toys – that is all gone now. We had two floors to our house where we used to play and study. No more. We cannot play, life is boring. I wish the camp would be rebuilt just like it was before. People would act better. Some of my friends passed away. I was so upset because I saw one friend that was unconscious. I met some friends in a school in Tripoli. I was so happy I forgot all about my life in the camps. On my way back to the camp I felt very happy but became very sad when I saw the destruction in the camp. I have nightmares at night because I did not know that the camp had been so destroyed and taken from us. I love to speak. **P29**

Mitä voimme sanoa tuhosta? Ihmiset olivat tuhoutuneita. He eivät viihdy täällä, koska täällä ei ole mitään. Minulla on hyvin outo tunne tätä tuhoa koskien. Me asuimme paremmin. Ihmiset eivät voi hyväksyä toisiaan tuhon takia ja kuolleiden takia. Minä työskentelen kotimme siivouksen parissa. Ennen oli niin mukavaa. Meillä oli huonekaluja, leluja- se on kaikki poissa nyt. Meidän kodissa oli kaksi kerrosta, joissa leikimme ja opiskelimme. Ei enää. Me emme voi leikkiä elämä on tylsää. Toivon, että leiri rakennettaisiin uudelleen sellaiseksi kuin se oli ennen. Ihmiset käyttäytyisivät paremmin. Jotkut ystäväistäni menehtyivät. Olin niin poissa tolaltani, koska näin yhden ystäväni tajuttomana. Tapasin joitain ystäviä koulussa Tripolissa. Olin niin onnellinen, että unohdin elämäni leireillä. Matkalla takaisin leiriin tunsin itseni hyvin onnelliseksi, mutta tulin hyvin surulliseksi nähdessäni leirin tuhon. Näen öisin painajaisia, koska en tiennyt, että leiri oli niin tuhoutunut ja viety meiltä. Rakastan puhumista. **P29/ poika 12 v.**

We were at home on the third floor when shooting started. They shouted for us to go down to the basement, to grandmother's home. They started shooting but I did not cry or shout. We stayed with grandmother for three days then we went to Beddawi and stayed with my aunt. They were shooting bullets in our yard. We were

eating canned food. Bread was being distributed so my brother went to get us some. They started shooting at the bread truck. My brother came home and told us how men were on the streets bloodied, there were many wounded and one woman got hit with a bullet. They did not hit our house but we felt as if the shelling was coming towards our house. I am happy here because there is no war in Beddawi and I can sleep. I study at Betier school. I am sad because a rocket hit the school. They used to teach us a song at school- "We came to dream of liberty". With a little smile, I tell all the children not to be afraid of the war because it is not scary. But children are afraid, I am an adult. **P30**

Olimme kotona kolmannessa kerroksessa, kun ammunta alkoi. He huusivat meitä menemään alas kellariin, isoäidin kotiin. He alkoivat ampua, mutten itkenyt tai huutanut. Viivymme isoäidin luona kolme päivää, sitten menimme Beddawiin ja asuimme tätini kanssa. He ampuivat luoteja meidän pihallamme. Me söimme purkitettua ruokaa. Leipää jaettiin, joten veljeni meni hakemaan sitä. He alkoivat ampua leipärekkää. Veljeni tuli kotiin ja kertoi, kuinka miehen kadulla olivat verisiä, monet olivat haavoittuneet ja yhteen naiseen osui luoti. He eivät osuneet meidän taloomme, mutta meistä tuntui kuin kranaattitulitus olisi tullut taloamme kohti. Olen onnellinen täällä, koska Beddawissa ei ole sotaa ja voin nukkua. Opiskelen Betier koulussa. Olen surullinen, koska raketti osui kouluun. He opettivat meille erästä laulua koulussa- "Me tulimme haaveilemaan vapaudesta. Pienen hymyn kera kehoitan kaikkia lapsia olemaan pelkäämättä sotaa, koska se ei ole pelottavaa. Mutta lapset ovat peloissaan, minä olen aikuinen. **P30/tyttö 7 v.**

Each Friday we practice Dabke, our folklore dance. One day our coach told us that we are going to perform on the stage of the UNESCO Palace for the occasion of the Sabra and Shatila massacre commemoration. I was very happy. He gave us some information about the massacre. I imagined how the mothers and children were crying and how the Israeli soldiers killed the people. I started thinking that this Dabke might bring some happiness to mothers and children. My message is to tell the mothers who lost their children is that "I am your child, please share this happiness with me." **P31**

Joka perjantai harjoitteleimme Dabkea, kansantanssiamme. Eräänä päivänä valmentajamme kertoi meille, että esiinnymme Unescon palatsin lavalla, Sabran ja Shatilan verilöylyjen muistojuhlissa. Olin hyvin onnellinen. Hän antoi meille jotakin tietoa

verilöylystä. Kuvittelin kuinka äidit ja lapset itkivät ja kuinka israeliaiset sotilaat tappoivat ihmiset. Aloin ajatella, että tämä Dabke voisi tuoda hieman onnellisuutta äideille ja lapsille. Viestilläni pyrin kertomaan lapsensa menettäneille äideille, että “olen lapsesi, ole hyvä ja jaa tämä onnellisuus kanssani.” **P31/ 9 v.**

I was asleep at home in my bed when I suddenly I heard loud voices. I woke up and saw all my family was already awake. I asked “what happened?” Nobody answered. Instead they told me to go back to sleep, they did not want to scare me. I could not sleep because the voices kept me up. We remained awake until morning. The four of us gathered in one room- my father, mother, and brother. We went to my grandmother’s house to check on her. On our way we saw people running. My father stopped one man and asked him what was happening. He answered back that he “does not know”. When we arrived to my grandmother she was happy to see us safe and we were glad to see her safe because she cannot walk, she is an invalid. We stayed with her for two and half hours, then we went back home. I was very scared. We had some visitors from Beirut- they were staying in my uncle’s house. We had a wedding planned for Sunday, instead we had war. Our house was safer than our uncle’s house so everyone came to stay with us. We stayed together the next day. The bombing increased, we had to go to the shelter. I went with my family but I was so afraid thinking that if a bomb hit the shelter we would all die. After a short while we went back home. I slept but did not know if my family did. I thought the shelling would never end. At night our visitors went back to Beirut because they had a car. Some people were walking to find a car. The next day at noon we left the camp on foot. Many people were running. They were afraid from the shelling. We walked until we were out of the camp. We reached the army check point where we were asked for our identity cards. We walked until we found a car. The car brought us to Beddawi camp. All this time there was no shelling but it started again when we reached Beddawi camp. In Beddawi we could hear the noise of the shelling. We decided to go to Beirut to our cousin’s house in Shatila camp. My sister Houda was standing by the window. I asked her “What’s wrong?” She said “I wish my friend Aya could come with us because I love her very much and play with her and now she is a refugee in Beddawi camp.” **P32**

Olin nukkumassa sängyssäni kotona, kun yht’äkkiä kuulin voimakkaita ääniä. Heräsin ja näin koko perheeni hereillä. Kysyin “Mitä tapahtui?” Kukaan ei vastannut. Sen sijaan he kehoittivat

minua menemään takaisin nukkumaan, he eivät halunneet pelotella minua. En pystynyt nukkumaan, sillä äänet pitivät minut hereillä. Pysyimme valveilla aamuun asti. Me neljä keräännymme yhteen huoneeseen- isäni, äiti ja veli. Menimme isoäidin talolle tarkastuskäynnille. Matkallamme näimme ihmisten juoksevan. Isäni pysäytti yhden miehen ja kysyi mitä oli tapahtumassa. Hän vastasi, että "ei tiedä". Kun saavuimme isoäitini luo, hän oli onnellinen nähdessään meidät ja me olimme iloisia nähdessämme hänet turvassa, koska hän ei voi kävellä, hän on invalidi. Viivymme hänen luonaan kaksi ja puoli tuntia, sitten palasimme kotiin. Olin hyvin peloissani. Meillä oli vieraita Beirutista- he asuivat setäni talossa. Meillä oli häät suunniteltuna sunnuntaille, sen sijaan meillä olikin sota. Meidän talomme oli sedän taloa turvallisempi, joten kaikki tulivat meidän luokse asumaan. Pysyimme yhdessä seuraavan päivän. Pommitus lisääntyi, meidän oli mentävä suojaan. Menin perheeni kanssa, mutta olin niin peloissani ajatellessani, jos pommi osuisi suojaan, me kaikki kuolisimme. Lyhyen ajan kuluttua palasimme kotiin. Minä nukuin, mutten ole varma nukkuiko perheeni. Luulin ettei kraattitulitus lakkaisi koskaan. Yöllä vieraamme lähtivät takaisin Beirutiin, koska heillä oli auto. Jotkut ihmiset kävelivät etsimässä autoa. Seuraavana päivänä puoliltapäivin lähdimme leiristä jalan. Monet ihmiset juoksivat. He pelkäsivät kranaattitulitusta. Me kävelimme kunnes olimme leirin ulkopuolella. Saavuimme armeijan tarkastuspisteelle, jossa meiltä kysyttiin henkilöllisyyskorttimme. Kävelimme kunnes löysimme auton. Auto toi meidät Beddawin leiriin. Koko tänä aikana ei ollut kranaattituliusta, mutta se alkoi taas päästyämme Beddawin leiriin. Beddawissa saatoimme kuulla kraattitulituksen metelin. Päätimme mennä Beirutiin serkkumme taloon, Shatilan leirillä. Siskoni Houda seisoi ikkunan luona. Kysyin häneltä "Mikä hätänä?" Hän vastasi "Toivon, että ystäväni Aya voisi tulla mukaamme, koska rakastan häntä hyvin paljon ja leikin hänen kanssaan ja nyt hän on pakolaisena Beddawin leirissä." **P32/tyttö 11 v.**

I signed up with the Dabke group because I heard that we travel to places. I love the Dabke and have met many friends like Reem, Wafaa, Malak, Nour and Nadin. I love it because I am talented. When I performed at UNESCO I was very shy but I wanted to send a message to the whole world and to the victims' families that we will never forget this massacre. We will become stronger. By my dancing I will tell the world that I will continue displaying my cultural heritage and my struggle until the last day of my life. **P33**

Ilmoittauduin Dabke- ryhmään, koska kuulin, että matkustamme paikkoihin. Rakastan Dabkea ja olen tavannut monia ystäviä kuten Reemin, Wafaan, Malakin, Nourin ja Nadinin. Rakastan sitä, koska olen lahjakas. Kun esiinnyin Unescon lavalla, olin hyvin ujo, mutta halusin lähettää viestin koko maailmalle ja uhrien perheille, ettemme koskaan unohda tätä verilöylyä. Meistä tulee voimakkaampia. Tanssini avulla kerron maailmalle, että jatkan kulttuuriperintöni ilmentämistä ja kamppailuani elämäni viimeiseen päivään saakka. **P33/ tyttö 11 v.**

At 3:30 a.m. we woke up due to the shooting coming from the Fatah al-Islam and the army. I knew who was shooting from the news. We were living on the third floor but we went and stayed on the first floor with my uncle. But my uncle told us to leave because to shooting was coming near our place. We were living close to Samed (a Palestinian institution). People were saying to get out of the camp- so we did at 11:30 at night. We went to Beddawi and slept with some friends. The next day at 8 in the morning we left to Beirut for my uncle's place. I wanted to take my toys that I used to play with- a girl doll and a bride doll. I was playing with my brother Tarik. I did not get to take these toys because we left in a hurry. We only took our pajamas and identity cards. I am now at the National Education School. At the school I met my friend Halima. This made me very happy because I have no other of my previous friends around. We play hide and seek. When we sit and talk we say that we never thought this would happen to us. **P38**

Puoli neljältä yöllä heräsimme ammunnan takia, jonka lähteenä olivat Fatah al-Islam ja armeija. Tiesin ketkä ampuivat uutisista. Asuimme kolmannessa kerroksessa, mutta menimme setäni luokse ensimmäiseen kerrokseen. Mutta setäni kehoitti meitä lähtemään, koska ammunta tuli meitä lähemmäksi. Me asuimme Samedin (erään palestiinalaisen instituutin) lähellä. Ihmiset kehottivat poistumaan leiristä- joten teimme niin kello 11.30 yöllä. Menimme Beddawiin ja nukuimme eräiden ystävien luona. Seuraavana päivänä kahdeksalta aamulla, lähdimme Beirutiin setäni asunnolle. halusin ottaa leluni, joilla minulla oli tapana leikkiä- tyttönuken ja morsiannuken. Leikin veljeni Tarikin kanssa. En saanut ottaa näitä leluja, sillä lähdimme kiireessä. Otimme vain pyjamamme ja henkilöllisyyskorttimme. Nyt olen National Education koululla. Koululla tapasin ystäväni Haliman. Tämä teki minut hyvin onnelliseksi, sillä minulla ei ole muita vanhoja ystäviä lähistöllä. Me leikimme kuurupiiloa. Kun istumme ja puhumme sanomme,

ettemme koskaan olisi uskoneet tämän tapahtuvan meille. **P38/ tyttö 10 v.**

When my mother sleeps, I help tidy things. When she asks me to wake up, I do. I put on my clothes and go to kindergarten. I do not make trouble for the teacher. I love boys and girls and love my friends. When the teacher asks me to look at the board I do. **P39**

Kun äitini nukkuu, autan siivoamalla paikkoja. Kun hän pyytää minua heräämään, herään. Puen vaatteeni päälleni ja menen päiväkotiin. En tuota hankaluuksia opettajalle. Rakastan poikia ja tyttöjä ja rakastan ystäviäni. Kun opettaja pyytää minua katsomaan taululle, teen niin. **P39/ tyttö 4 v.**

Suomalaiset

Kiasmamies - Olipa kerran mies Savosta. Hän rakasti taidetta, mutta kun Savossa ihmiset eivät ymmärtäneet taiteesta mitään niinpä hän päätti muuttaa Helsinkiin. Helsingissä hän rakennutti talon, jossa ei ollut mitään muuta kuin taidetta. Ja niinpä Kiasma sai alkunsa. **S01/ tyttö 12 v.**

Olipa kerran kaksi tyttöä, jotka olivat kirjamessuilla. Yksi osti yhden pokkarin ja yhdellä niistä oli koira mukana. Sen nimi oli Toope. Se oli aika vanha, mutta viisas. Niitten mielestä oli tosi kivaa kirjamessuilla, koska siellä sai hirveesti ilmaisia asioita. Yht'äkkiä tuli aika vanha ukko, joka sanoi tytöille, että ei saa pitää koiraa sisällä. Sitten tytöt veivät koiran ulkopuolelle, mutta sitten he huomasivat, että heillä ei ollut enää rahaa, että pääsisi sisälle. Ja sitten he lähtivät kotiin ja hakivat lisää rahaa ja tulivat takaisin ja pitivät todella hauskaa. Loppu. **S05/tyttö 12 v.**

Olipa kerran kaukaisessa maassa vuorien takana pieni kylä. Kylässä oli kuningas, joka hallitsi viisudella ja rohkeudella. Kuninkaalla oli vaimo nimeltä Josefiina. He olivat jo kauan aikaa halunneet lasta, mutta tätä onnea ei vielä oltu heille suotu. Mutta pian heidän toive toteutui, koska Josefiina huomasi odottavansa lasta. Ja kun vauva syntyi, järjestettiin suuret juhlat. Juhlissa annettiin lapselle nimi Adalmiina. Kaikilta puolita maata saapui väkeä juhliin ja kummeiksi valittiin kaksi hyvää haltijatarta, sininen ja punainen. Sininen antoi Adalmiinalle sädehtivän helmen, joka toi mukanaan kauneutta, viisautta ja rikkautta. Mutta sininen varoitti, että jos helmi häviää, niin sen mukana häviää kaikki lahjat. Punainen taas ei antanut varsinaisesti mitään, vaan sanoi: Jos helmi häviää, niin Adalmiinalle jää kuitenkin nöyrä sydän. Kuningas ja kuningatar kummeksuivat punaisen lahjaa. Adalmiinalle teetettiin

kruunu, joka sopisi ainoastaan hänen päähänsä ja helmi laitettiin keskelle sitä. Se päässään Adalmiina kasvoi kauniiksi, viisaaksi ja hänestä tuli koko maan rikkain. Mutta koska Adalmiina ei löytänyt ketään niin viisasta, kaunista tai rikasta, hän ylpistyi. Sen takia Adalmiina halveksi muita, jopa omaa isäänsä ja äitiänsä. Adalmiina ei saanut poistua linnan alueelta ja hänen perässään oli aina oltava kamarineidot vahtimassa häntä. Mutta kerran Adalmiina pääsi livahtamaan porttien ohi metsään. Siellä hän juosksenteli yksinään ja tunsu kerrankin olevansa vapaa. Hän kumartui erään puron ääreen katselemaan omaa kuvaansa. Hänellä oli myös jano, ja hän päätti juoda purosta vettä. Hän kumartui juomaan ja samassa hänen kruununsa tipahti veteen. Samassa hän unohti kaiken, kuka oli ja mistä tuli. Mutta niin kuin punainen haltija oli luvannut, hän sai nöyrän sydämen, eikä hän menettänyt myöskään kauneuttaan. Hän alkoi harhailla metsässä tietämättä mistään mitään. Vähän ajan päästä hän tapasi pienen muorin, joka paimensi lampaitaan. Mummu tiedusteli, kuka Adalmiina oli ja mistä hän tuli. Adalmiina kertoi, ettei muistanut mitään ja niinpä mummu päätti ottaa Adalmiinan hoiviinsa. Niinpä Adalmiin lähti mummun mukaan ja hoiteli tämän lampaita ja sai siitä palkakseen katon päänsä päälle ja vähän ruokaa. Heti kun Adalmiina oli poistunut linnan alueelta, häntä oli heti alettu etsiä. Eräs etsijöistä löysi pienestä purosta Adalmiinan kruunun ja vei sen linnaan. Koska kuningas ja kuningatar tiesivät, ettei kruunu sopisi kenenkään muun kuin Adalmiinan päähän, he päättivät järjestää kruunun sovittajaiset. Se kenen päähän kruunu sopisi, olisi Adalmiina ja saisi erään prinssin mieheks, joka oli ihastunut Adalmiinaan. Heti seuraavana päivänä laitettiin sana kiertämään, että illalla olisi kruunun sovittajaiset. Kaikki tytöt kylästä ja kauempaakin tulivat sovittamaan kruunua siinä toivossa. Että kruunu sopisi ja he saisivat prinssin mieheks. Ilta kului, eikä kruunu sopinut kenellekään. Kuningas oli jo luopua toivosta, mutta kun aurinko oli jo laskemassa, linnan pihalle saapui sotkuinen paimentyttö, joka pyysi saada kokeilla kruunua. Kuningas ajatteli: Mitäpä haittaa siitä olisi ja antoi kruunun tytölle. Samassa kun tyttö laittoi kruunun päähänsä, hänen vaatteensa muuttuivat hienoa hienommiksi ja hänen sotkuinen naamansa muuttui putipuhtaaksi. Samassa hän muisti kaiken ja riensi halaamaan isäänsä. Kuningas oli ikionnellinen, samoin kuningatar ja prinssi. Vähän ajan päästä pidettiin prinssin ja Adalmiinan häät. Heistä tuli ikionnellinen pari, sillä Adlamiina ei ollut menettänyt nöyrää sydäntään, vaikka oli saanut kruununsa takaisin. He elivät ikionnellisina elämänsä loppuun saakka. **S06 / tyttö 12 v.**

Olipa kerran pieni nalle, aivan pieni. Sen nimi oli Satu. Sillä oli ollut joskus omistaja, mutta kun se oli niin pieni, se oli pudonnut omistajan taskusta. Sitten se kuuli kirjamessuista, jossa oli paljon lapsia, mutta oli niin pieni ettei jaksanut kävellä sinne. Onneksi se löysi bussilipun. Se hyppäsi erään naisen käteen, näytti bussilippunsa ja istahti penkille. Koko matkan se pelkäsi, että joku istuisi sen päälle. No, viimein mentiin pääte pysäkillä. Se hyppäsi erään naisen laukkuun ja sitten erään miehen laukkuun, ja niin edespäin, kunnes se löysi sellaisen ihmisen, joka oli menossa kirjamessuille. Sitten se istui laukussa ja katsoi ympärilleen. Välillä se hypähteli kirjapinojen päälle tähyilemään lapsia. Sitten se huomasi erään pikkutyttö, joka kantoi nallea. Se hypähti tytön olkapäille, mutta suurempi nalle heitti sen pois. Lopulta se keksi mainion tuuman. Se odotteli, että jokin lapsi ostaisi kirjan, jotta voisi hypätä kassiin ja mennä kirjan mukana lapsen kotiin. Ja tuuma onnistui. Se pääsi erään tytön kassiin ja meni tämän mukana kotiin. Siellä se etsi itselleen hyvän nukkumapaikan ja löysikin nukkekodin. Se astui nukkekodin sisälle. Huomasi herkullisen leivoksen. Se avasi suunsa ammolleen ja puraisi leivosta, mutta se olikin suolataikinaa. Se meni loppen uupuneena nukkumaan erääseen sänkyyn. Aamulla se tutustui huoneen muihin leluihin. Loppu. **S07/ tyttö 12 v.**

Pikku pingviini - Se oli silleen, että Pikku pingviini käveli jäällä ja se oli sellasta erikoisjäättä, että siin piti kävellä koko ajan, ettei uppois. Sit tuli vastaan lokki ja sano, että "no moi". Sitse Pikku pingviini sano, että "moi" ja pysähty samalla ja uppos samantien. Sit tuli iso pingviini, joka nosti sen ylös. Se sano, että muistää kävellä koko ajan, ettei uppoo. Sit taas se lähti käveleen, ja taas se lokki sano, että "moi". Ja taas se pysähty ja sano, että "no moi" ja taas se putos sinne veteen. Taas iso pingviini nosti, että "nyt muistää kävellä koko ajan ettet uppoa". Sit pingviini päätti, että hänpä meneekin uimakouluun, ni sit ei ole enää hätää. No sitku se uimakoulu ei tahtonu oikein toimia sillä Pikku pingviinillä, ni se muutti Havaijille, koska siel ei oo jäätä. **S08 /poika 11 v.**

RUTIKÖYHÄ UKKO - Olipa kerran rutiköyhä ukko, jollei ollu mitään muuta kuin vanha, risanen mökki ja onkivapa. Joka päivä hän meni kalaan mutta aina vain sai pienen sintin, joka oli vain pieni makupala. Mutta eräänä päivänä joelle ryntäsi hirveesti ihmisiä ja ukko kysyi: Mitä täällä tapahtuu? Niin sit yks niist kerto että, että on kuullu että siellä on sellanen viiden tonnin kilonen ahven. Ni, ukko riemastu niin että haki ongen ja lähti kalaan. Kaikki yritti varmaan viikon mutta kukaan ei saanu yhtään kalaa. Ukko meni syrjäiseen paikkaan ja kokeili sieltä hovin vuoksi. Hän sai sellasen tonnin kilosen kalan. Joku tuli kysyy: Onks se ostettavissa? Niin se sano ja se kysy: Paljonks sä tarjoisit siitä? Sit se vastas, että kymppitonni! Niin, okei! Ja sitte heti kun se oli saanu rahat, meni kaupunkiin ostamaan paremman onkivavan. Ja sitte meni uudelleen joelle yrittää sitä viiden tonnin kalaa. Viikon päästä se ei saanu sitä viiden kilon vaan viidentoista tonnin kalan. Ja heti sinne tuli ainakin tuhat ihmistä ja tarjoili toista enemmän. Ukkoraukka kuuli yhen huutavan viisi miljoonaa! Sovittu! Ja niin hän eli onnellisena loppuun saakka. **S09/ poika 11 v.**

FATMANIN SEIKKAILUT - Olipa kerran supermies nimeltä FATMAN. Fatmanilla on musta naamio ja keltainen vyö tietysti hänellä on myös punainen viittamuuten puku on valkoinen. Kerran Fatman oli kiertelemässä kaupungin kujilla jolloin hän kuuli räjähdysten. Fatman juoksi nopeasti pankkiin mutta siellä oli kaikki hyvin, hän kiertelikaikki paikat. Missään ei ollut tapahtunut mitään sitten Fatman meni kulta kaivokselle siellä olleet miehet kertoivat Fatmanille että he käyttivät dynamiittua kaivaustöissä. **S11/ poika 11 v.**

Olipa kerran kaksi tyttöä, jotka asuivat hullunmyllyssä. Heillä oli kaksi eläintä, gekko ja lehmä. Tyttöjen nimet olivat mia ja pia. He asuivat yksin hullunmyllyssä. Illalla kun niillä ei ollut mitään

tekemistä, ne kertoivat toisilleen tarinoita. Joskus tarina oli jopa kestänyt monta päivää. Mutta nukahtivat joskus kesken tarinan, ja heräsivät aamulla pirteinä ja iloisina. Mutta joskus aika meni niin hitaasti, että heillä ei ollut mitään tekemistä. Mutta yksi aamu kun he heräsivät, koputti joku heidän oveensa. Sisään tuli pieni vaaleatukkainen poika, joka oli ihan vihreä kasvoiltaan. Häntä paleli ja hän oli vilustunut. Tytöt laittoivat takan päälle ja antoivat pojalle monta peittoa. Hän esitteli itsensä. Tytöt saivat selville että hänen nimensä on erkki ja että hän on yhdeksän vuotias. Erkillä ei ollut mitään kotia, joten hän päätti jäädä asumaan hullunmyllyyn. Ja siellä he asuvat vieläkin varmaan kaikki kolme. **S12/ tyttö 11 v.**

Olipa kerran taikamaailma ja jossa asui hedelmiä ja vihanneksia. Hedelmät ja vihannekset olivat riidoissa keskenään, mutta vihanneksilla kuningas, Porkkana. Mutta hedelmillä ei ollut. Hedelmät olivat toivoneet itselleen kuningasta. Mutta he eivät päässeet sopuun siitä, kenestä tulisi kuningas. Vihanneksilla oli järjestys, mutta hedelmillä ei ollut. Kerran edes tomaatti tutustui erääseen omena ja he sopivat että heistä voisi tulla ystäviä. Niin he sitten sanoivat, että muutkin voisivat olla ystäviä. Siitä lähtien, porkkana oli kuningas ja Kiivi kuningatar. Loppu. **S15/ tyttö 10 v.**

Kiltti vuoren peikkoAsui kerran kauan sitten suuressa vuoressa ilkeä peikko. Peikon nimi oli Vallu. Vallu Vuorenpeikon koti oli pelkkää kiveä. Vallu inhosi aurinkoa, kukkia, puita, eläimiä, ystäviä, pilviä, paitsi tietenkin Vallu piti sadepilvistä. Vallu ei ollut paljon ulkona, koska päivällä paisoti aurinko ja yöllä Vallu nukkui kovaa kuorsaten.Eräänä päivänä Vallu katsoi ikkunasta, mitä ulkona oikein tapahtui. Vallu näki hyvin aidan toiselle puolelle, jossa muu metsän kansa pelasivat ja tekivät kaikkea muuta kivaa. Sitten se tapahtui, se suuri ihme. Vallulta tipahti suuri kyynel poskelle. Minäkin haluan mennä ulos pelaamaan, parahti Vallu. Mutta, vaikka Vallu parahti kovaa, niin ei melkein kukaan sitä kuullut, paitsi pieni kananpoika, joka ei päässyt peleihin mukaan, koska oli loukannut toisen takatassunsa. Kaninpojan nimi oli Kössi. Kössi hyppäsi aidan toiselle puolelle ja hyppi kovaa Vallun ovelle. Kop, kop, kop. Kuului hiljainen äni, kun kaninpoika koputti pienellä tassullaan suureen oveen. Vallu avasi oven Kössille ja tuli hirveän iloiseksi. Oletko sinä minun ystäväni? Kysyi Vallu hämmästyneenä. Olen, vastasi Kössi. Siitä päivästä asti Vallu Vuorenpeikko on ollut kiltti ja hänellä on ollut ystäviä ja hän on oppinut pitämään auringosta, kukista, puista, eläimistä, ystäivistä, pilvistä ja kaikesta muusta kauniista ja ystävällisistä. **S16/ tyttö 10 v.**

RetkiOlipa kerran tyttö, jonka nimi oli Mirja. Mirjan parhaimmat kaverit olivat Eeva ja Sami. Eräänä päivänä lapset päättivät lähteä retkelle. He kysyivät luvan vanhemmiltaan ja saivatkin sen. He kaikki asuivat samassa kerrostalossa ja niinpä lapset tekivät itselleen eväät ja tulivat hetken päästä pihalle ja lähtivät metsään. Kun lapset pääsivät perille he kiipesivät kalliolle ja alkoivat syödä eväitään. Yht'äkkiä kuului rapsahdus pensaasta. Kaikki lapset pelästyivät niin, että juoksivat täysillä kukin oman kotiinsa. Hetken päästä Mirjan ovelle tuli Kalle, Mirjan yksi kaveri. Kalle kysyi miksi Mirja, Eeva ja Sami olivat juosseet häntä pakoon. Oi anteeksi, luulimme sen olevan jokin peto, sanoi Mirja.Ei se haittaa, sanoi KalleMennään hakemaan Eeva ja Sami, niin voidaan leikkiä, sanoi Mirja.Sehän olisi kivaa, sanoi Kalle.Ja niin he leikkivät neljästä, kunnes jokaisen oli mentävä omaan kotiinsa nukkumaan. **S17/ tyttö 10 v.**

Autiosaari - Oli pimeä ja myrskyinen yö kun olin kapteenina suuressa laivassa nimeltä Flipper. Yhtäkkiä iski salama Flipperin purjeisiin. Flipperissä oli neljä tynnyriä ruutia, joten se räjähti. Vain minä ja ystäväni Klaus jäätiin henkiin. Me uimme saarelle ja samassa kun pääsimme rantaan, nukahdimme. Ja seuraavana päivänä kävimme metsällä. Teimme tutkimusretken saarella. Mutta saari oli autio. Sitten päätimme yrittää tehdä ruokaa. Klaus oli ollut sattumalta kokki Pariisissa, joten hän osasi laittaa ruokaa. Joimme kookosmaitoa ja söimme hedelmiä. Kun olimme syöneet, teimme majan saarelle. Sitten huomasimme, että myrsky nousee. Ukkonen iski ja se sytytti majamme palamaan. Hyppäsin alas korkealta puusta ja tiesin, että tämä oli viimeinen päiväni. Mutta kun tulin alas, en tuntenutkaan maata, vaan olin omassa sängyssäni. **S19/poika 10 v.**

Olipa kerran elävä kahvikuppi. Aina kun joku tuli sen lähelle, siitä tulitavallinen kahvikuppi. Kukaan ei tiennyt, että se eli. Vain OlliLyytikäinen tiesi siitä. Olli Lyytikäinen ja kahvikuppi olivat hyvätystävät. Olli Lyytikäinen ei juonut mistään muusta kupista kuin siitä.Kahvikupilla oli sellainen salaisuus, että se ei oikeasti pitänytkaanOllista. Olli piti kahvikupista erittäin paljon. Kerran kahvikuppi puraisiOllia huuleen ja yritti heittää kahvikupin lattialle, mutta kahvikuppi eiirtautunut Ollin sormista. Olli hermostui, kun yritti heittää kahvikuppiapois, niin hän haki varastosta vasaran ja löi sillä kahvikuppia. Kahvikupinmenä meni aivan lyttyyn. Olli alkoi kutsua kahvikuppia lytynä. Kahvikuppi ei pitänyt siitä lainkaan. Hän päätti kostaa Ollille, mutta hänei keksinyt mitään. Olli lähti kahvikupin luota

pois. Hän lähti maalaamaan. Hän päätti maalata kahvikupin, jolla oli kasvot. Noin kahdenkymmenen vuoden päästä kahvikuppi pääsi Kiasman näyttelyyn. Kahvikuppi kertoi Ollille, että hän oikeasti vihasi Ollia. Loppu. **S20/ tyttö 10 v.**

Kala joka oli erilainen - Toi kala on tulee jostain muusta maasta ja sen ihan erilainen. Noi muut on tulleet katsomaan sitä. Noi tulee katsomaan, minkälainen tyyppi se on, onko se hyvä vai paha. Sitten ne huomaa, et se onkin ihan hyvä. Sit ne ottaa sen kaveriks. **S21/ poika 10 v.**

Varis ja saippuapallo Varis puhalteli saippuapalloja. Varis laski ääneen: Tuhatsata. Lopulta hänen saippualimensä loppui. Voi löllö! Karjui varis. Ai niin, puheli varis, nyt muistan mistä sen varastin, Kultakutrilta. Ehkäpä hänellä on vielä hienompi saippuapuhallin. Niinpä varis lensi Kultakutrin luokse. Hän varasti toisen Kultakutrin saippualiemen. Sitten varis puhalteli palloja vähän aikaa, kunnes puhalsi liian suuren pallon. Varis joutui pallon sisälle ja lensi kauas ulkoavaruuteen. **S23/ tyttö 9 v.**

Oli semmonen tyyppi. Se oli kateellinen kun sen naapurilla oli kultainen pääkallopinssi. Sit se varasti sen kerran. Ja sit se naapuri alko jahdata sitä. Sit se sai veitsen päähän ja laastarin ja haavan poskeen. Sitten se heitti käsikranaatin taakse. Sit se kääntyi taakse ja sit se naapuri ampu sitä singolla mahaan ja sit se kuoli. **S30/ poika 8 v.**

Pikkutytyllä oli synttärät - Olipa kerran pikkutyttö. Se meni niitylle. Sit se poimi siältä kukkii. Aniliininpunasen, tummanpunasen, vaaleenpunasen kukan se poimi. Sit sil tytöl oli synttärät. Se lähti kotii. Äiti oli laittanu kaikki valmiiks. Ne oli tehny sille yllätyksen. Siäl oli laitettu kaikki pimeeks. Hän pisti valot päälle ja sit ne kävi laulaa. Ne laulo: paljon onnea vaan... Sit ku oli tullu pimeetä, ne lähti ne sen kaverit. Sitten, tota se äiti anto sille lahjan. Isä tuli ja sano: avaapas se lahja, niin saahaan nähdä se lahja. Sitten menet nukkumaan, sinun pitää mennä huomen aamulla kouluun. Sitte oli jo aamu ja se tyttö lähti kouluun. Sen paras kaveri tuli sit vastaa. Ne lähti samaa matkaa kouluu. Ne tytöt huuti: Loppuuuuuuuuuu...! **S31/ tyttö 7 v.**

Olipa kerran hevonen, joka toivoi varsaa mutta eräänä aurinkoisena aamuna hän huomasi, että hän oli saanut poikasen. Hevosta nauratti, koska hän oli yöllä nukkunut huonosti. Ensimmäistä kertaa sitten hän vei poikastaan lähiympäristöön mutta huomasi että poikanen kompastui kiveen. Ja poikanen kaatui kuralätäkköön. Emo juoksi sinne mutta kaatui myös kuralätäkköön. Molemmat

olivat saaneet hirveästi kuraläikkiä. Molemmat lähtivät kotiin aivan likaisina. Sitten he menivät niin peseytymään mutta huomasivatkin, että läikät eivät lähteneet vaan ne vain haalistuivat. Ja niinpä emo ja poikanen elivät elämänsä loppuun asti ruskealäikkäisinä hevosina. Loppu. **S32/ tyttö 7 v.**

Lintu - Olipa kerran lintu ja hän meni metsään. Poimi sieltä sieniä sitten hän meni kotiin. Sitten hän laittoi ruokaa. Sitten hän meni nukkumaan. Sitten hän meni poimimaan kukkia. Sitten hän meni leikkipuistoon. Sitten hän meni keinumaa. Sitten hän meni kauppaan. Hän osti sieltä mustikkapiirakkaa. Sitten hän meni kotiin. Hän rupesi syömään. Sitten hän meni katsomaan telkkaria. Loppu. **S34 / tyttö 5 v.**

LIITE 2

POSITIIVISET TUNTEET (Suom./Pal.) yht. (10/35)	NEGATIIVISET TUNTEET (Suom./Pal.) yht. (9/35)
onnellinen (myös hyvin/erittäin ja iki-) (4/17) pitää/tykätä (2/5) iloinen (2/1) rakastaa (1/10) antaa iloa (1/0)	pelko (3/15) itku (kun selvästi negatiiviseen tunnereaktioon liittyvä) (0/7) surullinen (1/5) ei pitää (2/2) viha (1/1) kuolemanpelko (0/2) ei onnellinen (0/2) paniikki (0/1) inhota (1/0) kyynel (1/0)
POSITIIVISET KUVAUKSET (Suom./Pal.) yht. (20/3)	NEGATIIVISET KUVAUKSET (Suom./Pal.) yht. (10/3)

hyvä (2/0)	ei halua (0/1)
hauska (2/0)	halu itkeä (0/1)
kivaa (2/0)	outo tunne tuhon
innokas	suhteen (0/1)
tekemään	huono päivä
jotain (0/1)	(1/0)
fantastinen	halveksia muita
(0/1)	(1/0)
mukava (0/1)	liian pieni (1/0)
mielen	ajan kuluminen
rohkeisu (1/0)	hitaasti (1/0)
naurattaa (1/0)	kovin huolissaan
iloinen päivä	(1/0)
(1/0)	riidoissa (1/0)
pitää hauskaa	ilkeä (1/0)
(1/0)	paha (1/0)
vapauden	karjunta (1/0)
tunne (1/0)	liian suuri (1/0)
riemastua (1/0)	
hieno päivä	
(1/0)	
pirteänä	
herääminen	
(1/0)	
toiveen	
toteutuminen	
(1/0)	
suuri ihme	
(1/0)	
kiltti (1/0)	
maailman	
kaunein (1/0)	
hyvät ystävät	

<p>(1/0)</p> <p>iloinen</p> <p>päätöksestä</p> <p>(1/0)</p>	
---	--